SVERIGES
RIDDERSKAPS OCH ADELS
RIKSDAGSPROTOKOLL

FRÅN OCH MED ÅR 1719

TJUGOÅTTONDE DELEN

1769—1770

II

2 november 1769 – 5 februari 1770

jämte personregister till delarna 27 – 28

PÅ RIKSGÄLDSFULLMÄKTIGES UPPDRAG

UTGIVNA AV

STEN LANDAHL

STOCKHOLM 1964

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

620616

FÖRORD

Beslut om utgivning av föreliggande del av ridderskapet och adelns riksdagsprotokoll fattades av riksdagen den 27 och 28 maj 1960.

De protokoll, som ingå här, äro till sin karaktär renskrifter. De finnas bevarade för tiden 2 november 1769—9 januari 1770 och 1—5 februari 1770. Konceptprotokoll förekomma för tiden 2 november—22 december 1769 och memorialprotokoll för den 3—9 januari 1770. Härav framgår, att varje slag av protokoll saknas för sammanträdena den 10—30 januari 1770.

Som protokollförare vid ståndets sammankomster fungerade riddarhussekreteraren och vid förfall för honom riddarhuskanslisten. I föreliggande volym äro emellertid protokollen för den 3—9 januari 1770 utarbetade av riddarhuskanslisten Carl von Schönfelt, som i en anmärkning efter protokollet för den 3 januari (s. 310) meddelar följande: »Detta tilllika med alle följande pleniprotocoller för denne månad äro af undertecknad enligt framledne Riddarhussecreterarens Psilanderhielms memorialprotocoller författade och i ordning stälde samt med acta och riksdagsdiario noga jämförde.» Då Psilanderhielm avled den 17 maj 1782 och Schönfelt, som efterträdde honom i ämbetet, dog den 1 september 1784, torde protokollen för den 3—9 januari sålunda ha utarbetats mellan nyssnämnda dödsdata eller 12 à 14 år efter riksdagens slut. Om Schönfelts ovan citerade ord få tolkas så, att han utskrivit protokoll för hela januari månad, finnes skäl att fråga, vart de för tiden 10—30 januari tagit vägen.

Denna ofullständighet har givetvis bidragit till att inbindningen av tome 2 av ståndets protokoll för denna riksdag icke kommit till stånd samtidigt med inbindningen av tome 1 — utgörande del 27 i denna publikationsserie — vilken tome enligt 1771 års räkenskapsverifikationer (fol. 1647) var inbunden den 9 augusti — ungefär samtidigt (fol. 1652) utfördes inbindningen av 1765—1766 års pleniprotokoll. När inbindningen av tome 2 i nu föreliggande skick verkställts, har icke kunnat fastställas.

Att riddarhusdirektionen icke påtalat, att dessa plenipro-

tokoll icke fullständigats, är så mycket mera förvånansvärt, som direktionen under åren 1771 och 1772 vid upprepade tillfällen med skärpa fordrade, att förutvarande riddarhussekreteraren Ekestubbe skulle fullborda ståndets protokoll för 1751—1752 och 1755—1756 års riksdagar. Man kunde ha väntat sig samma krav på Psilanderhielm.

Vid 1769—1770 års riksdag förde landshövdingen och riksheraldikern friherre Daniel Tilas en »Dagbok» över förhandlingarna dels hos ridderskapet och adeln, dels i sekreta utskottet. Den har sedan länge varit känd av forskningen. Redan år 1831 publicerade friherre A. L. Stierneld utdrag ur den i Handlingar rörande Skandinaviens historia, del 6. Handskriften äges av friherre Carl-Magnus Hermelin på Stjärnarp.

Det har ansetts befogat att för den protokollslösa tiden, 10—30 januari 1770, in extenso publicera Tilas anteckningar från plenisammanträdena — endast tvenne betydelselösa uteslutningar ha gjorts. För att markera det främmande inslaget i ståndets protokoll ha särskilda typografiska anordningar vidtagits. Dagboken finnes i fotostatisk kopia i riksarkivet.

Vid valet av bilagor ha samma principer följts som i delarna 24—27 av denna serie, dock med två undantag. Vid överläggningarna om konstitutionen den 15 november 1769 och om galärflottan den 16 december 1769 anmäldes ett flertal memorial, som aldrig föredrogos men fingo gå till de andra stånden. En del av dessa föreligga jämväl i samtida tryck, en del åter endast i handskrift. De senare, som således bort tryckas som bilagor, ha emellertid uteslutits såsom icke föredragna. För den protokollslösa tiden ha de ståndets extraktprotokoll, som påträffats, medtagits bland bilagorna.

Även till denna del har fogats ett bihang, utgörande en av undertecknad upprättad förteckning å hos ridderskapet och adeln föredragna eller anmälda, här icke avtryckta memorial av ståndets ledamöter jämte arkivaliska hänvisningar.

Till friherre *Carl-Magnus Hermelin* uttalar jag ett vördsamt tack för den beredvillighet, varmed han tillåtit mig att till riksarkivet låna Tilas »Dagbok» under hela den tid, arbetet med utgivningen av ridderskapet och adelns protokoll från 1769—1770 års riksdag pågått.

Stockholm i januari 1964.

Sten Landahl.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid.

Förord III

I. Protokoll

för 2 november 1769—9 januari 1770 . . . . . 1—347
Utdrag ur Daniel Tilas Dagbok för 10—30 januari 1770 . . . . 347—377
för 1—5 februari 1770 . . . . . 377—455

II. Bilagor

Till protokollet den 11 november 1769:
1. *C. G. Ehrenhoffs* memorial om finansverket 3
2. *N. von Oelreichs* memorial om lagarnas verkställighet 11
3. *F. U. von Essens* diktamen om finansverket 35
4. *E. Linderstedts* diktamen om d:o 43

Till protokollet den 15 november 1769:
5. Projekt till säkerhetsakt 50
6. *E. Gyldenstolpes* memorial om konstitutionen 58
7. *E. V. von Cristierssons* memorial om d:o 60
8. *G. Modées* memorial om d:o 66
9. *C. J. von Essens* memorial om d:o 74
10. *F. von Posts* memorial om d:o 75

Till protokollet den 25 november 1769:
11. Förteckning å elektorer för justitiekanslersvalet 76

Till protokollet den 28 november 1769:
12. *A. Schönbergs* diktamen om L. H. Gyllenhaals memorial . . . 77

Till protokollet den 16 december 1769:
13. *C. G. Grubbes* memorial om galärflottan 82
14. *G. V Leijonstens* memorial om d:o 84
15. *B. G. Frölichs* memorial om d:o 90
16. *C. F. Gyllenbergs* memorial om d:o 91
17 *C. M. Hederstiernas* memorial om d:o 94
18. *J. Pfeiffs* memorial om d:o 95
19. *A. C. Duwalls* memorial om d:o 98
20. *M. O. Wrangels af Fall* memorial om d:o 99
21. *F. Celsings* memorial om d:o 100
22. *G. R. Sneckenbergs* memorial om d:o 102

Till protokollet den 10 januari 1770:
23. Ridderskapet och adelns extraktprotokoll om Börringe kloster 103

Sid.

Till protokollet den 15 januari 1770:
24. *T. G. Rudbecks* diktamen om bevillningen 106

Till protokollet den 16 januari 1770:
25. Ridderskapet och adelns extraktprotokoll om vedexport 107

Till protokollet den 18 januari 1770:
26. Ridderskapet och adelns extraktprotokoll om generalkrigsrätt i armén 108

Till protokollet den 22 januari 1770:
27. *C. de Frietzckys* diktamen om bevillningen 109
28. *T. G. Rudbecks* diktamen om d:o 118
29. *S. Ehrenmalms* diktamen om d:o 123

Till protokollet den 23 januari 1770:
30. *C. V. Grönhagens* memorial om kommerskollegium 125
31 *J. Beck-Friis* memorial om d:o 128

Till protokollet den 24 januari 1770:
32. Ridderskapet och adelns extraktprotokoll om Andrarums alunbruk 132
33. *L. Kaggs* diktamen om pensioner för de licentierade riksråden . 133

Till protokollet den 25 januari 1770:
34. *F. U. von Essens* diktamen om riksdagsbeslutet 135
35. Adliga underskrifter vid 1770 års riksdagsbeslut 138

Till protokollet den 29 januari 1770:
36. *C. de. Frietzckys* diktamen om konungens gäld 140
37. Ridderskapet och adelns extraktprotokoll om arméns pensionskassa 142

Bihang

Förteckning å hos ridderskapet och adeln föredragna eller anmälda, här ej avtryckta memorial 144

Personregister till ridderskapet och adelns protokoll vid 1769—1770 års riksdag 153
Förkortningar 186

År 1769 den 2 November

Torsdag.

Plenum klockan 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Protocollet för d. 16 September sistl. justerades.

Så snart det var slutat, började

Frih. Gustaf Reuterholm: Det är mig en glädie at se Riksens Höglofl. R. o. A. så talrikt vara församlade och at iag inför så många uplyste herrar och män får yttra mina tanckar uti ett af de vigtigaste ärender, som kunna Riksens Ständer föreläggas, jag menar det i siste pleno upläste Secrete Utskottets och de sammanträdde deputationernes betänckande om våre grundlagar.

Ang:de Secrete Utskottets och de sammanträdde deputationernes betänkande om våra grundlagar.

Härvid afbröts Frih. Reuterholms tal genom det att ifrån flere ställen på bänckarne af herrarne påmintes, at det tilhörde Landtm. föredraga de ärender, som skulle komma under R. o. A:s öfverläggning, hvaremot andre ville, at Frih. Reuterholm skulle få tala til slut.

Häraf upkom mycket sorl. Sedan det efter någon stund sagtadt sig och Hr Grefven och Landtm. erhållit liud, förmälte han sig hafva tyckts finna af det, som af Frih. Reuterholms tal kunnat höras, att han velat yttra sine tanckar angående Secrete Utskottets och de sammanträdde deputationernes betänckande om justitiecantzlersembetets besättiande och våre grundlagars befästande, som i siste pleno blef upläst och lagt på bordet. Men att Hr Gr. och Landtm. i dag ämnat hos R. o. A. föredraga Secrete Utskottets nu afgifne betänckande angående financevärcket.

Den längtan, som hos allmänheten i hela landet förspörjes at blifva hulpne utur en tryckande penningebrist, flere memorialer, som uti stånden med påminnelser om denne hielp af ledamöter blifvit ingifne, hvaribland tvenne Hr Öfversten

Hiertas och Hr Öfversten Durietz i siste pleno blifvit upläste och tvenne ifrån det Hedervärde Bondeståndet inkomne och af tvenne ledamöter, Abraham Biörckegren ifrån Östergiöthland och Hinric Ericson från Medelpad, ingifne, dem Gr Grefven och Landtm. nu upviste, men framför alt Riksens Ständers egen förklarade åstundan at häruti kunna komma landet och hemmavarande medbröder til hielp voro de skäl, hvarföre Hr Grefven och Landtm. icke trodt sig böra dröija med at föredraga detta ärende och ville härmed hos R. o. A. såsom ämne i dag hafva anmält til upläsande Secrete Utskottets ankomne betänckande om financevärcket. Kanske nu R. o. A. behagar höra Baron Reuterholm til slut.

Men härtil ropades Neij, Landtm. bör föredraga ärenderne, och upkom åter mycket sorl.

Efter en lång stund erhölt Hr Grefven och Landtm. liud och förestälte, at han väl anmält det ärende, som i dag skulle komma före; men som hos R. o. A. funnos olika mening om hvad som skall föredragas, så blefvo väl ingen annan utväg, än at R. o. A. höra hvarannan derom först och altså at Frih. Reuterholm, som börjat, får tala til slut.

Frih. Reuterholm begynte ock ånyo at förklara sin glädie deröfver, at R. o. A. voro talrikt församlade, då han fingo yttra sine tanckar uti et af de vigtigaste ämnen, som kunde komma under R. o. A:s öfverläggning; han ville aldrig påtruga någon sin tancka men trodde deremot ock, att hans rättighet voro at få säga den oafbrutit på detta ställe; han ville för sin del denna gången förvara lika så heligt sin och hvar riksdagsmans rätt, som han tilförene giordt det i siu riksdagar, at när han med beskedlighet, som Riksdagsordningen stadgade, föredrager sin mening få giöra det ohindrad. Hvad han ville tala uti voro det betydeligaste ämne för hvar fri svensk man, det lågo honom altså på hiertat och han önskade uti protocollet få det vittnesbörd förvarat, at han efter sin ed och sin riksdagsmannaskyldighet icke försummat ett ögnablick att yttra sine tanckar uti den upkomne betydelige frågan om constitution och vår fundamentallag.

Här upkom åter oro ibland herrarne på bänckarne, hvarunder, så mycket man kunde höra, af ganska månge påstods, at det voro Landtm:s rättighet at anmäla de mål, som hos R. o. A. skola komma före, och icke en hvar ledamots; at an-

nars flere hade saker, som de önskade få föredragne, och trodde sig dertil äga lika så mycken rättighet som Frih. Reuterholm.

Detta varade en stund, under det af andre påstods, at efter Riksdagsordningen Frih. Reuterholm borde få tala till slut utan at någon föllo honom i talet, och varade en lång stund, innan Hr Grefven och L a n d t m. feck tilfälle at föreställa:

Huruledes det tycktes, som R. o A:s tanckar voro delte, om i dag skulle föredragas de sammanträdde deputationernes betänckande angående grundlagen eller ock hvad ifrån Secrete Utskottet upkommit angående financevärcket, och hemstälte, om icke R. o. A:s herrar ledamöter skulle behaga höra hvarannan öfver denne fråga, på det man kunde på något sätt komma derifrån.

Men häremot ropades af flere: Den ene saken ligger på bordet, den andra vill Landtm. nu föredraga, och det är hans rättighet, hvarunder med någon hetta af andre frågades: Hafva vi mer än en Landtmarskalck, och yrckade enständigt, at det måtte läsas på financesaken, at de ej emottogo någon proposition öfver det, som i Riksdagsordningen är stadgat om föredragningsrätten.

Hr Grefven och L a n d t m., sedan han afbidat någon tid för at få liud, förestälte väl åter, at om å ena sidan han ansedt financesaken fordra snarast at blifva afgiord och efter sin ägande rättighet som taleman velat föredraga, så hade Baron Reuterholm å den andra börjat tala och ägde i lag den rättighet att blifva hörd til slut. Uti detta voro R. o. A. af olika tankar, och frågade han derföre, huruvida det, som han ämnar föredraga eller hvad Frih. Reuterholm begärt, skulle i dag hos R. o. A. företagas.

Härtil svarades Ja [och] Neij; af andre: Frih. Reuterholms begäran lägges på bordet såsom ny, och blef en långvarig ventilation herrarne emellan på bänckarne härom, i det en del påstodo, at Frih. Reuterholm borde höras, til dess han slutat, sedan han börjat tala, andre at Hr Landtm. borde få föredraga.

Enär omsider detta sacktat sig och Hr Grefven och L a n d t m. fådt liud, hemstälte han än en gång,

om icke R. o. A. skulle behaga förena sig derom att först höra Frih. Reuterholm. Men härtil svarades Ja och Neij.

Och hördes, under det at af ganska många på en gång talades, icke något, som redigt kunde fattas til protocollet, utan endast afbrutne ord, såsom af somlige, vi äga ju alle lika rätt at föredraga som Baron Reuterholm, af andre at han såsom fri svensk och riksdagsman borde få njuta Riksdagsordningen til godo och ostörd säga sin mening, af andre at efter Riksdagsordningen Landtm. ägde förste rättigheten at föredraga ärenderne och blifva hörd. At de ej ville höra annat än om financevärcket, som Landtmarskalken ämnat föredraga i dag.

Hr Gr. och Landtm. förestälte än ytterligare, det hade han väl ämnat i dag låta hos R. o. A. företaga financevärcket; men som tvifvelsmål upkommit, hvad som borde föredragas, så skulle väl pluralitetens mening utrönas härom; att derföre R. o. A:s herrar ledamöter i ordning först genom discourser behaga uplysa hvarannan och sedan votera, hvilketdera först skall företagas.

Härtil svarades af flere Ja men af andre Neij; det är farligt at votera öfver lag och lagen är tydelig om Landtmarskalkens rättighet. Hvarjemte begärtes, at med financevärckets upläsande måtte början giöras.

Hr Gr. och Landtm. anhölt, at R. o. A. ville eftersinna Riksdagsordningen, som äfven innehöllo, at hvar ledamot borde ostörd få säga sin tancka; at svårligen derföre det kunde förnekas Frih. Reuterholm at få tala til slut, då man ännu ej med säkerhet hördt, til hvad hans tal concluderade, om R. o. A. derföre täck[t]es[1] höra.

Men härvid infölls af många. Så snart Grefven och Landtm. fådt föredraga efter sin rättighet och Frih. Reuterholm sedan vill tala uti det föredragne ämnet, skola vi gierna höra honom.

Hr Gr. och Landtm.: Behaga då Herrarne vidtaga den utvägen at nu til en början afhöra Secrete Utskottets betänkande om financevärcket och sedan öfverlägga, hvilken sak först skal företagas.

Men härtil svarades äfven Ja och Neij.

Frih. Sparre, Carl, ville ej tillåta någon ventilation utan at man simpliciter borde följa Riksdagsordningen och företaga det, som Landtmarskalken ämnat föredraga.

---

[1] Konceptprotokollet.

Men hans tal afbröts med Neij och Ja. Vi höre ingen annan än Landtmarskalken, andre begärte, at Frih. Reuterholm bör först få tala til slut.

Frih. Reuterholm började åter at vilja tala men afbröts genom det at flere då äfven ropade, vi höra ingen annan än Landtmarskalken.

Hr Gr. och Landtm.: Om R. o. A. icke behaga höra hvarannan, huru skola de då komma ifrån detta? Det voro ock en rättighet för en hvar ledamot af Höglofl. R. o. A. at få tala.

Men härtil svarades, att R. o. A. borde först hafva något ämne at tala om, hvilket Landtmarskalken tilhör att upgifva.

Hr Gr. och Landtm. frågade: Vill herrarne hafva upläst Secrete Utskottets betänkande om financevärcket?

Härtil svarades Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: Behaga då herrarne, at Frih. Reuterholm först talar och sedan at betänckandet om financevärcket upläses?

Men detta besvarades ock med Ja och Neij.

Frih. Reuterholm anmälte sig at tala, flere andre herrar likaledes. Men alt förgäfves. Sorlet continuerades med nog hetta.

Hr Gr. och Landtm. giorde, då han feck liud, flere föreställningar om utvägar til någon jämckning, på det R. o. A. i ordning måtte få höra hvarannan och taga sitt beslut, men alt förgäfves.

En del förklarade sig icke vilja höra någon annan än Landtmarskalken och den sak, som han låto föredraga.

En del at Frih. Reuterholm borde njuta sin riksdagsmannarätt och blifva hörd.

En del bådo Frih. Reuterholm desistera för at återställa lugnet ibland R. o. A., andre deremot at han icke borde gifva bort sin riksdagsmannarätt.

Hr Gref. och Landtm. föreställte jämväl Frih. Reuterholm, hvilken under hela denne tiden blifvit stående uppå sin bänck, i beredskap att fullfölja sitt tal, så snart han fingo liud, at efter tiden redan voro långt liden, klockan snart tolf, och gingo fruck[t]löst bort, om han icke ville visa R. o. A. den fogelighet och begifva sig, på det R. o. A. måtte kunna komma at afgiöra något.

Frih. Reuterholm yttrade sig gierna vilja det giöra, om han icke derigenom bortgofvo sin och andras riksdagsmannarätt.

Frih. Grönhagen, Hr Linderstedt med flere påstodo, att Frih. Reuterholm måtte få tala först. Men härtil ropades Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: Jag ser då ingen annan utväg, än att R. o. A. behaga yttra sig genom votering.

Hr Rappe, [Carl][1], och Ulfsax med flere invände häremot, att de icke kunde votera om lagen och Landtmarskalkens deruti grundade rättighet at föredraga det, som skal talas och discoureras om.

Häremot ropades Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: R. o. A. lärer nu kunna finna, huru det tilgår, när ordning ej hålles; min tancka var at föredraga betänckandet om financevärcket, när Frih. Reuterholm sielf började at tala uti ett annat ämne. Nog vore det ordenteligast, om Högl. R. o. A. ville förena sig at följa Riksdagsordningen, ty annars ligga här flere saker på bordet och en hvar kunde begära at få sin sak föredragen. Jag har sökt alle utvägar at återställa ordningen. Jag har ock anmält Frih. Reuterholm sedermera at få tala, men när det förvägras och åberopas deremot en ordförandes i lag grundade rättighet at föredraga ärenderne, så får jag låf at reclamera denne rättighet och begär, at Secrete Utskottets betänckande om financevärket nu må blifva upläst.

Härtil ropades Ja och Neij.

Frih. Cederström, Claes, begärte efter Riksdagsordningen, at en hvar måtte få tala i sin tour.

Frih. Grönhagen begärte votering, om Frih. Reuterholm skulle få tala.

Men deremot infölls med Neij. Lagen voro klar, hvar ledamot må tala i sin ordning, sedan betänckandet är upläst. Då skall Frih. Reuterholm få vara den förste, som talar. Om ordning, som lagen föreskrifver, uti föredragningen ej följas, skulle R. o. A. votera hvar morgon om hvad som skal komma före.

Hr Gyllensvahn ville åberopa sig præjudicat sedan 1761 års riksdag.

Frih. Cederström, Claes, anhölt, at R. o. A. endast

[1] Konceptprotokollet.

täcktes höra hvarannan i ordning, på det man må komma ifrån det, som nu voro i fråga, genom en ordentelig deliberation.

Men häremot ropades under jämt och nog sorl af andre Neij. Ingen fråga at ventilera öfver beskrefven lag. Lät oss höra Secrete Utskottets betänckande om financevärcket.

Emellan alt detta hände sig flera resor, at en almän tystnad upkom och varade en lång stund, men så snart någon ledamot ville tala, afbröts det med Ja och Neij. Vi höra ingen annan än Landtm. Eller ock: Frih. Reuterholm bör först få sluta sitt tal.

Det försöktes ock at börja med upläsandet af Secrete Utskottets betänckande om financevärcket, men ingenting kunde, af hvad som blef upläst, höras för buller, hvilket, i mån läsningen continuerade, ökades, i det en del begjärte at få höra Frih. Reuterholm, en del stampade i gålfvet med sine kieppar och föttren.

Sedan detta omsider afstadnat med det, at läsningen upphörde, så at

Hr Gr. och Landtm. fådt liud, förestälte han, huru förmiddagen nu voro förleden och klockan redan ett, utan at R. o. A. kunnat någonting afgiöra. R. o. A. tyckes ej eller vara i lynne at låta sig något föredragas; om icke derföre bäst voro at nu åtskilias och en annan gång med mera svalnade sinnen sammankomma; emedlertid blefvo Secrete Utskottets betäncaknde om financevärcket liggande på bordet och kunde för hvar ock ens beqvämlighet at få läsa det blifva tryckt.

Härtil svarades väl Ja, men af åtskillige Neij.

Hr Gr. och Landtm. lämnade häruppå sitt ställe och var hunnen neder åt gången för at gå bort, men som alle herrarne blefvo qvarstående på sine bänckar och flere förklarade, at de ej ville åtskiljas, så återkom han och efter erhållit liud anmälte än ytterligare, om icke bäst voro, at R. o. A. åtskiljas, då de ej kunna förena sig om hvarcken at höra, det han ämnade låta föredraga, ej eller hvad deras ledamot Frih. Reuterholm hade at andraga och icke ens ville på ordenteligit sätt decidera, hvilketdera som skulle ske. Att Hr Gr. och Landtm. voro sinnad i öfvermorgon åter låta anslå til plenum, då kanske öfverläggningen torde blifva lugnare.

Frih. von Essen yttrade sig äfven, at sedan förmiddagen nu gådt förbij och ingenting annat kunnat giöras, än

att R. o. A. med nog hetta försvarat ymse rättigheter utan at något afgiöra, så ansågo han bäst, om R. o. A. nu åtskildes. Det voro aldeles icke i hans tancka at giöra någon förevitelse, men han hemstälde til en hvars öfvertygelse inom sig at döma, om ett sådant deliberationssätt som detta kunde vara R. o. A. värdigt, och anhölt, at R. o. A. ville med mera ädelmod och kallsinnighet afhöra hvarannan, för denne gången skiljas åt för at med calmerade sinnen en annan gång sammankomma och altså emottaga denne af Hr Gr. och Landtm. giorda proposition.

Hr Gr. och Landtm.: Behaga då herrarne åtskiljas?

Hr Rudbeck, Thure Gustaf: Om R. o. A. läsa Riksdagsordningen, lärer det blifva utom all fråga, at en riksdagsman äger den rättighet at oafbrutit i ståndet få säga sin tancka; men huru en fri man kan mista denne sin rättighet, sedan han anmält sig at tala, derpå hafva vi i dag sedt et bedröfveligit prof. Jag önskade likväl för framtiden, at hvad som i dag är tilbudit ej måtte vinna fullbordan. Frih. Reuterholm har icke börjat med något nytt ämne, då han velat tala om vår grundlag, som för oss alla bör vara den mäst bekante, den angelägnaste sak. Mine gunstige Herrar, huru viljen I, at vi här skola med tranquilleté kunna deliberera om våre financer, vår hushållning, så länge ännu är oafgiordt, hurudan vår grundlag hädanefter skal blifva? Om R. o. A. i dag skiljas åt, det iag ej vill vara emot, giör jag derföre dervid det förbehåll, att Frih. Reuterholm nästa gång måtte få tala til slut.

Härtil ropades Ja och Neij.

Frih. Sparre, Carl: Om R. o. A. ej vilja skiljas åt, sedan Landtm. och flere ledamöter begärt det, så anhåller iag at få proposition och at vi derom votera.

Hr Linderstedt, Eric: Är det icke bäst at i dag sluta plenum, så kunna vi med mera calmerade sinnen en annan gång sammankomma, ty detta leder ej til något slut.

Åter upkom mycket sorl med Ja och Neij, och som flere gådt ifrån sine bänckar, ropades derjemte skrancket rent [ɔ: runt?], få vi höra.

Hr Gr. och Landtm.: När dagen fruktlöst gådt bort endast med frågan, om R. o. A. skola höra betänckandet om financevärcket eller Baron Reuterholm, och ingenting derom kan afslutas, månne då ej är bättre at åtskiljas?

Behaga R. o. A. åtskiljas?

Svaret blef Ja och Neij, och herrarne stodo qvar på sine bänckar.

Nu var klockan öfver ett eftermiddagen.

Hr Gr. och Landtm.: Behaga då herrarne votera, om de skola skiljas åt?

Med sorl svarades äfven härtil Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: I så beskaffade omständigheter måste likväl någondera ske. Det är sant, at 16 § i Riksdagsordningen utstakar en talemans rättighet, men längre ned i samma § föreskrifves äfven, at en ledamot bör få säga sin mening ostörd, när det sker med beskedelighet. Då collision sker uti ståndet emellan begge desse rättigheter, skal väl pluraliteten decidera derom vid hvarje sådan casus. Det är ståndets absoluta rättighet och lika så ypperlig som en ledamots at få tala. R. o. A:s altså at decidera denne gången, hvilken de först vilja höra, Baron Reuterholm eller financesaken. Jag beder derföre, att herrarne behagade talas vid härom och i ordning höra hvars annars meningar. Jag beder än en gång R. o. A. på det enständigaste ödmiukeligen att med lugn och värdighet öfverlägga. Fast vi äro skiljacktige i meningarne, äga vi dock alle lika rätt at säga våre tanckar, pluraliteten är det enda efter vårt regeringssätt, som deciderar, där ligger maijestäten, som vi på detta ställe böra respectera. Lätt derföre de, som anmält sig, få tala och sedan genom votering pluraliteten utrönas eller ock, efter tiden nu är förliden, om herrarne behaga skiljas åt.

Sedan Hr Gr. och Landtm. härvid stadnadt, började åter sorl, som ej afstadnade, förrän han ånyo äskat liud, då han fortfor:

R. o. A. veta ämnet, jag hemställer då, om betänckandet angående financevärcket skal upläsas, efter R. o. A. ej vilja åtskiljas?

Hr Schönström: Månge af oss vilja åtskiljas, skola vi stadna här qvar, så skole vi först votera derom, innan någonting nu företages, ty proposition är giord at skiljas åt.

Frih. Sparre, Carl: Ordning är ofelbart hufvudsakelig för at hålla samhälden tilhopa; i dag är den ganska underlig hos oss. Är det en riddersmans rättighet på detta stället at tala, så är det Landtm:s at anmäla honom dertil och äfven målet, hvaröfver han skall tala; så stadgar 16 § Riks-

dagsordningen. Annars brytes ordningen, som där föreskrifves, och så många nye ämnen till öfverläggning förekomma, som vi äro personer, hvilket gåfvo anledning til ständige debatter om hvad som skulle först afgiöras, aldeles som det i dag skedt, då vi ännu stå utan at hafva kommit til slut med något. Lätt oss derföre bibehålla ordningen, i dag åtskiljas för at kunna calmera oss. Hade lagen blifvit följt och Landtm. fådt föredraga, hvilket nu ej skedt, utan en ledamot har kastat sig fram at börja med det, han ville, at det skulle företagas, hade betänckandet om financevärcket blifvit upläst och vi sedan fådt i lugn höra den ledamot, som så enständigt påstår at få tala, så hade vi kanske nu varit ifrån alt detta.

Frih. Reuterholm, Gustaf: Det rör mig, at hvad jag blifvit nödsakad påstå vill gifvas den uttydning, som skulle jag söka att inblanda mig uti det, som landtmarskalksembetet tilhörer. Min acktning för lag och Högl. R. o. A. är så stor, at iag är beredd derföre sacrificera allting. Det är ej förste gången, som en ledamot begärt och fådt låf at in pleno anmäla någon sak, för ingen är det tillåtit at falla den andra i talet, och det är ovedersägeligen Höglofl. R. o. A:s rättighet at decidera, hvad de vilja hafva föredragit. Desse begge rättigheter äro de, som iag icke kan begifva mig ifrån, ty de tilhöra en hvar af oss och ståndet en corps. Derföre vill jag nu fortfara.

Mine gunstige Herrar, lätt oss icke skiljas åt, förrän vi företagit och afgiordt de handlingar och memorialer, som til oss inkommit om vår grundlag.

Genom sorl och fleres Neij afbröts här Frih. Reuterholms tal.

Han fortfor väl sålunda: Genom desse Neij finnes beklageligen, huru olika tanckesätt värcka uppå begreppen hos oss om vår egen lag och huru mycket denne sak är interessant; huru kunna andre ärender om vår hushållning med mera företagas, innan vi först blifvit tranquilliserade och fådt säkerhet för våre lagar. Men sorlet underhölts och påstods derunder, at frågan nu ej voro annan än den, om R. o. A. ville skiljas åt.

Hr von Christierson begärte alt, hvad Frih. Reuterholm sagt, på bordet såsom en ny sak.

Andre, at de ville hafva om financevärcket.

Åtskillige sökte med böner förmå Frih. Reuterholm: Giör oss til viljes, sluta at tala.

Men då åter tyst blef, fortfor han:

Den märckeliga skilnad, som bör vara emellan lagstiftande och lagskipande magten, hvarvid et nytt rop med Neij, vi gå ej in i den saken, vi vilje endast höra om financevärcket, åter afbröts hans tal, hvilket han likväl sökte at fullfölja men kunde til protocollet ej höras deraf annat än afbrutne meningar, nemligen: Jag finner uti de af trycket redan utkomne memorialer, . . . mig förekommer härvid, at Riksens Högl. Ständer såsom högste magten . . . at en märckelig inskränckning . . . och så vidare.

Sedan detta varat en lång stund, äskade Hr Gr. och Landtm. åter liud, erhölt det och förestälte:

Huruledes detta deliberationssätt icke öfverensstämde hvarcken med lag, ordning eller den värdighet, som publiquen hos et uplyst och det förste ståndet i riket väntade, och hemstälte, om icke R. o. A. i afseende häruppå ville hålla sig vid den proposition at votera om hvad sak som skulle först företagas, hvilken proposition han nu nödgades iterera, då han såg alle andre utvägar omöijelige at få ordning och redighet under öfverläggningen.

Härtil svarades Ja och Neij. Först bör afgiöras, om vi få skiljas åt.

Hr Gr. och Landtm.: Lät oss då vidtaga någon annan utväg at komma ifrån hvarannan. Om vi handla upriktigt, så är det icke Landtm:s rättighet at föredraga eller Frih. Reuterholms at få tala, som interesserar herrarne, utan ligger ju skiljacktigheten deruti, at en del vilja hafva fram financesaken, en del åter lagfrågan ifrån de sammanträdde deputationerne.

Flere Ja och Neij hördes härvid, hvarunder åtskillige yttrade sig, vij vilja votera om Landtm:s rättighet at föredraga, ty det kunde gifva anledning till skadelige præjudicater.

Hr Lagersverd: Ehvad ock kan blifva i fråga at votera om, måste vi ju förut få tala och höra hvarannan deröfver.

Hr Gr. och Landtm.: När en hel dag blifvit disputerat, antingen den ena eller den andra af de ofvannämde saker skal komma före, lärer man väl hafva hunnit kienna, hvad som skal voteras öfver utan vidlyftige discourser.

Hr Lagerberg: Frih. Reuterholm har ännu icke fådt tala til slut, vi veta ej, hvad han ämnar säga.

Nu upkom åter mycket sorl.

Frih. Reuterholm yttrade sig: Om R. o. A. nu gemensamt utan at vidare tala behaga antaga, at Hr Grefven och Landtm. giör proposition til votering, så begifver iag mig, annars om någon förut skal tala, så påstår iag min rätt at vara den förste.

Hr Gr. och Landtm. giorde nu proposition.

Bifaller R. o. A., at Secrete Utskottets betänckande angående financevärcket först skal afgiöras?

Hvilken besvarades med Ja och Neij,

hvarföre han genast upläste contraproposition, den han skrifteligen författat.

Vinner Neij, afgiöres först de sammanträdde deputationernes betänckande om lagarnes värckställighet.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Vi måste ju först få tala, åtminstone uti det ämnet, hvaröfver skall voteras; ännu har ingens mening derom med redighet blifvit hörd. Jag häpnar, då iag täncker uppå, hvad detta, som nu händt, kan förebåda oss. Vi hafva disputerat bort en hel dag, endast om en ledamot skal få tala eller ej; han har anmält sig, han har begynt, men ingen har fådt höra slutet af hans tal. Jag frågar, om Riksens Ständers sammankomster kunna på sådant sätt blifva för medborgare behagelige eller för riket nyttige. Skole vi endteligen votera, lätt oss då först med sagtmodighet höra hvarandre öfver ämnet; af discourser kan mycken uplysning och öfvertygelse hämtas, och iag anmäler mig at få säga min mening, innan vi skrida til votering.

Hr Wadenstierna, Carl: Vij hafva tilbrackt hela förmiddagen med at öfverlägga om . . . Härvid inföll åtskillige och påstodo, at innan någon talte, Frih. Reuterholm först skulle få sluta . . . så at Hr Wadenstierna afstadnade, men sedan det åter blifvit tyst, fortfor han: Här kunde vara några ledamöter, som kanske ej vilja höra mig. Jag skall altså ej länge uppehålla R. o. A. utan säga helt kort: Nog tyckes mig, at all uplysning hos en hvar lärer finnas uti det, som vi denne gången skole votera öfver. Det har nog kunnat märkas, huru olika meningarne varit om Landtm:s rättighet at föredraga ärenderne och om en ledamots rättighet at få anmäla det, som han anser för riket angelägit. Huru en del

trodt, at rikets väl beror uppå lagfrågans snarare afgiörande, en del deremot at landet, som tryckes af penningebrist och stagnation i all rörelse, äskar såsom det nödigaste, at financevärcket snarligen hielpes. Mine gunstige Herrar, det[1] är[1] jämförelse emellan begge desse sakers angelägenhet at skyndsammeligen afgiöras? Kunna vi icke nu bärga oss i några dagar med den lag, vi hittils ägt, hvilken, om den ock i visse delar skulle behöfva at förbättras, dock altid blifver en och densamme, hvaremot hvart ögnablick, som vi försumme at genom financens förbättring ställa lif och rörelse uti våre näringar, flere tusende idoge och skickelige medborgare försmäckta i brist af förtienst och uppehälle, så at de hafva alt skäl at fördöma oss, som så vårdslöst förspilla vår tid utan at täncka på deras hielp. Nu är dagen redan leden til halfve eftermiddagen, lätt oss ej längre uppehålla oss utan skrida til votering, annars falla vi ånyo uti våre förre inconveniencer; hvad behöfvas flere discourser, då vi, upricktigt at tala, väl veta, hvad vi vela å ömse sidor.

Hr Gyllenspetz påstod, at man först borde höra Frih. Reuterholm til slut.

Hr Linderstedt, Eric, tillade, at när å ena sidan flere blifvit hörde, som yrckat Landtm:s rättighet at föredraga och angelägenheten at financevärcket måtte afgiöras, så hade å den andra ingen ännu fådt tala i ordning; Frih. Reuterholm hade blifvit afbruten uti det, han velat säga, han borde derföre få tala til slut.

Hr Rappe, Christopher: Det är rigtigt, at man icke kunde votera om en sak, innan man förut fådt höra hvars annars tankar mot och med. Men här är frågan endast om hvilken sak först skall företagas, och uti den frågan har redan en stor del af dagen gådt bort, så at R. o. A. nogsamt derom gifvit hvarannan sine meningar tilkienna.

Hr Gr. och Landtm. påminte äfven, at herrarne behagade uti sine discourser nu hålla sig vid den frågan, hvaröfver proposition blifvit giord.

Frih. von Essen: Vid proposition har jag ingenting at påminna, allenast den blifver så tydelig, at man, sedan pluraliteten deciderat, kan veta, hvad som skall först företagas och afgiöras.

---

[1] Konceptprotokollet: . . . *är det jämförelse* . . .

Ingen bör förmenas at säga sin mening och andraga de skäl, hvarföre han vill, at den ene saken skal företagas framför den andre, och det är hvad som nu begäres, inan vi votera.

Om financesaken kommer först fram, blifver den visserligen lagd på bordet, den angår penningevärck och calculer, den fordrar visserligen tid och granlagenhet, innan den kan afgiöras.

Den andre går ut på at jämcka, svarfva och afpruta på våre gode lagar; den är visserligen lättare afgiord, ty ju simplare en lag kan vara, ju bättre är densamme. Derföre om financevärcket skulle först företagas och läggas på bordet, så kan lika väl lagfrågan afgiöras, utan at financesaken må derföre ligga i vägen.

Frih. Bunge, Sven: Jag vågar ej at emot Riksdagsordningen gå in uti några ytterligare discourser, sedan proposition är giord, utan förenar mig med Hr Landshöfdingen Rappe, at vi ju förr dess häldre måtte komma til votering.

At giöra förbehåll vid propositioner medförer endast osäkerhet uti det beslut, pluraliteten sedan vidtager, och at genom äskade förklaringar giöra dem kraftlöse. Förbehåller mig altså, at vi förblifve vid proposition, sådan som den är giord, och genast börja voteringen.

Hr Lagersverd ville först höra Frih. Reuterholm til slut, och ehuru han sielf anmält sig at tala, cederade han dock gierna til honom sin tour.

Hr Gr. och Landtm. berättade, at Frih. Reuterholm begifvit sig; likväl om han åstundade at säga något om proposition, stodo det honom öppet.

Frih. Reuterholm, Gust.: Jag har väl begifvit mig, ifall det genast kommit til votering, men om herrarne behaga först höra hvarannan, så förbehåller iag mig min rätt. Jag åberopar mig, hvad Frih. von Essen redan anfördt, och tror det vara angelägit, innan man skrider til votering, at R. o. A. förut genom discourser ordenteligen få anföra sine skäl uti frågan, hvaröfver voteras skall.

Aldrig kan financevärcket vara så öm sak at företaga som den, hvilken angår Riksens Ständers magt för framtiden. Jag finner af Hr Generalen Ehrensvärds och de flere til sammanträdde deputationerne ingifne och redan tryckte memorialer at . . .

Härvid nödgades Frih. Reuterholm afstadna, genom det at flere påminte, det man icke fingo gå in uti at ventilera om sielfve saken utan allenast öfver den frågan, om saken nu skal företagas.

Frih. Reuterholm svarade: Det är omöjeligt at bevisa, huru nödvändigt det blifver at företaga genast en sak, om man ej af sielfve sakens beskaffenhet få taga sine skäl. Å den ena sidan påstås, huru penningebristen i riket och medborgares derigenom iråkade nöd fordrar, at financesaken genast afgiöres; på den andra sidan visar sig en sak, som icke synes angå mindre än at Riksens Ständer skola gifva ifrån sig en del af den magt, som de efter grundlagarne äga.

Här föllo åter flere Frih. Reuterholm i talet och påstodo, at han ej skulle gå in uti merita af saken, andre ropade, at man ingen rätt hade at bortgifva.

Hr Gr. och Landtm. bad at på alt sätt måtte undvikas at tala in meritio(!), sedan proposition var giord. Begge sakerna voro af den beskaffenhet, at om i discourserne något blefvo vidrördt, som angingo merita, så kunde flere idéer upkomma och förordsaka en långsam men nu i förtid onyttig ventilation.

Frih. Bunge, Sven, utbad sig, at Secrete Utskottet och de sammanträdde deputationerne icke måtte vara utsatte för insimulationer, som hade de projecterat at vilja minska Riksens Ständers magt. De hade på ed och samvete öfverlagt och föreslagit det, som de trodde vara bäst tienande til at befästa vårt nu varande sälla regeringssätt och mäst öfverensstämmande med vår constitution efter grundlagen.

Frih. Reuterholm anhölt, at hvad han sagt icke måtte tagas som insimulationer; han fingo på detta stället som fri svänsk man redeligen säga sin mening. Hvad han sagt, trodde han ej vara för mycket, när man i tryckte handlingar, som nu utkommit, finner opåtalt vara avancerat, at Ständer varit lagstridige.

Härvid blef mycket sorl, så att på en lång stund icke något kunde höras redigt til protocollet.

Hvarunder Hr Modée hördes reclamera Riksdagsordningen och at ej något annat måtte få talas än om proposition, som redan är giord.

Sedan detta omsider hunnit sagta sig, fortfor Frih. Reuterholm:

Högl. R. o. A. äro i dag ej hågade för vidlyftigare discourser. Jag skal derföre säga min mening med få ord. I anseende til de betydande ämnen, som i memorialer, utkomne ifrån de sammanträde deputationerne, blifvit rörde, och den oro, som frågan om vår constitution hos publiquen vägt [ɔ: väckt][1], önskar iag uprigtigt, efter den öfvertygelse iag äger, at de irrige meningar om grundlagen, som i desse memorialer innehållas, måtte ju förr dess häldre blifva til granskning företagne och förkastade.

Hr Schönström: Ifrån förste början af vår långsamme och nog bullersamme öfverläggning har aldrig frågan varit annan än den, om Hr Gr. och Landtm. likmätigt 16 § uti Riksdagsordningen ägde rättighet at föredraga, eller om det tilhörde Frih. Reuterholm.

Ehuru denne fråga under discourser hvälft sig ifrån personer til de saker, som skulle föredragas, blifver frågan likafult en och densamme, proposition häröfver hafva vi endteligen hunnit at få; då den är besvarad med Ja och Neij, återstår ej annat än at votera. At nu förut säga, hvad iag af betänckandet om constitution vill förkasta, är i otid frambragt, vi böre vänta dermed, til dess saken ordenteligen kan komma före; och då åtager iag mig at med sielfva grundlagen och lagboken försvara alt, hvad i detta betänckande står infördt.

Hr Schönberg instämde häruti. Han erkiende til alle delar Landtm:s rättighet at föredraga. Dessutom påminte han sig ganska väl, at Hr Durietz jemte flere uti memorialer yrckat på slut uti Secrete Utskottets arbete til hielp för financevärcket, och blefvo han dervid, att detta sås[o]m äldst och angelägnast först måtte företagas.

Hr Linderstedt, Eric: Det kan ej vara R. o. A. emot at dess ledamöter här förtroligt för hvarannan uptäcka det ämne, som så mycket misshagar; altså ser iag ej, at Frih. Reuterholm felat, då han anmält sin och fleres bekymmer öfver constitutionssaken; men om R. o. A. ej vilja tillåta, att man går uti saken, så kan den upkomne oroen snart dämpas, om det bifalles, at de omtalte tryckte memorialer uti

[1] Konceptprotokollet.

det, som de ej öfverensstämma med sielfve betänckandet, kort om gådt nu förkastas.

Härtil ropades Ja och Neij.

Hr Durietz, Rudolf And., erkiende väl, at han uti ett sitt ingifne memorial yrckat slut på financesaken, men han hade äfven talt om lagfrågan; sedan han nu sedt et allmänt bekymmer öfver de af trycket utgifne memorialer i denne fråga, så voro hans tancka äfven, at de aldeles måtte qväfvas och förstöras.

Hr de Frese: Nu hafva vi sedt, huru nödig ordning och skick är uti alt, hvad vi oss företaga, om något skal kunna blifva til slut bragt. R. o. A. hafva tilbrackt hela dagen med at giöra intet. Det som har varit ventilationsämnet, nemligen Landtm:s rättighet at föredraga, är likväl så tydeligen föreskrifvit i Riksdagsordningen, så at iag förundrar mig, huru R. o. A. kunnat misstaga sig; så lyder 16 § (denne upläste nu Hr de Frese ord ifrån ord och continuerade sedan). Det bevis, som vill af samma §, något längre ned i §, dragas för en ledamot at få tala, innan öfver en sak voteras, minskar på intet sätt, hvad som stadgas om ordförandens rättighet att föredraga, den är vida skild ifrån den hvarje ledamot där tillagde rättighet at tala i en redan föredragen sak. Häruti är allmänna lagen lika. En president, en ordförande har altid denne föredragningsrätten, hvarföre skulle en landtmarskalck icke äga den? Sielfve deliberationssättets natur fordrar det, ty annars skulle hvar ock en af oss hafva lika rättighet at föredraga. Detta vare sagt til bevis af mitt vördsamme tilstyrckande, at financesaken, som Hr Grefven och Landtm. ämnat föredraga, må först afgiöras. Jag lägger härtil, hvad den upläste § äfven stadgar, at sedan proposition är giord, ingen må tala mera uti det, som hörer till hufvudsaken.

Frih. Grönhagen: Det är svårt at tala uti præliminairen utan at röra vid saken; men jag skal biuda til att lyda; och som 16 § är citerad til bevis emot Frih. Reuterholms mening at få fram lagfrågan, så citerar jag samma § til bevis för hans mening, ty där står, at sakerne efter den ordning, de inkommit, skola företagas; nu är betänckandet om lagfrågan äldre inkommit, altså bör det först afgiöras. Financevärcket, om det skal hielpas, bör det påtänckas med tranquille sinnen och altså förut undanrödjas alt, hvad som kan

oroa oss. Under Hr Grefven och Landtm:s klubba, som visat så mycken värdighet och nit at bibehålla ordning hos oss denne critiske dag och hvilket fördubblar vår vördsamme erkientsla för honom, om han behagar på samma sätt continuera, hvarom iag ock anhåller, torde såväl den ena som andra saken snart blifva afgiord, om vi först få vår lag stadgad.

Hr Stålhammar: För vårt financevärck och att hielpa oss utur et allmänt älende äro vi af Kongl. Maij:tt kallade hit, det är altså angelägnast. Hvilar constitutionsfrågan emedlertid, så rubbar det ingenting uti det jämna lopp, regeringen nu är satt.

Hr Pechlin: Jag vill ej länge uppehålla Högl. R. o. A., säker at en hvar lärer vara mån om at bevara och försvara friheten och altså lätt lärer finna, hvilkendera saken är angelägnast. Frih. Grönhagen har rätt i det, han åberopat sig utur Riksdagsordningen. Jag lägger ännu härtil, til Regeringsformen, och det som på begge ställen stadgas, nemligen at memorialer, som giöra oro och söka förstöra grundlagen, böra förkastas.

Gr. Creutz: Uti det, som nu är fråga, nemligen om rättigheten att föredraga tilhörer Landtm. eller Baron Reuterholm, vet iag nogsamt, hvad lagen stadgar; men jag vet ock, att R. o. A. förr voterat öfver den frågan vid en eller annan särskilt casus, utan at derföre lagen blifvit uphäfven, det lärer väl för denne gången ej eller kunna afgiöras utan votering. Den saken, som angår financevärcket, är så mycket angelägnare, som hela landet uti penningenöd suckar efter hielp; den tiden är inne, då contributionerne skola betalas men icke kunna utgå, efter almän brist på penningar förspordts. Det är väl sant, at farhåga blifvit upväckt för constitution, och en sådan farhåga, som är naturelle och loflig uti frie stater, torde giöra, at mången önskade först få fram lagfrågan; men då vi ännu få lefva efter den hittils erkiende lagen och denna lagfråga genom tiden kan vinna mognad, så är väl frågan om financevärket angelägnare at först afgiöras, då det ej skadar, om den andre något litet emedlertid får hvila.

Hr Ehrenmalm deremot påstod, at säkerhet i lagarne voro det angelägnaste för et fritt folck; altså bäst at först afgiöra om constitution. De på trycket utkomne memorialer

hafva upväckt en billig farhåga och 13 § Riksdagsordningen visar nog tydeligen, huru angelägit det är at angående sådane memorialer genast må företagas.

Hr Gyllensvahn: Sedan jag haft tilfälle at läsa de sammanträdde deputationernes betänckande, så bekienner iag uprigtigt mig hafva förlorat mitt sinnes lugn. Jag vill allenast säga uti den enda omständigheten, som angår tiensters förgifvande, hvad den omständigheten vid 1761 års riksdag oroade R. o. A., och lärde iag då af vår värda Landtm., at frågor, som röra Ständers rättighet, voro farlige at väcka. Huru med den saken då tilgeck, visar säkrast sielfve R. o. A:s protocoll, hvarföre jag tagit detsamma med mig tilstäds. Hr Gyllensvahn[1] upläste häruppå sielfve passagen utur 1761 års R. o. A:s protocoll, hvilken igenfinnes pag. 5138[2] och följande blad.

Han slöt deraf, at alle frågor, som angå ändring uti vår grundlag, böra skyndesammeligen afgiöras.

Ganska månge med honom voro uti mycken oro öfver de af trycket utkomne memorialer, hvilke ledamöter uti de sammanträdde deputationer ingifvit, ehuru deputationerne ej kunnat dem antaga. Regeringsformens och grundlagens bestånd innehöllo hela kraften af hans och medborgares laglige frihet; det voro hans dyrbaraste och käraste egendom, den han icke trodde sig nog kunna vårda, hvarföre han ock anhölt, at uti contraproposition måtte införas at vinner Neij, så skulle frågan om constitution först afgiöras efter grundlagen.

Hr Sparrskiöld förmente, at proposition och contraproposition redan voro giorde och gillade och det efter discourserne; at ingen förut påstådt någon sådan tilläggning; at nu ej voro mera tillåtit tala mot eller för någondera meningarne, hvarföre han begärte, at voteringen måtte börjas; sedan den deciderat, hvilkendera saken först skulle komma före, så voro han färdig at säga sin mening uti hvarje sak.

Frih. Kagg förklarade äfven, at man numera icke borde gå in uti merita utan allenast decidera, hvilkendera saken först borde företagas. Han sågo ingen fara vid att upskiuta med lagfrågan, om ej den at busarne, som man sökt måla

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *Ehrenmalm.*
[2] Motsvarar i RAP, d. 23, s. 244 ff.

för nation, emedlertid torde försvinna; hvaremot ju mera man dröijer med financevärket, ju mera lider landet och ruineras oskyldige medborgare genom penningebrist.

Hr Lagersverd: Om vår grundlag och constitution har iag vinlagt mig at få all kundskap, som möijelig är, jag har ock mycket tänckt deruti; men vårt financevärck kienner jag aldeles icke. Den förre tror iag blifver lättare at reda sig ifrån och 13 § Riksdagsordningen stadgar, at det första, som bör företagas på en riksdag, skall vara angående Ständernes fri- och rättigheter, ifall något deremot skulle intenderas. Ännu ser jag väl icke, at vår laglige frihet löper någon fara, men om det ej hämmas, innan det kommer i åen, hvad som är begynt i bäcken, så kunde det blifva fara.

Financevärcket kan ej afgiöras på en dag, det fordrar tid, hafva medborgare uthärdat med dess tilstånd uti mer än år och månader, så ruineras de icke genom några få dagars upskof, våre contributioner gå väl ut nu som förr, de aflöpa aldrig utan kienning för dem, som skola betala. Jag anser grundlagen fordra, at constitutionsfrågan såsom den angelägnaste först måtte afgiöras, och anhåller, at i proposition måtte införas, at den saken enligit 13 § Riksdagsordningen först må företagas.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Ofelbart är det Landtm:s rättighet at föredraga, men när R. o. A. sielfve sätta uti fråga, hvad som först skal föredragas, så uphör denne rättighet för en större, det tilhör ovedersägeligen ståndet at då derom decidera. Hvad som redan vid 1761 års riksdag häruti sig tildragit, bevisar min sats.

Det är dessutom den vigtigaste sak, som Frih. Reuterholm vägt, jag fäster altså icke min mening, at den först må komma före, uppå person och hans rättighet utan på sielfva sakens beskaffenhet.

Då iag declarerar denne min mening, bör iag säga skälen dertil, annars talte iag icke värdigt inför en respectable corps. De af trycket utkomne memorialer, hvilke til de sammanträdde deputationerne blifvit ingifne, innehålla sådane förslag, som leda til att rubba grundlagens förmurar, at rifva undan de nya värck, med hvilke Riksens Ständer funnit nödige at omgifva densamme, enär de sedt, at de gamle voro otilräckelige. Öfver sådane tilbud förnimme vij, at menigheten qvider, lätt oss derföre taga bort ordsaken til ett så-

dant qvidande, lätt oss förkasta desse memorialer, det är vårt angelägnaste; sedan vi kommit i lugn, enighet och tranquillité, kan ej tryta utvägar för ett stort och stadgat rike att få utvägar till financens iståndsättiande, när vi gemensamt och med förenade krafter arbeta deruppå, ehuru något dermed skulle dröija; men anse vi med kallsinnighet frågan om att bortgifva våre rättigheter och de en gång gå oss utur händerne, så tviflar jag, att vi någonsin få dem tilbakars. Jag tilstyrcker derföre, at den angelägne constitutionsfrågan först måtte företagas.

Uti de af trycket utkomne memorialer har iag med största bekymmer sedt . . . (Härvid inföllo åtskillige och påminte, at sedan proposition voro giord, ingen mera måtte gå in uti något af hufvudsaken. Hvaraf upkom nog sorl, som icke förr än efter en lång stund sagtade sig, då Frih. Ridderstolpe fortfor til slut.)

Jag vill ej uppehålla herrarne med någon vidlyftig detaille i hufvudsaken utan allenast helt kort säga, at memorialerne innehålla propositioner af högsta vigt och betydelighet til inskränckning af Ständers i grundlagen befästade rättighet, de falla hvar man lätt i ögonen och behöfva ej utmärckas, lätt oss förkasta dem först, så är iag försäkrad, at financesaken sedan afgiöres med långt mera lugn och tranquillite.

Hr Hierta, Carl: Ämnet är nu ej om sakens vigt utan om Landtm. enl:t Riksdagsordningen skal äga rättighet at föredraga. Jag önskar at få financesaken afgiord; at den är angelägen, har Kongl. Maij:tt uti sin nådiga riksdagskallelse förklarat, så har iag hördt ganska månge säga här på Riddarehuset de förre plena, fast de nu tro annorlunda. Men iag begär icke att nu, sedan proposition är giord, få anföra vidlyftige skäl til min mening utan ellenast at vi få komma till votering, då emot den giorde proposition ingenting är att påminna.

Hr Rudbeck, Thure Gust.: I fråga om begge desse angelägne saker synes mig, at det ena kan giöras och det andra ej underlåtas.

Hade Frih. Reuterholm fådt tala til slut, så kanske vi sedan snart nog kommit til financesaken och hunnit läsa deruppå ett stycke. Jag önskar, at enligit 13 § Riksdagsordningen lagfrågan såsom lättast afgiord först måtte företagas, vid

financesaken fordras tid och den nogaste granskning, den jag åtminstone mig förbehåller, innan iag til något deruti gifver mitt bifall.

Frih. Hammilton, Joh. Abr.: Proposition är giord, vi stå här med full öfvertygelse å ömse sidor, ingen öfvertalas mera genom discourser; lätt oss derföre votera; kan det ej genast ske öfver den proposition vi fådt, så lätt oss votera, om vij sku votera.

Hr Gr. och Landtm. giorde nu åter proposition, sådan som den redan finnes här ofvanföre i protocollet intagen.

Hvilken besvarades med Ja och Neij.

Han upläste derföre propositionen jämte contraproposition til votering, aldeles densamme som förut af honom var skrifteligen författad och för R. o. A. upläst,

då af åtskillige begärtes at uti contraproposition få in de orden *enligit 13 § Riksdagsordningen.*

Detta yrckade äfven Hr Lagersverd.

Hr Sparrskiöld påstod, at i händelse det skulle blifva uti contraproposition tillagt, äfven måtte i propositionen införas *enligit 16 § Riksdagsordningen.*

Hr Gr. och Landtm. förestälte väl, huru det lämpeligen skulle kunna låta sig giöra, då proposition varit redan giord och antagen, innan någon fråga blifvit väckt om desse §§. Enär frågan endast angingo, hvilkendera saken först borde företagas, så skulle en sådan tilläggning se ut, som ville R. o. A. votera öfver något lagens rum.

Då detta af R. o. A. skulle besvaras, blef åter mycket sorl.

Borgarståndets deputation.

Härunder upkom och efter erhållit liud anmältes, emottogs och infördes på vanligit sätt en deputation ifrån Borgareståndet, 12 personer.

Klockan var nu 3/4 til 4 eftermiddagen.

Borgmestaren Schau, som förde ordet, berättade, at ståndet förehaft saken angående förordningen om lagarnes värckställighet och at Borgareståndet bifallit en sin ledamots, Riksdagsmannens ifrån Giötheborg Hr Jungmarckers, memorial, så at ingen fråga om våre gamle lagars öfverseende denne riksdag mera får vidröras.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Hr Gr. och Landtm. återtog häruppå den förevarande saken och förestälte, om icke för att komma til slut R. o. A. ville samtycka, att begge de utur Riksdagsordningen citerade

§§ måtte införas, ty annars, ifall endast i contraproposition 13 § åberopas, skulle det se ut, som voterade R. o. A. öfver lagen. Han upläste och nu voteringsproposition, jämkad efter hvad han föreslagit, så lydande:

Den, som vill, att Secrete Utskottets betänckande angående financevärcket först skall afgiöras, enligit 16 § Riksdagsordningen, skrifver Ja.

Den, det ej vill, skrifver Neij.

Vinner Neij, afgiöres först sammanträdde deputationernes betänckande angående lagarnes värckställighet enligit 13 § Riksdagsordningen.

Detta gillades.

Bordsherrarne framträdde altså och voro:

Gr. Brahe, full. Hr Falckengren, Christopher,
Frih. Örnfeldt, Fredrich,
Hr von Christierson, Erich Wilhelm,
Hr Blanckenfeld, full. Hr Lilliehorn, Pehr,
Hr Jägerfelt, full. Hr von Gerdten, C. M.,
Hr Wolfrath, full. Hr Lagercrantz, Friedrich.

Voteringen började, R. o. A. framgåfvo sine sedlar i ordning efter upropslistan, de frånvarande upropades andra gången, sedlarne öpnades, uplästes, räknades och voro:

Ja fyrahundradefemtiosex 456,
Neij fyrahundradeåtta 408,

aldeles som bilagde voteringsinstrument[1] utvisar, hvilket genast af bordsherrarne underskrefs och af Riddarehussecreteraren uplästes.

Hvarefter R. o. A. åtskildes klockan långt efter 9 om aftonen.

År 1769 den 4 November.

Lördag.

Plenum klock. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven och Landtmarskalken Axel Fersen.

Protocollet för den 25 sistl. September justerades.

Uplästes och gillades det extractum protocolli, som ifrån

[1] Uteslutet här.

R. o. A. til de andre respective stånden skulle afgå angående Häringe och Hammarstads godsens indragende till kronan.

Häruppå uplästes voteringsinstrumentet för d. 2 sistl. November.

Ang:de at med deputation kundgjöra de öfrige stånden gårdagens beslut.

Hr Hierta, Carl, begärte, at detta R. o. A:s beslut genom en deputation måtte de andre respective stånden notificeras.

Härtil svarades med Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: At afsända en deputation med notification om något R. o. A:s beslut är väl i sig sielf af så liten consequence, at om någon begärt det, så har sådant aldrig blifvit satt i fråga.

Frih. Grönhagen: Aldrig har deputation blifvit begärd i mindre ämne. Att notificera det den eller den saken skall först företagas hos R. o. A. kan mycket litet interessera de andre respective stånden, hvad skal väl Biskoppen svara på en sådan notification annat, än det är ganska väl, och lika så de andre Talemännen.

Hr Gr. och Landtm.: Det kan ock vara lika mycket, om en deputation afgår med detta eller ej, R. o. A:s beslut är nogsamt redan kunnogt öfver hela staden. Men tiden går bort med ventilation härom, som behöfver bättre användas. Kanske Hr Hierta desisterar ifrån sin begäran.

Hr Hierta, Carl: Par egard för Hr Gr. och Landtm. begifver iag mig gierna men med det uttryckeliga förbehåll, at häraf icke måtte för en annan gång dragas något præjudicat.

Deputation från Bondeståndet.

2. Anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån Bondeståndet, 24 personer, anförd af Riksdagsmannen Svahn, hvilken jämte ståndets vördsamme hälsning berättade, att Bondeståndet uti frågan om constitution icke kunde gå in uti de sammanträdde deputationernes betänckande utan beslutit at förblifva vid de lagar, som alt sedan 1720 voro af Riksens Ständer antagne och gillade.

Deputationen besvarades af Hr Gr. och Landtm., at R. o. A. nu voro sysslosatte med betänckandet om financevärcket, hvilket de föresatt sig att förut afgiöra, innan de sammanträdde deputationernes betänckande om lagarnes värckställighet företagas.

Hvaruppå den afträdde, ledsagad efter vanligheten.

3. Enligit R. o. A:s uti senaste pleno tagne beslut förekom nu Secrete Utskottets ytterligare afgifne betänckande angående financevärcket, daterat den 30 nästföregående October. Ang:de betänkandet om financevärket.

Detta betänckande, som var ganska vidlyftigt, anförer åtskillige utvägar til förbättring uti vårt financevärck, sedan Riksens Ständer behagat til Secrete Utskottet remittera den af Secrete Utskottet under den 1 September sistledne upgifne financeplanen at sig utlåta, huruvida den af Riksens Ständer tillåtne husbehofsbränningen uppå samme plan något kunde influera. Då Secrete Utskottet tilstyrckt ett almänt förbud emot all slags brenvinsbrenning utan något undantag, så förklarar Secrete Utskottet sig icke våga at anse den förr upgifne finance- och realisationsplanen för tillräckelig; hvaraf nödvändigt följer, at den tillärnade Banquens sedlars realisation äfven måste för närvarande tid hvila.

Secrete Utskottet antager dock för principe, at uppå den ne realisations ernående framdeles bör[1] arbetas, at derföre rörelsecapitalets quantum i bancosedlar til något visst bör fastställas och oförminskat åtminstone til nästa riksdag bibehållas, så framt ej för sedeln speciemynt eller silfver til förmyntning inkiöpes.

Att realisation en gång bör ske i silfvermynt och alt kopparmynt samt all kopparmyntsräkning afskaffas, så att svenske specieriksdahl. blifver det enda och rätta rikets hufvudmynt. Dock utställes determinerande af kopparens värde emot silfver til den tid, då realisation kan företagas.

Att svenske riksdalerns halt förblifver oförändrad och skiljemyntet af silfver efter det skrot och korn, som uti Secrete Utskottets betänckande af den 1 September finnes utsatt.

At Banquens behållning af årligen inflytande interessen användes til silfvers inkiöp, som Banquen bör låta förmynta.

At låntagare få betala sine interessen i arbetat guld och silfver samt derföre niuta en procents afskrifning på capitalet. Äfven den, som således betalar 4 procent på lånsumman, få sig godtgiordt 5 procent.

At utom stora sjötullen, som betales i växlar och redbart mynt, äfven kopparräntan, hammarskattsjärnet och aluntionden in natura böra utgiöras och förblifva under Banquens

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *böra*.

disposition och på auction försäljas emot växlar eller speciemynt, sedan kronan deraf fådt sine behof.

Handelns bättre ställning befordrar och realisation, då exporterne ökas, utomlands komma i mera värde och fördelacktiggare betalas, då oumbärlige utrikes varor med sparsamhet förbrukas; de umbärlige, då de svårligen kunna lurendreijas in, förbjudas, men de, som lätt lurendrejas, med en lindrig tull men en dryg consumtionsafgift beläggas, hvilket ankommer uppå Handels- och manufactur- samt vederbörande deputationer at föreslå.

At utländskt hvetemiöl, malt och allehanda grynsorter enligit 1756 års förordning med högre tull belägges och framdeles aldeles til införsel förbiudas.

Till at understödia crediten och bibehålla penningerörelsen föreslår Secrete Utskottet:

1:o at vid försälgning af Banquens panter i fast egendom kiöparen ej förbindes til flere skyldigheter, än förre ägaren ålegat,

2:o at til nästa riksdag afbetalningen 4 procent på capitalet årligen uphörer på alle privatorum bancolån,

3:o at bancolånen på fastigheter får delas och transporteras på andre fastigheter, dock dervid iackttagit hvad författningarne til Banquens säkerhet förmå,

4:o at lån på järn få giöras emot 4 procent årligen men ej på längre tid än högst nio månader, utan afseende uppå i hvad hand järnet vara må, då det likväl står på upstads eller stapelstads våg,

5:o at 10 tunnor guld lånas Järncontoiret emot 4 procent årlig ränta til järnprisens bibehållande och förlager för Bergslagen på 2 à 3 år at betalas af Järncontoirets fond,

6:o at äfven giöras lån på messingstråd, lattun och koppar under enahanda vilkår som på järn och Fahlu bergslag dessutom årligen til nästa riksdag understödies af Banquen med 20/m dahl. s:rmt under Bergscollegii disposition til exportationspræmier för finare kopparsmide,

7:o at manufacturfonden til nästa riksdag ej giör annan afbetalning uppå sine lån i Banquen och för discontfonden än räntan de vanlige 4 procent,

8:o smärre bancolån beviljes på pant af guld och silfver, dock ej längre än på ett år, emot 4 procent,

9 at til lindring i contributionerne all afbetalning på kro-

nans skuld i Banquen så til capital som ränta uphör til nästa riksdag.

Hvad afgiften för brännevinsbränningen angår, så tillstyrcker Secrete Utskottet, at den må oförändrad förblifva vid hvad redan förordnat är.

Utom desse författningar tilstyrcker äfven Secrete Utskottet, at det tilbud, som Handelsmännen i Amsterdam Horneca, Hoguer & Compagnie giordt at låna kronan Sverige successive ifrån 500/m til 3 millioner holländske riksdahl:r emot 5 5/9 procent, må antagas med de vilkår, Secrete Utskottet nu upgifver til säkerhet för kronan och Banquen samt näringarne.

At förordningen om 42 marcks vexelcourse med detta års slut uphörer och hamburger riksdahl. sedan beräknas til 48 marck i anseende til contributionerne, som efter cours böra utgå.

At kronan af private inrikes uptager et lån, stort 40 tunnor guld i kopparmynt emot obligationer, ingen större än 6 000 och ingen mindre än 300 dahl:r koppermynt, emot 5 procents ränta, med den clausul, at i(!) de i betalning på nästföljande års contributioner och kronoupbörd emottages lika med bancosedlar, at de således inbrackte medel ingå uti Banquen i afräkning på kronans kopparmynts skuld och att Banquen åter utlånar desse 40 tunnor guld på ograverade fastigheter, hvarigenom bibehålles rörelsecapitalet utan at öka penningestocken, att derföre alle i Länebanquen stående kopparmyntscapitaler böra upsägas och utbetalas, undantagande capitaler ad pios usus, äfven de som ifrån specie blifvit til kopparmynt förvandlade. Dessutom 100 000 dahl. kopp:rmt för hvardera af Militie-, Presteståndets och Civilstatens Encke- och pupillecassor, 300 000 för Brandassecurancecassan och 150 000 för Arméens Pensionscassa.

Och underställer sluteligen Secrete Utskottet desse utvägar Riksens Ständers ompröfvande samt, ehuru flere omständigheter endast angå bancovärcket, likväl velat låta altsammans komma til Bondeståndets kundskap.

Härvid var bifogadt Borgareståndets ledamöters i Secrete Utskottet särskilte mening, hvilken uti alt det öfrige conformerade sig med sielfve betänckandet, undantagande,[1] men anser det projecterade utrikeslånet för oundvikeligit, om än-

[1] Meningen synes vara ofullständig.

damålet med realisation skall vinnas, samt förbehåller städerne at vara utan tiltal, om annars course och utländske vahrors pris omåtteligen skulle stiga. Äfven som det förklaras, at Borgareståndet icke kan samtycka hvarcken til det projecterade kronans lån inrikes af 40 tunnor guld eller lånet af 10 tunnor guld til Järncontoiret at dermed förlägga Bergzlagen.

Ett memorial af Riksdagsmannen för Norrkiöping, Handelsmannen Hr Pehr Wiberg, hvaruti han anhåller, at den tunna guld, som årligen bestås Trollhätte slussvärcksbyggnad, måtte til hälften användas at förskaffa durchfart ifrån Venern genom Vettern och Östergiöthland til Östersiön, efter desseinen voro at med denne slussbyggnad förena Nordsiön och Östersiön.

Sedan började med at upläsas Secrete Utskottets betänckande af den 24 October sistl. angående 1761 och 1765 års riksdagars financeplaner, hvarjämte voro bilagde Secrete Utskottens för begge desse riksdagar til plena upgifne betänckanden om financevärcket med dertil hörande flere bilagor ifrån n:o 1 til n:o 6, men hants dermed i dag ej til slut.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, påminte, det han ännu saknade Secrete Utskottets til Riksens Ständers plena upgifne betänckande vid 1761 års riksdag angående [årlige afbetalningar til visse procent af capitalet på bancolånen][1] och begärte, at det til nästa plenum måtte vara til hands och at alle desse acter kunde ju förr dess häldre blifva tryckte.

Hvarefter R. o. A. för denne gången åtskildes klockan 2 eftermiddagen.

År 1769 den 6 November.

Måndag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven och Landtmarskalken Axel Fersen.

Sedan Hr Grefven och Landtm. äskat liud och R. o. A. intagit sine ställen,

justerades en del af protocollet för den 18 September sistledne.

[1] Jfr sid. 29.

1. Företogs åter til upläsande Secrete Utskottets berättelse angående de vid 1761 och 1765 årens riksdagar upgifne financeplaner med sine allegater, hvilke uti siste pleno blifvit påbegynte men ej hunnit til slut, och uplästes nu det återstående, nemligen Ang:de 1761 och 1765 årens financeplaner.

allegatet n:o 2, extract af Bancodeputationens protocoll den 27 Januarii 1762.

N:o 3 af Bancodeputationens berättelse til Secrete Utskottet d. 25 Maii 1762, transsumt.

N:o 4. Extract af Bancodeputationens protocoll den 13 Januarii 1766.

N:o 5. Utdrag af Bancodeputationens protocoll den 4 October 1766.

N:o 6. Bancocommissarien Söderlings memorial til herrar bancofullmägtige den 5 Aug. 1767 ang:de växelcoursens hastiga fall.

Handlingar, som angingo financevärcket, Banquens förvaltning, sedelmyntet med det mera och ibland allegaterne vid detta protocoll finnas nu förvarade.

Sedan alt var til slut läst, påminte

Frih. Cederström, Anders, at då Bancocommissarien Söderlings memorial voro upgifvit, så borde äfven de skäl upgifvas, som föranlåtit bancofullmägtige at ej giöra några steg till hinder i coursens hastiga fall.

Hr Jennings: Desse skäl stå uti siälfva berättelsen införde och då de discoursevis influtit uti protocollet hos herrar fullmägtige, så kunde de icke såsom ett document vid denne berättelsen allegeras.

Hr Gr. och Landtm. erkiende, at det, som nu blifvit upläst, voro en blott berättelse, fattad til följe af Riksens Ständers befallning, och at icke frågan voro om någon redogiörelse.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, saknade härvid et [ɔ: de][1] ifrån Secrete Utskottet 1761 års riksdag upgifvit(!) extracta protocolli angående årlige afbetalningar til visse procent af capitalet på bancolånen.

I anledning häraf uphämtades och uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 23 September 1761.

Dito extractum protocolli af den 9 Februarii 1762.

---

[1] Konceptprotokollet.

Hr Rudbeck tyckte sig likväl i desse begge icke igenkienna det han äskade; deruti skulle vara omnämt större afbetalningars nödvändighet på bancolånen för att minska sedelstocken, som genom sin storlek giordt, at en sex dahl. kopp:rmtssedel ej varit mera värd än 16 styfver. 1765 års Secrete Utskott beskylles för att vilja hafva annihilerat bancosedlen, han trodde at af detta document skulle finnas, at de deruti ej velat mer, än 1761 års Secrete Utskott redan erkiendt vara nödigt.

Hr Jennings: Kanske det lärer vara ett extractum protocollum, som vid samma riksdag ifrån Secrete Utskottet upkom, angående ett utrikes lån.

Hr Gr. och Landtm.: Om denne saken kommer at hvila på bordet til nästa lördag, innan den afgiöres, så kan emedlertid blifva tilfälle at anskaffa det begärte extractum protocolli.

Frih. von Essen: Det voro visserligen en tillräckelig tid, om man då genast kunde afgiöra densamma. Men som betänckandet med alle handlingar skall tryckas och detta fordrar flere dagar, så behöfves väl et visst antal dagar, sedan det blifvit tryckt, at läsa altsammans och täncka derpå, hvilke dagar derföre nu måge utsättas til 2, 3 eller flere efter tryckningen.

Hr Gr. och Landtm.: Om R. o. A. vill taga sig så lång tid, frucktar iag, att saken endast drages i vidlyftighet. Det betänckande, som sist ifrån Secrete Utskottet upkom om financevärcket, låg, om iag mins rätt, ej mer än en dag.

Frih. Bunge, Sven: Vår värde Landtm:s omsorg och drift at befordra sakerne til slut stämmer aldeles öfverens med den hans embete åtföljande skyldighet. Enär åtta dagars tid är gifven at läsa och täncka på en sak, hvilken redan i flere månader varit allestädes omtalt, så at den ej är främmande, tyckes det vara nog.

Riket väntar slut på detta och den hielp, det kan åstadkomma; skal nu detta dependera af en boktryckare, om den kan mer eller mindre skynda sig, kanske af en hans gesäll, som siuknar.

Uti 16 § Riksdagsordningen står, at en sak får ligga på bordet en eller flere dagar, dermed kan aldrig förstås öfver åtta dagar, annars hade nog lagstiftaren satt det ut. Vi hafva nu tvenne gånger genom votering stadfästat Landtm:s i 16

§ Riksdagsordningen stadfästade rättighet, iag begifver mig icke mera ifrån at vilja bibehålla densamme, om ej R. o. A:s pluralitet deciderar mig dertil.

Frih. von Essen: Jag skulle vara nögd med fyra dagar och än mindre tid för att komma riket til hielp; men iag kan ej komma åt at hielpa, förr än iag fådt gå igenom handlingarne och se, hvad hielp Secrete Utskottet föreslagit. Att boktryckare kan giöra uppehåll, hans gesäll siukna, blifver i mitt sinne intet skäl emot min begäran; boktryckerierne äro månge, vi se dem sysslosatte med slagdängor och annat lapperie, som dageligen utkommer; dermed får så länge afstadna, til dess detta blifver färdigt; lätt oss sätta ut dagen, då det bör vara tryckt, och at vi tre dagar derefter företaga saken til afgiörande.

Grefve Creutz: Frågorne äro redan flere hopblandade, den första blifver om Landtm:s rättighet at utsätta dag, då saken åter kan komma före. Den äger han meo voto tydeligen sig gifven uti 16 § Riksdagzordningen.

Den andra är om tryckningen. När vi betäncke, at här äro tvänne särskilte saker föredragne, at den ena innehåller endast en berättelse om 1761 och 1765 års riksdagars financeplaner, upgifven efter Riksens Ständers befallning med sine allegater, öfver hvilken hos Högl. R. o. A. hvarcken bör blifva någon ventilation eller decision, så är det ej så högst nödigt, at den blifver färdigtryckt, innan financesaken til afgiörande företages. Den andre är Secrete Utskottets nu upgifne financeplan. Den är ej lång utan kan på några dagar blifva tryckt.

Här är väl begärt tid at få bevisa, det 1765 års plan icke varit att annihilera bancosedeln, och kanske man äfven torde vilja upgifva flere bevis til försvar för 1765 års plan, men det kan alt ske, fastän det nu föredragne Secrete Utskottets betänckande om financens förbättring skulle förut blifva afgiordt.

Det är endast detta sidstnämde, som nu bör vara ämnet til vår öfverläggning, och frågan kan icke blifva om 1761 eller 1765 års financeplaner; de äro redan förbi och iag vil gierna medgifva, at de voro otilräckelige, efter ingendera af dem giordt den önskade värckan. Lätt oss, som Hr Gr. och Landtm. proponerat, taga nästa lördag at afgiöra saken och icke dermed upskiuta längre; hvarföre skole vi tillåta, att

här lägges hinder i vägen, när det gäller at befordra egen, landets och medborgares hielp. Jag vill ej taga på mitt ansvar at hafva bidragit til något upskof och begifver mig ej ifrån den af Hr Grefven och Landtm. utsatte dagen, utan at R. o. A:s pluralité annorlunda deciderar.

Hr Gr. och Landtm.: Om herrarne få det färdigt tryckt torsdags morgon nästkommande, så hoppas iag, at de om lördag kunna vara färdige at afgiöra saken.

Frih. Grönhagen: Jag tror ingen ibland oss så förgäten emot fädernesland och medborgare, at han skulle vilja lägga hinder i vägen för sakens afgiörande; men om någon begär at få täncka närmare uppå en så vidsträckt och granlaga sak, som et helt rikes financevärck är, så bör det ej honom förvägras eller han derföre beskyllas at vilja lägga hinder i vägen, ty uti detta ämnet är eij underligt, om månge olika tanckar sig yppa, och torde hända, att den nu upgifne planen ej möter hos R. o. A. allas bifall. Flere riksdagars Secrete Utskott hafva hittils fåfängt arbetat uppå at få den bästa, det är altså ej underligt, at man vill läsa, innan man deciderar. Likväl och sedan Hr Grefven och Landtm. låfvat oss at få den tryckt til torsdagsmårgonen, så är jag nögd, at saken nästkommande lördag företages.

Gr. Creutz förklarade, at han icke kunde hysa den tanckan, at någon voro innom Riddarhuset, som skulle vilja lägga hinder i vägen för detta; men om det drager ut på tiden, så felar ej, at ju utländsk man, då han härom får kundskap och tid på sig, lärer antingen sielf eller genom commissionair söka giöra alt sitt til at mota, hvad som kan bidraga til ordning och skick uti vårt financevärck, i synnerhet om han vid oordningen ser sin profit.

Hr Gyllensvahn: Jag önskar af uprigtigaste hierta, at alle svänske män innom rikets gräntzor kunde må väl; hvad olike tanckar vi annars äga angående rikets öfrige politiske ställning, så bör sådant uti detta ej influera. Jag vill gierna gå in uti alle utvägar att snart få saken afgiord; lätt oss befalla boktryckaren vid ansvar at skynda med tryckningen; lätt oss förelägga honom dag dertil; men värcket bör icke styckas.

Jag åstundar at få säga mine tanckar såväl öfver den af Secrete Utskottet nu projecterade financeplanen som öfver berättelsen om 1761 och 1765 årens planer. Jag finner i syn-

nerhet, at åtskillige commentarier äro giorde öfver 1765 års plan, hvilke iag utbeder mig at få skrifteligen förklara; dertil fordras tid, och skulle det hända, att berättelsen så fort som det öfrige ej hinner blifva tryckt, så anhåller iag at få taga til mig det skrefne exemplaret, som nu ligger på bordet.

Gr. Hamilton, Gustaf [Dav.][1]: Jag mins ännu rätt väl, huru månge förebråelser vi haft, att den förväntade financeplanen ej hunnit blifva färdig; nu hafve vi den, mine Herrar, och då sökes anstånd och upskof, huru rimmar det sig tilsammans? Dröijer man nu längre med denne sakens afgiörande, säkert får utländsk man[2] i det; och som hans interesse icke lärer tåla, at vi äge något reglerat financevärck, så försummar han sig viserligen icke at anskaffa alt, hvad som kan hindra sakens fortgång.

Frih. Ridderstolpe, Carl: I denne sak är iag öfvertygad vi alle certera med hvarannan uti nit at skynda til afgiörande; det är R. o. A:s gemensamme interesse, som dessutom fordrar skyndsamhet, när större delen af vår frälsejord häftar för skuld i Banquen och på våre lån årligen af capitalet måste utbetalas. Men vilje vi komma til ändamålet, så måste vi laga, at det sker så väl, at vi icke ångre oss sedan genom det vi förhastat oss. Ingen tvist är oss emellan at skynda så fort möijeligit är; blifver det så anstaltat, at vi få altsammans tryckt med onsdagen, så lärer alle vara ense at begära saken före om lördagen. För at skynda arbetet kan det ju delas på flere tryckerier.

Hr Jennings: Om iag uprigtigt skall säga min tancka, hade iag trodt, at Secrete Utskottet gådt för långt, då det upgifvit 1761 och 1765 årens financeplaner; men när Riksens Ständers plena så befalt uti deras extractum protocolli, så var för Secrete Utskottet ingen annan utväg än at lyda och upgifva alt, hvad enligit Secrete Utskottets ed ej borde tyst hållas.

Dessutom sedan brenvinsbrenningen ej stod at afskaffa, hvaruppå likväl Secrete Utskottet med alt skäl kunde bygga sitt hopp til en snar infallande bancosedlarnes realisation, och detta hopp derigenom försvunnit, så borde Secrete Utskottet uprigtigt framlägga ordsakerne, hvarföre Secrete Utskottet ej kunnat hinna med financevärckets förbättring så långt, som det gierna åstundade.

---

[1] Konceptprotokollet.
[2] Härefter synes ett ord vara uteglömt.

Men med alt det har likväl Secrete Utskottet af acktning för förre Ständer ej kunnat upgifva alt, hvad Secrete Utskottet har sig bekant, at det på närmaste sätt i förflutne tiders financeställning influerat. Berättelsen är nu simpel men sanfärdig och derföre med documenter bestyrckt. Jag önskar, at den hade fådt vara mera fullständig, hälst då iag hörer, at man misstycker, det berättelsen anser 1765 års plan hafva gådt ut på at annihilera bancosedlen, hvilket, om det voro tillåtit, med flere data kunde bestyrckas.

Nu vill iag säga min mening om tiden at afgiöra detta ärende härstädes. Det ena Secrete Utskottets betänckande är en systeme til at hielpa våre financer, så godt ske kan i den ställning de nu äro; öfver densamme fordras visserligen, at herrarne måge täncka och med mogenhet taga sine beslut. Det är ej vidlyftigt utan kan på ett dygn vara ifrån trycket.

Den andre är en blott berättelse om förre tider med sine tilhörige verificationer, upgifven til uplyssning efter befallning; vid densamme kan numera hvarcken giöras något til eller ifrån, altså är det lika mycket, om den ej så snart blifver tryckt som det andre, och bör ej hindra, at ju sielfve saken må företagas om lördag och afgiöras, om än berättelsen dessförinnan icke skulle blifva tryckt. Det voro visserligen prof af vår store vanmackt, om icke Riksens Ständer skulle kunna förmå boktryckerierne at i tid lefverera detta färdigt, och behöfdes ej månge flere bevis til vår underballance och brist på allting än en sådan senfärdighet i alle slögder och konster. I andre länder, som äro policerade, de måge och vara aldrig så frie til regeringssättet, skulle ett sådant arbete vara tryckt inom 24 timar.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf: Icke vill iag uppehålla med den frågan om tiden, då denne sak åter skall företagas; men som det kunde hända, at inom den utsatte lördagen berättelsen icke hinner blifva tryckt, så utbeder iag mig at få låna det skrefne och här upläste exemplaret af berättelsen, ifall iag vid sakens afgiörande skulle nödsakas at förklara en eller annan omständighet.

Hr Gr. och Landtm.: Bifaller R. o. A., at denne sak nästkommande lördag må til afgiörande företagas?

Detta besvarades med Ja.

Ytterligare frågade Hr Gr. och Landtm.: Samtycker R. o. A., att Hr Generalmajoren Rudbeck måtte få til sig

taga Secrete Utskottets nu upläste berättelse om 1761 och 1765 års financeplaner jämte dertil hörande bilagor?

Hvilket äfven med Ja besvarades.

Dessa handlingar aflämnades altså genast til Hr Generalen.

3. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 19 sistl. September, hvaruti tilstyrckes, att Academien i Åbo, som, likmätigt hvad Riksens Ständer vid sistledne riksdag bifallit, fådt i anseende til sin medellöshet af kronan årligen åtnjuta 180 dahl:r s:rmtt til understöd för ett laboratorium chemicum, ännu och intil nästa riksdag måtte på samma sätt understödias och detta understöd på den ordinarie staten upföras. Men derjämte vederbörande anbefallas att så inrätta och afpassa sine utgifter, at Academien sedermera af egne medel må kunna besörja desse sine behof.

Understöd til laboratorium chemicum i Åbo ang:de.

Detta bifölls uppå skedd proposition.

4. Föredrogs Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 19 September sistl. angående skattegiöp på sådane hemman, hvilke genom fullmagter eller landtbocontracter innehafvas.

Cammar-, oecon.- och com.deput:s betänck. ang:de skattekiöp på de hemman, som genom fullmagter el. landtbocontracter innehafves.

Och tilstyrcker deputationen, at ytterligare skattekiöp böra förbiudas å alle de kronohemman, som varit eller ännu äro boställen, såväl som alle andre kronohemman, på hvilke stubberättigheter eller laglig åborätt ej gifves och å hvilke åboernes åtkomst ej varit annan än landtbocontracter och fullmakter å sysslor, som med Allmogens rättigheter å krono- eller andre hemman, hvilka för detta ej varit disponerade, icke kunna medföra enahanda förmåner.

Härvid uplästes äfven ett memorial af Hr J. A. Heldenhielm, som på anförde skäl tilstyrcker, at 1723 års skattekiöpsförordning och kongl. brefvet af den 1 Junii 1713 icke måga ändras utan til deras kraft och värckan stadfästas.

Frih. Horn, Christer: Deputationens betänckande stödjer sig aldeles uppå 1723 års skattekiöpsförordning; och deremot går hvad memorialet tilstyrcker derifrån. Betänckandet må altså efter min tancka bifallas.

I anledning häraf får iag tillfälle giöra en reflexion. När vi nu reglera vårt financevärck, voro det icke angelägit at täncka uppå huru kronan säljer bort sin jord för sex års ränta, som betalas i bancosedlar, hvilket denne tiden visserligen icke svarar emot jordens värde; kunde icke Kammar-

oeconomiedeputation updragas at inkomma med project, huru denne kronans märkelige förlust må förekommas? Om ej annorledes på det sätt, att skattekiöpen ske uti speciemynt.

Hr Gyllensvahn förbehölt, att boställen aldrig måtte få kiöpas till skatte eller skattekiöpsförordningen med flere edicter, som dermed gemenskap äga, ligga Krigsbefälet i vägen.

Hr de Frese, Otto Henrik,[1] beviste genom det han uprepade innehållet af betänckandet, att hvad Hr Gyllensvahn förbehållit aldeles instämde dermed.

Hr Rudbeck, Thure Gust., tillade, att hemman, som äro boställen underlagde, aldrig får säljas ifrån bostället, hvarom redan författning är giord.

Hr Boije, Hans Hinr.: Hr Heldenhielm uti sitt memorial concluderar på samma sätt som betänckandet, nemligen at boställen och derunder lydande hemman ej måtte få säljas, som någon skall vara skedt, och tilstyrcker, at det hädanefter ej må hända. Vi äro ju alle ense i samma principe.

Hr von Engeström, Jonas: Sedan schefferie- och jägeriestaterne blifvit indragne, har deputationen icke utan skäl befarat, at de samme stater tillagde boställen skulle efter 1723 års skattekiöpsförordning kronan till märckelig förlust bortsäljas och, at förekomma sådant, upgifvit detta betänckande.

Hr Gripenstierna intygade såsom ledamot i Kammar-, oeconomie- och commercedeputation detta.

Betänckandet bifölls uppå skedd proposition.

Handels- och manuf.deput:s betänck. ang:de Manufacturcontoirets betienings löner.

5. Företogs åter det den 18 October upläste och på bordet lagde Handels- och manufacturdeputationens betänckande af d. 12 sistl. September angående betieningens löner uti det indragne Manufacturcontoiret.

Deputationen omförmäler, at genom den tilökning, som tid efter annan skedt med betieningen vid Manufacturcontoiret, lönerne olika kommit at anslås hvarje syssla, alt efter tidens beskaffenhet då den inrättades, så at de äldre sysslor haft mindre löner än de senare tilkomne, til dess vid 1756 års riksdag Manufacturcontoirets stat närmare reglerades; men när vid 1765 års riksdag contoiret blef indragit och Rik-

[1] Rättat från förlagans: *Fredr.*

sens Ständer förordnade, at betieningen skulle niuta sine expectancelöner efter primitive staten, så ehuru Manufacturcontoiret upgaf ett förslag til desse löner, så giordes likväl uppå samma beslut en sådan uttydning, at den äldre betieningen åter förlorade mer än en trediedel af sine vanlige löner. Uppå deras ansökning om ändring häruti tilstyrcker deputationen, att Manufacturcontoirets betiening måge af Manufacturcontoiret återfå det, som efter Manufacturcontoirets förslag, hvilket grundar sig uppå 1756 års stat, blifvit af lönerne innehållit, samt alt framgent niuta de uti samma förslag dem tillagde löner, intil dess de blifva befordrade, genom döden afgå eller annorlunda om dem varder förordnat.

Hr Gyllensvahn: Jag begärte väl sist detta betänckande på bordet, ty fond til löner bör regleras först, innan lönerne utsättes, men har numera intet at påminnna emot at det må bifallas.

Frih. Ridderstolpe, Fredr.: Efter staten böra de hafva sine löner, den af 1756 är den äldste reglerade, som bör följas, och frågan är nu ingen annan än at på det sättet förklara Riksens Ständers beslut vid siste riksdag.

Hr Alströmmer, Clas: Då detta Handels- och manufacturdeputationens betänckande den 18 October sistledne uplästes, omnämdes under discourserne, huruledes reducerade embetsmän enligit Ständernes beslut vid senaste riksdag bordt til besparing af lönerne befordras, hvilket likväl ej skall skedt och hvarpå förra Secreteraren i Ständernes Contoir Kahl såsom exempel framstäldes.

En värd ledamot yttrade sig äfven, icke annorlunda iag kan påminna mig, at Kongl. Commercecollegium giordt Secreteraren Kahl uppenbar orätt, i det han ej blifvit upförd på förslaget til besätjande af den i Kongl. Commercecollegio ännu ledigvarande secreterarebeställningen.

Då iag som ledamot i Kongl. Commercecollegio deltagit i uprättandet af detta med enhällig öfverensstämmelse giorde förslag och således äfven i Secreteraren Kahls uteslutande derifrån, nödgas jag, oacktad min agtning för den värde ledamoten, som fält det nämde omdömet, at försvara mitt och mina medledamöters giöromål samt hos Högl. R. o. A. söka förekomma ett origtigt begrep om denne sak, under säker förmodan, at om dess rätta sammanhang och de af Com-

mercecollegio vid det nämde föslagets uprättande nyttiade grunder varit den värde ledamoten bekante, hade hans omdöme blifvit blidare.

Kongl. Maij:tts nådige förordning om lagarnes värckställighet af d. 12 November 1766, som ännu är i sin fulla kraft och således hos embetsmän fordra ofelbar åtlydnad och värckställighet, utsätter de grunder, som vid tiensteförslagers uprättande böra följas, och uphäfver til större delen 1756 års befordringslagar. De utstakade grunder äro 1720 års Regeringsforms 40 § och Kongl. Maij:ts nådige circulaire af d. 25 Aug. 1741. I berörde § i Regeringsformen stadgas uttryckeligen, at til sådane tienster, som der förstås, tre de förståndigaste, värdigaste och til den ledige beställningen tienligaste personer böra föreslås. At härmed hafves afseende på tienstgiörande vid det värck, der ledigheten existerar, visar den näst följande meningen, at en eller annan meriterad man utom collegium kan ihugkommas; och långt ifrån at den frihet, som således i anseende til främmande sökande blifvit de föreslående lämnad, på något sätt försvagar den præference, tienstgiörande innom värcket äga til förslags vinnande, anser iag för afgiort, at hvad som nämnes om främmande sökande endast tillåtelsevis blifvit medgifvit och allenast då rätteligen äger rum, enär de pröfvas skickeligare än de inom värcket sökande. För öfrigt innehåller samma §, at inga til aldeles ovane och med deras ämnen ej öfverensstämmande sysslor måge antagas.

Kongl. Maij:tts nådige circulair af d. 25 Aug. 1741 stadgar uttryckeligen, at tiensteårens myckenhet icke annorlunda bör gälla, än så vida den med skickelighet och n. b. erfarenhet i sysslan finnes förknippad, hvarföre desse sistnämde omständigheter utgiöra den hufvudgrund, hvarefter förslager böra inrättas.

Desse äro de påbudne förslagsgrunder, som Commercecollegium enligit sin skyldighet följt; men at Secreteraren Kahl enligit desamma ej kunnat erhålla det sökte förslaget, är lätt visat.

De föreslagnes skickelighet var af collegio i flere år pröfvad och ingen annan kan på säkrare grunder en sådan pröfning giöra, hvarföre ock enligit hvad förut nämt är collegium icke kunde annat än bibehålla dess betiening vid dess i grundlagen förvarade befordringzrättighet. Secreteraren

Kahls skickelighet är deremot collegio obekant men til vederspelets befrucktande största anledning. Dess giöromål och embeten hafva aldrig varit i Commercecollegio utan i hofrätt, Kammarrevision, notariegiöromål vid fästningsbyggnaden i Landscrona, secreteraresysslan i Ständernes Contoir samt vid Carlscrona dockebyggnad och auditeurssyssla, hvilka alla hafva ganska ringa, om icke aldeles ingen gemenskap med de ämnen, som i Commercecollegio förekomma och som röra de flästa delar af rikets allmänna hushållning samt äro af så skiljacktig beskaffenhet, at den utan öfning och erfarenhet innom sielfva värcket svårligen, om icke omöijeligen, kan inhämtas, ehvad skickelighet en sökande annars utom värcket til secreteraregiöromål i allmänhet kunna äga och hvilken iag är öfvertygad, at Secreteraren Kahl besitter.

Då nu Secreteraren Kahls skickelighet framför de innom värcket föreslagne icke är at förmoda och ännu mindre kan bevisas, tienstår enligit 1741 års circulair icke böra gälla, såvida de ej med skickelighet och erfarenhet äro förknippade, så följer deraf, at han framför de sökande innom värcket icke borde få rum på förslaget.

All hug och drift hos Commercecollegii betiening skulle jämväl aldeles förqväfvas, om den blefvo utestängd från dess få tilfällen til befordran, hvilka äro färre än vid något annat collegium. Hvarförutan secreteraresysslorne i collegierne äro af den beskaffenhet, at de fordra speciel insigt i hushållningen inom värcket och deras inrättning, så framt giöromålen med redighet, skyndsamhet och pålitelighet skola blifva skötte och hvarföre collegierne merendels til sådan syssla föreslå någon af deras egne betiente, hvilket med flere exempel skulle kunna bestyrckas.

De skäl, som för Secreteraren Kahl för öfrigt blifvit anfördt af Kongl. Maij:ts bref af d. 23 September 1766 rörande betieningens befordran vid det indragne Ständernes Contoir, förfaller äfven vid närmare påseende, emedan vid denne befordringsrättigheten den skyldighet å betieningens sida blifvit häftad, at de emedlertid, och intil dess de kunde blifva befordrade, borde för den lön, de fådt behålla, giöra tienst i riksens collegier uti sådane sysslor, som närmast öfverensstämde med dem, de innehaft. Men som Secreteraren Kahl i denne skyldighet mig vitterligen icke fullgiordt vid något sådant publict värck, som med Commercecollegii giöromål äger

gemenskap, så kan han icke eller tillgodo njuta den i förberörde kongl. bref utsatte befordringsrätt. Hvarförutan Ständernes mening vid sistl. riksdag hvarcken borde eller kunde vara at för någon obetydelig besparing i kronans cassa betaga collegiernes betiente en nödig och billig upmuntran genom til godo njutande af deras i Regeringsformen grundade rättighet til befordran.

Af alt det anförda bör iag förmoda, at Högl. R. o. A. finner, det Commercecollegium icke orättvisligen utestängt Secreteraren Kahl från det sökte förslaget utan rättvisligen derpå upfört de sökande inom collegium samt dervid på det nogaste efterlefvat både Regeringsform och nu gällande befordringslagar. Åtminstone förblifver iag sielf vid en sådan tancka om Commercecollegii giöromål, intil dess det på et med lag öfverensstämmande sätt först blifvit pröfvat och sedan dömt.

Hvad för öfrigit angår det förevarande betänckandet, så bifaller jag det til alla delar.

Manufacturdeputations betänkande ang:de inrättningshjälp.

Häruppå giordes proposition och betänckandet bifölls.

6. Uplästes Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 10 sistl. October angående inrättningzhielp, som år 1756 blifvit beviljad interessenterne uti den uti Christianstad inrättade klädesfabriquen 10 000 d:r s:rmt men Kongl. Maij:tt pålagdt desse interessenter, sedan fabriquen kommit til en annan ägare, at återbetala. Hvaruti deputationen tilstyrcker den ändring, at interessenterne, hvilke fullgiordt sine emot denne hielpens erhållande ingångne förbindelse, innan de försålde fabriquen, måge densamme behålla och ifrån återbäring befrias.

Secrete Deputations betänkande ang:de Starkels præjudice.

Hr de Fritskij begärte detta på bordet.

7. Föredrogs Secrete Deputations betänckande af den 1 September 1769 angående Adjutanten vid Artilleriecadetteskolan i Stockholm Lars Starckell och hans klagomål öfver præjudice. Deputationen tilstyrcker, at bemälte Adjutant, som genom en yngre underlieutenants, Baron Georg [ɔ: Johan] Magnus Liliesvärds, befordran til öfverlieutenant vid Kongl. Artilleriet voro lidande, måtte vid förste sig yppande ledighet återställas uti sin framför honom ägande tour och då undfå fullmagt af samma dato, som Baron Liliesvärds öfverlieutenantsfullmagt är, hvarjämte deputationen antager såsom en principe, at informationsadjutanten vid Artillerieca-

detteskolan är militaire person och för sådan framgent anses bör samt altså värckeligen ägt och bör framdeles äga ostridig befordringsrätt i militaire staten och inom Artilleriet.

Hvarjämte deputation anmäler sig hafva giordt anmärckningar vid Rådcammarens besynnerliga förfarande i denne sak och, då de infordrade uplysningar inkommit, ämnar deröfver afgifva sitt särskilta betänckande.

Proposition giordes och betänckandet bifölls.

Ang:de hejderidaresysslan på Åland.

8. Föredrogs Kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänckande af den 19 sistl. September angående heideridaresysslan på Åland.

Deputationen berättar, att Landshöfdingen i Åbo län Hr Jerimias Wallen utfärdat fullmagt den 16 Februarii 1768 för Fändricken J. Mallén at vara heideridare men den 18 derpå följande förfrågat sig hos Kongl. Maij:tt, huruvida sysslan borde vidare existera och Mallén dervid bibehållas, sedan Riksens Ständer vid riksdagen 1766 tilstyrckt flere sådane sysslors indragande, hvaruppå Kongl. Maij:tt resolverat, at sysslan borde uphöra, i följe hvaraf fullmagten blifvit från Mallén återtagen.

Deputationen yttrar sig först och anser heideridaresysslan på Åland nödig at varda bibehållen, såvida på Åland äro kongsgårdar, vid kongsgårdarne skog och denne skog fordrar eftersyn, om den ej skal blifva förstörd.

Häraf går deputation til det tilstyrckande, at Mallén, som utan sitt förvållande nödgats gå ifrån samma syssla, åter må deruti insättas samt niuta lön ifrån den dag, han efter sin redan erhållne fullmagt dertil varit berättigad.

Och som Landshöfdingen Wallen, hvilken först gifvit ut fullmagt på sysslan och sedan förfrågat sig hos Kongl. Maij:tt, huruvida en sådan syssla efter Riksens Ständers författning borde indragas, derigenom visat en ganska liten omtancka uti sitt embetes rätta utöfning, så bör sådant ej utan ansvar aflöpa, utan tilstyrcker deputationen, at hans felagtige förhållande häruti må honom alfvarligen föreställas.

Hr Ehrenmalm, Samuel, förklarade sig nögd med at heideridaresysslan på Åland må bibehållas, hvilket ej eller strider emot hvad Riksens Ständer 1765 tilstyrckt, ty cronoskogarne behöfva derstädes at vårdas; men han kunde ej finna, att Landshöfdingen Wallen felat. Bemälte Lands-

höfdinge gaf bort sysslan såsom nödig men tillade icke någon lön, utan derom förfrågade han sig hos Kongl. Maij:tt; detta var i sin ordning; när nu Kongl. Maij:tt afslog lönen, så blef deraf en naturlig följd, at Mallén, som ej lärer hafva varit nögd med at tiena utan, lärer hafva återgifvit den erhållne fullmakten, uti hvilken ej eller stod införd någon lön. Hr Ehrenmalm var derföre af den tanckan, at hvad uti betänckandet tilstyrckes om en föreställning til Landshöfdingen Wallen borde gå ut.

Hr von Engeström, Jonas: Fullmagten, som Landshöfdingen Wallen utgifvit, säger uti vanlige ordasätt, at Mallén förordnas vara heideridare på Åland; enär deruti icke står infört at tiena utan lön, som annars vanligen observeras, så förstås ofelbart, at Mallén skulle undfå sysslan aldeles sådan, som hans företrädare den lämnat, det vil säga med lön. Hade Landshöfdingen sielf tviflat om sin rättighet at kunna tildela en sådan lön, så var ofelbart för en gammal öfvad embetsman den ordenteliga vägen at först förfråga sig derom, innan han utgaf fullmagten.

Hr Bergenstråhle, Rudman, conformerade sig med at bifalla betänckandet; men en varning til Landshöfdingen Wallen ansåg han icke sufficient, utan borde den omständigheten remitteras til Justitiecantzlerens åtgärd.

Hr Wadenstierna, Thomas: Betänckandet är godt; men det ersätter icke Malléns lidande, som nu i flere år varit utan tienst och lön. Jag bifaller altså Hr Bergenstråles mening och tilstyrker derjemte, at Landshöfdingen Wallen bör ersätta den lönen, som Mallén varit i mistning af.

Hr Gyllensvahn: Så gierna iag går in uti at Riksens Ständer på det nogaste efterser, huru ämbetsmän giöra sine sysslor och ej släppa deras fel oanmärckte; så angelägit tror iag det äfven vara för högste magten at icke tillägga fel, der inge äro. Om lön bestås, finnes altid i fullmakten de orden: *hvarvid han kommer at åtniuta den lön etc. etc.;* bestås ingen lön, så finnes ej de orden; sådan är den vanlige stylus curiæ. När Landshöfdingen Wallen i sin gifne fullmagt förbigått dem och dessutom giort förfrågan om lönen, så är ganska begripeligt, at han ej utlåfvat någon lön vid heideridaresysslan.

Hr Wadenstierna, Thomas: Stylus curiæ är äf-

ven, at när vid en syssla ingen lön bestås, sådant med tydelige ord i fullmagten finnes infördt. Detta har icke kunnat undfalla Landshöfdingen Wallen, som är en gammal och öfvad embetsman. Jag föreställer mig altså ej utan skäl, at han med vilja och i något afseende utfärdat en så beskaffad fullmagt.

Frih. Bunge, Sven: För at komma ifrån denne sak är väl bäst at bifalla betänckandet. Det kan ej vara ventilationsämne för R. o. A. nu at skärpa eller lindra; innan sådant kan ske, måste förut öfver målet lagligen ransakas på vederbörligt ställe. Betänckandet föreslår en medelväg, som genast hielper oss ifrån saken, och vi undvika alle vidlyftigheter, om vi hålla oss dervid.

Proposition giordes nu af Hr Grefven och Landtm. och betänckandet bifölls.

9. Anmältes Hr von Döbelns memorial angående Handels- och manufacturdeputations betänckande om mångslögd uti fabriqueshandteringen, med hvilket han sedan geck til de andre respective stånden.

10. Uplästes Hr Bilangs memorial, hvaruti han anmäler, huruledes han oagtadt flere giorde militaire tienster, så utrikes som vid svenske arméen, ännu icke kunnat komma til någon officeraresyssla eller lön i sitt fädernesland, efter han icke ägde penningar til accord, hvarföre han anhåller, det ville Riksens Ständer förordna om de officerares befordran, som icke äga förmögenhet at betala de vid avancementer i militairen nu erforderlige accordssummor.

Detta begärtes på bordet.

Hvarefter R. o. A. åtskildes klockan öfver 1/2 2 eftermiddagen.

År 1769 den 11 November.

Lördag.

Plenum klock. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven och Landtmarskalken Axel Fersen.

Enligit R. o. A:s beslut i siste pleno företogs nu til slutligit afgiörande Secrete Utskottets betänckande af d. 30 October sistl:e angående financevärcket. Secrete Utskottets bet. ang:de financevärket.

Härvid uplästes ånyo samma betänckande med dertil hörande allegater.

Derjemte 1:o memorial af Frih. Anders Cederström, hvaruti han förklarar åtskilligt, som i anledning af det uti allegaterne bilagde Bancocommissarien Söderlings memorial kunde gifva tilfälle til anmärckningar uppå herrar bancofullmägtiges förhållande vid coursens hastiga fall och förordningen om 42 marcks course. Frih. Cederström geck härmed sedan til de andre stånden.[1]

2. Memorial af Hr de Frietzki uti detta ämne, hvarmed han äfven geck til de andre stånden.[1]

3. Hr Ehrenhoffs memorial om financevärcket, hvilket upgifver åtskillige förslag til financevärkets förbättring och bancosedelns realisation (Bil. 1), och finnas desse memorialer ibland allegaterne til detta protocoll.

Deputation från Bondeståndet.

Härunder anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån Bondeståndet, 12 personer, anförd af Johan Andersson, som anmälte Bondeståndets önskan at vid denne riksdag få någon lindring uti de nog dryge contributionerne.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Anmältes Hr von Oelreichs memorial ang:de de sammanträdde deputationernes betänckande om lagarnes värckställighet, hvarmed han sedan geck til de andre respective stånden (Bil. 2).

Sedan detta var förbi, återtogs öfverläggningen om Secrete Utskottets betänckande angående financevärcket.

Frih. von Essen upläste sin mening, den han skrifteligen författat och här bilagd finnes (Bil. 3).

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, upläste äfven et memorial, hvaruti han först försvarar 1765 års financeplan och såsom på enahanda principe bygd som den af 1761, och 2:o giör flere anmärckningar vid den nu af Secrete Utskottet upgifne samt föreslår, at några af de herrar, hvilke vid sistl. riksdag arbetat i detta ämne, måtte uppå sin aflagde ed sammanträda med dem, som nu deruti arbetat, och utarbeta en plan, hvilken Riksens Ständer må föreläggas, och finnes detta memorial ibland allegaterne til R. o. A:s protocoll.[1]

---

[1] Tryckt 1769.

Hr Linderstedt, Eric, upläste äfven bilagde sitt dictamen ad protocollum (Bil. 4).

Frih. Bunge, Sven: Det är naturligt, at emot Secrete Utskottets nu upgifne plan invändningar giöras och at den af 1765 justifieras af alle, som bidragit til dess utarbetande.

Jag vill ock giöra desse herrar och män den justice, at de ägt håg och välvilja at hielpa sakerne. Men det ligger för allas ögon, at effecten icke svarat emot viljan. En disput emellan läkarena, om den siuka är frisk eller ej, af botemedlet, som de användt, giör honom icke frisk. Jag önskar derföre, at vi måtte gå ifrån sådane disputer, när förfarenheten bevisar siukdomens existence, och begifva oss til sielfva botemedlen.

Att realisation är nyttig lärer ingen neka; men det blifver ock en sanning, at vi icke få börja med realisation förr, än vi äga tilgång til reelt mynt och kunna vara säkre at få behålla i riket och i rörelsen, hvad som deraf utkommer. Det fösta project til financernes förbättring, som ifrån Secrete Utskottet upkom, hade realisation til föremål, men då den utrikes spanmål ödande brenvinsbrenningen ej kunde afskaffas, förföll alt hopp til realisation.

Detta nu upgifne project är med all den granskning och noggranhet utarbetat, som någonsin varit möijelig, penningeägares, landtmäns, fabriquers, handtvärkeriers och bruksrörelsens interessen, som här sammanstöta, på det nogaste vårdade att, så långt man kunnat gå, en hvar fådt hielp; om detta ej antages, så är Secrete Utskottet utur stånd at kunna gifva upp något nytt. Denne systeme grundar sig det ena på det andra och hänger ihop som en kiedia, brytes en länck, så är hela planen förderfvad.

At nu åter ställa til med en beredning af några förre och nu varande riksdagsledamöter i Bancodeputation giör nytt arbete, nye svårigheter, drager ut på tiden, medborgare få längre vänta den önskade hielpen. Jag hemställer dessutom, om det är enligt med Riksdagsordningen at tilskapa en sådan beredningsdeputation, at lämna andre än dem, som det efter Riksdagsordningen nu tilhör, tilgång til Banquens hemligheter. Jag tilstyrcker det icke för min del utan at vi bifalla Secrete Utskottets betänckande såsom det möijeligen bästa, vi nu kunna få.

Hr Jennings: Den berättelse, Secrete Utskottet upgifvit om 1761 och 1765 årens financeplaner, är icke af kitzlighet sådan upkommen, ej eller en följd af förre riksdagars exempel, utan har det varit en skyldighet at efter Riksens Ständers befallning upgifva den; sanningen är deruti bevarad och med documenter styrckt; hvad ej kunnat upgifvas, förvaras til hvar rättsinnigs omdöme, som en gång blifver berättigad att läsa och se det på sitt ställe.

Likväl äro här åtskillige påminnelser giorde emot denne berättelse; det voro för vidsträckt at nu följa dem alla, men några måste iag besvara.

Hvad berättelsen innehåller om de 1766 indragne kronoobligationer, om växelcontoiren, om tullvärcket, tages mycket illa. Det är aldrig Secrete Utskottets mening at lägga sådant någon til last, det voro Riksens Ständer sielfve, som sådant förordnade, utan har Secrete Utskottet nödgats anföra det för at visa, det effecten ej svarade emot förmodan och, som iag vill gierna medgifva, det bästa upsåt at gagna krona och Banque.

Här vill försvaras, at 1761 och 1765 års financeplaner voro lika, derföre at de instämde uti den principe at önska bancosedlens realisation. Deruti voro de lika, at 1761 års Secrete Utskott hemstälte til plena om bancosedlars indragning, men det blef då hos R. o. A. afslagit. 1765 började samma indragning genom Secrete Utskottets föranstaltande, utan at plena deruti deltogo, och tilstyrcktes kanske af samma ledamöter, som 1761 voro emot indragningen; hvarest får man igen likheten emellan begge desse tiders principe hos dem.

Vid 1761 års riksdag vidtogs endast det beslut, at bancolån skulle uphöra och penningeståcken, som var ute, bibehölts för circulations skull; vid 1765 uphörde ej allenast bancolånen utan sedelståcken indrogs genom forcerade afbetalningar uppå de lånte capitaler, hvarigenom den nödvändige penningen skulle omsider dragas utur rörelsen, utan at ännu så mycket réelt mynt kunde i stället substitueras, som dertil behöfdes.

Detta vare nu sagt om berättelsen och til bevis at 1761 och 1765 års financeplaner varit olika.

At den af Secrete Utskottet erkiende nyttan af realisation antages, fägnar mig. Att ju förr den kan ske, ju bättre det

är, visar med flere skäl Secrete Utskottets förre til plena upgifne olyckelige betänckande, som förkastades. Vij hade ofelbart kommit til realisation, om det fådt bifall snart nog; jag ansåg då och anser nu än såsom den enda utväg at uti våre nu varande omständigheter snart vinna denne realisation, hvad Secrete Utskottet då föreslog, men då det ej blef antagit, sades mig: Realisera nu, om du kan, och jag nödgas bekienna, at man hade rätt. Sedan det är förbi, erkienner iag uprigtigt, at det är fåfängt tala om realisation, ty utan besparing af det speciemynt, som för utrikes spannemål till brennevin årligen går utur våre händer och då de öfrige främmande utländske behof ej eller kunna minskas, så blifver det en omöijelighet, ty af intet giöres intet.

Jag talar icke för den nu upgifne planen såsom den bästa, den torde kanske vara defect, åtminstone är iag icke till alla delar nögd med den; derföre undrar iag ej eller, at densamme ej allmänt gouteras, men något skulle giöras och landet ej lämnas utan hielp, fastän den plan, som redan var giord och i mitt sinne var den bästa, blef förkastad.

Det är väl möijeligt, att Secrete Utskottet kunnat upfinna något, som hade bidragit til en snarare realisation, om man kunnat förvänta sig, at vi med enighet och förtrolighet gemensamt velat gå in uti det, men tilstår upricktigt, att hvad som hände med bränvinet, skrämde mig och andra derifrån.

Hvad utrikes lånet vidkommer, som iag märcker at det ej behagar, så har Secrete Utskottet icke positive tilstyrckt, att det måtte giöras, utan allenast som ett förslag upgifvit det. Genom vår handel kunna vi icke, om den ock blefvo drefven med öfverballance, så hastigt komma til realisation; våre exporter tilvärckas långsamt och förslitas icke fort, en del af hvad vi sielfve kunna annars tilvärcka, förslår knapt til egne behof; mycket måste vi taga af utlänningen, det consumeras fort; altså ökas snart utomlands store uplag af hvad vi kunna utskeppa och faller derigenom i vanpris, men hvad vi få in går genast åt, så att nytt får införskaffas; detta giör handeln svår och fordrar mycken varsamhet hos en välsinnad handlande men leder til mycken skada hos den, som ej vill betäncka nationella vinsten, då han söker sin egen.

Skall derföre realisation företagas snart, så låter den sig ej annorlunda giöras i desse omständigheter nu än genom ett utrikes lån. Det aflöper väl ej utan förlust, men om det

skal ske, så måste vi gripa oss an med kraft och enighet och ej räkna uppå at sacrifiera en och en half million för att tilfredsställa folcket.

Jag tilstår, at iag med darrande hand tagit til pennan, då iag jämte de flere herrar och män, hvilkom det blifvit ombetrodt, skolat arbeta i detta ämne; de flere interessen, som här sammanstöta, när det skal talas om hielp, hafva giordt svårigheterne vid utarbetningen, och de möta äfven här vid afgiörandet.

De värde herrar, som tror sig äga förslager, hvarigenom man bättre skulle hafva kommit till ändamålet, hvarföre hafva de icke i tid anmält sig dermed hos Landtm. Jag för min del hade då gierna öfverlagt med dem. Uti så sammanbundne och invecklade saker händer lätteligen, att råd af den visaste kan blifva en dårskap, men at först skynda på arbetet och, sedan det är färdigt, komma och säga, iag vet något bättre, det iag nu vill upgifva, torde endast giöra tidsutdrägt, icke bättra saken men väl uttrötta både när- och frånvarande medborgare.

Secrete Utskottet beskylles at genom denne plan til näringarnes hielp hafva med 90 tunnor guld ökat sedelstocken; det förhåller sig icke så, ty de 40 tunnor guld, som Statscontoiret uplånar och hvilke utgå til hielp för landtbrukare, äro ej andre penningar än sådane, som förut varit uti roullance.

Den tunna guld, som bestås Trållhätte slussvärcksbyggnad, är också tagen af den existerande penningeståcken. Jag nekar ej, at följderne kunna af den tilökte sedelstocken blifva märckelig men aldrig så hiskelig, som den var förut, utan blifver sedelstocken mera proportionerad emot folck och näringar. Denne tilökning har Secrete Utskottet ej kunnat undvika, när alting så til sägandes kräfde penningehielp.

Om betalningar af lånte capitaler i Banquen och interessens inkräfvande skal hielpa till realisation, så går det ock ut på tiden dermed; en hvar har lätt at calculera, huru snart den derigenom skulle vinnas, i synnerhet när med desse afbetalningar så varsamt borde förfaras, at ej två trediedelar af Banquens gäldenärer stupade dervid.

Utrikeslånet är derföre projecterat at befordra en snar realisation, om det blifver för fast antagit, at vi dermed ej kunna längre dröija.

Jag itererar ännu en gång, hvad iag redan förklarat, icke är planen den bästa men uti vår nuvarande belägenhet den endaste, som vi kunna vidtaga med vår minste skada, och kommer härtil det utrikeslånet, skall ingenting genom densamma hindra, at vi ju efter et år kunna börja med realisation, och derföre vågar jag tilstyrcka, at samma financeplan må nu antagas.

Hr Gyllensvahn: Är det möijeligt at realisera med en och en half millions förlust, så vill iag af alt hierta gifva mitt samtycke dertil. När det gäller almänt väl och at tilfredsställa alla, så skall aldrig partie värcka på mitt tanckesätt. Lätt oss förena oss och gemensamt arbeta til gemensam nytta. De olika interessen, som uti denne sak influera, fordra det. Landtmans interesse, penningeägares interesse med det mera stöta här tilsammans, hvilketdera som ej uti systemen ihugkommes, giör det missnöije; derföre om iag med en och en half million kan skaffa vår sällhet, gierna är iag färdig dertil. Sedan et förslag är omnämt, lätt oss träda tilsammans at öfverse det och rådslå derom; vi kunna taga tre dagar til at talas vid och nästa torsdag komma hit up igen at afgiöra saken. En sådan öfverläggning är ofelbart det bästa expedient at förena oss i en så allmän sak. Vi se, hur det går til i byalag; gifves något förslag upp, så höres grannarne deröfver, och sedan blifver saken lätt afgiord. Uti denne enskilte öfverläggning, som proponeras, kan ej blifva mycken dissensus, när vi alle äro ense om principen, och den är ej annan, än hvad Riksens Ständer redan sade vid 1723 års riksdag, då frågan var om myntetecken, och funno det vid 1738 års riksdag. Tagen tre herrar af Bancodeputationens ledamöter at sammanträda med tre, som uti denne sak har ingifvit dissentierande memorialer, lätt dem få öfverlägga och till torsdagen inkomma med det, som de förenat sig om, så skole vi snart med enighet kunna afgiöra detta annars nog besvärlige och vidlyftige ärendet.

Hr Schönberg, Anders: Financevärcket är icke mitt ämne, jag har likväl hela tiden sökt at täncka uti förevarande sak.

Oagtadt all den vidlyftighet, som en financeplans reglerande fordrar, har dock Secrete Utskottet så skyndat sig, at det på en tid af mindre än två månader var färdigt med en,

som syntes vara den renaste, den tydeligaste, den ostridigaste.

Men planen förföll, när grunden togs bort. Secrete Utskottet måste altså vara omtänckt på andre utvägar, och ehuru det varit bundit under flere de betydeligaste considerationer, är det likväl nu färdigt med en ny plan. Den giöres åter svårigheter vid, nya hinder, nya upskof, som likväl uti våre omständigheter icke förbättra saken, aldrig blifver något i menskligheten fullkomligt, när man ständigt vill förbättra.

Jag vet visst, at om vi skole kunna hielpa vårt förfallne penningeväsende, så fordras hielpen snart. Jag har läst med betänckande genom den upgifne financeplanen; jag finner deruti en kiedia, som förenar i det närmaste hielp för alle våre behof; brytes en af desse länckar, så frucktar iag, att hela värcket är återigen skämt.

Icke är iag emot att herrar och män, som förstå denne saken, måga talas vid. Gifve Gud, at de, som nu begära det, hade i tid erbudit sig dertil. Men numera, sedan principen är stadgad och systemen utarbetad, torde min farhåga ej vara ogrundad och samtalen leda til ingenting. Jag tror mig kienna, huru det går med slike conferencer; de råkas, talas vid, disputeras och åtskillias sedan så, at en hvar förblifver vid sin mening. Detta sammanträde lärer altså giöra föga annat än draga ut tiden. Det giör oss ingendera godt! Derföre uppå de herrars ansvar, som i denne sak haft all berömlig möda ospard och så oförtrutit arbetat, tilstyrker jag bifall uppå Secrete Utskottets betänckande i detta ärende.

Frih. von Essen: Frågan kan ej blifva annan här än at generallement bifalla betänckandet nu sådant, som det är, eller ock det alternative at förut tillåta det begärte sammanträde. Financevärcket är af den natur, at det ej tål at styckevis in plenis handteras. När så är, må man icke gierna begifva sig til at bereda det, så mycket möijeligit är, til allas nöije, innan det bifalles. Man bör uti en sådan sak ej allena gå in uti det, som en del vilja, utan, såvida det någonsin kan låta sig giöra, uti det hela riket vill. Lätt oss til en beredning härtil använda tre dagar, dermed förloras ingenting, men saken torde blifva både bättre och begripelig och med mera enighet hos alle afgiord.

Jag tilstyrcker derföre bifall uppå Hr Generalmajoren Rudbecks memorial. Jag försäkrar Eder, mine Herrar, at det

sker af nit för allmänt väl; utan at tiltro mig något mer än andre, vill iag gierna, om något godt kan uträttas, lämna hedren åt dem, som förtiena den, och undanbeder mig alt deltagande i desse conferenser, efter jag märckt, att anledning blifvit gifven uppå mig at vara en ibland dem, som skulle sammanträda.

Hr Örnskiöld, Pehr Abrah.: Som ledamot uti Secrete Utskottet har iag efter nogaste granskning med bästa vett och samvete bifallit detta Secrete Utskottets betänckande. Ty det kunde ej blifva annorlunda, om penningebrist skulle hielpas och våre näringar, som af macktlösa förtvinade, understödias.

Vid denne plans författande har väl Secrete Utskottet haft afseende på tvenne hufvudsaker, nemligen realisation och näringarnes vidmagthållande. Men när begge ej kunna vinnas, blifvit nödsakat att hålla sig vid det ena af dem i synnerhet. Ofelbart är realisation för oss nyttig men näringarnes vidmagthållande och förkofran högst angelägen, annars går alt, hvad vi förmå realisera, utur landet för våra behof och sedlarne deremot in i Banquen, så att vi på slutet blifva utan både sedlar och réelt mynt.

Sedelstockens storlek giör väl icke altid den ojämnhet uti myntväsendet, som vi desse åren utstådt. 1761 och 1767 var skillnaden icke så stor emellan rörelsecapitalet, som icke skillnaden uppå tilståndet i rörelsen var större. I den förre epoquen var ännu credit medborgare emellan, som understödde rörelse och handel, i den senare epoquen var crediten borta och penningen otilräckelig at drifva all rörelse med contant.

Min mening är derföre icke, att sedelstocken bör ökas, utan allenast att vi arbete uppå att återbringa och befästa inom oss then förfallne crediten. Genom näringarnes uphielpande blifver åter credit i landet, och där credit är, kan man bärga sig med en nog mindre penningestock, och then man äger conserveras hemma i landet.

Våre näringar äro oss derföre the angelägnaste att först vårda; så snart the komma i full gång, uplifvas crediten, penningen stadnar i landet, en del af våre sedlar kunna då indragas och reelt mynt för ræsten substitueras[1] utan mär-

[1] Enligt konceptprotokollet ändrat från förlagans: *substituerades.*

kelig kienning för allmänheten eller förlust för riket. Den olikhet, som altid är emellan landtägares och näringsidkares interesse å ena samt penningeägares å den andra, skulle, om ej rörelserne genom tilgång på understöd bibehöllos, värcka bedröfvelige följder; ty då bancosedlarne indrogos för att realisera en mindre penningestock, kommo den at omsider upläggas uti penningeägares händer utan att roullera, och en allmän penningebrist skulle snart yppa sig med ett vanpris på alle vahror, äfven så dödande för folck och näringar, då thet går til exces, som någonsin dyrheten. För år 1757 voro här i riket inge capitalister, som kunde giöra en sådan operation, derföre bärgade sig och näringarne med en mindre penningestock; slå vi nu genom sedlarnes alt för myckna indragning ned varuprisen, så vinner säkert capitalisten endast genom det han lägger sine pengar på kistbottn och näringarne gå under; derföre bör meo voto sedlarne ej indragas mera i proportion, än näringarne hunnit tiltaga och komma i gång.

Detta har Secrete Utskottet i sitt upgifne betänckande trodt sig böra framför alt iackttaga och altså nödgats lämna realisation til en tid, då rörelse och näringar åter kommit i gång. Jag kan ej annat än anse denne principe för den bästa och tilstyrcker derföre, at betänckandet må bifallas.

Frih. Reuterholm, Gust.: Nödvändigheten af att realisera vårt sedelmynt erkienner iag såsom en af alle antagen principe. När nu Secrete Utskottet uti sitt upgifne förslag til financevärkets uphielpande går ifrån realisation uti sine föreslagne medel, så fordrar det närmare eftersinnande, innan man med öfvertygelse kan bifalla alt, hvad som här upgifves. Jag tilstyrcker derföre det af Hr Generalmajoren Rudbeck i sitt memorial föreslagne sammanträde. Uti en så vidsträckt och betydelig sak som denne är aldrig alt sagt, som kan sägas. Detta vill iag uti protocollet hafva förvarat til mitt försvar i framtiden, om annorledes nu sker och effecten sedan ej svarar emot vår väntan.

Jag vill väl gå in med dem, som önskat en mindre indragning af sedelmyntet siste riksdag; men kanske om det sved för månge, så giorde det dock sin stora nytta i thet öfrige.

Hvad iag i hast kan säga om then nu upgifne planen, så ser det väl ut, at iag som landthushållare deraf skulle hafva nytta. Men är iag gäldbunden, hvilket beklageligen faller på

de mäste, så blifver min möda lika stor att värja mig uti min skuld, hälst nye förskott och lån måste medföra nye variationer i växelcoursen och ostadighet i varuprisen. De förre lånen och deras hastigare indragning hafva begge värckat på coursen. Desse giöra ofelbart detsamma; jag afråder derföre alt, hvad kan föra oss i äfventyr af en ny coursens valvation. Det skulle väl synas, at landtmannen, thå egendommarne genom lånen åter komma at stiga uti sitt penningevärde, skulle vinna något; men iag vill med månge flere jordägare gerna upoffra ett sådant egit interesse för thet allmänna och allas väl. Jag tror ock, at folcket nu äro klokare, än at de i speculation på en liten hastig vinst kiöpa en egendom, på hvilken de likväl sedermera nödvändigt måste förlora så uti årlige inkomster deraf som uppå kiöpesumman.

Bruksägare vinna och föga uppå en hielp, som här för dem projecteras; genom förre lånen hafva de ej vunnit annat än stegring i forer, arbetslöner och kohlprisen. Falla de nu på nytt uti samma olägenhet, så frucktar iag de komma utur askan i elden och hafva svårare at komma från det senare än det första fallet.

Flere considerationer lika så betydelige går iag förbi, desse torde vara tillräckelige att visa, det mitt vördsamma tilstyrckande ej är utan skäl.

Frih. Kagg, Lars: Nog kunde man förvänta sig, att Secrete Utskottets berättelse om financeplanen ej skulle vara til nöijes. Men det insisterades så högeligen derpå, att den måtte upgifvas; nu är den här och therföre är thet icke ändå til nöijes. Jag frågar, om Secrete Utskottet bort skrifva i densamma annat än sanning och om ej med documenter är styrckt, hvad Secrete Utskottet upgifvit. Men så går det gemenligen, när plena vilja skielfve taga connoissance af saker, som efter 18 § Riksdagsordningen tilhör Secrete Utskottet, Banco- och Statsdeputationerne. Jag ser intet medel öfrigt att genom vidare jämckningar på en eller annan sida komma ifrån denne saken utan för at vinna tiden, som nu är oss alla angelägnast, tilstyrcker, att vi bifalla betänckandet sådant som thet är; då kunna i thet närmaste, som möijeligit är, för denne gången alle sammanstötande interessen hielpas.

Att nu uti sammanträde några få personer skola företaga sig at öfverse och förbättra Secrete Utskottets arbete, thet

strider emot vår constitution, alle sådane censurer anser jag för farlige och tror mig äga nog säkerhet, tå iag bifaller, hvad Secrete Utskottet redan utarbetat, hvarföre iag eij eller begifver mig derifrån utan votering.

Hr Örnskiöld, Mårten Ludv., conformerade sig med Frih. Kagg och protesterade aldeles emot det föreslagne sammanträde, såvida det kunde gifva anledning til et farligt præjudicat. Then som så noga kienner financevärcket, at han nu tiltror sig vara i stånd at upgifva något bättre botemedel, än det Secrete Utskottet föreslagit, hade ju kunnat möta med thetta förslag förr; i sex månader, som Secrete Utskottet nu arbetat häruppå, hade nog varit tilfälle thertill; Hr Örnskiöld voro förvissad, at Secrete Utskottet ej refuserat at taga emot thet, om det under then tiden hade inkommit; han anhölt på thet högsta, at man nu måtte täncka på hemmavarande medbröder, hvilka vänta och längta efter hielpen, så att man ej längre uppehåller dem, ty tiden voro nu inne, thå landtman och bruksidkare skall accordera sig til hela sin vinterprovision och kiöpa in the mäste sine varor.

Han fant icke sedelstocken för mycket ökad genom denne financeplan, ty då lånen utgifvas på järn uti November och December månader men åter inkomma i Julii, sist Augusti månader, så roullerar altid samma capital som uti en cirkel och kan ej öka vexelcoursen.

Om 90 tunnor gingo utur Banquen i sedlar, så påstås det, att realisation hindras och växeln derigenom skulle stiga.

Ifall han ock medgåfvo en sådan stegring, ehuru den ej kan blifva känbar, så måste man theremot medgifva honom, att realisation beror på järnhandlen och at, när genom penningebrist järnpriset nödvändigt måste falla, kanske til en riksdaler på hvart skeppund, riket endast på den posten förlorade 250 000 riksdaler årligen. Frågan blefvo då, hvilken skada voro större, en liten tilökning i dyrheten på någon tid inom riket eller en sådan nationelle förlust årligen på utläningen, och hvilket mera hindrade realisation?

Att de fyratio tunnor guld, anslagne til landtbrukets hielp, icke ökade sedelstocken, voro redan sagt.

När derföre genom den upgifne financeplanen växelcoursen ej til någon betydelig mån stegras, när varuprisen jämte coursen derigenom kunna komma til en viss stadga, när fond

samlas uti Banquen att dermed en gång kunna börja realisation och alle näringar få utan [ɔ: någon][1] hielp, så sågo han sig med godt samvete kunna tillstyrcka bifall uppå den upgifne financeplanen, oafbruten sådan som den nu är, och begärte, att ju förr dess heldre få deröfver proposition.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Efter nation beklageligen är delt i tvenne partier men aldrig bör vara delad i det, som angår så allmänt allas väl som ett financevärck, så kan ju aldrig billigare begäras, än att vi sammanträda och vänligt öfverlägga om medlen, när vi å ömse sidor sträfva til ett och samma ändamål uti ett sådant ämne som detta.

Att förslager upgifvas til Secrete Utskottet kan iag icke finna vara stridande emot constitutionen, när pröfningsrätten altid behålles hos Secrete Utskottet och plena och ingenting begäres mera, än att några redelige män, som förstå saken och tilförne densamme handterat, måge til uplysning först blifva hörde.

Att det omtalte förslaget eij förr än nu inkommit, vet iag ej, hvems skuld det är. Jag betygar, att iag ej förr än i går vetat af det, kanske författaren hållit onödigt att framgifva det, förr än han sedt, att Secrete Utskottet uti dess financeplan ej råkat uppå hans idéer. Det voro ju ännu tid att öpna det här, efter saken icke är afgiord, om thet ej innehöllo sådane saker, som icke utan i Secrete Utskottet och för dem, som aflagt tysthetsed uti Bancodeputationen, få uppenbaras. Hvarföre må det icke på samma skäl där ännu kunna öpnas. Förslaget skal dessutom innehålla hielp för fattige gäldbundne, i synnerhet kronans penningelöntagare. Jag anhåller derföre, att det må tillåtas, at thet af några våre ledamöter, som förr suttit öfver desse saker, måtte till Bancodeputationen få uppgifvas. Är förslaget ej godt, kan det ju förkastas, men för allting, för egen öfvertygelse och tranquillite neka ej Bancodeputationens ledamöter att åtminstone höra thet.

Hr Stålhammar, Carl Leonh.,[2] fägnade sig öfver att finna en financeplan af Secrete Utskottet vara upgifven med sådant sammanhang och så vidsträckt, att alle få deruti hielp, om de någonsin stå at hielpas och icke pour toujour i sine financer äro förlorade.

---

[1] Konceptprotokollet.
[2] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *Ludv.*

Riksens Ständer äro denne gången sammankallade för att hielpa rikets och den allmänna penningebristen, i denne afsigt är nu detta betänckande upgifvit; sedan det förr geck öfver ända, hade han för sin del tviflat att någonsin få se ett så fullständigt, som detta är. Nog hade han hördt åtskillige herrar anföra mycket deremot men ännu ej funnit, att de grundat sine motsägelser på annat än then olyckelige 1766 års financesysteme, hvars värckan vi beklageligen kiendt, och thet gåfvo honom anledning, att thet ingenting uti thet i dag omtalte hemlige förslaget kunde innehållas, som tiente til förbättring uti Secrete Utskottets nu förevarande betänckande, hvarföre han begärte proposition til bifall.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, påminte, innan proposition giordes, at han icke funno någon incongruité eller stridande emot constitutionen theruti, att de, som förre riksdagar varit ledamöter i Bancodeputationen, träda tilsammans med de nuvarande at med them öfverlägga i en så beskaffad sak, som denne voro, och yrckade att få proposition til ett sådant sammanträde.

Hr Gr. och Landtm.: Jag nödgas upriktigt bekienna för Högl. R. o. A., at iag icke förstår financevärcket, hvarföre såväl iag som flere tryggat oss vid thet, som the herrar, hvilke uti desse saker äga insigt, utarbetat. Icke desto mindre har iag flitigt bevistat Bancodeputationens sammankomster, efter en allmän röst begärt för landet i desse delar en skyndesam hielp. Jag kan ej nog beskrifva, hvad möda det kostat, innan thetta betänckande om financevärcket, som nu ligger för R. o. A:s ögon, kunnat blifva färdigt. Jag vill ej tala om de olika interessen, som dervid sammanstöta och hvilke alle at tilfredsställa fordrats insigt, arbete och otroligt besvär; den svåraste puncten har dock varit att komma ifrån saken, då man sedt omöijeligheten uti att nu genast kunna börja med någon realisation, som så mycket likväl ligger alle på hiertat. Sedan den förste financeplanen ej blef antagen och en så betydande del af importerne, som utrikes spannemålen är, feck minskas, så åberopar iag de herrars vittnesbörd, som kienna sakerne och tilförene suttit öfver dem, om thet är möijeligt att nu börja med någon realisation och att i längden soutenera thensamma, som sig bör.

Att realisera med lånte pengar blefvo vådeligt, ty utom

räntan skulle ock en del af capitalet gå utur riket årligen, så att vij omsider kunde stadna i skuld för en betydelig summa utan att äga en enda riksdaler qvar i riket af hela lånet.

Thesse och flere considerationer hafva föranlåtit Secrete Utskottet och Bancodeputationen att gå långsamt med thet, som rörer realisation, hvaremot penningebristen uti näringar och rörelsen icke lämnat något upskof utan fordrat en skyndesam hielp.

Sedan iag korteligen andragit ordsakerne til beskaffenheten af Secrete Utskottets förevarande betänckande och herrarne tillräckeligen hördt hvarannan uti denne sak, så torde mig nu tillåtas att få giöra proposition.

Bifaller R. o. A. Secrete Utskottets nu upläste betänckande angående financevärcket?

Proposition besvarades med Ja och Neij.

Hvarunder flere yttrade sig åstunda proposition öfver det begärte sammanträde.

Hr Gr. och Landtm. frågade: Vilja då herrarne votera?

Men härtil ropades Neij och Ja.

Hr. Gr. och Landtm. författade emedlertid voteringsproposition skrifteligen tillika med contraproposition och upläste den, så lydande:

Den, som bifaller Secrete Utskottets betänckande af den 30 October angående financevärcket, skrifver Ja.

Den, det ej vill, skrifver Neij.

Vinner Neij, sammanträder Hr Generalmajoren Rudbeck, Frih. von Essen och Hr de Frietzki med några R. o. A:s ledamöter af Bancodeputation til öfverläggning uti detta ämne och med förslag derom inkomma til R. o. A. nästkommande torsdag.

Frih. Sparre, Carl: Jag kan ej samtycka til contraproposition; icke derföre at iag frucktar för thetta sammanträde och att Bancodeputationen ej skulle kunna gifva öfvertygande skäl til alle sine giöromål; men i den bedröfvelige belägenhet, vi äro, då vi stå lika som tvenne nationer emot hvarannan, frugtar iag, att om vi taga thenne vägen att afgiöra våre saker, att then perpetuerar sig, hvilket skulle sätta ännu mera ovisshet uti alle deputationers och Secrete Utskotts giöromål. Utlänning och infödd, som häraf sågo vår svaghet och att, när vi en gång enligit Riksdagsord-

ningen tilsatte ett Secrete Utskott, en mellancorps kunde existera emellan Secrete Utskottet och plena, skulle snart profitera deraf att sätta allting i oordning, vid hvarje sak af angelägenhet, som Secrete Utskottet afgiordt, skulle sammanträden af lika beskaffenhet kunna äskas. Om fästningar, om defension, om invärtes hushållningen, om utrikes magters propositioner med mera dylikt, alt skulle granskas och förbättras i sammanträden, då blefvo först regeringssättet svagt och Ständers förtroende för sitt Secrete Utskott en obetydelighet; skulle någon välsinnad svensk man vilja finna sig i sådant?

Här ropades af ganske månge Neij, Neij.

Hr Wadenstierna, Carl: Utom hvad Frih. Sparre anfördt om contraproposition får iag ännu tillägga, huru R. o. A. genom votering beslutit och sedan med bifall i siste pleno uppå en ordenteligen giord proposition fastställt, att betänckandet om financevärcket i dag skall afgiöras. Jag anhåller derföre, att Högl. R. o. A. af kärlek för vårt sälla regeringssätt och vårt egit bestånd ville antaga en proposition, som är ren, efter hvilken man kan antingen bifalla eller afslå betänckandet. Saken har legat åtta dagar på bordet, sedan den kom upp; om någon velat gifva ett förslag til förbättring, har han ju haft nog tid och råderum at anmäla sig dermed hos Hr Grefven och Landtm. eller hos Secrete Utskottet utan at låta det komma an på sista stunden.

Hr Durietz understälte, om icke proposition och contraproposition borde innehålla, hvad å ömse sidor blifvit begärt. När 14 § Riksdagsordningen tillåter ett stånd att vidtaga hvad sätt, som bäst fants til utväljande af ledamöter uti Secrete Utskottet och i deputationerne, så sågo han icke, att det begärte sammanträde stridde deremot.

Af ömhet för medborgares väl, hvilket uppå denne angelägne sak så mycket berodde, voro han mån om att få all möijelig uplysning; när den gifves inbördes på anständigt vis, voro han altid beredd at höra alla förslag, allas tanckar. Sådane sammanträden att öfverlägga om financesaker hade förr skedt, i sådane ärender behöfdes de i synnerhet, ty ingen kunde ännu påstå sig hafva i så vidsträckte ärender hittat uppå de bäste medlen; han yrckade i anseende til alt detta, att contraproposition måtte blifva stående sådan, som den var, och af R. o. A. bifallas.

Frih. Horn, Fredr.: Jag är nögd att få proposition til bifall eller afslag uppå betänckandet, och iag bifaller det af upricktigt hierta. Icke är jag financier, men iag välsignar dem, som arbetat i detta ämne, at vi nu fådt thet sådant, som thet är; theras besvär har varit otroligt. Jag vill derföre ej tala i sielfve ämnet men kan ej dölja, huru det grämer mig at se, med hvad ifver hela tiden blifvit ropat på financeplanen. Ehuru de borde kienna, at när en, som til sin utarbetning kostat mycken möda, ej feck til sin grund äga bestånd, det fordrade tid och dubbel omsorg at utarbeta en annan på nya grunder, hafva likväl gifvits orolige sinnen, sådane allmänne roens förstörare, som giordt sig ett nöije af at utsprida, det vi med flit drögt med at upgifva financevärcket. Har man i militairen kunnat criticera Turenner och Baner, så undrar iag ej, att detta criticeras. Här uphäfves skräckelige contradictioner, som ej går ut på mindre än att åter draga hela saken på långbäncken, sedan man långa tider förut så ifrigt yrckat att få den fram och afgiord.

Kommer det af välvilja för det allmänna, så må iag ingenting säga derom, men hvarföre har man då icke förr gifvit fram sitt nu omtalte förslag.

Att nu adjungera ledamöter öfver financevärcket skulle giöra nuvarande Secrete Utskott vanheder i provincerne. Sedan ett Secrete Utskott ordenteligen är tilsatt och förordnat, är bokstafven uti 18 § Riksdagsordningen tydelig, at financevärckets reglerande är dess giöromål.

Rubba vi denne vår lag, vår grundval, så faller hela ordningen i våre riksdagsgiöromål, som er bygd derpå; likaså rubbe vi den kiedie, uti hvilken förenämde betänckande nu är ställd; så rubba vi hela arbetet; iag kan aldrig begifva mig dertill.

Liknelsen, som en värd ledamot tagit af byalag, uplyser här icke; tvärtom de giöra en byordning i samråd och tilsätta dem, som skola handhafva densamme. Hvad voro för en efterlefnad af byordningen, om de tilsatte finna opposition uti hvad de til byens bästa sedan giöra.

Jag skall med lif och blod försvara vår laglige frihet och vår rättighet at hvar för sig på ort, som vederbör, säga sin mening men kan aldrig samtycka till oordning.

Hr Billberg: Om icke proposition får giöras enlig med hvad memorialer och discourser innehålla, då först frucktar

iag, att vi gå ifrån ordningen. Jag begifver mig icke ifrån den, som är giord, utan om ej annars ske kan, påstår, att vi måge votera öfver sielfve proposition.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Den siste R. o. A:s votering hindrar icke det begärte sammanträde, ty beslutet stadnade endast deruti, att financesaken skulle afgiöras, innan betänckandet om constitution företogs.

Fast här är begärt sammanträde af några ledamöter med Bancodeputation, är derföre aldrig meningen, at de skola hafva röst- och decisionsrätt uti deputationen i någon sak utan allenast att de uplysningsvis få blifva hörde, efter förslaget är af den beskaffenhet, att det in pleno ej kan upgifvas.

Samma förslag går ut uppå att frälsa månge hundrade medborgare; de enfaldigaste kunna ofta gifva i större saker de bästa råd; jag tilstyrcker derföre, refusera icke att höra det, bevilja allenast ett sammanträde dertil, om så behagas nästa måndag.

Hr Gyllensverd: Denne dagen utsattes i siste pleno, att financesaken skulle afgiöras; om någon ömhet är hos oss qvar för medborgare, land och näringar, om någon redlig svensk blodsdroppa än fins qvar, som kienner deras behof, så frågar iag, om vi med godt samvete längre kunna draga ut med saken.

Om sielfve Gud Fader och Son ville sätta upp en financeplan, så tror iag, at den minsta mångelska skulle kunna criticera den. Derföre när ingenting blifver i menskligheten alla til lag, så lätt oss i Herrans namn bifalla denne, som kostat så mycken möda och arbete, som så varit efterfrågad och påyrckad, som i det närmaste söker att hielpa alla, ty det är nu hög tid, at hielpen kommer eller ock sku vi votera.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf: Man har förundrat sig, att det förslag, som nu erbiudes til hielp för financevärcket, icke förr blifvit upgifvit. Men det kunde ej proponeras, förrän man fådt se Secrete Utskottet[s] arbete. Det kan i plena ej uptes, ty det rörer bancovärcket; jag har det förseglat, jag vill gifva det åt tre ledamöter af Bancodeputation at genomläsa, jag begär ej något sammanträde, utan endast att det tages emot och genomses; är det ej godt, så förkasta det sedan, om Eder behagar.

Hr Wadenstierna, Carl: Om det ej begäres att ad-

jungera några flere ledamöter til den redan förordnade Bancodeputation, så finner iag ingen svårighet att taga emot det tilbudne projectet. Min mening var endast att bibehålla R. o. A:s beslut i siste pleno, hvilket ej bör bortblandas med den föregående voteringens beslut, i sin kraft, så at saken i dag afgiöres. Förr än iag vill vara orsak til någon dags upskof i at afgiöra et sådant angelägit ärende som thetta, sedan vi hunnit dermed så långt, begifver iag mig gierna til at antaga den giorde proposition, ehuru contraproposition icke faller mig så aldeles enlig med Riksdagsordningen.

Hr Gr. och Landtm.: På ena sidan hafva herrarne tilstyrckt att bifalla Secrete Utskottets nu förevarande financebetänckande, på den andre att emottaga det föreslagne sammanträde.

Jag beklagar, att tiden uti detta mål så mycket utdrages och at vi ej komma derifrån utan votering; kanske att R. o. A. för att ej förlora ännu mera behagade begifva sig til att gilla proposition, sådan som den nu är giord.

Detta besvarades med Ja. Hvarvid Hr Fittinghoff dock giorde det förbehåll, att den projecterade contraproposition aldrig måtte leda til præjudicat.

Voteringsproposition uplästes häruppå än en gång, sådan som densamme här åfvanföre uti protocollet finnes införd; de herrar, som skulle sitta vid bordet, upropades och intogo sine ställen, voteringen började klockan 1/2 til 4. R. o. A. ingåfvo sine sedlar efter upropslistan, de frånvarande antecknades och utropades andre gången, voteringssedlarne öpnades deruppå, uplästes och räknades, då befunnos

Ja fyrahundradetrettioen,

Neij fyrahundradetiuguen,

aldeles som bilagde voteringsinstrument[1] utvisar, hvilket af bordsherrarne underskrefs och genast uplästes.

Hvarefter R. o. A. åtskildes klockan half nio om aftonen.

År 1769 d. 15 November.

Onsdag.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

---

[1] Uteslutet här.

Voteringsinstrument.

R. o. A. intogo sine ställen, Hr Grefven och Landtm. äskade liud och voteringsinstrumentet för d. 11 sistl. November uplästes.

Hr Wadenstierna, Carl, begärte, att en deputation måtte afgå til de andre respective stånden att härom notificera, hvilket bifölls.

Deputation utnämdes, upropades och afgeck.

Ang:de justitiæcancellers besättjande.

Företogs Secrete Utskottets, Justitie- och Secrete Deputationernes i sammanträde författade och til följe af Riksens Ständers remisse uppå Hr Prèsidentens Frih. von Höpkens och Hr Hofrättsrådet Linnerhielms memorialer til plena öfverlämnade betänckande angående den hos Riksens Ständer yppade fråga om justitiecantzlersembetets besättiande samt yttrande i anledning af samma remisse öfver förordningen af den 12 November 1766, och huru det må kunna förekommas, att den ene riksdagen efter den andre grundlagarne ej måtte vara förändring och ombyte underkastade.

Detta betänckande med hvad dertil hörde bestod af flere handlingar, hvilke nu hvar efter annan uplästes, nemligen:

1. Betänckandet, författat af Secrete Utskottet och de sammanträdde deputationerne.

2:o. En act, projecterad om personlig säkerhet samt säkerhet om äganderätten. (Bil. 5).

3:o. Project til en förordning, hvarefter förslag til tienster hädanefter bör uprättas och hvad vid deras förgifvande iacktagas bör.

4:o. Särskilt votum af Hr Öfversten Baron Carl Fredric Pechlin.

5:o. Dito af Hr Borgmestaren Johan Sundblad.

6:o. Dictamen ad protocollum af Hr Öfversten Frih. Johan Didric Duvall.

Hvilke alle handlingar, som de redan genom trycket blifvit bekante och finnes uti allmenhetens händer, så förbigås att deras innehåll i protocollet här införa.

Deputation från Prästeståndet.

Under det R. o. A. afhörde detta, anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån det Högvördige Prestestånde, 12 personer.

Kyrckoherden Hr Doctor Olof Celsius, som förde ordet, gaf på ståndets vägnar jämte vördsammaste hälsning tilkienna, at Prestestånde på lika sätt som R. o. A. bifallit Secrete Utskottets betänckande om financevärcket, med up-

rigtigaste önskan, att den Högste ville välsigna thetta arbete, så att thet måtte bidraga til återställandet af lugn inom oss och återbringa lif och rörelse uti våre slögder och näringar.

Deputationen afträdde, sedan then af Grefven och Landtm. blifvit besvarad, ledsagad efter vanligheten.

Den deputation, som ifrån R. o. A. afgådt, återkom ej långt härefter och berättade, att Prestestånd et redan afgiordt om financevärcket och sådant genom en deputation hos the andre respective stånden låtit anmäla och att the andre begge stånden förklarat sig med det första skola saken företaga.

Häruppå återtogs och uplästes handlingarne uti frågan om vår constitution efter grundlagen, hvarmed, som redan förmält är, början var giord.

Och som uti thetta ämne en myckenhet memorialer voro inkomne, så följde de nu och uplästes i följande ordning.

1. Hr Uggla, Leonhard Magnus.[1]
2. Hr Gyllenhahl, Hans Reinhold.[1]
3. Hr Gyllenstolpe, Edvard. (Bil. 6).
4. Hr Linroth, Clas Gustaf.[1]
5. Hr Pfeiff, Pehr Gust., geck til de andre stånden.[1]
6. Frih. Rehbinder, Berndt Otto, som geck til de andre.[1]
7. Hr Möllerstierna, J. D.[1]
8. Hr Duse, Samuel.[1]
9. Hr Ståhlhammar, Carl Leonh., geck til the andre stånden.[1]
10. Hr Rothkirck, Wentzel Fredric.[1]
11. Hr von Segebaden, Carl Otto, geck til de andre stånden.[1]
12. Hr Lode, J. W.[1]
13. Hr de Frietzkij, Claes.[1]
14. Hr Mannerhierta, B. Ad.,[1]
15. Hr Linnerhielm, Jonas.[1]
16. Hr Lagerberg, Lars Herman, Qvartermästare.[1]
17. Hr von Christiersson, Eric Wilhelm, (Bil. 7).
18. Hr Liungfeldt, Abraham.[1]
19. Hr Modée, Gustaf, (Bil. 8).

Hr Gyllensverd påminte, at sedan man läst upp så mänge memorialer i en och samma sak, så kunde ej stort mera vara uti saken osagt, hvarcken för eller emot densam-

[1] Tryckt 1769.

ma; hemstälte derföre, om man icke kunde nu uphöra att läsa flere.

Hr Gr. och Landtm.: Jag hade väl tänckt att rätt nu proponera det, men det ser ut, som de fläste af herrarne nu lära vara borta att äta middag, och derföre bör iag dröija med proposition derom.

Hr von Böhnen bad, att ingen måtte falla Hr Grefven och Landtm. i embetet.

Läsningen fullföljdes häruppå och afhördes det

20 af Hr Starck, Carl Magnus,[1]

21 Hr von Essen, Carl Johan (Bil. 9).

Sedan härunder R. o. A:s herrar ledamöter åter något talrikare hunnit samla sig, förestälte

Hr Gr. och Landtm., att nu 21 stycken memorialer voro upläste men att 17 stycken ännu återstodo, hvilke, om de alle skulle läsas, medtogo en stor del af hvad af dagen återstodo, om icke R. o. A. ville samtycka, att med denne läsningen måtte afstadna och de öfrige memorialer läggas til protocollet äfven ock at såsom hos R. o. A. anmälte få gå til de andre stånden samt, om så behagades, blifva tryckte.

Härmed förklarade sig alle nögde och voro de återstående memorialer ingifne af följande herrar.

Hr König, Capitain,[1]
Hr von Oelereich, Niclas (Bil. 2),
Hr Leijonanckar, F. W.,[1]
Hr Ehrenmalm, Samuel,[1]
Hr von Hirschheidt,[1]
Hr von Gardemin, Arvid,
Hr Réet, Alexander, Cornett,
Hr von Törne, Petter,
Hr Stenfeldt, Richard, Fändrick,[1]
Hr Heldenhielm, J. A., underskrifvit Commendeur,[1]
Frih. Hummerhielm, Pehr,[1]
Hr Odelstierna, Eric,[1]
Hr Lindelöf, Carl Adolf,[1]
Frih. von Köhler, Fredr.,[1]
Hr Linderstedt, Eric,[1]
Hr [von] Böhnen, Jean,
Hr Kruuse, Joh. Gideon.[1]

Hr Hierta, Carl, anmälte, at han äfven hade ett me-

[1] Tryckt 1769.

morial, det han väl ämnat upläsa, men om han fingo lägga det til protocollet och låta trycka det, så voro han nögd med att afstå från läsningen. Hvilket bifölls.

Hr von Post, Friedr.: R. o. A. lära uti förevarande ämne hafva nog uplysning, derföre vill han anföra helt kort sin tancka. Upläste häruppå et memorial, hvaruti han bifaller de sammanträdde deputationernes tilstyrckande, undantagande hvad angår besvär öfver Kongl. Justitierevisionens domar, hvaruti han var af den tanckan, att det måtte förblifva vid 1738 års förordning och hvad 1 och 2 § deruti stadgar (Bil. 10).

Detta memorial tillika med de förenämde igenfinnes ibland allegaterne til R. o. A:s protocoll.

Gr. Levenhaupt, Charles Emil: Så fägnesamt det är och bör vara för hvar ock en om frihetens och vår[e] besvurne fundamentallagars bestånd nitälskande opartisk man at höra ett rådande partie vilja afsäga sig den lagskipande magt, som genom menskelige lynnets til väld bögde egenskap lätteligen mot lagens syftemål kan missbrukas til ett svagares förtryck, hvilket äfven erfarenheten i de fläste stater visat händt vara; så beklageligit vore det åter, om rättsinte patrioter skulle blott af ogrundade misstanckar låta förleda sig at vara emot detta enda medlet til lugns och husfreds vinnande här innom Riddarhuset, ja, inom hela riket. De kunde ju hos allmänheten ådraga sig det vidriga omdöme, det deras afsigt dermed vore at vid yppande lägligit tilfälle nyttia en sådan sielftagen magt emot dem, som de i detsamma tacite erkienna för så dygdige, at de ej skulle kunna abusera af samma magt, innan detta af et sådant partie efterlängtade tidehvarf inträffade; hvilken odygdiga tancka jag dock aldrig hos någon svänsk man bör eller vill soupponera.

Den tanckan är inrotad hos mig, at Ständer såsom sielfve lagstiftare böra vid riksdagar strictissime hålla sig innom de råmärcken, följa de reglor och noga iackttaga de skyldigheter, som riksfäderne för dem uti Regeringsformen utstakadt; icke allenast för det de sielfve enligit samma lags principe äro lagbundne utan äfven för at genom exempel förelysa både regering och embetsmän i laglydnad att dymedelst hos dem såväl som hos oss hvarje innebyggare i riket bibehålla den vördnad och acktning för lag, som religion, moral och en sund politique uti en välbeställd regering kräfja; ty iag kan

aldrig föreställa mig, att smaken för snille och vitterhet skulle hos oss redan vara stigen til den högd och i den grad, att man ville nyttia rättigheten att hvarje riksdag ändra gamle och skrifva nye lagar endast i afsigt att brillera med behagelig lagstyhl.

Uppå sådane grunder har iag vid nästförflutne 1765 års riksdag genom memorial, som då uti Stora Deputationens Lagutskott uplästes, vågat yrcka en sådan Riksens Högl. Ständers kraftiga åtgiärd, som Secrete Utskottet med Secrete och Justitiedeputationerne samfält nu til Riksens Högl. Ständers vidtagande och fastställande upgifvit; hvarföre iag äfven så mycket nögdare bifallit och underskrifvit det nu i fråga varande betänckande.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Med den innerliga håg, iag altid haft at se mitt kära fosterlands constitution, som i sin bottn är den aldra förträffligaste, satt i säkerhet[1] för de refvor, som menniskiors oömma lynne ofta derå kunde giöra, voro ingen gladare lifstima än denne, om det arbete, som ifrån trenne betydelige arbetsställen nu upkommit, framburo den önskade säkerheten; hvaremot? Jo, emot det vrånga slägtet, som kunde blifva oförsynt nog att bringa i osäkerhet borgares välfärd samt, bara the kunde therå sätta en lysande färg, ansågo skiöfling af rikets cassor för en fruckt af deras lyckeliga förmåga at bedraga ofta hela nationer; snillen som den Högste afvände ifrån vårt samhälle.

I ämnen af sådan vigt, som rörer folcks och länders välfärd, förklarar sig ofta ett starckt snille, än mer en så inskränckt utsigt som min.

Det kan väl hafva händt mig, som iag nu hör snackas, at iag sistl. riksdag länt öronen åt något, som med det upgifne projectet i någon del vill paras; men utom det at iag aldrig kunnat afvika ifrån samma principer, som iag ständigt dyrckar, at framför alt soutenera nationens högsta magt, konungens höghet och Rådets myndighet, så kan i sättet att rålägga desse trenne råstmurar, hvaruti den förste är en hiersten, något skifte vara mänskligit, alt som man vid hvarje tid hördt kände och okände[1] inkast och alt som man öfverkommer händelser, som updaga det, man förr hvarken trodt eller kunnat sig föreställa.

Jag skall aldrig blygas att appellera til en bättre undervis-

[1] Enligt egenhändigt original, bilagt konceptprotokollet, rättat från förlagans: *osäkerhet resp. obände.*

ning, mindre kymrad derom, huruvida omdömen derom fällas, när iag består för min egen skarpa domstohl och kan visa, att öfvertygelse och lius ledt mine steg.

De minst dygdige, som snabbast gnaga på sine medbröders[1] mänskligheter att dermed snält bortblanda sin odygd, kunna hvarcken betaga en the redeligas benägna omdöme, som endast sökes, än mindre det samvet[e]s lugn, som den Högste giordt för ett oöfvervinnerligit, fast emot menniskiomagt, hvilkens våld där måste studsa.

Jag går nu närmare til saken, mine Herrar; det betänckande, som ifrån Secrete Utskottet med de sammanträdde deputationer om förordningen af den 12 November 1766 inkommit, är af yttersta vigt och öfverläggningen derom, som just inträffat i denna för Sverige så märckvärdiga November månad, tecknar denna dagen för en ibland de store i Sveriges rikes tideböcker. Åtskillige våre medbröder hafva, som de der ingifne memorialer visa, gådt så långt uti förment förbättring af våra grundlagar, at deputationerne dem ej kunnat vidtaga. Upsåtet tror iag varit godt; men riket och medbröder hafva likafult kunnat lida. Vi kunna i våre rådplägningar aldrig börja dem lika, men det äro vi lagen skyldige at sluta dem efter dess rättesnöre.

De sammanträdde deputationer hafva af Riksens Ständer fådt i befallning at tilse, huru det kunde undvikas att den ene riksdagen efter den andra ändra och ombyta våre regeringslagar, och det hafva de sammanträdde förmenat kunna ske genom en föreslagen ändring af hvad vid sista riksdag belefvades och hvad flere riksdagar blifvit stadgat och fastställt; ett råd, som genast innebär ett ytterligare förfall til hvad som skulle förebyggas, och på sådan grund hafva deputationerne vid detta tilfälle företagit sig först att granska och rubba 1766 års ofvannämde förordning, men det som mera är och då våre grundlagar redan fådt all solennitet och icke synes böra utan men tåla någon novation, hafva deputationerne tillstyrckt en ny ytterligare act, hvilket blotta ord i en stadgad och satt regering innebär något, som fordrar en nations yttersta omhugsan och kan blifva af farligaste följder, eller det medföra en svaghet.[2]

---

[1] Enligt originalet, bilagt konceptprotokollet, rättat från förlagans: *medbrödernes.*

[2] Originalet, bilagt konceptprotokollet: . . . *e[ter] det medförer en svaghet.*

Hvad 1766 års förordning stadgat om justitiecantzlerens utväljande af Riksens Ständer, med mera berörde förordning innehåller, tilstyrcker deputation böra ändras.

Detta är byggdt på den grund, att 1720 års Regeringsform, Konungaförsäkran och 1723 års Riksdagsordning allena borde som grundlag anses och följas, och förty justitiecantzlers embete ej annorledes bortgifvas än de andre högre embeten, men som intet för ett folck kan blifva äfventyrligare, än om de förklaringar, som de i kraft af Regeringsformens ingress och Konungaförsäkrans 5 § giordt och dem Kongl. Maij:tt erkiendt för grunder i dess regering och styrsel, skulle af focket förklaras icke böra anses för fundamentallagar; och desse förklaringar jemte fundamentallagen tydeligen utvisa hela esprit af regeringsättet gå derpå ut, att Ständer äga at giöra sådane beslut om sig och riket, som de för thet allmänna nyttigast pröfva, så ligger icke så mycket i frågan om sättet att besättia justitiecantzlersembetet som följderne af åfvanberörde beslut något farligit, ty om sådane principer admitteras, som medföra något vara stridigt i Ständers förordnande om justitiecantzlerens tilsättiande på sätt som 1766 års förordning förmäler, så kommer man snart nog när på grunden, som är Ständers magt, den iag likväl ej vill tro någon våga[1] directe bestrida, hafva varit tilräckelig at, såsom skedt är, förordna om detta ämbete, i synnerhet då embetet blifvit beledsagat med de nye omständigheter, som 1766 års förordnings innehåll omrörer. Jag säger, ingen kan säga, at ju icke R[iksen]s Ständer ägt magt at giöra en slik förordning, ty hvad blefve deras myndighet om sig och riket, om de icke ägde tillsätta och löna en embetsman, som de någon enskildt vård ville updraga.

De skjäl, som deputationerne bruka, att efter justitiecantzlersämbetet voro vigtigt, borde detsamma af konungen i Rådet bortgifvas, efter candidaterne [borde][2] der vara bäst bekante, kan ock förfalla i en principe, som ej med Ständers egenskaper kan förenas; det skedde, om man togo det så, at Ständer voro mindre capable til detta val, hvaraf med tiden kunde argumenteras på deras öfrige val; men, mine Herrar, kunna Riksens Ständer välja gouverneurer och informatorer åt konungabarn, premieministrar och Riksens Råds candida-

[1] Enligt originalet, bilagt konceptprotokollet, rättat från förlagans: *vågar*.
[2] Originalet, bilagt konceptprotokollet.

ter, hvaruti til en del finare insigter fordras, altid svårare af menigheter att fattas, så kunna de visst välja en justitiecantzler. Till hans embete synas de närmast berättigade at utse personen, då han folckets röst och behof skall framdraga och deraf skiönjas, at altid ett så ypperligit deras förtroende der fordras som åtminstone vid de förstnämde, hvilkas utkårande iag må icke tro ankomma äfven på någon reduction i framtiden, hvartil detta kan blifva ett vådeligit förebud; och mine Herrar, när det är utur vägen, at den endast skal hafva att tacka folcket för sin lycka och vara skild ifrån band, som i Rådcammaren skall hafva de skarpa ögon, detta ämbetet bör åtfölja, at följa alla steg, som mot och med nations frihet kunna ske.

Att ändamålet ej skal kunna vinnas, då syslan blefvo periodique, är icke bevist, så framt man icke vill inskräncka sitt val innom dem, hvars utkommo man i framtiden vill besörja. Det bör väl intet vara Ständer om hiertat at taga sådane män til detta ämbetet, som deraf afskräckas, at han kunde komma at gå tilbakars; man skall nog få se, at flere vilja dit, än som kunna ämbetet intaga, derom hafva vi bevis uti embeten så slipprige som detta. Men det står fast, at uti den nu om justitiecantzleren giorde författning ligger en starck påminnelse at oväldigt embetet förrätta. I successionens besörjande efter justitiecantzler är så liten svårighet, at det ej förtienar at derföre häfva en lag, af hvilka alla skäl liusligen ses, att 1766 års förordning om justitiecantzleren är grundad på gode skäl, att rikets angelägenhet och nationens väl kan derigenom på ett sundt sätt vårdas, om man det så behagar nyttia. Sådant kan aldrig annat än behaga Sveriges konung; då man happlar derom eller drager det i tvifvelsmål, som likväl inför Gud är bedyradt, måste sådant honom misshaga; mindre böra vi fatta til något, som medför liksom Sveriges konung hade en opponerad rätt emot nation, hvars magt är hörnstenen til hela vår constitution.

Dernest förklarar de sammanträdde deputationerne sig, hvad tienstevärcket angår, instämma med 1766 års förordning men projectera icke dess mindre en ny förordning och deruti förbigå de tiensterne vid lif- och dragoneregementerne; men hvad som värst är, hemställes i ett alternative, om icke hela tienstevärcket kunde til Secrete Deputation hänvisas, hvilket iag så mycket mer bestrider, som våra lagar minst

behöfva någon jämckning men mäst värckställighet och en trygg befordran, som på mannamån ej beror, är en kraftig länck i frihetsbandet; men då säkerhetsacten simpliserar alt och utesluter denne, så synes dermed säkerheten snarare minskad än stärckt. Godtages väl i betänckandet Tryckfrihetsförordningen men, som märckvärdigt är, står den ej i säkerhetsacten, som förtienar vår upmärcksamhet.

11 § af 1766 års förordning, som ther är inryckt at mota hastiga förordningar och konstige insinuationer, hvaraf såväl magtägande Ständer som despoter ofta öfverilas, ogillar de sammanträdde deputationerne; men mine Herrar, så sällsamt det vore att i alla tider behålla visse i sin natur ombytlige lagar, oagtadt tid och lynne ej hade dem utan andre af nöden, så sällsamt är att för snart dem skifta, derföre är denne § så mycket mer grundad, som den möter personelle afsigter, som icke kunna så länge vara, gifver hvar man utrymme at å förslaget nogare täncka och lärer näppeligen någon lag vara så hastig af nöden, at man den ej kan til nästa riksdag umbära. Uti 14 §, som talar om huru den, som tre gånger varit på rådsförslag, bör, när han ej blifvit utnämd, fierde gången ensam upföras, tilstyrcka deputationerne en total ändring af det skälet, at det ej med Regeringsformen skulle efter deputationernes tancka instämma.

Om iag funno mig derom öfvertygad, så hulpo iag gierna dertil att spränga en sådan författning; men af den term, som i Regeringsformens 12 § brukas, att tre de värdigaste til slike embeten skola Kongl. Maij:tt föreslås, följer ej mer, att 1766 års berörde författning stridde emot Regeringsformen, när man skulle vilja påstå, at det och voro deremot, at en ämbetsman, som tre gånger stådt på förslag, fierde gången ensamt på förslag upfördes, ty 40 § af Regeringsformen brukar om dem samma term, at tre de värdigaste skola Kongl. Maij:t föreslås.

Som man fådt i detta senare recourrera til principen af Regeringsformen, så uplyser den äfven, att den förra med Regeringsformen öfverensstämmer, och en annan principe kunde snarare förfalla til skyldskap med den, som 1602 drefs, då konungen föreskref, hvilka riksråd han uttaga ville. Enär som sådane vigtige sanningar undersökas som desse, lära de sammanträdde deputationerne intet misshaga, att

man efter sitt begrepp yttrar sig om the skäl, hvarmed de velat en hvar öfvertyga. Ibland dem hafva de i detta ämne hufvudsakeligen stödt sig derpå, at genom trennes föreslående stiftades mer förtroende emellan konung, Råd och Ständer, och ett sådant föreslående lämpade sig bättre efter deras rättigheter, konungens och folcket[s], som Riksens Ständer bevaka skulle.

Men månne icke detta gifver öfvervigten åt en principe, som skulle konungens rättigheter kunna ställas i en appart kraft emot folckets, för hvilka konungen regerar; och kan man supponera en regent vilja annat än folcket, hvars vilja han värckställer. Denne casus, som förordningen omtalar, måste sällan hända och utöfningen af Ständer blifva än sällsyntare. De tre, som föreslås, soupponeras lika gode men tienligare än alle andre, som då ej föreslås, at då Ständer utsedt en person, skickelig att bevaka konungens höghet och lagarnes kraft, ingen lag och intet förespråk skall kunna beveka konungen at instämma med folcket, det beredde konungen at täncka som enskylte personer och kunde lättare makas emot nationen än detta, som äfven sällan händande kan försvaga konungens sanna höghet, som aldrig framlyser uti stridighet med nationen, hvarföre iag ock i denne delen af 14 § ej någon ändring tilstyrcka kan och för de talande skäl, som samme § än vidare medförer, hoppas, at det öfrige, som den innehåller, ej må förvisas til ny pröfning å särskilte arbetsställen.

Men det mäst betydande af alt, desse sammanträdde deputationer föreslagit, är det, som märckvärdigt kallas första steget, nämlig. at uphäfva alla förklaringar och så kallade förbättringar, som sedan 1720 års Regeringsform och Konungaförsäkran tilkommit, samt fastställa, att riket skall styras derefter såsom våre besvurne grundlagar jämte 1723 års Riksdagsordning. Hade de sammanträdde deputationerne giordt sig den mödan och dem uptagit, så tror iag en del med skäl böra läggas åsido, som ock redan skedt, om några kunnat emanera af convulsive rörelser i staten; men at med ett pennedrag abolera alt, deruti ligger följande mig i vägen: All lag til och med Guds har för menniskjobegrepp mörker och menniskiolagar, sammansatte af de visaste, kunna vid utöfningen hafva svårigheter. Sådant har händt vid 1720 års Regeringsform. Vid dess utöfning hafva Riksens Råd ofta

fattadt tanckar, som nationen dermed ej kunnat förena, Riksens Råd hafva äfven sielfve varit deruti så ovisse, att de begärt Riksens Ständers uttydning. Alt sådant har ej skedt utan rörelser innom oss, vi äro dess lefvande vittnen, hvarföre skulle än en fri nation ytterligare exponera sig, at casu existente antingen skedde till förklaring eller låta grundlagens utöfning ankomma på den mer eller mindre uttolckningsförmåga, som Riksens Råd ägde och som med personerne blefvo ombytelig, månne de varande och tilkommande deruti kunna mer afskudda sig mensklighetens välde än de, som suttit i Rådet i den förbifarne tiden. Jag kunde uprepa mer, men iag vil nämna allenast följande.

1720 års Regeringsform talar ej om huru primieministren utväljes, icke om sättet at utöfva Ständers magt vid gouverneurs utväljande med det mera för de kongl. barnen, icke om militair pensionerne, icke huru sysslan bör ske under konungens minderårighet; hvarföre skall man åter försättas under skiljacktig uttydning om rättesnöre i sådane delar. Vi påminna oss väl, och om vi glömma det, synes nog ärren ännu, huru det 1762 oss öfverkomne krig sig tildrog af olika tanckar om 1720 års Regeringsform. Skola de hiul, som i urvärcket til dess drift fordrats, borttagas och hålen stå öpne, innan man sedt, om värcket utom dem går; man kan dermed skåda sig och iag för min del samtycker ej at utställas på de olycksfäldt, som nya uttolckningar kunna bereda, och kan altså ej bifalla den första delen at oprövadt krossa alla förklaringar men ligger fast deråt, at riket skall styras efter 1720 års Regeringzform och Konungaförsäkran i dess fastställte sens och rätta mening jemte Riksdagsordningen.

Då behöfver ej riket den nu projecterade säkerhetsacten, som är den ytterligare vigtige del, man fördt under vårt bepröfvande. Alt detta, som denne act medför säkerhet uti, hafva vi redan säkerhet på uti 1720 års Regeringsform och Konungaförsäkran, och voro menligit, om det hedrade svenska folcket nu först skulle deruti få trygghet; är deruti någon brist, hvarpå intet svar är tilräckeligit, så voro det vår oskuld, som intet utöfva lagarne; dertil hielper ej nya papper och intet nytt skrifverie. Lätt oss bättra sederne, de bättras i allmenhet om[1] utan afseende på enskylt bergning, utan åtrå att

[1] Ursprungligen i originalet, bilagt konceptprotokollet: *om utan afseende ... tanckar, vi med lagen hålla hvarannan i den klämma ...*

ensamt styra och under tåligt åhörande af hvad som ofta strider emot våre förut fattade tanckar, då kan med lagen en fri nation hålla sig inbördes i den klämma, att vinning, vänskap, partie- och familleförmåner ej råda, det onda förgår, om våre barn upfostras til samma lynne och skiljas ifrån vällust och lättia.

Mine Herrar, böra vi beklaga oss eller intet, at den äckta kärleken för allmänt väl, fast ens enskilta skulle lida, icke är så brinnande och at et folck ouphörligen täncker på sitt enskilte fädernesland? Så är det deruti vi skole rätta och tåla, hvad sanningar deruti oss förmäles, på det öfver oss ej må komma det usla tilstånd, att ingen bättring mer är möijelig. De, som största magten hafva, kunna häruti giöra det starckaste steget och det bör blifva det första; lätt oss just ifrån denne stunden bemanna oss at på det nogaste, utan blandning af lagstiftning och lagskipning, utöfva vår så klara Regeringsform; då är ett stort vunnit; lätt oss manneligen afvärja, at ej något deremot stridande sig insmyger; det är den rätta säkerhetsacten, som pluraliteten har i sina händer, rena gierningar utan fagra ord, värdige en nation, som i sin dygd har den yppersta trygghet.

Månne, då denna så kallade säkerhetsact skall gifva nationen någon tilökning i sin säkerhet, den ej snarare minskar säkerheten, då den borttager den vanliga appell til Ständerne utan att gifva någon bot; det kan med skäl sägas, at alla ståndens ledamöter icke äga all den diupa kundskap, som fordras att hålla den yppersta granskningen; at den utöfningen är ovig i corpser men att derföre efter vårt regeringssätt lagskipningen hörer konungen med Råds råde til och lagstiftningen Riksens Ständer til, desse senare ej skola gå in i den lagskipning, som fordras til rättande af de fel, som vid lagskipningen förelupit; det kan så bädda under aristocratien, att den kan giöra den hedren och den nyttan att stifta lag fruktlöst, onyttig och vanhederlig. Hvad oss på den vägen händt vid 1761 års riksdag med kriget och frågan om capita, som vid 1758 års commission, är för nytt at vara glömd; all jämnkning af lagen, som ej utser något utrymme för Riksens Ständer at om ej mer genom af dem sielfve valde ypperlige män utöfva slik magt, giör dem lätt nog utstälte för en aristocratisk magt.

Skådom icke för det närvarande utan på det möijeliga i en

fri stat, 1:mo huru lätt de väljande ståndens val skulle kunna grumlas och på det sättet utan appel tilsättias[1] en flåck gunstlingar, hos hvilka man aldrig kunde vänta anmärckning öfver förfarande, som dem sielfve tilskapat; och hvad skulle väl Adelens ena röst emot dem värcka. 2:o. Då Riksens Råds tilstyrckande om ära och gods gingo i fullbordan utan appell, huru tungt blefvo det at få sin ersättning af dem. Vi känna folckets svårighet och fromhet at beifra slike fel. När hela rikets rätt blifvit kränckt, har fromhet ledt nationens sinne, och huru skall man få tilgång hos Riksens Råd för månge undersåtare, som af ett tiltagset Råd kunde lida, när den, som saken vunnit, klanderlöst får gå bordt med sitt rof, det måtte vara en fattig nation och ett rikt råd, slike möijelige fel kunde ersättia. 3:o. Blefve en tilsyn, som ej kunde återställa sakerne i det skick, hvarutur orättvisa dem drifvit, magtlös och bunde undersåtarnes öde vid lagskiparens begrep och behag, tvärt emot hvad Regeringsformen talar.

Häraf med mycket mera, som icke kan undfalla Er, mine Herrar, men min högagtning för Ert redan hafde tålamod vid mitt tal förbinder mig att höra, lären I nogsamt finna, att denne projecterade förbättring af vår säkerhet icke svarar emot den prägel, man derå satt.

Våre sinnen är för mycket söndrade, händelserne, som förelupit, för besynnerlige och märckvärdige, rikets öfrige angelägenheter äro för åtliggande och deras bot hindras af de rörelser, som genom några förslager hos hela nation äro upväckte, at kunna nu vidröra ett så stort värck, som regeringslagarnes förbättring är. Låtom oss häldre lemna våre regeringslagar sådane som de äro, och i sådan afsigt påstår iag vördsammast, at den så kallade säkerhetsacten måtte afslås samt regeringslagarne vid deras utöfning förblifva i det skick, de nu äro, utan at Riksens Ständer med deras förbättring denne riksdag måge sig befatta.

Hr Schönberg: Det vigtigaste ämne af alla är visserligen det, som i dag sysslosätter Höglofl. R. o. A. Det är frågan om de bästa medel at för eviga tider stadga Svea rikes oskattbara frihet, att vinna den påliteligaste beständighet för våre lagar och för desse lagars värckställighet, att förtaga

[1] Efter originalet, bilagt konceptprotokollet, rättat från förlagans: *tilstättias.*

alle tilfällen til förtryck emellan medborgare, at återställa frid, kärlek och förtroende i medborgares hiertan derigenom, at ingen må kunna skada och förolämpa en annan emot lag. Om iag icke är nog lyckelig at tilräckeligen kunna bestyrcka nödvändigheten, billigheten och nyttan af desse store föremål, så är det icke ämnets skuld, det är då endast en brist af min mindre insigt och talegåfva. Emedlertid utbeder iag mig i ödmiukhet Högl. R. o. A:s höggunstiga tålamod til at få yttra några tanckar härvid.

Då detta ämnet först förehades hos Högl. R. o. A. den 25 sistl. September, hade iag tilfälle at i ett memorial yttra derom mina tanckar. Jag sökte då att visa, det kärlek för frihet och fädernesland beror i alla tider af at hvarje medborgare, ifrån den ringaste til den förnämste, må känna frihetens fördelar uti allmän säkerhet, välfärd och trefnad. Höglofl. R. o. A. värdigades då med ynnest höra mine enfaldige tanckar; och detta ämnet remitterades då til ett sammanträde emellan Högl. Secrete Utskottet och Secrete samt Justitiedeputationerne. Deras utarbetning deraf är nu upkommen, som tillika innehåller skälen och grunderna til de beslut, som där fattade blifvit. Det är det, som nu underställes Höglofl. R. o. A:s höggunstiga ompröfvande.

Hvad där underställes högl. plenorum godtfinnande om justitiecantzlersämbetet är fotade på de i betänckandet utförde grunder och tilförene, då remissen skedde til desse deputationer, här nogsamt debatteradt, så at iag derom icke behöfver vara mångordig. Jag skyndar mig til det mera hufvudsakeliga, nemligen tilstyrckandet, som finnes i det förevarande deputationernes betänckande att uphäfva sednare förklaringar och tilläggningar vid grundlagarne, som tid efter annan tilkommit, och förklara, at riket bör styras efter 1720 års Regeringsform och Svea Konungaförsäkran såsom våre besvurne grundlagar jämte 1723 års Riksdagsordning. Grunderna härtil äro också utförde i det upläste betänckandet. Det kan väl ingenting vara mera öfverensstämmande med åhåga för ett sält regeringsätts evärdeliga bestånd än att på det nogaste följa de besvurne grundlagarne. Alla tiders förfarenhet vittnar, at det är genom små förändringar, som tid efter annat tilkommit, som fria samhällens regeringssätt ofta blifva så förändrade, at frihet och regeringssätt sluteligen gådt förlorade. Man har på ena sidan icke bestritt

Riksens Ständers magt och rättighet til at förbättra sina grundlagar i det, som icke utgiör de oföränderliga hufvudgrunder af regeringssättet; men å andra sidan lära Riksens Ständer altid äga samma rätt til at borttaga sådane sedermera tilkomne sednare förklaringar, som de haft at dem stadga. Således är häruti icke något olagligit; icke heller är den propositionen ny, då man finner, at den redan vid den sistledne riksdagen varit grundlagd och godkiänd uti 10 § af betänckandet om lagarnes värckställighet, där detta ämnet utställes til en framdeles tilgiörande och fullbordad Riksens Ständers handläggning därvid. De i den Stora Deputationen hållne protocoller vid 1765 års riksdag vittna, att herrar ledamöter uti denne Stora Deputation då tänckt och talat på samma sätt, som nu skedt, så at man snart skulle tro, at det varit samme personer, som talat vid det ena och andra tilfället. Den värde ledamoten, som sist talte, bevisade då med sin vanliga vältalighet desamma principer, som man nu fastställt, hvarom protocollerne, som snart af trycket skola utkomma, lära vittna. Den värde ledamoten sade nyss, at arméens pensionsreglemente härigenom skulle rubbas. Hvad har det giöra med förklaringar öfver grundlagarne? Icke står alla oeconomiske författningar och allmänna lagen i grundlagarne, ändå ifrån 1 cap. Giftermålsbalcken, huru man skal mö af giftoman begära. Nog får folket gifta sig, fast det ej står i grundlagen, och hör alt sådant aldeles icke hit.

Den projecterade säkerhetsacten innehåller först en del sådane puncter för medborgares personliga säkerhet, som äro förut grundade i våra både regerings- och allmänne lagar. Man ämnade endast genom en solenn act ännu mera omgärda den personliga säkerheten, såsom den der utgiör sielfva det väsänteliga af borgerliga friheten, och det ändamål hvarföre menniskior sig i borgerliga samhällen förenat. En och annan punct är för mera tydelighet skull och til at ännu mera befästa denna personliga säkerheten nu tillagd, såsom at ingen skall någonsin dömas utan vid laga domstol, att inge papper måga borttagas ur en medborgares hus i brottmål med mera. Nödvändigheten och billigheten deraf är så ögonskenlig, at iag behöfver ingenting säga derom. Vi hafva å alla sidor så länge klagat öfver commissioner och extra domstolar, så att iag föreställer mig, det hvarje medborgare lär

fägna sig åt deras aflysande, då hela partier hvarcken behöfva fruckta för hvarandra, eij heller medborgare, delade af olika tanckesätt, behöfva vidare anse hvarandra med oro, agg och farhåga, utan alla kunna sammanstämma til et gemensamt ändamål i hela samhälle[t]s välfärd.

Den senare delen af den projecterade säkerhetsacten rörer skilnaden emellan lagstiftande och lagskipande magterne. Denne skillnad är ju ostridig[t] grundlag såsom en hufvudprincipe i våra grundlagar. Detta är så tydeligen ådagalagt i 10 § af Stora Deputationens betänckande vid sistledne riksdag, så at ingenting mera dervid behöfver sägas än at endast läsa denne af Riksens Högl. Ständer bifallne act. Af den grunden skildes ock då genast præjudicemålen ifrån våra riksdagar såsom icke dit hörande mål. Det mästa deraf är uttryckeligen stadgat genom lagar förut, fast praxis på nytt stundom kommit at förändra det. Den ömaste puncten finner iag vara om justitiemål. Hvad man nu derom sagt, är aldeles grundat i 1734 års riksdagsbeslut, som förklarat, at hvarcken Regeringsformen eller Riksdagsordningen gifver någon anledning dertil, at Riksens Ständer vilja befatta sig såsom en instance med enskilte tvisters uptagande, men åter släptes desse mål til riksdagar genom 1738 års förordning; desse justitiemål lemnades tils vidare i sin vanliga gång vid sistledne riksdag och under denne tittel hafva åter en ganska stor hop enskilte mål inkommit til denne riksdagen. Nu är iag aldeles öfvertygad, at det är regeringssättets beskaffenhet, som det säges i 1734 års riksdagsbeslut, at icke Riksens Ständer kunna anses för en ordentelig instance, som tager bort oändeligt mycken tid och hindrar eftersynen vid Riksens Ständers redofordrande rätt emot embetsmän, som, om den tilbörligen utöfvades, skulle nogsamt hålla embetsmän til fullgiörande af sin pligt; dock som iag förmärcker, at en stor del medborgare hysa ännu någon oro i detta ämnet, är det billigt, at den ena medborgaren låter sina tanckar möta andra om nyttan deraf tvekande landsmäns tanckar på halfva vägen, och detta är det, som Hr Hofrättsrådet von Post föreslagit i sitt memorial, at tils vidare likasom sista riksdag bibehålla 1738 års förordning.

Om tiensterna är ingen förändring föreslagen emot nu varande författningar och praxis, och således återstår i den delen ingenting att påminna. Hr Capitaine von Essens memo-

rial instämmer med detsamma, hvaremot således ingenting är at erindra.

Således har iag korteligen sökt giöra redo inför Högl. R. o. A. för mine tanckar uti öfverläggningen om desse ämnen, hvaruti iag af Höglofl. R. o. A:s ynnest fått deltaga. Jag vågar åberopa den Högstes vittnesbörd, att iag dervid ingenting annat tänckt och sagt, än som efter mitt bästa begrepp och samvete synts mig tiena til våra lagars rätta värckställighet samt en everdelig beständighet för våra lagar, för vår oskattbara frihet och vårt välsignade regeringssätt. Några missbruk inrita sig med tiden i alla samhällen och de blifva i synnerhet farlige i fria stater. Så enfalldig kan man väl icke vara, att man ju icke skulle känna dem, och om man ville gagna sig deraf, kunde den ene vara så när derom som en annan, men Gud bevare hvarje svänsk medborgare at vilja söka sin enskilta fördel med sitt fäderneslands och sine landsmäns skada, med oredors förökande och bibehållande, med partiehats upeldande och försvarande af sådant, som kunde tiena at giöra den ene medborgaren til den andras tyran och förföljare.

Som menniskjor kunna vi alla fela, derföre böra menniskjor altid vare bundne af lag och icke utan ansvar kunna syssla med sine landsmäns lif, ära och egendom. Sådana hafva varit mine principer härvid, sådane som iag trodt mig dem kunna försvara inför den altseende Dommaren, inför fädernesland och medborgare, inför samtid och efterkommande.

Frih. Grönhagen: Då de värde ledamöter, som för mig talat, flere resor blifvit interrumperade, så finner iag, at en del af herrarne icke lära vilja gifva sig tålamod at höra flere discourser. Jag vill derföre vara kort uti att säga min mening; dervid drifves iag icke af några considerationer, hvarcken til höger eller vänster, utan begär endast min mening förvarad uti protocollet, att hvad angår

1 justitiecantzlersembetets besättiande, så conformerar iag, mig til alla delar med det, som Hr Öfversten Baron Pechlin uti sitt särskilte voto anfördt.

2. Hvad projectet til förklaring öfver förordningarne om förslag til ledige tienster och embeten vidkommer, så conformerar iag mig med det, som uti flere här upläste memorialer blifvit påstådt, att det enligit 1766 års författning blifver ett project, hvaröfver ej förr än nästa riksdag kan decideras.

3. Vidkommande den upgifne säkerhetsacten så måste iag mycket beklaga, om vi för vårt regeringssätts bibehållande icke skulle kunna få någon säkerhet utan uppå Riksens Ständers depance och med förlust af deras rättigheter. Uti den förste delen, som denne säkerhetsact innehåller, conformerar iag mig altså med det memorial, Riksdagsmannen från Giötheborg Hr Jungmarker författadt och som Borgare[ståndet] bifallit. Uti det öfrige eller senare delen, om justitieärender, befordringar, befattning med inrättningar til allmänt bästa, kan iag ej finna mig, at Ständer icke skola få lägga hand dervid.

Om det skall leda til förbättring af vår constitution, at vi ombyta lagar och gifva ifrån Riksens Ständer sådane rättigheter, som aldrig någon intil denne dag kunnat dem disputera; at giöra deras lagstiftande magt kraftlös genom det at det får ankomma uppå den lagskipandes välbehag att värckställa lagen, på hvad sätt lägligast faller, utan at lagstiftaren sedan deruti må giöra någon ändring, det voro och aldrig så origtigt; då bekienner iag, at iag aldrig kan gå med och at iag tror mig icke äga dertill efter min riksdagsfullmagt någon rättighet.

Hr de Frese, Otto Henrik[1]: Då ingen kan neka, at ju det förevarande ämne rörer [ɔ: rörande][2] lagarnes värckställighet är ett ibland de yppersta och ett fritt folck värdigaste föremål såsom stadgande den rätta och äckta fri- och säkerheten och utom hvilken det borgerliga samhället måste förfalla från frihet i sielfsvåld och ifrån sielfsvåld i träldom, så räknar iag för en af mina ansvarligaste skyldigheter, för hvilken min riksdagsmannapligt kräfver den yttersta räfst och reda inför Gud, samhället och hvarje svänsk man och undersåte, at ock upgifva mine välmente tanckar til närmare pröfning och granskning.

En bedröflig erfarenhet har gifvit oss prof i händerne af de betydeligaste olycksfölgder, som af lagarnes ostadighet utsprungit, och då orsaken härtil icke ligger i lagen utan i lagens tillämpning och värckställighet jemte de särskilte begrepp, som om lagens förstånd och mening giöres, så och efter den anledning, här gifven blifvit, tyckes den tiden just nu vara inne at uti ett så vigtigt ämne ej allenast uplysa hvar-

[1] Rättat från förlagans: *Fredr.*
[2] Enligt egenhändigt original, bilagt konceptprotokollet.

andra utan ock, skilgde från alla fördommar, med all nit och välmening understödja dess lyckeliga utgång.

Utaf de tid efter annan utkomne och dageligen utkommande memorialer har man tilfälle att närmare öfvertygas om sanningen af denne reflexion, i det en del om våre lagars rätta förstånd hafva en, andra åter en annan mening, då likvisst sanningen ej kan vara mer än enahanda.

Efter all min öfvertygelse ligger den uppenbarligaste sanning vid frågan om lagarnes värckställighet och den deraf flytande fri- och säkerhet deruti, at regementsconstitutionen hålles helig och orubbad, det är att Regeringzformen såsom efter en lyckeligen återvunnen frihet, den rätta och egenteliga grundlagen, vid sin hälgd och dyrd oförkränckt bibehålles.

Lacedemoniske republiquens exempel gifver oss härutinnan de öfvertygeligaste bevis, i det under den fasta föresats at älska lagen detta folckslag under en och samma Lycurgi lag emot 800 års tid uppehållit sig i ett florerande tilstånd; och vår egen snart 50-åra ärfarenhet vittnar, at ju närmare vi fölgdt berörde vår grundlag och ju friare den hållits från förtydningar eller så kallade förbättringar, desto jämnare lopp har riksstyrslen haft och desto närmare har denne värckat på sitt ändamål, som varit och är nationens eller folckets sällhet.

I en sådan idée är det nu förevarande de sammanträdde deputationernes betänckande inrättadt och på en sådan grund hvilar ballancen emellan regeringen å ena och Ständer å andra sidan eller, som detsamma är, emellan den lagskipande och lagstiftande magten.

Att desse begge makter såsom til natur och egenskap skiljacktige och så likmätigt constitutionen böra i utöfningen skiljas, det är så ovedersägeligt, som det står fast, at hvar annorlunda sker, där är regeringssättet från ett fritt och sielfständigt til et despotiskt förvandlat.

Flere resor är det i våre utkomne vackra memorialer yrckat, att Regeringsformen icke gifver til någon desse magters blandning minsta anledning, och sådant är äfven af Ständer sielfve erkiendt, ej mindre i 9 § af 1734 års riksdagsbeslut än 10 § af betänckandet til det ifrågavarande 1766 års förordnande om lagarnes värckställighet, och när man närmare undersöker grunden härtil, så kan den från intet annat skäl hämtas, än at lagskiparen är och blifver för sine giöromål an-

svarig men lagstiftaren intet, hvilket ock tyckes blifva kraftigt nog och hvarföre iag gierna går förbi de flere reflexioner, som i detta ämne dels giorde äro och dels ytterligare skulle kunna giöras til styrcka för den uppenbara motsägelse, som uti desse magters förenande ligger.

Då iag nu härifrån adresserar mig til frågan om rättighet til de så kallade förtroendetiensters förgifvande, som, jemte hvad mera 1766 års författning innehåller, utgiöra ämnet för denne ventilation, så erkiennes allmänneligen, at tiensters förgifvande i gemen tilhörer lagskipande magten, och bestyrckes denne sanning til alt öfverflöd med 9 § af 1751 års Konungaförsäkran och 20 samt 40 §§ af 1720 års Regeringsform, så att rådsämbeten äro allenast de, som för sin särskilte beskaffenhet ifrån alla embeten den lagstiftande magten til föreslående sig förbehollit, och torde från detta enda skälet blifva tilräckeligt att sluta, det ifall Regeringsformen medgifvit någon annan ordning, hvad tjensters besättiande i allmänhet beträffar, den då lika uttryckeligen determinerat densamma til vissa embeten i synnerhet.

At efter några särskiltas tanckar med regeringslagens esprit förena, att ehuru Riksens Ständer icke ansedt sig tilständigt ändra och rubba grundförfattningen om religion och regeringssättet, så voro dem dock efter lagarne tillåtit att uttyda, förbättra och jämcka grundlagen, eftersom de nödigt funno, utan att en slik rättighet emot Konungaförsäkrans lydelse inskräncker konungens höghet, den der endast skall bestå deri att föreställa ett sjelfständigt, mägtigt och välmående folck, hvadan och lagstiftande magtens rättighet skall medgifva att vid tiensters besättiande, ehuru til lagskipande magten hörande, föreskrifva sätt och grunderna dertil, oagtadt från Regeringsformen skiljacktige med mera, deruti kan iag för ingen del finna mig.

Jag kienner nogsamt den rättighet, Ständerna uti ingressen til Regeringsformen sig förvarat, at nemligen, om framdeles någon *uttydning* eller *förbättring* dervid behöfdes, sådant på allmän riksdag giöra.

Jag vet ock med vår Konungaförsäkrans 23 §, att konungen medgifvit Ständer til att ytterligare i kraft af Regeringsformen fastställa, hvad de för nödigt pröfva til religionens, frihetens och deras välfärds samt säkerhets bibehållande.

Men härvid frågas först, om någon nödvändighet eller be-

hof är nu å färde? Och dernest om uttydning och förbättring är detsamma som jämckning, ändring eller häfvande?

För min del finner iag häruti samma skilnad som emellan att förbättra ett hus och att ändra eller rifva dess grund, äfven som annat är att uttyda och förklara lag och annat att häfva eller aldeles abollera.

Utom at denne skillnad i det nogaste iackttages, så blifver ingen gränts för ändringar i constitutionen utan densamma steg från steg försvagad och sluteligen för yttersta vanmagt och obestånd blottställd.

Uttydning och förbättring bör alt derföre ske utan rubbning i hufvudgrunderne, som å ena sidan utgiöra constitutionen och å den andra reciprociteten emellan regering och Ständer, och härpå grundar sig 8 § Regeringsformen, som så lyder: *Riksens Ständer skola med trogen ömhet lämna allan konungsligan rätt och välde, som Sveriges lag och denne Regeringsform beskrifver, uti dess fulla magt och myndighet aldeles oförkränckt, och hvad på det sättet den kongeliga högheten och myndigheten tilhörer med nit, försorg och omvårdnad handhafva, försvara och styrcka.* Härmed instämmer ock Successionsförordningen af den 23 Junii 1743, som förmår, att konungen är vald *rike sino styra efter Sveriges lag, Regeringsform och Dess Försäkring* och härtil har ock Hans Kongl. Maij:tt genom dyr ed under den 26 Martii 1751 sig sålunda förbundit:

Jag försäkrar medelst denne min edbundne öpna Försäkran uppå konungslig helig tro och låfven, det iag fulleligen sinnad är til alla delar rike mino styra, som Sveriges beskrefna lag och den redan besvurne Regeringsformen af år 1720 jemte min til Riksens Ständer år 1743 utgifne edelige Försäkring förmå, hvilken uti 4 § sålunda lyder: *Vi skole ock, när Vi framdeles komma at tilträda regeringen, med Riksens Råds råde och efter Sveriges rikes beskrefna lag, stadgar, beslut och Regeringsform styra och regera riket.* Och detta har Hans Kongl. Maij:tt efter regeringens tilträde i 23 § af sin ytterligare gifne dyra Försäkran den 25 Nov. 1751 med denne märckelige clausel antagit: *Vi giöre Oss försäkrade, det Riksens Ständer enligit deras eds pligt Oss rätta lydno hålla och bud Våre fullkomna i alt, ty försvarligt är för Gudi och mannom, Oss at biuda och dem att giöra, allan rätt hållnan, n. b. Vår och deras, som trogne män och undersåtare ägnar och bör.*

Desse äro de lagar, som iag mer än en gång dyrt och heligt besvurit och hvilka, jemte den förbindelse denne ed medförer, hvar ock en riksdagsman särskilt och ytterligare efter 13 och 9 §§ Riksdagsordningen sig tilförbundit, då det på förre stället heter: *Att hvad emot Regeringsformen, af hvem det vara må, antingen emellan eller under riksdagarne directe eller indirecte försökes, skall utan uppehåll til straff och bot befordras;* och på det sednare: *At hvarje riksdagsman skall ställa sig Sveriges rikes fundamentallag och besvurne Regeringsform samt Riksdagsordningen til skyldig efterlefnad och rättelse, särdeles hvad regeringssättet, Försäkring och Regeringsform beträffar, utan att uti n. b. något deremot stridande beslut sig inlåta, eftersom alt sådant ändå ogildt och kraftlöst nu och i framtiden vara skall.*

Dömme nu hvar rättsindt och vältänckande man, om efter desse lagar det vill blifva Ständer tilständigt at efter behag ändra och uphäfva grundlagen. Och med dem blifver at förena, det konungen i alt relativt til Ständer skall agera passivt, samt ändteligen om icke emellan konung och Ständer är och blifver en naturell reciprocieté eller, som det i deputationernes betänckande, pag. 11, heter, en jämvigt emellan regementskroppens hufvuddelar, konung, Råd och Ständer, och ytterligare, pag. 10, om någon lag bör vara stadig, så måste visserligen en regeringslag vara det. Är den ostadig, så blifver nödvändigt hela riksstyrelsen äfven så och af en sådan slags ostadighet kan intet annat än rikets obestånd följa.

Frågan om ordningen vid så höge tiensters förgifvande uplyser närmare den af mig här ofvan giorde tillämpning af grundlagens esprit; ty sedan efter all sund slutkonst man äger argumentera från det större til det mindre, så skulle under tittul af uttydning eller förbättring det omsider blifva Ständers rätt at ifrån de högste til de mindre tienster förordna.

Tiensternes mer eller mindre betydlighet värckar här intet, ty denne skillnad kenner ej grundlagen, som en gång för alla determinerat befordringsgrunderna til rättelse för lagskipande magten och hvilka vår nådiga Öfverhet uti sin Försäkrings 9 § lofvat i alt fullfölja, n. b. *til frihetens så mycket säkrare bibehållande.* Denne rättighet kan derföre vår nådiga Konung aldrig frånkiennas utan att tillika beröfva honom en af de ädlaste jouveler i konungathronen; ty han har lof-

vat och med sin dyra ed försäkrat at just igenom denne Dess höga rättighet förvara folckets frihet.

Det predicat, som med rätta tilkommer Ständer, att vara *magtägande* kan dem aldrig betagas; men då de förgäta, at de ock tillika äro lagbundne och att folkets fri- och säkerhet just innom denne titul är förvarad; ty hvar ingen säkerhet i och under lagen är, der är ej eller någon frihet; så blifver följden denna, att under all förklarad nit för frihet nationen blifver et rof för sielfsvåld och friheten dess täckmantel.

Riksens Ständer svara fördenskull värdigast emot deras höga ändamål, då de såsom lagbundne i alt följa lagens föreskrift utan ändring eller så kallad jämnkning, såvida den skiljer från grunden af regeringsstyrslen eller i mer eller mindre mån å alla sidor inskräncker *konungens rätt och höghet,* förenad med *Riksens Råds myndighet,* och å den andre *Ständernes fri- och säkerhet,* på det bud och lydno ordenteligen måge svara emot hvart annat och hufvudet med ledamöterne til en oskiljacktig kropp förenas, att med ingressen til Regeringsformen tala.

Sedan iag i föregående sökt visa nödvändigheten af lagstiftande och lagskipande magtens åtskiljande, och sådant ej mindre af grundlagens esprit än ock af tillämpningen vid frågan om tiensters förgifvande, föres iag ifrån detta sammanhang närmare in på det ämne, som med det föregående är gemensamt och rörer Ständers mer eller mindre rättighet eller befattning med justitieärender, som til lagskipningen hörde.

Det utgifne betänckande grundar sitt afstyrckande i denna delen på personlige säkerheten såsom från en sanskyldig frihet oskiljacktig och bevisar med ojäfaktigaste och af alla både moralister och publicister eller politice ärkiennande grundsanningar, at uti en despotisk regering eller, som detsamma är, hvarest lagstiftande och lagskipande magten på ett ställe utom ansvar förenas, denne säkerhet aldrig vinnes, jemte det den tillika medförer den ostadighet vid besluten, som värckar inbrott både på den så kallade publica och privata fides. Och hvad kraftigare vitsord kan väl i denne delen gifvas än detta, att ingen fri stat i hela verlden vidkiennes denne blandning.

Jag har med yttersta noggrannhet gienomgådt vår Regeringsform såsom vår egenteliga grundlag och af densamma trodt mig böra hämta stöd för denne mening af följande §§, hvarest orden i ordning efter hvarandra så lyda:

§ 14. Riksens Råd äro förbundne att vara Riksens Ständer ansvarige och giöra hvar för sig redo för sine rådslag, votering och förhållande, när Ständerne sådant af dem fordra.

§ 15. Då efter i Rådet skedd omröstning i justitiemål någon skadelig efterfölgd deraf hända skulle, komma de af Riksens Råd, som igenom förderfveliga rådslag dertill varit vållande, at stå Ständerne derföre til ansvar.

§ 23. Justitiecantzleren bör hafva ett vaksamt öga och inseende, huru lag och förordningar efterlefvas och derom vid Ständernes sammankomst med dess utförliga berättelse inkomma samt då föra talan, om något befinnes emot Regeringsformen vara förelupit och ej vederbörligen blifvit rättat.

§ 37. Collegierne äro pligtige at gifva Ständerne vid riksdagarne en fullkomlig efterrättelse om deras förrättningars beskaffenhet och frukt och blifva ansvarige, om de i någor motto handla emot fundamentallagen, Regeringsformen, instructioner och förordningar.

§ 45. Vid riksdag uptäckes, hvad sedan den siste riksdag är förelupit och huru fäderneslandets tilstånd kan vara beskaffat. Jämväl åligger det Ständerne att efterfråga, huru Riksens Råd ställdt sine rådslag til Kongl. Maij:ts goda nöije, rikets upkomst, vältrefnad och förkofring och sig sielfve til välförtient heder och beröm. Hvad til rikets understöd, trygghet, gagn och säkerhet kan ärfordras, öfverlägges och beslutes med inbördes samråd.

Uti desse och inge andre eller flere §§ innefattas alt det, som på ett eller annat sätt Ständernes deltagande i justitie- och oeconomiemål rörer, och må hvar man döma, om enligt en sund interpretationslag härifrån blifver att sluta, det Ständer velat hafva med tvistemål eller enskilte parters stridigheter att skaffa.

Öfverinseendet öfver ämbetsmännen och att igenom lag och stadgar förvara hvars mans säkerhet jemte det allmänna härunder beroende bästa äro de gräntsor, hvarigenom Ständerne velat hafva sin myndighet och folckets rätt bevarade.

Annat begrepp kan iag härifrån icke fatta, och något annat blir ej eller med constitutionen at förena, vände sig härmed, huru man vill; ty att vara despot, det är *at både stifta och skipa lag* utan ansvar och tillika se sin skygd och säker-

het under lagen, det är *at vara rättskaffens fri,* kan lika så litet stå tilsammans och förenas som lius och mörcker.

Det stöd som utur Riksdagsordningens 15 § vill hämtas, der det talas om sådane mål, som ej uti något foro eller collegio kunna afhielpas, blifver till lagskipningsrättigheten hos Ständer aldeles otillämpeligt. Åtskilliga sådane mål gifvas, som til den almänna detailen höra och med förklaringar öfver förre författningar böra afhielpas. Men hvilket är väl det tvifvelsmål, som icke har sitt laga forum? Och huru rimmar sig då att under en slik titul hänföra dem til Ständer? En uppenbar contradiction ligger häri, så at och med långt större skäl skall kunna argumenteras, at just i och under denne strophe alla enskilte tviste- eller justitiemål äro från Ständers deltagande eximerade; ty om det mål, som ej har något forum, hörer under Ständers omedelbara pröfning, så följer af motsatsen, at det, som värckeligen har sit forum, hörer icke dit, och hvilken argumentation möijeligen ej kan bestridas.

Jag har under förflutne tiden förmärckt folckets röst och upmärcksamhet besynnerligast fästat derpå, at för mycken magt lägges i regeringens och ämbetsmanna hand, som efter denne författning skall blifva svårare at controllera; at den befundne lidande medelst detta förslag skulle lämnas handlös och utom all uprättelse; at ingen billighet medgåfvo, det en så kallad male fidei possessor skulle ostörd innehafva en annars egendom, oagtadt den välduga embetsmannen blifvit straffad och oagtadt hos embetsmannen ingen tilgång voro, samt ändteligen at menige man och Allmogen i synnerhet skulle härmedelst sakna det endaste tilfälle för sine så kallade allmänne besvärsmål; men til den förste instancen svaras, at ämbetsmannens skyldighet är just den, som i detta betänckande framför alt kringskansas, och genom hvad medel skola väl missbruk förekommas hos Ständer, ifall man fingo supponera dem välduge, eller månne i slikt fall det ena tideskifte skulle medföra mer oväldughet än ett annat? I öfrigt då den säkerhetsacten jämföres emot 1 cap. 12 § R:b., som påbiuder full skadeslös hållande af ämbetsmannen, och jag tillika skulle medgifva, at i händelse af oförmögenhet hos honom at fylla skadan den lidande borde genom någon actor publicus i sin förlorade rättighet åter inställas, om sättet och medlet hvartil Justitiedeputationen torde få med förslag inkomma, så vet jag ej, hvad vid de begge första betänckligheter

ter ytterligare skulle vara att invända. Och hvad den tredie beträffar, så determinerar säkerhetsacten tydeligen, at 3 § af reglementet til riksdagars förkortande under den 4 Augusti 1727 ord ifrån ord skall följas, och hvarigenom uti den i denne delen redan stadgade lag ingen ändring blifver.

Emedlertid och med alt detta står det uti sielfva thesi fast, at då Ständer ej mindre än Rådkammare componeras af menniskjor, man med större säkerhet kastar sin välfärd i ämbetsmanna hand såsom vid ansvar bunden äro [ɔ: än][1] under den magt, som ingen öfvermagt kiänner.

Värdaste landsmän, besinnom, at den yppersta fruckten af vår sälla och lagbundna frihet ligger deruti, at vi stifta vår egen lag, efter hvilken vi dömas.

Värckställigheten eller skipningen häraf är lagd uti regeringens och vederbörande ämbetsmanna vård, förknippad med ansvar och ersättning. Utom ansvar vinnes aldrig någon säkerhet.

Riksens Ständer kiänna icke någon öfvermagt, följackteligen ej eller något ansvar; och ho ser då icke, at i och med detsamma desse så stridige magters förenande yrckas, hufvudändamålet, som är *folckets säkerhet*, störes, och det går oss som det i ordspråket heter: Incidit in Schyllam cupiens evitare Carybdin.

Desse äro de tanckar, dem jag icke kan skilja ifrån min fullaste öfvertygelse, såsom närmast med grundlagen ense och hvilken jag fördenskull af hierta och siäl reclamerar. Vinner iag ej mer, så upfylles dock den satisfaction innom mig sielf, at iag ej sökt annat än min och medbröders säkerhet i och under en lagbunden frihet, uti hvilkens första linda iag är född, den iag besvurit och, så långt hos mig står, bör åt barn och efterkommande heligt förvara, och blifve Gud allena mitt osvikeliga vittne öfver desse mine både tanckar och upsåt.

Sedan iag fådt höra det af Hr von Post nu upläste memorial angående justitiemåls antagande hos Riksens Ständer samt hvad Hr von Essen anfördt angående befordringar i militairen, så ehuru en sådan Ständers befattning med justitiemål giöra riksdagarne långe, fogar iag mig dock dertil och bifaller det.

Hr Billberg: Snart hade iag kunnat blifva öfvertalt at

[1] Egenhändigt original, bilagt konceptprotokollet.

tro, det den länge omtalte och nu framgifne säkerhetsacten skulle vara att förbättra vår constitution, men sedan den nu är framkommen, så ser iag, at den endast söker vår säkerhet uti at afstympa den magt, Riksens Ständer hittills ägt. Jag säger min mening uprigtigt.

Det ordasätt at bringa grundlagen til sin simplicité begriper iag icke. Våre lagar äro tydelige, sku vi nu gå dem alle förbij och allena behålla 1720 års Regeringsform, så förändras regeringssättet i den mån tilbaka til samme saknad af lag vid flere tilfällen, som Riksens Ständer sielfve kiendt, hvar gång de alt ifrån 1720 sedt sig föranlåtne at stifta en ny lag til förbättring i 1720 års grundlag. Huru mänge hufvudsakelige delar af den grundlag, vi nu äge, skulle icke då gå bort. Hvar blefve 1751 års Konungaförsäkran, den pelare för vår nu ägande laglige frihet, som vi hittills tryggat oss vid. Hvar blifver den 1766 så visligen fattade stadga om våre gode lagars värckställighet, hvilken likväl enligit Riksens Ständers egit beslut icke får rubbas.

Tager man bort kiölen under ett skepp, som lagas, så går det til bottn; tager man bort lagen, hvarmed regeringssättet är befästat, så siuncker hela regeringssättet. Jag minnes den tid, då boken kallad Ärlig Svänsk berömdes. Ständer gåfvo author belöning; den befaltes at läsas för ungdomen vid academierne; nu är en annan tid, nu projecteras lag utur en helt annan principe än den, som Ärlig Svänsk försvarade. Jag anser det, som nu projecteras, icke som någon förbättring uti de lagar, vi äge, utan som en stympning af dem, och iag åberopar mig 4 § Regeringsformen emot at ej någon ny lag må oss påtrugas eller de gamle förändras emot vår enhällige vilja.

Med högste oro har iag genom[läst] memorialer, ingifne til Secrete Utskottet och de sammanträdde deputationer, hvilke blifvit tryckte; jag lemner derhän, huruvida sådane skrifter måge blifva opåtalte, men det påstår iag, at om Riksens Ständer äro öme at för sig och efterkommande bibehålla sine friheter och laglige rättigheter, så böra de genom et formligit tagit beslut nu förkastas, äfven ock denne af sammanträdde deputationerne upgifne och i dag upläste säkerhetsact. En act, hvilken som sagt är leder at stympa Ständers rättigheter, hvaremot 1766 års författning tienar til at befästa dem och regeringssättet. Den håller iag mig vid och afslår detta nya in totum et tantum.

Hr Schönström: Deruti består värckeliga lifvet af en sielfständig fri regering, at den lagskipande magten är redogiörande, annars ligger medborgares välfärd uti embetsmäns godtycko. Vi behöfva ej hos annat folck söka, hvad som behöfves til vårt regeringssätts stadgande, vår Regeringsform är fullkommeligare grundlag, än någon annan nation kan upvisa; den utstakar tydeligen, at konungen äger styra riket med Råds råde och Riksens Ständer äger at fordra redo. När nu genom tidernas skiften det händt, at Ständer råkat styra, hvar blifver då den magten, för hvilken de skola giöra redo. Härigenom har den oordning upkommit hos oss, som i senare tider ofta haft och än vidare kan få så obehagelige följder, när nämligen den redofordrande och den redoskyldige magten blandas tilsammans.

Jag har svurit at hålla Regeringsformen såsom vår grundlag, den utstakar tydeligen skilnaden emellan lagstiftaren och lagskiparen och deras olika giöromål. I kraft af densamma är nu Riksens Ständer församlade, med full rättighet at fordra redo och at giöra lag; iag bifaller altså med full rättighet på detta ställe det upläste betänckandet och den föreslagne försäkringsacten tillika med den ändring, som Hr von Post föreslagit, och tror icke, at det går att skylla någon för lagbrytare, som vill följa Regeringsformen och yrckar derpå, at den må komma uti sin fullkomlige och rätta activitet. Jag älskar friheten och önskar, at utur våre minnen måtte vara utplånat alle de tilbud, som emot densamme på ett eller annat sätt blifvit giorde. At sådane framdeles ej måge kunna ske, antager iag med nöije säkerhetsacten, hvad kan vara förträffeligare hos ett fritt folck än säkerhet till lif, til egendom, til välfärd. Jag beder för alt hvad heligt är, mine gunstige Herrar, se nogare uppå huru mycket af vårt värckeliga bästa ligger förvarat i denne säkerhetsact, innan I förkasten densamme, och låten ej intaga Eder af förut fattade inbillningar om det, som aldrig finnes deruti. Varen öfvertygade, at det är emot naturen hos hvar menniskia och än mer hos et helt samhälle af uplyste menniskior at vilja gifva bordt något af deras egne och Eder gemensamme rätt, är afsigten at för sielfsvåldige och olaglige tiltagsenheter i framtiden befästa sin och Eder säkerhet, hvilket ändamål genom denne säkerhetsact jag finner, at det fullkomligen vinnes.

Begärtes nu at få proposition. Genom memorialer och discourser är redan alt sagt, som kan sägas.

Hr von Böhnen, Carl Ludvig: Ehuru min tour följer, vill dock afstå, om alle de andre, som sig anmält, begifva sig til proposition.

Härtil ropades Ja.

Hr Gr. och Landtm. giorde altså proposition.

Bifaller R. o. A. Secrete Utskottets, Justitie- och Secrete Deputationernes betänckande och säkerhetsact af den 20 October angående 1766 års förordning om lagarnes värckställighet med de tilläggningar, at med justitieärendernes appellation till Riksens Ständer förhålles enligit 1738 års förordning och at alle avancementer vid militairen ifrån förste officersgraden til och med præmiermajor förblifva inom hvart regemente enligit Capitain von Essens memorial.

Proposition besvarades med Ja och Neij. Hvarföre

Hr Gr. och Landtm. til votering författade contraproposition och upläste den.

Vinner Nej, afslås betänckandet med den derhos fogade säkerhetsacten, så at nu varande lagar förblifva uti deras fulla utöfning och icke mera denne riksdag få sättas i fråga.

Detta gillades.

Voteringen började altså kl. 5 eftermiddagen.

Bordsherrarne intogo sine ställen, R. o. A. framgåfvo sine sedlar efter uprop, de frånvarande antecknades och upropades andre gången; sedlarne öpnades, uplästes och räknades häruppå, då de befants

Ja fyrahundradetrettioen,

Neij fyrahudradefemtiosju,

som bilagde voteringsinstrument[1] utvisar, hvilket genast af bordsherrarne underskrefs och för R. o. A. uplästes.

Hvarefter R. o. A. åtskildes kl. efter 9 om aftonen.

År 1769 den 18 November.

Lördag.

Plenum klockan 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven, Generalen och Landtm. Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen och protocollet för den 18 Sep-

[1] Uteslutet här.

tember sistl. justerades til slut.

Uplästes det författade och af bordsherrarne underskrefne instrumentet öfver siste voteringen.

Hr Gr. och L a n d t m. hemstälte, om icke en deputation kunde afgå til de andre respective stånden att notificera detta R. o. A:s beslut.

Hvilket bifölls.

Deputationen utnämdes altså, 12 personer, och afgeck, anförd af Grefve Bonde, fullmägtig Frih. Grönhagen, Clas Vilhelm.

Hr Gr. och L a n d t m.: I följe af Riksens Ständers tagne beslut kommer nu justitiecancellersembetet genom Riksens Ständer att besättas och enligit 1766 års betänckande om lagarnes värckställighet electorer till detta val at utses; blifver altså nödigt, att hrr bänckemännen completteras och få sammanträda för att välja electorer.

Detta bifölls.

Härvid uplästes ett af Hr Matern ingifvit memorial angående at electorer måtte utnämnas, som komma at förrätta valet til justitiecantzlersembetets besättiande.

Detta memorial begärtes af flere på bordet.

Hedersgåfva för Doctor Pauli i Hamburg.

2. Genom utdrag af protocollet den 26 October sistl. föreslår Secrete Utskottet til hedersgåfva för Doctor Johan Ulric Pauli och det Typographiske Sällskapet i Hamburg, som till Svea Rikes Ständer dedicerat en tysk öfversättning ifrån engelskan under titul *Untersuchung der Grundsätze der Statswirtschafft* etc. etc. och som vedermäle af det välbehag, hvarmed Riksens Ständer antagit deras visade högacktning, tvenne guldmedailler att dem tildelas jemte ett efter ämnet passat bref ifrån Hr Riksrådet och Cancelliepresidenten.

Till medaillerne tror Secrete Utskottet kunna väljas preglarne af den, som å ena sidan har Hans Kongl. Maij:tts bröstbild och å den andra Riksens Ständer, som vid kröningen hylla deras Konung, med öfverskrift Fides mutua, och af den som har Hennes Kongl. Maij:ts bröstbild och på reversen Hans Kongl. Höghets Kronprintsens buste, hvardera af trettio ducaters vigt.

Detta extractum protocolli uplästes och bifölls.

Ersättning för erlagde accordsummor.

3. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 5 Sept. angående Capitainernes Carl Gustaf von Böhnens och Adam Gustaf von Schvartzers samt Lieutenantens Magnus

Liungfeldts ansökningar om ersättning för andre gången erlaggde accordssummor. Secrete Utskottet finner, at desse officerare giordt sig til den begärte ersättningen berättigade. Och som Riksens Ständer sistl. riksdag tillagt Capitainen Svedenhielm och Ryttmästaren Lagercrantz en dylik ersättning genom accordsummans undfående af succession i de först yppade rena vacancer och med ofvannämde officerares avancements med accord varit af enahanda beskaffenhet, så har Secrete Utskottet til bibehållande af lika rätt emellan lika sökande trodt sig böra tillstyrcka, det såväl bemälte tre officerare som de flere, hvilke genom indragning af de corpser, hvarvid de tient, med dem undergådt lika öde, varda af samma förmån vid yppande tilfällen af rena vacancer delagtige som den, hvaraf Capitain Svedenhielm redan fådt sig hugna.

Frih. Cederström, Claes: Hvad Secrete Utskottet tilstyrckt är i och för sig sielf ganska billigt; men huru och på hvad sätt skola alla de officerare, som nu få ersättning för utlagda accordssummor genom rena vacancer, komma dertill.

Hr Gyllensvahn påminte vid detta tilfälle, at Hr Bilang uti sitt den 6 November sistl. upläste memorial, som blifvit lagt på bordet, anmält, huruledes Krigsbefälet förenat sig derom, at alle rena vacancer hädanefter skola med accorder betalas för att ersätta Pensionscassan den skada, hon lidit, medelst de pensioners eller accorders utbetalande, som sistl. riksdag blifvit tilerkiende Hrr Riksens Råd af militairen.

Att Hr Bilang i anseende härtil hemstält, huruledes flere förtiente men fattige officerare, såväl som han sielf, hvilke icke ägde några penningar at dermed accordera, skulle någonsin komma til någon syssla, hvaruti Hr Montgommerie äfven ett memorial ingifvit och Hr Bilangs hemställande understödt samt honom sielf på det bästa hos R. o. A. recommenderat.

Detta voro ett ämne, som förtiente i synnerhet Högl. R. o. A:s ömmaste omtancka, efter det i synnerhet gälde R. o. A:s fattige ledamöter och barn, som till störste delen tiena sig upp vid militairen.

Så billigt det är, at de, som utbetalt dubbla accordsummor, få sin ersättning; lika så billigt och för kronans tienst angelägit ansåg Hr Gyllensvahn äfven vara, at skickelige och för-

tiente officerare måge kunna blifva emplojerade i arméen, fast de ej hafva penningar at accordera med; och hemstälte altså, om icke Secrete Deputationen kunde updragas att utstaka, i hvad ordning och huru officerare, som tvenne gånger måst betala accordssummor, måge få sin ersättning af de sig yppande rena vacancer och derjemte de officerare, som ej hafva penningar at accordera med, kunna efter förtienst vinna befordran.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske Högl. R. o. A. behagar bifalla Secrete Utskottets extractum protocolli och til Secrete Deputationen remittera at til Riksens Ständer upgifva förslag, huruledes och i hvad ordning desse med de flere officerare, som äro i samma belägenhet, måge komma til åtniutande af denne ersättning.

Detta besvarades med Ja.

Hr Gyllensvahn anhölt, att Lieutenanten Hr Bilangs memorial äfven måtte blifva til Secrete Deputationen remitterat.

Hvilket uppå skedd proposition äfven bifölls.

4. Uplästes förteckning uppå de herrar af R. o. A., som under siste votering stådt i skrancket och således efter Riddarhusordningen komma at pligta hvardera 10 dahl:r silf:rmt, hvilken lista af bordsherrarne var underskrefven.

Och remitterades til Riddarhusdeputationen at dermed enligit Riddarhusordningen förfara.

5. Uplästes ett af Hr(!) A. Ulfsparre ingifvit memorial, hvaruti han förmäler sig hafva funnit af Kammarförvanten Lemwigs liquidationer öfver vinterdouc[e]urerne och differencelönerne för de i pommerske kriget med underofficers löner tienstgiörande officerare, att adjutanterne voro uteslutne och det i stöd af 18 § uti 1761 års resolutioner på Krigsbefälets besvär. Men Frih. Ulfsparre tilstyrcker, att adjutanterne, som tient med underofficers lön under kriget, måtte niuta samma förmån som de andre officerarne. Ang:de vinterdouceurer och vacancelöner.

Frih. Kagg berättade, att Kammarförvanten Lemwigs räkenskaper nu voro til öfverseende i Kammar-, oeconomie- och commercedeputations Räkenskapsutskott och hemstälte, om detta icke kunde dit remitteras.

Flere påminte, at det hörde til Secrete Utskottet och Defensionsdeputationen at sig häröfver yttra, efter det angeck penningeutgift til militairen.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. remittera detta til Secrete Utskottet?

Detta besvarades med Ja.

Collect och stambok för Söderköping stad.

6. Uplästes ett utdrag af Borgareståndets extractum protocolli, daterat den 10 Junii 1765, hvaruti Söderkiöpings stad recommenderas til hielp genom collect och stamböcker at kunna bygga et orgelvärck uti sin kyrcka. Genom påskrifterne fants, at R. o. A. den 6 October 1766 bifallit en collect och stambok härtil samt at Borgareståndet denne riksdag förehaft ånyo detta ärende och förblifvit vid sit uti berörde extractum protocolli tagne beslut. Häröfver resolverades, att R. o. A. förblef vid sitt den 6 October 1766 härtill gifne bifall.

At kongsådran uti Viskie ån i Halland må hållas öppen.

7. Föredrogs Bondeståndets extractum protocolli af den 16 sistl. September angående Allmogens i Marcks härad, Elfsborgs län, genom deras Riksdagsfullmägtig Pehr Larsson ansökning, att kongsådren uti Viskie åen i Halland må hållas öppen och icke genom arrendatoren af Åhsbro kronolaxfiske tillstängas, hvaröfver Kamar-, oeconomie- och commercedeputationen sistl. riksdag den 30 October 1766 redan sig yttradt uti betänckande angående Åhsclosters kongsladugårds och berörde kronolaxfiskes arrenderande sig(!) yttradt(!), hvilket Bondeståndet då bifallit.

Detta remitterades til Cammar-, oeconomie- och commercedeputation.

Durchfarts öpnande emellan Saltsjön och sjön Råxen.

8. Uplästes Bondeståndets extractum protocolli af d. 12 October 1769 angående en durchfarts öppnande och en segelled ifrån sjön Råxen til Saltsiön i anledning af Riksdagsmannens Olof Olofsons memorial härom och att undersökning om möijeligheten til denne segelleds ernående ju förr ju häldre må anställas at utröna, om den visar sig lättare kunna ske åt Söderkiöping eller åt Norrkiöping, hvilket Bondeståndet bifallit.

Härvid föredrogs äfven Riksdagsmannen för Jönkiöping Isac Mörks memorial, som understödjer detta och föreslår, at [af][1] de 300 000 dahl:r kpp:rmt, hvilke blifvit förunte årligen til Trollhätte slussvärcks byggnad, en trediedel kunde användas til durchfartens öppnande ifrån Vettern åt Saltsiön.

Äfven Riksdagsmannen för Norrkiöping Handelsmannen Wibergs memorial, som anhåller, at alt detta måtte til Secre-

[1] Konceptprotokollet.

te Utskottet remitteras, hvarest saken redan är anhängig giord.

Och remitterades alt detta till Secrete Utskottet.

9. Föredrogs et af Hr Pehr Liljehorn ingifvit memorial angående nödvändigheten at på Öland få en särskilt provincialmedicus med lön. Provincialmedicus på Öland.

Frih. Sparre, Carl, understödde detta och begärte, at det måtte til Secrete Utskottet remitteras. Folcket kan ej nog vårdas med ömhet, och när årstiden giör sjön inpracticable, kunna siukdomar, som sig på denne ö inrita, medtaga mycket folck i brist af tienlige botemedel, som i tid böra brukas. Och at rädda dem, 150 dahl:r s:rmt, som kronan skulle uti lön bestå en provincialmedicus på Öland, kunde ej vara något object at betala. För en sådan medicus blifver väl och möijeligt at hafva sin utkomst, om öens innebyggere af egit vilja årligen gifva något til hans underhåll.

Hr Wachschlager, Gustaf, ville först veta, hvad tillgång der kunde gifvas i kronans cassa för en sådan lön.

Men flere begärte proposition, och remitterades uppå skedd proposition detta memorial med bifall till Secrete Utskottet.

10. Uplästes Urskillingsdeputationens extractum protocolli af den 22 sistl:e Augusti, hvaruti deputationen i anseende til en synnerlig sak emellan Bergsrådet Johan Jacob Kijk samt Rusthållaren Jacob Andersson från Kiäröupära i Finland och Bokhållaren Eric Cumenius angående rå och bolstada skäl, hvaruti riddaresynerätt dömt d. 25 Junii 1767, hemställer, huruvida någon ägde frihet att emot riddaresynerätts dom vända sig til Riksens Ständer i anledning af 13 § uti 1723 års Riksdagsordning och 3 § uti 1738 års förordning om riksdagars förkortande, efter domvilla och fel i rättegången, vid sådane riddaresyner förelupne, ej annorstädes kunna rättas.

Detta lades på bordet.

11. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af d. 10 October sistl. om någon lindring uti bevillningen, hvilket deputationen tilstyrcker.

Härvid uplästes äfven ett Bondeståndets extractum protocolli i samma ämne af den 4 October.

Äfvenledes Bondeståndets extractum protocolli af d. 18 October sistl., hvaruti ståndet begär 1/3-dels minskning uti bevillningen.

Härjemte föredrogs Hr Malmerfeldts den 4 October redan upläste memorial om en sådan lindring, Hr von Gerdtens svar deruppå af d. 12 October, Hr von Gerdtens ytterligare förklaring öfver sitt berörde memorial samt Hr Claes Gustaf Linroths memorial emot Hr von Gerdten.

Och remitterades betänckandet samt Bondeståndets extracta protocolli til Bevillningsdeputationen.

Bæverts om ändring uti Kongl. Maij:ts utslag af den 14 sistl. Martii.

12. Föredrogs Secrete Deputations betänckande af den 30 sistl. Augusti angående Lieutenanten i kongl. fransk tienst Jacob Fredric Bæverts ansökning att få ändring uti Kongl. M:ts den 14 sistl. Martii meddelte utslag, hvarigenom icke kunnat honom lämnas nådigt bifall til den sökte confirmation på sin i kongl. fransk tienst erhållne lieutenantsfullmagt, anhållandes Bævert att genom Riksens Ständers författning varda försäkrad om hvad tour, som han til sin befordran niuta må.

Och tilstyrcker deputation uppå flere anförde skäl, at hos Hans Kongl. Maij:t Lieutenanten Bæverts ansökning ånyo må varda företagen och honom tilldelas en sådan förmån, som han pröfvas skäligen hafva förtient och kan bana honom vägen at med första varda hugnad med någon värckelig befordran.

Hr Rudbeck trodde, at betänckandet, ehuru i sig sielf til principen billigt, voro något vidsträckt, at derföre R. o. A. ej kunde gå längre än bifalla, att Lieutnanten Bævert måtte blifva placerad på något regemente och sedan befordras i sin ordning utan at præjudicera någon äldre.

Hr Gr. och Landtm. giorde i anledning häraf proposition. Bifaller R. o. A. betänckandet på det sätt, att Lieutenanten Bævert må blifva placerad på något regemente och sedan befordras utan någon äldres præjudice.

Detta besvarades med Ja.

Ang:de Rådman Annanders rådmansfullmagt i Arboga stad.

13. Föredrogs Secrete Deputationens betänckande af den 12 September sistl. angående Tullinspectorens Abraham Ananders besvär deröfver, at Kongl. Maij:tt ogillat och uphäfvit tvenne uti Arboga stad särskilt hållne rådmansval, hvarvid han, Anander, erhållit de fläste rösterne samt i följe deraf redan blifvit med vederbörlig fullmagt uppå den ledige tiensten försedd.

Deputationen tilstyrcker uppå flere anförde skäl, at det den 22 December 1767 hållne men af Kongl. Maij:tt uphäfne råd-

mansval måtte til sin värckan äga ett lagligit bestånd samt Tullinspectoren Anander, som jämväl vid den senare valförrättningen erhållit Borgerskapets snart allmänna kallelse, bibehållas vid den rådmansbeställning, hvilken han med fullmagt redan i tvenne samfälte år innehaft och oförviteligen förvaltat.

Hvarvid deputationen sluteligen anser sig finna eftertänckeligit och äfventyrligit, at på sätt, som häruti sig visade, ett lagligit och ordenteligit val kunnat sättas i tvist och uppå obestånd blott för det, at trenne borgersmän deråt ej vela nöijas utan de genom underdånige besvär dristat fullfölja sitt missnöije ända in för konungatronen, där det blifvit antagit, änskiönt at hela det öfrige Borgerskapet varit enhälleligen af en annan mening och änskiönt de missnögde och klagande borgares öretal förhålla sig såsom 1 3/4-delar emot 260 hela röster.

En pluralité, hvilken bort gälla och gifva det menige Borgerskapet oklanderlig rättighet at få den til rådman, hvilken de med så allmänt förtroende dertil kallat men som nu i tvenne år derifrån varit stängd.

Frih. Grönhagen ville ej vara emot at bifalla betänckandet men kunde ej förbigå at giöra den anmärckning vid det, som voro deruti anfördt, huru Anander i tvenne år oförviteligen förvaltat rådmanssysslan, at om han ej giordt det bättre, än han förestådt tullinspectorssysslan, så voro det föga oförviteligen.

Uppå skedd proposition bifölls betänckandet.

14. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 25 October innevarande år angående befrielse ifrån personelle kronoutskylder för dem af Allmogen med flere, som äga fyra mantalsskrefne barn.

Ang:de befrielse från personella utskyllder för dem af Allmogen, som äga 4 mantalsskrifne barn.

För att bidraga til folckhopens förökande och derigenom tilskynda nationelle vinst och uppmuntra menigheten til ecktenskaps byggande så finner deputation skäligt tilstyrcka,

1 at alle hemmansbrukare eller skattlagda torpare i de orter, der de finnas, måge utan afseende på deras då varande ålder för alle personlige utskylder befrias, så snart de äga fyra mantalsskrefne barn och derutöfver, ehvad de uti bröd med barnen förblifva och vilja det så kallade värdskapet behålla eller ock upbygga sig särskilte stugor och torp, samt

2:o at alle andre torpare, som äga jordbruk eller äro gier-

ningsmän, fattigt folck tillika med arbetskarlar, fiskare med mera i städerne, som icke äro inskrefne borgare, ryttare, dragoner, båtsmän och deras vederlikar, för samma utgifter förskonas, så länge de äga fyra lefvande barn eller deröfver och til dess det yngste nådt åtta års ålder.

Deputationen utlåfvar att framdeles til Riksens Ständer inkomma med sine tanckar om näringarnes utvidgande i jämförelse med folckhopens tillväxt.

Betänckandet bifölls.

Ang:de upodling af landtbruket.

15. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänckande af den 10 October angående upodlingar vid landtbruket i allmänhet; och tilstyrcker deputationen, at på hvart helt hemman årligen i tre år upodlas et halft tunneland och, hvarest tilfälle ej dertil gifves, att deremot svarande arbete nedlägges på gamle moderåkren med dikning och dylikt.

Detta begärtes på bordet av Hr Heldenhielm.

Hemmansklyfningar.

16. Kammar-, oeconomie- och commercedeputations betänckande af den 25 October sistl. om förmåner til upmuntrande af hemmansklyfningar.

Deputationen hemställer, om icke vid alle de hemman, som klyfvas, utan afseende på större och mindre skattetal åboerne måge, då de ifrån gamle byar och tomter afflytta, uti åtta til tio à femton år, alt eftersom de til skogs och på obeqväma orter flytta och bygga, befrias från större utlagor, än hela hemmanet, innan det klyfvit blef, värckeligen åtfölgt, det vare sig till prest eller kyrcko eller andre tyngder och besvär, af hvad namn de vara må, hvarigenom 1681 års förordning om presterättigheterne samt de särskilte härom til visse orter giorde conventioner icke eller rubbas.

Hr Durietz: Betänkandet är gagneligit och nyttigt. Men härvid påminner iag mig, huru den vidlyftige byggnaden uppå landet förtärer våre dyrbare skogar och huru angelägit det är at i tid täncka uppå skogarnes conservation, innan de aldeles utödas. Önskade derföre, at sådant måtte blifva et ämne för Kammaroeconomiedeputationens öfverläggningar att utarbeta ett project til byggningsordning för Allmogen, lämpad efter hvar landsorts beskaffenhet.

Flere herrar ledamöter uti deputationen försäkrade, at detta voro redan uti deputationen påtänckt och skulle inkomma, så snart det hunno blifva utarbetat.

Uppå giord proposition bifölls betänckandet.

17. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 25 October sistl. angående förmåner för dem, som på kronojord uptaga nybyggen. Ang:de nybyggen å cronojord.

Deputationen föreslår, att hvar och en, som åstundar å kronans jord uptaga nybygge, skall utom frihetsår de tvenne första åren af Kongl. Maij:t och kronan undfå tvenne tunnor god och strid råg, njuta befrielse för alle slags reelle och personelle utskylder, af hvad namn de vara måge, uti sex års tid, och där någon äger mera än fyra barn, alle under 15 års ålder, för hvardera öfver det antalet undfå en half tunna strid säd, til dess det yngste hunnit upfylla sex års ålder.

Frih. Grönhagen: Betänckandet är väl utarbetat och på gode skäl bygdt, men det tilskyndar kronan en årlig utgift; blifver derföre ej utur vägen at öfver en sådan utgift först höra Secrete Utskottet.

Hr von Engeström, Jonas: Det fägnar mig som ledamot i Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen, at betänckandet blifver ansedt för godt och följackteligen nyttigt. Staten kan genom det understöd, som nybyggaren skulle få, icke förlora, ty emellan kronan och undersåtare finnes en sådan reciprocité, att hvad hon bidrager til deras upkomst, det ersätta de henne sedermera med mångdubbel procent, det blifver en liten betydelig gravation i början för kronan, men när frihetsåren äro til ända, kan hon inom några år hafva igen, hvad hon förskutit endast uti tiondesäd af desse nybyggare.

Hr Durietz: Afsigten med detta betänckande är visserligen nyttig; men några considerationer förfalla mig dervid. Månne det kan vara rådeligit at så generellement tillåta och upmuntra nybyggen på allmänningar? Vi hafva af förfarenheten, at de, som blifvit tillåtne, ofta giordt skada, de gamle hemman mista ofelbart genom dem uti bete för sine kreatur och uti skog. Jag önskar, att innan nybyggen upmuntras, det förut må vara i det närmaste utstakat, huru och med hvad vilkår nybyggen kunna uprättas, och at dertil visse grunder och principer antagas at följa, lämpade efter hvarje landsorts beskaffenhet; annars frugtar iag, at de mera skada än gagna landet och likafult med tiden gå ut, sedan frihetsåren lupit til ända.

Hr Örnschiöld, Pehr Abr.: Den förste considera-

tion emot detta betänckande har varit, at denne utgift af spannemål skulle besvära kronan.

Men upgiften blifver, som redan sagt är, ej betydelig och sker ei på en gång utan efter hand, alt som folcket ökar sig, så at när den ene nybyggaren börjar och får njuta understöd, så äro frihetsåren til ända för en annan, så at han contribuerar til den förres understöd.

Den andra consideration är, at kronoskogarne utödas och grannarne på de gamle hemman trängas.

Om den til värcke och byggnad tienlige skogen ej fälles, så ser iag ingen skada deruti, at otienlig skog borttages och att brukbar jord ränsas och upodlas til frucktbärande marck; detta kan dessutom hållas hand öfver; innan nybygget beviljas, skall ju syn hållas, grannar och kringliggande jordägare höras deröfver, utom flere formaliteter; fins nybygget på det stället ej godt, kan ju landshöfdingen afslå det; emedlertid blifver det altid godt at hafva förordningen publicerad til allmän upmuntran och kundskap att rätta sig efter.

Uti norre provincerne, i synerhet i Jemtland, äro store ödemarcker med skog, til stor del med oduglig skog, bevuxne; provincen utgiör ungefärligen 400 quadratmilar men hemmansbrukares antal går ej öfver 3 000. Desse förmå ej fälla en skog och rödia en marck, som ifrån dem är vida aflägsen, kostnaden blifver för stor och betalar sig icke, hälst då de ej nödgas söka sine skogs behof så långt ifrån deras hemvister, som desse ödemarcker ligga. Derföre kunna aldrig Jemtelands ödemarcker blifva upodlade och bebyggde, om ej flitige men fattige menniskior dertil genom understöd af publicum upmuntras; det understöd, deputationen här föreslagit, är det billigaste, det naturligaste, det til ändamålet lämpeligaste, altså tilstyrcker iag bifall på betänckandet.

Hr Lilliehorn: Principen, som i deputationens betänckande antages, är ganska god. Men åtskillige omständigheter yppa sig vid värckställigheten, som torde giöra skada, om de ej uti sielfve författningen förut utredes. Det torde till exempel vara angelägit att beskrifva, hvad det är, som uti betänckandet och förordningen förstås med kronojord, at ej allmänningar, kongsparker, kronoskogar, kronohemmans kronoboställs ägor med hvarandra bortblandas.

Vidare at författningen inrättas efter hvarje provinc[e]s egenskaper; mycket är nyttigt i Norrland, som ej skulle gag-

na i skånske och västgiöta slätbygd eller uti Vermeland och Dalarne. Jag bor på Öland, en kringfluten ö, som til större delen är kronoparck; nog skulle folck flytta dit och rödja snart bort det lilla af skog, som är öfrigt; men sedan skogen voro all, lika så snart flytta bort igen och lämna den öpnade jorden til rof för hafsvindarne, som snart skulle betäcka öen med flygsand och giöra henne öde. Genom syner påstås väl, at man kunde förvara skogen; men man vet väl, huru med sådane syner tillgår, Ölands skogar hafva nu så länge blifvit synade, så at der icke mera fins någon skog, derföre blifwer nödigt, att författningen ställes efter hvarje landskaps art, och med detta villkår bifaller jag betänckandet.

Frih. Sparre, Carl: Icke är den i betänckandet föreslagne hielp för nybyggare af så mångfaldige svåre följder, som man vill föreställa sig, ifal och författningen skulle blifva så generelle, som den här föreslås. Lätt oss komma ihåg, huru oändeligen månge impedimenta den måste arbeta sig igenom, som vil uprätta et nybygge, så skall man få se, at minsta delen hinner tränga sig fram. Han måste med ansökning derom gå alla laga vägar, som man säger; han slipper ej til andre än aflägsne obrukade kronoallmänningar, de öfrige jordadelar hafva redan sine ägare och äro med lagar så uti deras hand förvarade, at nybyggaren icke emot ägarens vilja kommer dit. Detta betänckandet ifrån Kammaroeconomiedeputationen talar ej om andre nybyggen än sådane, som hunnit genom alle desse laga vägar så långt, att anläggningen kan börjas.

Sedan en, som vill bygga i ödemarck, väl må tråttna upp redan i början genom det han så mycket skall vigilera och söka på alle ställen, innan han får låf dertil, så händer merendels, at han är fattig och så fattig, at han ej äger sädeskorn, mindre brödfödan första året, då han skal vänta på sin gröda, hvilken gemenligen är svag den förste skiörden. Får han under den tiden intet understöd, så blifver det ofelbart, at han af torftighet förgås eller måste öfvergifva sitt nybygge igen. Derföre om riket vill draga nytta i framtiden af en sådan mans arbete, så måste han i början understödjas. I förre tider bestods en sådan nybegynnare 100 dahl:r silf:rmt ett för alt, såsom præmium; men det blef sedermera indragit. Nu föreslår deputationen inge penningar utan allenast nödtorftig spannemål och det ej mer än två tunnor. En

ganska måttelig belöning; om han ock giorde intet gagn, fingo ändå publicum släppa til årligen två tunnor säd i det minsta til hans lifs uppehälle hvart år, hvad mera bör det ske nu, då af hans arbete och möda man förmodar at med tiden förvärfva årligen flere tunnor säd och det för evärdelige tider. Häldre önskade iag, at upmuntran kunde blifva större; men det anser iag derjemte såsom angelägit, at platsen, då den synas och afmäten, noga til sin beskaffenhet utrönas, och derefter förelägges nybyggaren, huru mycket af jorden han årligen bör til åker och äng uptaga.

Hr von Nackreij: Jag conformerar mig med Frih. Sparre; täncka vi ej i samma principe som vid 1738 års riksdag at upmuntra landsculturen, aldrig få vi spannemål i landet. Den säd, som härtil gifves, är så litet betydelig, att nyttan i framtiden rikeligen ersätter denne förlust. Jag erkienner gierna, at härvid kan ske missbruk, men det ligger ej i författningen utan i sielfva värckställigheten. Uti det län, som är lyckligt nog at hafva en käck landshöfdinge, kan det aldrig hända. Frih. Sparres tilläggning bifaller iag äfven såsom ganska god och föreslår derjämte, at om belägenheten är sådan, landshöfdingen må äga magt att combinera flere nybyggen uti byalag, ty inbördes hielp lättar desse fattige begynnares möda.

Hr Linderstedt, Eric, trodde, att missbruket genom författningar kunde förekommas. Men derjemte ville han hafva controll på nybyggaren, at när han får taga ut spannemål, han äfven giör gagn derföre och icke, så snart understödstiden är förbij, går ifrån altsammans och lämnar marcken lika så obrukad kanske, som när han kom dit.

Grefve Creutz, Lor. Wilh.: Betänckandet är ganska väl grundat. Här talas om att förekomma missbruk, men sådant är omöijeligt at hindra, om embetsmannen ej vill giöra sin skyldighet; likväl skadar icke at förekomma det, så mycket möijeligt är. Jag bifaller derföre betänckandet på det sätt, som Hr Landshöfdingen Baron Sparre föreslagit, at nybyggaren får spannemålsunderstödet, sedan han upsatt sin stuga, och ej förr; at landshöfdingen förelägger honom, huru mycken jord han om året skall uptaga til åker och äng, giör han mer, är det dess bättre, och at han sätter borgen för sig, at han skall fullgiöra, hvad som honom blifvit förelagt.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf: Det är visst önske-

ligit, att åkerbruket uti vårt land upmuntras; Finland har ännu många ödemarcker, som kunde blifva fruktbärande; men det lär ligga först i vägen, at kronan är i disput med socknar och härader om sådane allmänningar och ödemarcker så väl där som på flere ställen i riket. Det voro altså et värdigt ämne för deputationen at täncka uppå någon utväg, huru detta måtte blifva afgiordt, gräntsorne utstakade och kronan få veta, hvad hon af sådan jord äger. Sedan kan hon inrätta nybyggen; sker ej en sådan utstakning, så utmattas nybyggaren af trätor med grannarne i förtid, at hvarcken hon eller hans arbete får någon trefnad.

Hr Uggla påminte sig, att vid 1743 folck blefvo flyttade till Norrland för att uptaga nybyggen, men de gingo åter bort, ty dem bestods intet understöd at börja med. En privat, om han på sine ägor vill upsätta nybygge, måste han lämna frihetsår, dertil gifva understöd i början och ofta dessutom kosta på förste byggnaden. Detta betänckande ansåg han altså såsom nyttigt och biföll detsamma tillika med Frih. Sparres tilläggning.

Hr von Engeström, Jonas: Spannemålsunderstöd är väl det bästa för en fattig nybegynnare och nyttigare än penningar. At han ej må gå bort blifver nog förekommit så väl derigenom, at sedan platsen blifvit honom tilsynt, han upsatt sin byggnad, spannemålen ej förr honom tildelas, än han satt caution för sig, då hoppas iag desse tvifvelsmål försvinna.

Om kronoallmänningars och ödemarckers afmätning, hvarom blifvit påmint, är redan vid 1751 års riksdag anstalt giord och til den ändan afvittringslandtmätare förordnade. Kammaroeconomiedeputation är nu i begrepp at öfverse deras instruction, altså lärer, så mycket möijeligit är, i denne omständighet svårigheterne försvinna.

Hvad Jemteland angår, som äger så mycken ödesjord, behöfver den provincen upodling och kan värckeligen upodlas; Allmogen därstädes betalar en del af sin kronoskatt uti spannemål, och deraf kan tagas detta understöd, som är föreslagit för nybyggaren och betalar sig sedan mångfaldigt.

Hr Gyllensvahn: Förfarenheten har visat mig, huru härmed kan tilgå, om ej mått och steg tagas emot missbruk.

Ödeshemman hafva i Savolax blifvit uptagne men folcket har åter gådt derifrån och lämnat dem sådane, som de förr

varit, dels för lättia, dels för okunnighet, dels för det at de af kringliggande blifvit trängde och förfölgde. Jag är icke emot at landsculturen upmuntras, den mägtigaste stat kan ej dess förutan bestå, men landet ruineras mer än det upodlas, om upmuntringen ej utdelas med försigtighet.

I Norrland är mycken marck men där är ondt efter folck, de hemman, som redan där äro, hafva ondt efter tilräckelige arbetare. Nog kan man få en hop lättingar, som gingo dit, skaffade sig andre lättingar til cautionister, hugga sedan och bränna bort skogen, taga emot den spannemål, som de af kronan skulle få, och sedan alt voro förtärt, gå sedan ifrån altsammans; men hvad vunno riket dervid annat än et öppigt och förstört land.

Derföre bör landshöfdingen icke antaga andre til cautionister än de, som äro säkre och i socknen bofaste män, och att det annars ankommer på hans ansvar, om nybyggaren går bort. Dessutom til Norrland, där folckbrist är, bör folck anskaffas ifrån andre orter och derföre dubbelt præmium samt flere förmåner förunnas dem, som ifrån folckrike orter vilja sätta sig ned i Norrland, än att[1] den infödde norrlänningen, om han begär at inrätta et sådant nybygge. De månge onyttige inhyseshion, som ofreda ägorne för landtman, tära bort skogen och icke vilja giöra något för födan, böra afskaffas, de bräcklige och utgamle födas i hospitalerne men de färdige lättingar hållas til arbete hos private eller för kronan, på det lättingen ej må äta upp landet.

Tre ting äro altså nödige, utom hvad betänckandet föreslår, at vid detta betänckande tillägga:

1:o. Att all kronojord, hvarpå kan nybyggen sättas, förut blifver refvad.

2:o. Att ämbetsmän och cautionister, bofaste i socknen, äro ansvarige för nybyggarens arbete och qvarblifvande.

3:o. Att de, som gå til Norrland ifrån folckrike orter, Dalarne och Småland, få dubbelt i spannemål och frihetsår.

Med desse tilläggningar bifaller iag saken.

Frih. Sparre, Carl: En landshöfding bör ej vara rädd för den controll, som begäres; men mitte sapientem, så behöfs den icke. Hvaremot, om landshöfdingen är slö, så giör all uptänckelig controll ingenting.

---

[1] Konceptprotokollet: *at*, vilket tydligen bör vara *åt*.

Icke vill iag vara emot att extendera upmuntringar för nybegynnare; fattigdom, ovana och mindre kundskap om landets art med hundrade andre saker skall han arbeta emot, som en öfvad landtman, sedan han fått inrätta sig, ej kienner. Gif derföre gierna dubbla frihetsår, löfte att spannemålsunderstödet flere år skall continuera, om en nybyggare fortfar i flit och arbete och årligen upbrukar åtta kappeland efter jordens beskaffenhet.

Hvad som är sagt om att afvittra cronans jord och marck ifrån privatorum samtycker iag gierna till. Commissionslandtmätare äro ock til den ändan blefne antagne, men vid siste riksdag uphäfdes detta deras giöromål och befaltes, att de endast skulle sysslosätta sig med storskiftesdelningar. Jag mins det så mycket bättre, som då jag i mitt län, hvarest mycken ödemarck finnes, ville bruka landtmätarne at afmäta och med gräntsor utstaka dese ödemarcker för kronan, redan af tvenne stånd var dömd at derföre ställas under tiltal af Justitiecantzleren.

Hr Ehrenmalm, Samuel: Tvänne ting äro här i fråga: först om upmuntran til nybyggen uti spannemål och frihetsår, sedan om kronans säkerhet för det hon kommer at således utgifva.

Jag tror säkerheten kan vinnas genom sielfve sättet att upmuntra. Förelägg en nybyggare att innom visse år upodla til åker och äng två tuneland til exempel, alt efter marckens beskaffenhet, gif honom emot säker caution något af understöd årligen, försäkra honom, at då de förelagde åren äro til ända, om den upodlade jorden är väl häfdad och uti fullkomligt stånd, skall jorden blifva hans under skattemannarätt, är då någon art hos honom, så blifver han nog stilla på nybygget och använder all flit.

Hr Lilliehorn: Det enda förbehåller iag mig, at hvad som kallas kronans gehäger ifrån sådane nybyggen undantages. Hvad förslaget til dubbel upmuntran angår, för dem som vilja flytta ifrån folckrike orter till Norrland, må det gierna vara för folck ifrån Dalarne, jag vill medgifva, at den orten kan umbära; men Småland äger visserligen icke mera innevånare, än det behöfver. Ackta oss, at vi icke draga så folcket ifrån det gamla jordbruket til nybyggen, at den upodlade marcken blifver öde i brist af arbetare.

Hr Durietz frågade, om desse upmuntringar äfven

sträcka sig til dem, som uptaga nybyggen på frälsejord?

Men härtil svarades Neij.

Och proponerades, att betänckandet kunde bifallas för till att få quæstio an afgiord men saken sedan remitteras tilbakars til deputationen at författa projectet til en förordning härom, hvaruti alle de considerationer kunde iackttagas, som nu under discourserne blifvit omtalte med flere, hvilke höra til värckställigheten.

Hr Gr. och Landtm. hemstälte, om icke nu discouserne kunde uphöra, och giorde häruppå proposition, den han skrifteligen författadt:

Bifaller R. o. A. Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens nu upläste betänckande af den 25 October sidstl. om upmuntring för dem, som på kronojord uptaga nybyggen, med den tilläggning att nybyggaren förelägges att innom vissa år uptaga och i fullkomligt bruk lägga en viss utsatt del af åker och äng efter jordmånens beskaffenhet?

Hvilken med Ja besvarades.

Hr Heldenhielm gaf häruppå tilkienna, at han begåfvo sig ifrån sin begäran, at Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af d. 25 October sistl., som i dag blifvit upläst, ang. upodlingar vid landtbruket i allmänhet måtte ligga på bordet. Men som

Frih. Grönhagen förklarade, at han med flere begärt detsamme och icke begåfvo sig, så kunde det icke til afgiörande i dag företagas.

Inrättningshielp för klädesfabriquesinteressenterne i Christianstad.

18. Företogs ånyo och uplästes det redan den 6 sidstl. November förehafde Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 10 October innevarande år angående den åt interessenterne af klädesfabriquen i Christianstad år 1756 beviljade inrättningshielp, 10 000 dahl:r silfvermynt af manufacturfonden.

Deputationen förmäler, att sedan interessenterne 1756 erhållit berörde hielp och dermed i full drift hållit såväl sielfve fabriquen som ett sedermera anlagt färgerievärck alt intil år 1765, då fabriquen kommit i andre ägares händer, så hafva desse sednare trodt sig berättigade att jemte fabriquen äfven böra undfå af de förre interessenterne åfvanberörde allmänne understöd; och derföre hos Kongl. Maij:tt giordt underdånig ansökning derom, hvaruppå Kongl. Maij:tts nådige be-

fallning til Commercecollegium afgådt den 1 Martii 1768 att besörja, det oftanämde medel ifrån fabriquens förre ägare til manufacturfonden blifva indrifne; då Commercecollegium anmodat Konungens Befallningshafvande i orten at dertil lämna sin handräckning, hvilken ock ab executione handterat saken, så at berörde interessenter, ibland hvilke deputationen i synnerhet nämner Borgmästaren i Chrestianstad Carl Schultéen, nödgats uti Kongl. Giöta Hofrätt sig deröfver besvära, hvarest saken ännu ligger oafgiord.

Deputationen häremot finner uppå flere anförde skäl, att desse interessenter uti Christianstads klädesfabrique samt med dem Borgmästaren Schultéen för all efterräkning och återkraf för berörde medel böra nu och framdeles vara frie och förklaras hafva fullgiordt, hvad med summans beviljande af manufacturfonden varit påsyftat, så att Kongl. Maij:tts högstberörde nådige författning af den 1 Martii 1768 til sin kraft och värckan aldeles uphörer.

Hr v. Nackreij: Deputationen synes uti betänckandet vilja tillägga Landshöfdingen den beskyllning at hafva sträckt sin embetes myndighet för långt; men det är til märckandes, at han hade konungens bref och Kongl. Commercecollegii skrifvelse för sig, som han borde värckställa; denne omständigheten undantagen finner iag vid betänckandet ingenting at påminna.

Proposition blef giord til bifall uppå detta betänckande och med Ja besvaradt.

Hr Isaac Mörck ang. exclusive tackjärnshandel från Tabergs bergslag.

19. Uplästes Riksdagsfullmägtigens för Jönkiöping stad Isaac Mörk Pehrsons besvär deröfver, att Urskillningsdeputation den 2 sistl. September afslagit hans uppå stadens vägnar giorde ansökning at varda bibehållen vid den rättighet til exclusive handel med tackjärn ifrån Tabergs bergslag, som 35 § uti stadens privilegier skall förmå och innehålla.

Hr Ehrenpreus, Friedr.: Jag utbeder mig att om denne sakens sammanhang få i korthet giöra en berättelse.

Hörle och Norre stångjernshamrar äro på Norre och Södre Måsarpa och Sandseryds hyttelag priviligerade och således berättigade till det tackjern, desse hyttelag blåsa.

För 140 år sedan hafva Hörle och Norre hammarvärck först varit uti kronans hand men sedan uti fremmande entrepreneurers; derpå i hålländarens Justus Backs och sist uti en hålländares von Linds hand, som öfverlemnade all sin egen-

dom til sin efterlefvande äncka, numera Riksrådinnan Fru Grefvinnan von Seth.

Ifrån den tid, desse egendommar således varit uti private händer, hvarunder de tvenne gånger blifvit ifrån kronan inlöste, hafva de men icke Jönkiöpings stad nyttiat tackjärnshandelen ifrån berörde hyttelag enligit värckens tydelige privilegier, icke eller har staden någonsin för dess räkning vågat slikt påstående giöra; men väl har Bergsallmogen begärt låf at få til staden försälja tackjärnet, hvilket dock genom konungens utslag den 20 Augusti 1747 samt 77 § uti 1748 års resolution på Allmogens allmänna besvär blifvit afslagit.

Sedermera har väl berörde Allmoge de facto inlåtit sig på 1750 åratalet uti handel med Jönkiöpings borgare; men de kommo icke bättre därifrån, än at de efter undersökning derom voro glada att återkomma til sine rätta patroner, och har äfven Kongl. Maij:tts nådiga utslag af den 28 October 1762 denne olaga handel ogillat.

Sådant är nu sammanhanget af denne sak. Och ehuruväl Jönkiöpings stad vid sidste riksdag giordt ansökning i detta ämne och klagat öfver konungens sistnämde höga utslag, hafver dock stadens Fullmägtig icke vågat emot Urskillningsdeputationens afslag, som af samma riksdags urskillningslista finnes, klagomålet fullfölja utan detsamma öfvergifvit.

Denne riksdag har åter staden inkommit med samma sak til Urskillningsdeputationen och fått afslag. Deputationen grundar sin resolution uppå de skäl, at ansökningen, som begär ändring uti Kongl. Maij:ts höga dom af den 28 October 1762, icke i den ordning, som 12 § uti deputationens instruction föreskrifver, inkommit, icke vid 1765 års riksdag emot Urskillningsdeputationens afslag blifvit fullfölgd; dessutom är stridande emot redan fastställte författningar såväl som resolution på Allmogens besvär af år 1748 och dess 77 §, följackteligen ländande til rubbning af den säkerhet, som bruksegendomar uti lag och sine välfångne gamle privilegier böra niuta. På desse skäl förmodar iag, at R. o. A. äfven behaga gilla Urskillningsdeputationens nu öfverklagade afslag.

Frih. Grönhagen: Så vida saken redan vid siste riksdag inkommit, bör den meo voto nu antagas, efter densamme då icke blef, så vida mig bekant är, hos Riksens Ständer afgiord. Jag lämnar de emot Jönkiöpings stad anförde skäl uti

deras värde, men de höra icke hit utan kunna gälla uti den deputation, dit saken remitteras, som äger både tilfälle och rättighet at pröfva dem; här är allenast frågan om remisse och den kan icke förvägras en, som söker ändring uti Kongl. Maij:tts dom eller resolution.

Hr Wadenstierna, Carl: Om vid 1765 års riksdag, då besvären ingåfvos til Urskillningsdeputation, konungens dom af 1762 varit bilagd, så hade det bordt gälla, at sådane ansökningar skola antagas. Men då blef densamme icke framgifven utan i det stället begärtes frihet för staden at handla med tackjärn ifrån Taberget och åberopades stadens privilegier såsom skäl dertill; staden har altså at skylla sig sielf för afslaget vid 1765 års riksdag och nu har detta afslag vunnit laga kraft, då inom en månad Riksdagsfullmägtigen ej sökte deruti ändring hos plena. Efter min tancka har altså nu varande Urskillningsdeputation giordt rätt och bör dess resolution gillas.

Hr von Nackreij: Resolution på Allmogens besvär af år 1748 styrcker ännu mera detta. Ifrån den tiden är ingen ändring sökt förr än nu. Fatalier böra vara strictissimi juris, om vi under våre lagar skola äga säkerhet. Jag kan altså icke bifalla någon ändring uti Urskillningsdeputationens afslagsresolution.

Häruppå giordes proposition och gillades Urskillningsdeputations afslagsresolution.

Anmärckningar öfver Inspectoren Fabritii räkenskaper.

20. Föredrogs Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 11 September nästledne angående de öfver förre Inspectoren vid Avestad kopparbruk Alexander Rudolph Fabritius giorde anmärckningar, dels öfver 10:de, dels ock 20:de kopparn vid kopparvärcken därstädes, dels uppå hans räkenskaper; men som deputationen funnit, at Fabritius, hvilken redan år 1748 ifrån denne syssla fådt afsked, ej allenast giordt redo och räkning för sig utan och räkenskaperne ifrån sig lefvererat, altså tilstyrckes af flere anförde skäl, at Fabritius framdeles må lämnas otiltalt såväl för de utan hans förvållande saknade 1746 och 1747 årens räkenskaper som ock befrias ifrån de hos honom på origtige grunder giorde anmärckningar samt at han återställes i fri disposition af sin härföre sequestrerade egendom utan at härmed i framtiden vidare blifva besvärad.

Detta betänckande blef uppå skedd proposition bifallit.

2:ne italienares begäran at få spela på Riddarhussalen.

21. Uplästes en böneskrift, underskrefven af trenne italienare Nicola Gaezan, Severino Peres och Giuseppe Rossicnol, hvilke skola äga konsten, den ene at spela på en violine utan strängar, accompagnera med sin naturliga röst alle möijelige toner och uti en simfonie föreställa alla siungfoglars läten och de andre begge at spela på tvenne hittils okiende instrumenter, mandalino och mandola, hvaruti de anhålla om tilstånd at på Ridderhussalen låta höra sig för publiquen.

R. o. A. ville väl härtill lämna sitt samtycke men med uttryckeligit förbehåll, att det allenast får [ske][1] för en enda gång.

Häruppå åtskildes R. o. A. för i dag klockan öfver ett eftermiddagen.

År 1769 d. 22 November.

Onsdag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven, Generalen och Landtm. Axel Fersen.

Sedan R. o. A. intagit sine ställen, justerades protocollet för den 25 sistl. September til en del.

Taleman Olof Håkansons död.

Hr Gr. och Landtm. anmälte, at Bondeståndets Taleman Olof Håkanson genom döden aflidit, och hade Hr Gr. och Landtm. uti öfverläggning med de andre respective ståndens Talemän öfverenskommit at til stånden hemställa, hvad som vid et sådant tilfälle kunde nödigt vara att iackttagas för och vid hans begrafningsceremonien och altså projecterat:

1. At en deputation ifrån Bondeståndet i dag notificerar detta dödsfall samt derjemte ståndets giorde val sistl. måndags den 20, som fallit uppå Lars Torbiörnson, riksdagsman ifrån Bohus län, hvaruppå ifrån de andre stånden deputationer afgå til Bondeståndet, som uppå ståndens vägnar beklaga denne förlust och lyckönska til den nyvalde Talemannen.

3 [ɔ: 2]. At begrafningen sker nästkommande fredag, hvilken ståndens Talemän och visse utsedde deputerade af hvart stånd bivista, 24 af R. o. A. och 12 af de öfrige stånden.

Detta bifölls.

Hr Pfeiffs memorial mot von Gerdten ang:de Hrr Riksens Råd.

2. Uplästes ett af Hr Pfeiff, Friedrich, Capitain vid Helsinge regementet, ingifvit memorial, hvaruti han anförer åt-

[1] Konceptprotokollet.

skillige påminnelser emot det af Hr von Gerdten inkomne och hos R. o. A. upläste memorial och den beskylning, Hrr Riksens Råd deruti gifves at hafva varit vållande til den stagnation uti näringar och all rörelse, som blifvit så kienbar genom den år 1767 utgifne förordning angående coursens fixerande til 42 d:r per riksdaler, hvarifrån Hr Pfeiff med flere skäl desse herrar befriar och tilstyrcker, at en deputation må förordnas, som företaga sig såväl Hr Nordencrantz til Bancodeputationen vid 1765 års riksdag ingifne tankar om ordsakerne til coursens upstigande samt Stora Deputations vid samma riksdag deröfver afgifne betänckande och i anledning såväl deraf som hvad deputationen kan erhålla kundskap om uptäcker de personer, hvilke varit ordsaken til sådant ondt, hvaraf landet nu i flere år varit plågat, på det de sedermera inför ordentelige domstolen måtte derföre blifva anklagade och dömde. Och begär Hr Pfeiff, at Hr von Gerdten för sine Hrr Riksens Råd tillagde beskylningar måtte hos R. o. A. giöra dem en anständig reparation.

Detta begärtes på bordet.

Borgareståndets afsägelse af 1/4 proc. erläggande af massa inventarii til justitiestatens aflöning.

3. Uplästes Borgareståndets extractum protocolli af den 17 Julii sistl., hvaruti Borgareståndet afsäger sig den år 1752 beviljade afgiften til justitiestatens aflöning 1/4 procent af massa inventarii uti borgerlige sterbhusen; hvilken afgift ståndet anser såsom vilkårligen och ej längre än til nästpåföljande riksdag beviljad och derföre beslutit, at den med innevarande år borde uphöra.

Flere af R. o. A:s herrar ledamöter yttrade sig, at om detta vunno bifall, så skulle fonden til justitiestatens aflöning lida en märckelig afsaknad och omsider domare komma at mista sine löner, begärte derföre saken på bordet, hvilcket beviljades; och beslöts, att en föreställning härom uti extr. protoc. skulle til de öfrige respective stånden afgå uti följande form:

Uplästes Vällofl. Borgareståndets utdrag af protocollet för den 17 Julii innevarande år, hvaruti förmäles, det ståndet väl vid 1752 års riksdag åtagit sig at af boupteckningarne i sterbhusen ärlägga 1/4 procent til kongl. hofrätterne intil den påföljande riksdagen; men som denne afgift nog besvärade städerne, hvilka ensamme utan tilhielp af kronan måste aflöna magistraterne med alle til städerne dessutom hörande ämbetsmän och betiente, altså afsäger sig Borgareståndet den-

samma såsom en vilkårlig och för detta tiländalupen bevillning, som borde vid innevarande års slut uphöra.

Härvid erindrade R. o. A. sig hafva vid åfvanberörde tilfälle lika som alle de öfrige respective stånden ingodt uti bevillning til en fond, hvarmed kongl. hofrätternes ledamöters och betientes antal måtte förstärckas, så att Svea Hofrätt kunde fördelas til trenne och de öfrige begge hofrätterne i tvenne divisioner hvarthera.

Och ehuru R. o. A. hade sig bekant, at then afgift, som til följe häraf ifrån år 1752 utaf adelige sterbhus til kongl. hofrätterne influtit, bestigit sig årligen högre än alt, hvad de tre öfrige respective stånden samfäldt til detta behof erlagt, derföre R. o. A. äfven för sin del gierna skulle se, at sådan afgift uphöra måtte; dock som R. o. A. häldre ville ytterligare ingå i den tyngre [ɔ: tynga][1], R. o. A:s år 1752 giorde bevillning dem förordsakar, än at löpa fara, det de embetsmän, hvilka lag och rätt i landet skipa, skulle sakna deras rättmätiga lönbergning, hvaraf mångfaldige oredor upkomma kunde och åtminstone en stor del af rikets innevånare betagas den skyndesammare utväg til slut och ändskap på deras i kongl. hofrätterne fortsatte rättegångsmål, som likväl med denne beviljade afgift påsyftad varit, hälst uti en tid, då rättegångsärendernes antal så märckeligen är ökat, att Kongl. Maij:tt nästl. år blifvit föranlåten i nåder förordna, det Svea Hofrätt borde fortsättia arbetet på fyra och Giötha Hofrätt på trenne divisioner, utan at någon tillökning til löner för ledamöter eller betieningen är vorden beviljad; altså fant R. o. A. så mycket mera anledning at til Vällofl. Borgareståndets närmare benägna öfverläggning detta ärende föreställa, som förrberörde 1/4-dels procent sterbhusmedel jemte de 6 öre s:rmt, hvilka Stockholms och Giötheborgs städer af hvarje hushåll utgiöra, är det endaste, hvarmed välbemälte stånd uti kongl. hofrätternes aflöning bidrager; deremot städernes invånare i gemen äga efter allmän lag lika förmån med alle rikets inbyggare hofrätternes laga åtgiärder och domsrätt att tillita, hvartil förvisso en betydande del af hofrätternes arbetstid upgår, emedan antalet af de til hofrätterne ifrån städerne årligen inkommande mål vid beräknandet är drygare än the, som de öfrige ståndens ledamöter hvar för sig angå kunna. I an-

[1] Konceptprotokollet.

seende hvartil R. o. A. förmodade, det Vällofl. Borgareståndet ej lärer sig undandraga at med denne til justitiens befordran i riket oumgängeliga och på Borgareståndets andel så ringa och lindrig belöpande afgift desto häldre än vidare fortfara, som vissa städers borgmestare under Kongl. Giötha Hofrätts domsaga utaf lagmans- och häradshöfdingsräntan löner åtniuta. Ut supra.

Hedemora stads ansökan om frihet för båtsmanshållet.

4. Secrete Utskottets extractum protocolli af den 28 Octob. sistl. angående Hedemora stads ansökning at ännu på några år eller til nästkommande riksdag få niuta den staden til 1767 års slut förunte frihet för båtsmanshållet eller ock ifrån helften deraf, til dess den vid flere riksdagar påtänckte jämckning i båtsmanshållet städerne emellan godt uti fullbordan. Och det i anseende til flere staden öfvergångne olyckor med total brandskada och alle näringars förfall desse senare åren. Secrete Utskottet tilstyrcker, at friheten för båtsmanshållit i Hedemora, bestående af 11 stycken ordinarie båtsmän med sine fördubblingar, jemte vacanceafgiftens erläggande må för staden än vidare förlängas på trenne år, räknat ifrån nästkommande års början til 1772 års slut, de tvenne snart förflutne åren derunder jämväl begrepne, hvarefter antingen den vanlige afgiften bör betalas eller ock båtsmännen in natura anskaffas til så stort antal, som Hedemora stad i grund af den då förmodeligen värckstälte jämckningen rikets städer emellan kan komma at i sin proportion vidkienna.

Detta bifölls.

Falkiöpings befrielse för tionde- och afradsspannemålens utgiörande.

5. Secrete Utskottets extractum protocolli af den 30 October nästl. angående staden Falkiöpings sökte befrielse för afrads- och kronotiondespannemålens utgiörande, hvaruti Secrete Utskottet förklarar, at så vida staden icke vill afsäga sig bruket och nyttiandet af den staden uplåtne åkerjord, så bör ock staden icke kunna undandraga sig att betala den ränta, som deraf utgå bör, hälst samma spannemål så väl som all annan kronans spannemåls behållning i Skaraborgs län är anslagen til guarnisonens underhåll i Giötheborg och kan til detta behof för ingen del umbäras.

Bifölls.

Bondeståndets deputation.

6. Anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån det Hedervärda Bondeståndet, 16 personer.

Sven Håkanson, som förde ordet, gaf tilkienna, at

ståndets Taleman Olof Håkanson natten emellan den 18 och 19 hujus genom döden aflidit, at ståndet så mycket mera ömade sin förlust, som bemälte Taleman af samtelige ståndets ledamöter varit älskad och högagtad för sine personlige egenskaper, den förtrolighet och vänskap, hvarmed han dem såsom en fader och vän tilhanda gådt, och den insigt, han ägt uti alla vid riksdagar förefallande giöromål, förvärfvad genom en långlig förfarenhet och understödd af utmärckte natursgåfvor, så at han alt ifrån 1727 erhållit sine hemmavarande medbröders kallelse til riksdagsman vid hvarje riksdag och vid nio riksdagar ståndets förtroende at vara taleman.

Äfven anmälte deputationen, at Bondeståndet uti den afledne Olof Håkansons ställe utvalt til sin taleman Riksdagsmannen ifrån Bohus län Lars Torbiörnson.

Och begärte sluteligen, at R. o. A. genom visse deputerade ville med sin närvaro hedra den afledne Talemannen Olof Håkansons begrafning nästkommande fredag efter middagen.

Deputation besvarades af Hr Gr. och L a n d t m. och afträdde, ledsagad efter vanligheten.

I anledning häraf utnämdes en deputation, som ifrån R. o. A. afgeck at condolera Bondeståndet och at lyckönska til dess nu giorde val.

Äfven utsågos 24 ledamöter af R. o. A. at vid begrafningen assistera och blefvo dertil nämde 24 herrar, hvilke komma at gå uti processionen, tre i hvar led, som bifogade förteckning[1] utvisar.

7. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af den 11 sistl. Octobris uti en af Kongl. Maij:tt den 21 September 1768 dömd sak emellan Capitainen vid Brandvagten här i staden Christopher Grooth och Lieutenanten Johan Hector Loffman angående en med Grooths namn undertecknad och den 18 Martii 1739 utgifven förskrifning, stor 5000 dahl:r k:rmt, som Grooth påstådt, at Loffman borde bevisa sig hafva af Groth undfådt, uti hvilken sak frågan nu egenteligen var, huruvida Groth kunde få densamma nu hos Riksens Ständer antagen, då han väl uti Kongl. Maij:ts Justitierevision anmält sig om tilstånd at få söka ändring hos Riksens Ständer men försummat at inom den uti Urskillningsdeputationens instruction och dess 1 § utsatte tid med besvären inkomma.

[1] Utesluten här.

Justitiedeputation anser Groth hafva fullgiordt alle præstanda, som 1738 års förordning fordrar, och tilstyrcker, at detta mål må hos Riksens Ständer få uptagas och afgiöras.

Men härvid var bifogat en ledamots, Borgmästaren Kruskopps, särskilte votum, som deremot finner, att Groth försuttit fatalierne och altså at saken icke mera hos Riksens Ständer kan uptagas.

Hr Jerlström understödde den särskilte mening och fant underligt, at deputation kunde tilstyrcka sakens uptagande emot sin egen fattade esprit uti constitutionssaken, at aldrig justitiemål må komma under Riksens Ständers dejudication.

Härvid anmältes och upvistes et af Hr Loffman ingifvit memorial; men som R. o. A. redan för lag antagit ifrån längre tid tilbakars, at privatorum ansökningar ej få immediate i stånden ingifvas, så blef det ej upläst.

Hr de Frese: Tvifvelsmålet består deruti, om Groth får söka hos Riksens Ständer ändring uti konungens dom, när han försummat gifva in sitt memorial til Urskillningsdeputation inom förrsta månaden, ty hos Kongl. Maij:tt har han fullgiordt alle præstanda; detta tvifvelsmål upkom redan i Urskillningsdeputationen, då acten ifrån Kongl. Maij:tt blef nedsänd; såsom ledamot därstädes var iag väl emot remissen; men så kan ock å andra sidan förklaras, att när 1738 års förordning är fullgiordt och Kongl. Justitierevision, för hvilken fatalier ej äro föreskrefne, öfversänder acten complett, med besvären öfver Kongl. Maij:tts dom, med Hrr Riksens Råds anmärckningar öfver besvären, så synes det, som skulle inge fatalier mera äga rum för en sökande part.

Gr. Hammilton, Gust. David: Detta senare, som Hr de Frese sagt, conformerar jag mig med. Huru månge besvärsskrifter skal väl en sökande ingifva? När en fullkomlig besvärsskrift, ställd til Riksens Ständer, öfver konungens dom inom rätta tiden til Justitierevision inkommit, så har ju den sökande observerat fatalierne; icke äger han magt att förmå Justitierevision att inom första månaden af riksdagen öfversända saken til Urskillningsdeputationen.

Jag har en sak af lika beskaffenhet, jag har fådt Kongl. Maij:ts låf at gå til Riksens Ständer, iag har i rättan tid ingifvit mine besvär till Justitierevisionen, skall iag nu förlora mine fatalier, för det at Justitierevision ej inom förrste måna-

den af riksdagen öfversändt detta med hela acten till Riksens Ständer? Justitiedeputations betänckande är billigt och iag begär bifall derpå eller votering.

Hr Schönberg deremot ansåg nödvändigt, at alla private, som hos Riksens Ständer ville inkomma med ansökningar, borde gifva dem til Urskillningsdeputation inom förste månaden; sådant voro enligt med Riksdagsordningen och 1 § uti Urskillningsdeputationens instruction, hvarest intet undantag giöres. Den, som det försummar, må skylla sig sielf, om han förlorat fatalierne.

Flere begärte häröfver proposition, hvilken blef giord, och det särskilte votum bifallit.

8. Hr Gr. och Landtm. anmälte: Sedan R. o. A. nu afgiordt föregående, finnes en besvärsskrift öfver Urskillningsdeputationens resolution uti en lika beskaffad casu, ingifven af Fru de Valle, encka efter afledne Hr Gotthard Hildebrand, hvilken iag torde få föredraga.

Uplästes häruppå denne skrift, hvaruti anmältes, at Urskillningsdeputation antagit och til Justitiedeputationen remitterat den ifrån Kongl. M:ts Justitierevision öfversände acten ut saken emellan henne, Fru de Valle, och Ryttmästaren David Hildebrand samt de öfrige Hr Gotthard Hildebrands arfvingar, innehållande besvär af Ryttmästaren Hildebrand, anförd öfver Kongl. Maij:ts dom, som lika med Kongl. Svea Hofrätt förklarar henne för afledne Gotthard Hildebrands hustru och tillagt henne i följe deraf hustrurätt uti hans qvarlåtenskap; anhållandes Fru de Valle, att Urskillningsdeputations remisse må varda ogillad och hennes vederparter förklarade förlustige af all vidare talan emot Kongl. Maij:ts högstberörde dom, efter de icke inom den uti Urskillningsdeputationens instruction föreskrefne tid sine besvär hos Riksens Ständer anmält.

R. o. A. funno detta af lika beskaffenhet med föregående och beslöto altså, at Justitiedeputation icke borde desse Hildebrandske arfvingarnes besvär emot Kongl. Maij:ts dom til pröfning uptaga.

Hr Lilliehorn: Detta är väl en lika casus som med förre saken, altså bör iag ej påminna emot hvad R. o. A. beslutit. Men til min uplysning får iag likväl fråga, huruvida en rättsökande, sedan han inom rätta tiden begärt och erhållit Kongl. Maij:ts tilstånd at med Dess höga dom vända sig til

Riksens Ständer, äfvenväl intra fatalia uti Justitierevisionen ingifvit sin deduction emot samma dom, icke fullgiordt, hvad 1738 års förordning stadgar, och om det är partens eller Justitierevisions skyldighet at til Riksens Ständer ingifva saken.

Hr Ehrenpreus, Fred.: Sedan parten fullgiordt, hvad 1738 års förordning biuder, är det väl Justitierevisions skyldighet at til Riksens Ständer insända hela acten jemte den sökandes deduction, Hrr Riksens Råds påminnelser och vederpartens förklaring, men derföre åligger det enligit den principe, R. o. A. nu fastställt, likafult den sökande at inom urskillningsterminen genom memorial anmäla sine besvär.

Uti Justitiedeputation äro fem saker af lika beskaffenhet som desse, hvilke deputationen altså får lämna ouptagne.

Ang. stabsofficerare.

9. Häruppå föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 16 uti innevarande månad, hvaruti tilstyrckes uppå anförde skäl, att vid secondmajorernes compagnier stabsofficerare måtte blifva antagne och förordnade.

Detta bifölls.

Ang. befordringar af Riksens Ständer.

10. Uplästes Secrete Deputations betänckande af d. 26 sistl. October i anledning af Kongl. Maij:ts nådiga proposition angående de hos Riksens Ständer skedde befordringar eller gifne personlige föreskrifter, huru desse måge anses och förstås samt i hvad måtto äga bestånd och blifva gällande eller ej.

Hvilket af flere begärtes på bordet.

Ang. löningsliqvidationer.

11. Uplästes Handels- och Manufacturdeputations betänckande af den 27 October sistl., hvaruti förmäles, huruledes ifrån år 1731 til år 1738 fabriqueurerne uti Landshielpsdeputationen fådt emot pantsatte löningsliquidationer fådt(!) låna hela liquidationssumman; men at sedan Riksens Ständer vid 1739 års riksdag förordnat, at Ständernes Contoir borde inlösa alle löningsliquidationer med 15 procents rabatter, så hade Kongl. Commercecollegium, hvarest desse pantsatte liquidationer varit i förvar, kommit att uti Manufacturcontoirets räkenskaper blifva balancerat för en summa af 20 277 dahl:r 19 1/2 öre silf:rmt, som netto utgiorde beloppet af de afdragne 15 procent, hvilken summa manufacturfonden nu i 30 år varit i mistning af. Deputationen tilstyrcker derföre, det måtte Kongl. Statscontoiret undfå nödige ordres at af riksgäldsmedlen genast ersätta manufacturfonden, som nu är satt under Kongl. Commercecollegii disposition, denne summa.

Betänckandet bifölls uppå skedd proposition.

Ang. manuf.-fondens fordringar.

12. Uplästes Handels- och manufacturdeputations betänckande af den 27 October angående åtskillige i manufacturfondsräkenskaperne ballancerade fordringar.

Deputationen förmäler sig i desse räkenskaper hafva funnit åtskillige manufacturfondens fordringar, til större delen härrörande ifrån landshielps- och generaltullarrendemedlens förvaltning under den ifrån 1730 til 1750 förflutne tiden, och att desse fordringar voro af sådan beskaffenhet, at deputation ansedt sig böra dem til Riksens Ständers kundskap och förordnande särskilt öfverlemna. Och omrörer sedan tilkomsten af hvarje fordran och dess särskilte sammanhang, nemligen:

1:o. En ballance af 105 dahl:r 16 2/3 öre silf:rmt ifrån åren 1738 och 1745, för hvilke dåvarande Kammereraren i Kongl. Commercecollegio, sedermera Kammarrådet Pehr Psilanderhielm står debiterad men öfver hvilken han på 20 a 30 år vetterligen icke blifvit krafd.

2:o. En post af 600 dahl:r silf:rmt, för hvilken afledne Advocatfiscalens Herkepaii sterbhus är ballancerat, uti hvilken Commercecollegium redan 1741 tilstyrckt afskrifning, och 30 år äro förflutne, sedan skulden giordes.

3:o. En post af 1357 dhl:r 20 2/3 öre silfver:mt, påförd afledne Advocatfiscalen Fritz sterbhus alt ifrån åren 1737 och 1738 såsom understöd til dess då anlagde sidenfabrique; men hvars Encka redan långt för detta upgifvit och afstådt all sin egendom til creditorer, utan att tilgång funnits at betala denne gäld.

4:o. En post af 29 dahl:r 9 2/3 öre silf:rmt, påförd Commerceråd et Silfverskiöld genom en af Kammereraren i Commercecollegio uppgifven räkning öfver 41 dahl:r 18 1/3 öre s:rmt, hvaremot uti en annan räkning bemälte Commerceråd godtgiöres 29 daler silf:rmtt, utan at man så långt efteråt kan om sammanhanget af en sådan olikhet få någon kundskap.

5:o. Dessutom 2919 daler 10 1/3 öre silfvermynt under titul af expence och reparationsmedel, hvilke blifvit uti Manufacturcontoirets hufvudbok påförde Commercecollegium för de åren, collegium haft at skaffa med landshielpsmedlen men bemälte collegium nu så långt efteråt icke kan närmare utreda.

6:o. Kongl. Hofcassan påförde 102 dahl:r 21 1/3 öre

silf:rmt såsom år 1741 förskutne til utländske trädgårdsfröens upkiöp.

7:o. Af hvad som åtgådt ifrån förste början til anskaffande af stämpel, blanquetter, prässar med mera för hallrätterne 6544 daler 4 2/3 öre s:rmtt.

8:o. Efter Handels- och manufacturdeputationens extractum protocolli af den 18 October 1756 3000 dahl:r silf:rmt, lånte til Afl:e Assessoren Kolthoff; ändamålet synes hufvudsakeligen hafva varit at ifrån nöd och elände på ålderdomen rädda en välförtient embetsman, men betalning kan icke erhållas, sedan Kolthoff i ett utblottat tilstånd aflidit.

9:o. Til afledne Generalmajorden och Landshöfdingen Piper utbetalte 160 daler s:rmt att derföre anskaffa spanska afvelsfår til ett schefferie i Vasa, hvilke penningar, sedan han och de personer, som fåren emottagit, blifvit döde, icke numera kunna infordras af någon.

10:o. Kongl. Commercecollegium påförde 1800 dahl:r s:rmt under titul conto för löningsliquidationer hvilke en benämd Olof Eckerman, i lifstiden ägare af den så kallade Stenhusfabriquen i Norrkiöping, år 1739 fådt återstälde såsom contant disposition och som nu uti räkenskaperne ballanceras, til dess utrönt blifver, om samma skuldpost rätteligen bör beräknas under den afskrifning, som år 1756 blef beviljad genom skuldens afskrifning medelst 10 procents tilvärcknings-præmier, varandes Eckerman nu död och 30 år framledne, utan at denne skuld blifvit återfordrad.

Deputationen tilstyrcker, att utom hvad af desse fordringar genom Commercecollegii försorg af hallrätterne skulle kunna indrifvas, desse ballanceposter utur manufacturfondens hufvudböcker och räkenskaper måge afskrifvas och aldeles uteslutas.

Hvilket uppå skedd proposition bifölls.

13. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 13 sistl. October angående Borstbindareämbetets här i Stockholm giorde ansökning om tienlige utvägar til beständig erforderlig tilgång på inländsk svinborst. Ang:de svinborst.

Deputation förmäler, att Borstbindareembetet erbudit sig vilja genom commissionairen upkiöpa och med 1 d:r k:rmt betala hvarje marck inländsk svinborst, som dem til salu biudes. Deputationen tilstyrcker häruti bifall och at derföre

en allmän publication härom må utfärdas samt om borstens beskaffenhet, så att en hvar må upmuntras att af svinkreaturen samla en sådan borst.

Derjemte at denne rudimateria må tullfritt inom riket ifrån landet få til städerne föras. Men uti Borstbindareembetets begäran om tullfrihet på utländsk borst, och at embetet ensamt måtte få drifva borsthandel, kunde deputationen icke tilstyrcka bifall.

Betänckandet bifölls.

Complettering af bänckmännen.

14. Hr Gr. och Landtm.: Till besättiande af det ledige justitiecantzlersembetet behagade R. o. A. kanske at nu utnämna sine electorer; de skola väl, som förr varit vanligit, väljas af bänckemännen; men som åtskillige af de bänckemän, hvilka vid riksdagens början tilsattes, nu äro borta, så blifver nödigt at först complettera bänckmännerne; de afdelningar, för hvilka bänckemän saknas, behagade altså i ordning, som de blifva upropade, framträda i skrancket att välja.

Häruppå framträdde först 4:de afdelningen, och ingåfvo herrarne sine sedlar, hvilke öpnades, der det befants rösterne hafva utfallit för

Frih. Cederström, Claes 4,
Hr de Frietzkij, Claes 4,
Hr Malmerfeldt, Olof [ɔ: Eric] 4,
Frih. Leijonhufvud, Axel Gabr. 2,
Frih. Kagg, Lars 2,
Frih. Wachtmeister, Carl Adam 2.

De tre herrarne, som fådt mäste rösterne, lottade och blef bänckeman Hr Malmerfeldt, Eric[1].

21 afdelningen framträdde.
Röster fingo:
Hr Danckvardt Lilliesström, Joh. 7,
Hr Rotlieb, Philip Fred. 7,
Hr Torvigge, Gustaf 7.
Bänckeman blef Hr Thorvigge.

23 afdelningen följde häruppå.
Röster fingo:
Frih. Hummerhielm, Pehr 9,
Hr von Essen, Alexander 9,
Hr Modée, Axel Julius 9,

[1] I konceptprotokollet ursprungligen; *Olof*.

Hr Ruuth, Simeon 2,
Hr Prytz, Carl Gustaf 2,
Hr Bruno[w], Magnus 2.
Bänckeman Hr Modée.

25 afdelningen framträdde.
Rösterne utföllo för:
Frih. Stackelberg, Volmar Reinh. 2,
Hr Rotkirck, Ventz. Fred. 10,
Hr Klingenstierna, Eric 1,
Hr Cherpantier, Cl. Robert 4,
Hr Gyllenhammar, [Johan Gustaf] 9,
Hr Schmiedefelt, Carl Joh. 4,
Hr Pfeiff, Pehr Gust. 6,
Hr Leijonanckar, Fred. Vilh. 1.
Bänckeman Hr Rotkirch.

43 afdelningen kom nu i ordningen.
Röster fingo:
Hr Falcker, Carl 7,
Hr Ehrensverd, Augustin 7,
Hr Gripenberg, [Magnus Vilhelm] 7,
Hr Wrangel[1] 1,
Hr Gyllenram, Hindr. 1,
Hr Stålhammar, Adam 1.
Bänckeman Hr Ehrensverd.

50 afdelningen upropades derefter.
Rösterne utföllo för:
Hr Rappe, Gustaf 9,
Hr Gyllenstolpe, Carl Edvard 9,
Hr Alströmmer, Johan 9,
Hr von Scheven, Ernst Fred. 1.
Bänckeman Hr Alströmmer, Joh.

52 afdelningen kom häruppå.
Röster erhöllo:
Hr von Helandt, [Johan] 7,
Hr Fock, [Reinhold Vilhelm] 7,
Hr Franckenheim, [Carl Natanael] 7,
Hr von Baltzar, [Augustin Wolfgang] 1,

[1] Varken i uppropslistan eller i den i Allegater I befintliga »afdelningslistan» finnes någon Wrangel för de ätter, som tillhörde 43 avdelningen.

Hr(!) Lybecker, [Göran Reinhold] 1,
Hr Munsterhielm, [Anders Gustaf] 1.
Bänckeman Hr Fock.

56 afdelningen följde sedan.
Röster fingo:
Hr von Platen, [Baltzar Achates] 7,
Hr Lagersverd, [Fredrik] 7,
Gref. Duker, [Gustaf Vilhelm] 7,
Hr de Carnal, [Carl Constantin] 4,
Hr Uggla, [Leonard Magnus] 4,
Hr Oldenskiöld, [Erik] 4.
Bänckeman Grefve Duker.[1]

Sedan således hrr bänckemäns antal blifvit completterade, hemstälte

Hr Gr. och L a n d t m., om icke bänckemännen kunde efter anslag träda tilsammans att välja electorer, 24, då de andre respective stånden valde 12 hvart stånd.

Detta bifölls.

Ang:de Riksdagstidningarnes kringsändande till alla kyrckor.

15. Företogs ånyo det af Hr Nathanael Franckenheim ingifne och den 4 sistl. September upläste memorial, af innehåll, att då falska ryckten ofta kunna hos allmänheten giöra vidrige intryck, så torde sådane bäst kunna förekommas derigenom, att Riksdagstidningarne vid hvarje socknestugu och uti hvart härad finnas öfver hela riket, så at menigheten til dem äger en snar och obehindrad tillgång. Att derföre hvar kyrcka och hvart härad i riket borde prænumerera uppå desse tidningar och prænumeration dertil tagas af kyrckans medel samt af häradets andel i sakören. Till lindring uti kostnaden borde tidningarne utan postporto af hvar ock en få inom riket med posten afsändas och derföre åläggas utgifvaren at utan annan vedergällning än den vanlige prænumeration besörja om deras rigtige afsändande til landshöfdingarne, hvilke sedan på sätt, som det sker med förordningarne, besörjer deras kringsändande. Äfven som Riksdagstidningarnes utgifvare bör vara förbunden at efter riksdagens slut förskaffa en hvar af de hemreste riksdagsfullmägtige, som honom derom anlitar, fortsättningen och slu-

[1] Suppleringen av förnamnen i ovanstående namnlista är gjord efter avdelningslistan.

tet af Riksdagstidningen utan vidare betalning än prænumeration.

Hr Linderstedt, Eric: Detta blifver en contribution på kyrckor, häradskistor och riksdagsmän, så mycket mera utur sin ordning, som ingen kan emot sin vilja påläggas at kiöpa Riksdagstidningarne.

Hr Gr. och Landtm. giorde proposition: Bifaller R. o. A. det upläste memorialet?

Men den besvarades med Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm.: Vilja herrarne votera i denne saken?

Frih. Grönhagen: När proposition är besvarad med Ja och Neij, lär votering ej kunna undvikas.

Hr Linderstedt, Eric, itererade, at han icke kunde samtycka til denne sak, efter han ansågo densamma för en contribution; ville likväl icke påstå votering utan allenast hafva sin tancka til protocollet reserverad.

Frih. Grönhagen hade icke förmodat, at sedan denne sak en gång blifvit lagd på bordet, densamme åter skulle komma före.

Af vördnad för den pluralité, som han förmärckte hos R. o. A. vara bögde at bifalla memorialet och at ei borttaga R. o. A:s angelägnare stund, begaf han sig väl ifrån att begära votering, men förbehölt sig at uti et memorial[1] få närmare deducera sin tancka och skälen dertil.

Frih. Cederström ansåg detta som en contribution, den han ej kunde samtycka till, hvilket han ville hafva i protocollet för sin räkning infördt utan at yrcka votering.

Hr Carp[e]lan förklarade, at han aldrig gifver sitt samtycke til en sådan contribution; han funno dessutom, att prænumeration på Riksdagstidningen voro nog dyr, och önskade bättre pris. Men då han detta til protocollet förklarat, begärte han likväl ej votering.

Sedan bemälte herrar således begifvit sig ifrån votering och ingen mera densamme yrckade, ansågs memorialet vara bifallit.

Ang. Manuf.-contoirets räkenskaper.

16. Föredrogs Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 27 sidstledne October angående tilståndet och beskaffenheten af Manufacturcontoirets räkenskaper.

Deputation giör en berättelse, huru med räkenskapernes

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *memorialet.*

hållande öfver manufacturfonden tillgådt ifrån dess förste början, och indelar den uti fyra särskilte tidehvarf.

Det förste ifrån år 1727, då landshielpen först beviljades och stod under Landshielsdeputationens förvaltning.

Det andre ifrån år 1739 i Maii månad, då Manufacturcontoiret först inrättades.

Det tredie ifrån år 1743, då betieningen uti Manufacturcontoiret ökades och tullkamrarne giorde redo för den i tullar upburne manufacturhielpen.

Det fierde ifrån 1766, då manufacturfonden sattes under Kongl. Commercecollegii disposition och tullräkenskaperne gingo till öfverseende uti Kongl. Kammarrevision men medlen sattes in uti Kongl. Statscontoiret.

Den vidlyftige omgång, som nu erfordras vid manufacturfondens förvaltning, i det flere betiente såväl uti Commercecollegio som i Statscontoiret och vid Tullvärcket med räkenskapernes hållande sysslosättas, hade föranlåtit deputationen, sedan alle fyre tidehvarfven blifvit omständeligen genomgångne och beskrefne, att tilstyrcka, det måtte räkenskapsvärcket öfver manufacturfonden åter sammanfogas uti ett bokslut och jämte sielfve fonden lämnas under Kongl. Commercecollegii vård att förvaltas på lika sätt, som Manufacturcontoiret det i sin tid giordt, och att följackteligen tullkamrarne ifrån nästa års början måge giöra särskilt redo til bemälte collegium för hvad af manufacturfonden der inflyter, och denne fond hädanefter aldrig inblandas uti de öfrige kronans räkenskaper eller höra under någon annan revision än den specielle vid Kongl. Commercecollegium och den generelle inför Riksens Ständers Handels- och manufacturdeputation vid riksdagar, hälst den altid varit, är och bör förblifva en fond, som med kronans statsvärck alts ingen gemenskap äger.

Detta blef uppå giord proposition bifallit.

17. Sluteligen uplästes hrr electorernes val til ledamot uti Expeditionsdeputationen:

I stället för Hr Linnerhielm, Jonas, Hofrättsråd, hvilkens rum enligit bemälte deputations extractum protocolli af d. 17 sistl. November är vordet för ledigt ansedt,

Hr Silfversparre, Aron Gustaf, Kammarherre.

Detta igenfinnes ibland bilagorne til protocollet.

Häruppå åtskildes R. o. A. kl. 2 eftermiddagen.

År 1769 den 25 November.

Lördag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen och af protocollet för d. 25 September continuerades med at justeras til någon del men hant ej til slut. Hvaruppå föredrogs Justering.

1:o Secrete Utskottets extractum protocolli af den 9 October sistledne angående pension för Majoren och Riddaren af Kongl. Svärdsorden Gustaf Fredrich Ehrenstolpe. Secrete Utskottet förmäler, at denne välförtiente officeraren 1758 vid Fehrbellin blifvit af ett musquetteskott svårligen bleusserad i vänstra låret och en del af lårpipan splittrad, så att han måst taga afsked och sedermera under smärtefulla plågor tid efter annan låta utskära benskerfvor af lårpipan, utom det att blessuren fordrar dagelig tilsyn och den kostnad på fältskär, skjötsel och medicamenter, att allenast de tvenne sist förflutne åren dertil åtgådt enligit bevis af Fältskärarn Israel Göhle 2000 dahl. s:rmt och 19 större och mindre benskerfvor blifvit uttagne, hvilket, jämfört med hvad bemälte Major förut måst påkosta, nogsamt beviser, at hans förmögenhet der-[i]genom så blifvit medtagen, at han för en framtid måste vara försatt i ett svårt bekymmer om sin bergning och utkomst. Pension för Major Ehrenstolpe.

Sådane öme considerationer jemte det at Majoren Ehrenstolpe, som uti ofvanberörde affaire vid Fehrbellin blifvit fången, icke fådt til godo njuta Kongl. Maij:tts förordnande af den 8 September 1761 angående frie medicamenter för de i pommerske kriget blesserade officerare, föranlåter Secrete Utskottet tilstyrcka, at den pension af 300 dahl:r s:rmt, som bemälte Major åtnjuter årligen, måtte med 100 dahl. samma mynt tillökas, så at han hädanefter årligen må bekomma 400 dahl:r samma mynt.

Hr Lagersverd hade ingenting att påminna vid Secrete Utskottets tilstyrckande för Majoren Ehrenstolpe; men önskade, at ej ledamöter i Secrete Utskottet måtte anmäla sådane mål immediate, som han tyckt sig hafva fattat vara skedt med detta, utan att Secrete Utskottet icke uptager andre saker än de, som ordinaria via inkomma.

Hr de Frese, Otto Henrik[1], upläste utur extractum protocolli, at Hr Landshöfdingen och Riddaren Boje til Kongl. Maij:tt ingifvit underdånig böneskrift härom och att Kongl. Maij:tt i anseende til de i detta mål fundne bevekande skäl genom utdrag af rådsprotocollet remitterat saken til Riksens Ständer.

Hr Lejonstén var ej eller emot hvad Secrete Utskottet nu tilstyrckt men önskade, at flere officerare, som voro i lika belägenhet med Majoren Ehrenstolpe, måtte förunnas lika bevågenhet, hvarom han utbad sig att med memorial få inkomma.

Uppå skedd proposition bifölls Secrete Utskottets extractum protocolli.

Ang. Lovisa stads ansökning om 300 d:r s:rmts afskrifning på inkommande viner.

2. Upläste Secrete Utskottets extractum protocolli af den 9 October sistl. angående Lovisa stads ansökning at få på den inkommande stora sjötullen årligen decourtera eller ock at få transportera på någon handlande i en annan stad den källarefrihet, som bemälte stad lika med andra rikets städer blifvit förunnad at få afskrifva uti tullen på de til staden utifrån inkommande viner, 300 dahl:r s:rmt, til Magistratens aflöning, efter staden för egen räkning ej kan utrikes ifrån införskrifva viner; hvilket staden begär såväl för framtiden som de åtta år, som framfarit, sedan de vid stadens första anläggning beviljade frihetsår til ända lupit.

Ehuru Secrete Utskottet icke kan tilstyrcka, att Lovisa stad af de der inflytande sjötullsmedel oafkortat må niuta sin källarefrihet utan afseende derpå, om staden directe utrikes ifrån införskaffar sine viner eller ej, emedan i den senare händelsen decourtation skulle ske i tullen för andre varor än viner och främmande drycker, hvilket voro stridande emot hvad förordningarne stadga, ej eller att staden emot samma förordningar kan anses berättigad til någon ersättning för de framflutne tider; så kan Secrete Utskottet likväl ej undgå at tilstyrcka det begärte tilstånd at få transportera stadens källarefrihet på någon annan stad, hvarifrån de kan hämta sine vinbehofver, såvida Lovisa stad, då den nu ej äger tilfälle at sielf med egne skepp utrikes ifrån införskaffa sine viner, annars skulle gå miste om det understöd för staden til sin Magistrats aflöning, som Kongl. Maj:tt genom förberörde

[1] Rättat från förlagans: *Fredr.*

staden förundte frihet påsyftat, och transporter af slike friheter ifrån en stad på en annan jämväl för detta varit brukelige.

Hr Gyllens[v]ahn ville först veta, om denne ansökning voro giord med Borgerskapets samtycke, på det sedermera ej måtte protest deremot ske, hvilket han påminte sig vara händt med Eskilstuna, som nu begär at få rifva en förening, ingången för länge sedan och ratificerad af Ständer, emellan staden och några brukspatroner Rothoffar angående en ägoskillnad. Dessutom mindes han, at Lovisa stad alle riksdagar skaffat sig förmåner, så at detta väl må sägas neij til. Borgerskapet kunde nog skaffa sig sine viner sielfve, som i andre stapelstäder sker, ty de voro förmögne och lefde i allmenhet ganska väl, det han af egen erfarenhet kunde intyga. Dessutom visste han, at Secrete Utskottet sidstl. riksdag afslagit en sådan ansökning, och detta må hvila till nästa riksdag.

Hr de Frese berättade, at han uti Urskillningsdeputation sedt detta vare et ibland stadens postulater redan vid siste riksdag och vid denne förnyad, altså måste det vara med stadens Borgerskaps samtycke; dessutom när staden kommer til den förmögenhet, at han [ɔ: hon][1] kan skaffa sig sielf sine viner, så lär han [ɔ: hon][1] nog bevaka sin förmån och återtaga det contract, som han [ɔ: hon][1] nu och intil dess begär låf at få sluta om sin källarefrihet med någon handlande af en annan stad.

Hr von Engeström påminte, at hvad staden nu begärt, icke giorde för kronan någon ny kostnad öfver den, som redan är til Magistratens aflöning bestådd. Och att helt olika förhöllo sig med den begäran, Eskilstuna stad giordt att få uphäfva en ingången förening, hvilken å andra sidan påstås böra blifva orubbad för alle tider, och en källarefrihet, som Lovisa redan äger och bör äga men endast begär låf at få accordera bort, til dess staden blifver i stånd at sielf nyttia densamma.

Hr Alströmmer, Claes, intygade det ej vara ovanligt, som commissarius uti Commercecollegio hade han sig bekant, at flere men i synnerhet upstäder på detta sätt accorderat bort sin källarefrihet til handlande i stapelstäder och, om så ej voro, kunde desse städer ej hafva deraf gagn.

[1] Konceptprotokollet.

Uppå skedd proposition bifölls, hvad Secrete Utskottet tilstyrckt.

Ang. Lieutenant von Schedvins lön.

3. Secrete Utskottets extractum protocolli af den 9 October sistl. angående den lieutenantslön, 246 dahl:r silf:rmt, som vid 1756 års riksdag blifvit Lieutenanten i arméen Daniel von Schedvin af Riksens Ständer tillagd men enligt Kongl. Maij:ts bref af den 2 October 1766 uppå Riksens Ständers då giorde underdånige anhållan åter indragen. Till at förena desse tvenne Riksens Ständers olika beslut föreslår Secrete Utskottet til förklaring öfver det senare beslutet, at med lönens indragning må anstå til den tid, som uti det förre beslutet utmärckt blifvit, nemligen då Lieutenanten von Schedvin erhåller befordran til värckelig lieutenantstienst, hvilket om det af Riksens Ständer bifalles, så kommer berörde lön ånyo att i staten upföras och hädanefter til nästnämde tid bestås.

Detta bifölls uppå skedd proposition. Allenast

Hr Leijonstén påminte, at von Schedvin jemte denne lön äfven erhölt et fideicommisse om 100 000 dahl. k:rmt såsom betalning för den tilämnade anläggning, han uptäckt, och ville gierna veta, hvart det tagit vägen, efter han derigenom kunde vara tilräckeligen belönt. Dock voro han ej emot det, som nu blifvit tilstyrckt, allenast att de, som 1743 giort sig lika så förtiente, äfven måtte varda ihugkomne och hugnade.

Ang. stämplat papper till ansökningar hos öfverdirecteurerne vid Tullvärcket.

4. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 9 Octobr. sistl., hvaruti tilstyrckes, at de enskilte ansökningar och handlingar, som til öfverdirecteurerne vid sjö- och landttullarne ingifvas, måtte beläggas med lika hög stämplat pappersafgift som i de städer, der kämnersrätt är, förordningen af den 14 Januarii 1748 för magistraterne utsätter at böra brukas.

Detta bifölls.

Ang. Directeuren Nymans lön.

5. Secrete Utskottets extractum protocolli af den 26 October 1769 angående den lön, 1000 dahl:r silf:rmt, som Directeuren vid stycke- och jernbruken Hans Nyman 1761 års riksdag blifvit tilerkiend för sin vettenskap med järncanongiutningens förbättrande med [ɔ: men][1] vid 1765 års riksdag blifvit indragen, hvaruti Secrete Utskottet i anseende till

[1] Konceptprotokollet.

flere anförde skäl håller före at Directeuren Nyman i kraft af det med honom ingågne contract, hvilket han på sin sida upfylt, är berättigad at få njuta den i fråga varande lönen til godo.

Detta bifölls.

Hr Liljehorn hade väl icke emot hvad som nu blifvit bifallit; allenast ville han påminna den omständigheten, at då canonerne, som efter Nymans förbättrade method blifvit giutne, komma at pröfvas, ibland annat iackttagas må, at med dem skiutas 40 à 50 skått en svite; hålla de det profvet, så förtienar hans påfinning at belönas.

Doctor Rabenii sammandrag af lagar och förordningar ang:de.

6. Föredrogs Justitiedeputationens betänckande af den 25 October sistl. angående det sammandrag af rikets lagar och förordningar, som Kongl. Maij:tt på Riksens Ständers underdånige tilstyrckande i nåder updragit Juris Professoren och Ombudsmannen vid Kongl. Accademien i Upsala Doctor Olof Rabenius att författa.

Deputationen förmäler sig af Professoren Rabenii ingifne berättelse hafva inhämtat, huru han redan långt hunnit med att samla desse stadgar, alt sedan Konung Gustaf den 1:stes tid utkomne, hvilke utom Stockholm och archiverne på flere ställen måste upletas; men at han derjemte anmält de många hinder, som hans trägne embetssysslor såsom Academiens ombudsman giöra honom häruti och i anseende dertill han om ledighet derifrån anhållit.

Deputationen finner, att så länge Professoren Rabenius med bevakningen af Academiens granlaga och vidlyftige rättegångsmål är sysslosatt, han föga kan lägga hand vid ofvanberörde honom updragne och för det allmänna angelägne arbete, och hemställer derföre, om icke bemälte Professor må i så måtto lämnas tienstefrihet, at han ifrån bevakningen af Academiens processer eller den i synnerhet så kallade ombudsmanssysslan endtledigas, på det han derigenom må vinna et nödigt tilfälle att merberörde arbete med behörig drift fulfölja och fullborda. Men huru sysslan emedlertid bör förvaltas och om eller i hvad mån Professoren Rabenius dertill af de honom bestådde rese- och tractamentspenningar bör bidraga, det tror deputationen bäst vara att til Hans Kongl. Höghet Kronprintsen såsom Academiens höga cantzler öfverlämna at efter omständigheterne derom förordna, efter som tilståndet af Upsala Academies räntecammare synes kunna tåla.

Detta bifölls.

Ang. upodlingar i allmenhet.

7. Uplästes ånyo det d. 18 November sistl. redan förehafde betänckande ifrån Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen af d. 10 October förledne angående upodlingar vid landtbruket i allmänhet och hvilke deputationen på det sättet tilstyrcker, att å hvarje hemman årligen i tre år upodlas 1/2 tunneland eller ock at, hvarest tilfälle ej dertil gåfvos, et deremot svarande arbete af dikning och dylikt å gamla moderåkern nedlägges och å de smärre hemmansdelar at arbetet lämpas i proportion efter det, som angående ett helt hemman sagt är.

Hr Uggla, Leonard Mag.: Långt ifrån att vara emot hvad deputationen i detta betänckande tillstyrcker, önskade jag allenast, att derjemte måtte af deputationen upgifvas, huru detta skall kunna värckställas och huru det låter sig giöra att häröfver hålla hand.

Hr Wachschlager, Hinric: Det är betänckeligit at pålägga en lag, som kan i flere delar möta hinder, då den skall värckställas; den landtman, som har lämpeligit utrymme, upodlar nog utan förordning, om han är idog; den lata eller okunnige hålles ej dertil genom en sådan förordning.

Dessutom åker utan äng i proportion bär sig icke i längden, altså är i början ängens upodlande angelägnast, hvarföre vid hvart hemman undersökning först bör anställas, huruvida ängen tål mera åkerjord eller den gamle åkerjorden fordrar mera äng. I allmänna termer at bifalla upodlingar kan iag derföre ej vara ense med; men väl antager jag principen såsom ganska god. Det fordras mycket penningar för en landtman, som vill upodla, och dem har han sällan. På arbetares och tienstefolcks kläder, föda och höga löner förlorar han mycket i penningar men långsamt får han dem igen utaf sine producter. Det är dessutom i hela landet en klagan öfver brist på tienstefolck och arbetare, blifver derföre bäst at remittera detta betänckande tilbakars til deputationen at närmare utse medlen til väckställigheten men i synnerhet at förut gifva oss project til en förbättrad tienstehionsordning.

Hr von Engeström, Jonas: En sådan förordning har ock deputationen tänckt uppå. Men begge desse ämnen kunna ej blandas utan lärer deputationen upkomma särskilt med tienstehjonsförordningen.

At handhafva hvad som är projecterat om upodlingen, dertil behöfves ej mer, än att landshöfdingen får magt att enligit sin instruction dermed förfara. Genom kronobetieningen och tilsatte oeconomieupsyningsmän hålles lätteligen en hvar til sin skyldighet.

Vid deputationens tilstyrckande at upodla jord till åker utan at något är talat om äng får iag allenast nämna som et skäl, at deputation ansåg för godt at först täncka på födan för menniskiorne och sedan för creaturen.

Hr Schönberg: At pålägga landtman en viss tid, inom hvilken han skal uptaga ny åker eller förbättra så och så mycken gammal, låter väl säga men icke practicera sig. Ofta hinner han ej mer med det folck, han äger, än at vidmagthålla den jord, som redan är uptagen; knapt är det giordt och torde hända svagt nog, förr än årstiden hindrar honom att något mera röra vid jorden; på de ställen, där all brukbar marck är uti sin häfd, hvar skal hemmansbrukare börja upodla? Är derföre denne författning, om den giöres generelle, olämpelig på månge ställen; och altså för til at vinna det goda ändamålet, som deputationen påsyftar, nödigt, at författningen lämpas efter hvarje landsorts beskaffenhet.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Den ökar Svea land och odlar Svea jord; arbete och kundskap fordras[1] härtill. Icke giör häruti penningebrist hos landtman något hinder, tvärt om ser man, at de socknar, der minsta penningarne finnas, äro oftast mäst upodlade. Derföre bör efter min tancka härtil användas lagom penningar, åtminstone förebyggas at ej för mycket deraf kommer uti menighetens händer, ty derigenom blifver han endast lat och arbetar icke. Är altså principen, som deputationen följdt, oemotsägeligen den bästa, at icke genom store förskotter och lån vilja befrämja landsculturen. Men när vi vilja giöra en lag, böre vi ej försumma at efterse, hvad som kan värckställas, innan vi antaga densamme, blott för sin nytta. Denne projecterade blifver omöijelig uti värckställigheten; få hemman äga nog utrymme til nya upodlingar utan at skada någon annan del af sin hemmans nödige jord, och de, som hafva utrymme, finna ingen tilgång på hielp i arbetet, alt nog om de hinna rätt upodla den gamla moderjorden. Gräs är nödigt för den, som vill

[1] Efter konceptprotokollet rättat från förlagans: *för deras.*

underhålla kreatur, och utan kreatur kan man aldrig få åkren i stånd; hvartill gagnar då den vidlyftige åkermarcken, som alle år skall ökas, då man sedan icke äger tilräckeligit at dermed underhålla den. Betänckandet säger väl, at i stället för nye upodlingar där kan dikas omkring gammal åker, men det är för generelt sagt, månge hemman hafva åkrar, som ej tåla dikning. Om en lag skall giöras, bör den innehålla något, som binder; men här frågas med skähl, hvad skall den hafva, som ej lyder denne lagen? Desse med flere considerationer leda mig til den mening, at betänckandet må återremitteras at närmare utarbetas.

Med alle de förskotter och præmier, som Sverige utgifvit för at sätta fabriquer och näringar i stånd, hafve vi aldrig kostat på jordbruket, som likväl är modren til alle andre näringar. Ehuru man i Sverige har samma ämne til jord som annorstädes, gifver hon oss likväl ännu icke egen föda. Det är altså uti ganska nyttigt och angelägit ämne, som Kammaroeconomiedeputationen utarbetat detta betänckande, och med all tacksamhet emot de värde ledamöter i deputationen, som behagat täncka häruppå, böra vi upmuntra deputation at fortfara och at komma med närmare förslag, huru vår jord må hielpas utur sin vanmagt.

Grefve Creutz: Alle äro vi ense derom, att jordens upodling blifver den säkraste väg att öka rikets styrcka, men vi hafva ännu ej förenat oss om medlen. Några vil iag föreslå.

Med tvång finner iag såväl som flere ledamöter, hvilke för mig talat, att det icke bör ske, ej eller kan författningen giöras generelle, ty orterne äro olika; voro altså bäst, om hvad som häruti stadgas, blefvo lämpat efter hvarje orts utrymme, folckrikhet och förmögenhet.

Dernäst om genom upmuntringar landtmannen kan förmås at arbeta och upodla sin jord; en snäll afsättning, som derjemte i möijeligaste måtton lättas, är väl den förnämsta upmuntran; sedan böra dertil komma små belöningar; jag säger med flit små, ty den rike upodlar nog utan belöning, när han ser sin vinst dervid, men den fattige måste genom præmier, lämpade efter hans vilkår och flere omständigheter låckas och förmås dertill.

Storskiftesdelningen är äfvenväl en angelägen sak, som bidrager til upodlingar; ty när man har sitt afdelta stycke til-

sammans på ett ställe visserligen, lägger man mera arbete derpå, mera håg och mera omvårdnad, än då man öfver et vidt fält skall emellan grannars jordelar söka upp sine åkerlappar eller bruka ängbete och skog samfält med andre; derföre är nödigt, at den med all försigtighet allestädes påyrckas. Genom storskiftesdelningen vinnes ock en hufvudsakelig omständighet, som till landets upodling hörer, iag menar folckhopens, den i jorden arbetande folckhopens tillökning, då hjonalag byggas och nye hushåll sättas på de genom storskiftet utstakade delar. Härvid får iag sedan tillägga, att om oeconomieupsyningsmän tilsattes uti häraderne eller socknarne, som fingo magt at under landshöfdingens inseende undervisa den okunnige och tilhålla den late at uparbeta sin jord, så torde härigenom mycket vinnas till vårt ändamål.

Jag vill gierna förena mig deruti, at detta betänckande återremitteras med bifall til Kammaroeconomiedeputationen, som gifver project, huru detsamma bäst må kunna värckställas och lämpas efter hvarje orts beskaffenhet.

Hr Rotkirch: Om värckställigheten skall bero på kronobetieningens handhafvande, så blifver den lahm; sällan syna de kronohemman, som likväl borde ske esomoftast, lika så kan det gå med upsyningsmännen; altså må deputationen äfven upgifva säkerhet för värckställigheten, så at landshöfdingarne kunna tilhålla kronobetieningen eller desse oeconomiske upsyningsmän at fullgiöra sin skyldighet.

Frih. Sparre, Carl: Jag högacktar intention att skaffa och befordra upodlingar; men tror icke, att vi komma dit genom den vägen, som deputation föreslagit.

Jag har den äran at styra et län, som innehåller stora ödemarcker och där visserligen all lägenhet är til upodlingar, men iag ser dageligen, huru svårt det är at hålla gamla moderjorden häfdad, som sig bör; hvad ville det icke gifva mera svårighet at få nya upodlingar. Så månge hinder hafva ock i senare åren upkommit emot landtculturen, at den ej annat kan än gå långsamt; lätta penningar, missväxter, folckbrist, disproportion emellan värdet af landt- och stadsmannavaror hafva tryckt jordbrukaren, utan att få hielp emot desse svårigheter kan man icke begära, at landtmannen kommer långt. Fåfängt blifver altså at säga, det skall giöras, när man ej tillika säger, huru det kan blifva värckstält, det stadnar af sig sielf och vi falla snart tilbaka uti samma tilstånd, som

vi voro förut. Önskeligt voro, om deputationen ville upgifva de medel, som kunna lända til upodlingars befrämjande och huru långt en nitisk landshöfdinge får gå för att tilhålla den late, den slurvige arbetare at skiöta moder jorden och efter omständigheterne uptaga ny.

Får landshöfdingen ej mera styrcka at utöfva sitt ämbete in oeconomicis, än han hittills haft, så hielper det icke at öka våre hushållslagar, vi äga dem redan månge nog och rätt gode. Kongl. brefvet af år 1740 är icke tillräckeligit at befästa landshöfdingens myndighet i detta.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. behaga remittera detta betänckande tilbakars til deputationen at närmare efterse och uti en specielle detaille författa medel och utvägar, huru et så nyttigt ändamål, som detta är, må vinnas.

Hr Wachschlager, Gustaf: Tjenstehionsordningens förbättrande är högst angelägen, derföre må uti proposition införas, at deputationen med project derom inkommer.

Härtil svarades af flere Kammaroeconomie[deputationens][1] hrr ledamöter, att den voro under arbete.

Hr Liljehorn bad deputationens hrr ledamöter att vid detta nyttia, hvad som nu under discourserne blifvit omnämt, isynnerhet at landshöfdingarne få mera magt in oeconomicis; at de måge få tilsätta och authorisera landthushållare, de idogaste och mäst förfarne, som kunna hafva tilsyn öfver detta.

Frih. Sparre påminte at äfven måtte utstakas, huru långt landshöfdingarne få gå härmed.

Om vi tro, at landthushållare skulle giöra tilfyllest at upmuntra Allmogen, så missräkne vi oss. De missbruka ofta sin myndighet, utan at landshöfdingen kan det förekomma, ty de äro utan ansvar och giöra dermed mera hinder samt afskräma folcket ifrån landtbruket, som dessutom är nog betungat med pålagor, eftersyner och flere tvång.

Hr Wadenstierna, Thomas: Allmogen och Borgare gå ej in uti at antaga några upsyningsmän i landthushållningen, det har man redan nog funnit uti deputationen, där detta ärende varit före.

Hr von Nackreij: Kanske såsom hinder emot landets upodling icke utan skäl bör räknas de författningar, som hos

[1] Konceptprotokollet.

oss äro emot folckökningen; utan folck odlas icke jorden. Friheten för folcket at få sätta sig ned på smärre hemmansdelar är i min tancka en hufvudsakelig omständighet, som härvid bör ihugkommas. Ett hionelag med en liten del odlar sin del värckeligen bättre än en annan, som har mycken jord at öfverfara och skall giöra det med legohion. Uti Vermeland och uti Dalarne hafva vi tydelige exempel derpå.

Hr Gr. och Landtm.: Alle desse omständigheter torde uti deputationen väl blifva påtänckte, om R. o. A. skulle behaga utan någon tilläggning remittera betänckandet tilbakars til Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen.

Hr Modée påminte, at jordpäron voro en födande växt både för folck och kreatur, mindre granlaga om jord och at skiötas, och hemstälte, om icke någon utväg kunde vidtagas til at få den mera allmänt in uti riket.

Borgarståndets deputation.

Härvid anmältes, emottogs och infördes på vanligit sätt en deputation ifrån Borgareståndet, 12 personer.

Borgmästaren Kiörning, som förde ordet, anmälte jemte ståndets vördsamste och hörsamste hälsning, hurulides ståndet ville til R. o. A. hafva recommenderat

1:o Handels- och manufacturdeputationens betänckande om handtvärckerierne,

2:o Bondeståndets extractum protocolli om Trelleborgs ansökning at få igen sine stadsprivilegier,

3:o saken emellan Eskilstuna stad och de bredevid belägne järnmanufacturvärck, så at R. o. A. behagade uti beslutet förena sig med Borgareståndet.

Deputationen besvarades af Hr Grefven och Landtm. samt afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Ang:de upodlingar i allmenhet.

Hr Gr. och Landtm. återtog häruppå sin redan giorde fråga, om icke det förevarande betänckande kunde remitteras til Kammar-, oeconomie- och commercedeputation utan någon tilläggning.

Hr Ramsaij begärte, at deputation måtte vara påtänckt på medel, huru spannemålsprisen för framtiden måtte blifva mera visse och stadgade, som hittils varit så ostadige, ehuru årsväxten icke slagit felt.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Om vi vilja giöra en författning til vår landshushållnings uphielpande, går det icke an at komma styckevis, utan bör alt regleras uti en systeme och procederas i en naturlig ordning dermed, så at alle hus-

hållningens grenar sammandragas och consolideras til ett ändamål; besuttne landshushållare förstå det aldra bäst, kunde icke uti hvar landsort formeras societeter af sådane, hvilke sedan med sine tanckar deröfver och hvad de utarbetat inkomma?

Hr Liljehorn tilstyrckte inrättning af landthushållare, hvilke kunde få instruction och vara under ansvar hos landshöfdingen för deras giöromål, ty om ej denne myndighet tildelas honom, blifver det omöijligt, at han härvid kan giöra något, som af embetet med skäl bör förväntas.

Hr Gr. och Landtm. hemstälte ännu en gång, om icke, då alle äro ense at återremittera betänckandet, han kunde nu få giöra proposition till remisse, efter alt, hvad vidare discoureras, icke denne gången befordrade sakens slutelige afgiörande; och frågade:

Bifaller R. o. A., at detta betänckande återremitteras till Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen at närmare efterse och med en specielle detaille, lämpad efter hvarje orts beskaffenhet, inkomma, huru och på hvad sätt et så nyttigt ändamål, som detta är, må kunna til värckställighet befordras.

Detta besvarades med Ja.

Deputation ifrån Bondeståndet.

8. En deputation ifrån Bondeståndet, 12 personer, anförd af Sven Håkanson, anmältes, emottogs och infördes, hvilken hos R. o. A. recommenderade tvenne saker, den ene om jägeriebetieningen i landsorterne, den andre om skattekiöp på Prestetomtahemmanet.

Hvilken Hr Gr. och Landtm. besvarade och gaf löfte at ej upskiuta med desse måls föredragande, hvarefter deputation afträdde, ledsagad på vanligit sätt.

Ang. frihetsår för bruks- och manufacturvärck.

9. Uplästes Handels- och manufacturdeputationens i sammanträde med Bergsdeputationen den 14 sistl. October afgifne betänckande angående frihetsår för bruks- och manufacturvärck.

Deputationerne förmäla, huruledes Secrete Utskottet vid sistförledne riksdag den 1 October 1766 tilstyrckt Kongl. Maij:tt, at inge andre bruks- och manufacturvärck måge blifva delagtige af frihetsår hädanefter än sådane, som annars icke kunna komma sig före men gifva säkert hopp at vid frihetsårens förlopp blifva i stånd at utgiöra den rättighet, som kronan af dem fordra kan, äfven at alle tilökningar

och förläningar på en gång til något visst determinerade friheter och frihetsår hädanefter måtte aldeles innehållas, såvida ej någon olycka, som förut ej kunnat förekommas, satt et värck uti obestånd.

Men de sammanträdde deputationerne finna numera för godt och nyttigt, och det i anseende til flere andragne betydande skäl, hvaribland äfven det blifver anfördt, at kronans inkomster af sådane med frihetsår understödde värck anseenligen under frihetsåren finnas hafva ökat sig att tilstyrcka Riksens Ständer, det måtte hvad Secrete Utskottet sidstl. riksdag härvid giordt numera til sin kraft och värckan uphöra, samt att de förre författningar hädanefter på samma sätt som för år 1766 lända vederbörande til efterrättelse, utan at kongl. brefvet, utfärdat d. 31 October 1766, i anledning af ofvanberörde Secrete Utskottets författning må dervid i vägen ligga.

Uppå giord propositon bifölls detta.

10. Hr Gr. och L a n d t m. anmälte, at hrr bänckemän nu haft sammanträde och utvalt electorer, hvilke komma at i sammanträde med de andra ståndens electorer välja justitiecantzler.

Bänkmennens val til electorer.

Förteckningen upbröts och uplästes sådan som den ibland bilagorne til detta protocoll igenfinnes (Bil. 11).

Hvarefter Hr Grefven och L a n d t m. hemstälte, om icke Grefve Levenhaupt såsom ordförande kunde få giöra anslag för electorerne at efter slutat plenum sammanträda til att förrätta valet, hvilket bifölls.

11. Uplästes Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 27 October nästledne angående nödige anstalter til spinneriernes utvidgande och förkåfran.

Ang. spinneriernes utvidgande och förkåfran.

Desse anstalter föreslår deputionen uti 19 särskilte puncter, som angå dels understöd af manufacturfonden til nödige värcktygs anskaffande för dem, som vilja anlägga ordentelige spinnerier; dels frihet för en hvar, som i sitt hus eller hos andre vill låta spinna; dels præmier för hvar sträng spunnit lin och ullgarn med mera, alt efter dess ort och frihet; dels beskydd för det folck, som spinna, och deras upmuntran samt huru detta alt må med ordning och under Commercecollegii samt landshöfdingarnes upsigt befordras til värckställighet.

Härvid var bilagt formulaire til berättelse om spinnerier-

ne, som ifrån hvarje ort borde årligen til Commercecollegium ingifvas.

Hr Liljehorn: Betänckandet är ganska godt, allenast det ej gifver anledning til att taga bort folcket ifrån åkerbruket til spinnerier.

Härtil svarades, at detta är redan förebygdt uti betänckandet och den 6:te puncten.

Hvarefter proposition giordes och betänckandet bifölls.

Ang. timmerhandelen i Vermeland.

12. Föredrogs Handels- och manufacturdeputationens betänckande af d. 23 November sistl. angående det förfall, hvaruti timmerhandelen i Vermeland råkat, och genom hvad medel den åter må uphielpas.

Anledningen härtil förmäler deputationen sig hafva fådt genom Jösse och Nordmarks häraders i Vermeland och Dahl anhållan vid denne riksdag, etdera at få sitt timmer i Åmål och Giötheborg bättre betalt af de handlande eller ock at få sielfve föra det öfver gräntsen till Norrige at försäljas.

Öfver den begärte friheten at föra timret til Norrige väntar deputationen, at Secrete Utskottet bäst lärer yttra sig at utse och föreslå medel, huru timmerhandelen inrikes öfver Åmål stad må kunna faciliteras.

Såsom ordsaker, hvarföre brädhandelen i Sverige aftagit, anser deputationen 1:o dryga pålagor, [2][1] de författningar, som blifvit giorde med brädevräkningarne och förbud för andre än svänske skepp at utföra bräder, mera än som kan til stufning emellan den öfriga lasten behöfvas, hvaraf händer, at staplarne i Giötheborg och Uddevalla stå fulla med osålde bräder, ty de svenskes handel är så inrättad, at deras skepp icke aldeles äro bygde allena på brädförssel.

Deputationen tilstyrcker derföre, at främmande nationer måge med egne skepp få föra ifrån Giötheborg, Uddevalla och Kongelf alt slags genom såg förädlat trävircke, som kommer utur skogarne ifrån Värmeland och Dahl, utan inskränckning til någon viss quantitet eller qualitet; derjemte att afgiften för tio tolfter halfbottn bräder, som i desse städer försäljas, må nedsättas til 2 d:r s:rmt, när de utföras med egne skepp, men 3 dahl:r samma mynt, då de inlastas i främmande fartyg, och så proportionaliter för de öfrige bräd- och trädsorter.

---

[1] Konceptprotokollet.

Deputationen berättar härvid, at ofvannämde härader förklaradt sig nögde at icke begära någon fri trähandel på Norrige, om de angrätsande svänske stapelstäder komma i stånd att befordra dem til afsättning och til rörelse med sine varor inrikes.

Frih. Reuterholm, Gustaf: Denne saken är af mycken vigt, den angår en vidlyftig och fattig gräntseort, men som tillika äger innom sig rikets dyrbaraste klenod, våre bäste skogar. Ifrån den tiden 1729 års taxa, som var satt på hvar 10:de tolft, fants för lindrig, har denne handel tagit af och provincen blifvit fattig.

Den är så vidsträckt, at man har ifrån närmaste svenske stad ofta 20 til 30 mil at föra timret; det kommer ej annorlunda fram än genom flottning på strömmarne, men de äro ej alle årstider flottbare; när det ändteligen hinner fram til den [ɔ: en][1] stad, äro der bommar slagne öfver strömmen, hvarvid det stadnar; då komma de, som skola emottaga det, och välja, hvad de tycka dugeligast, men äro dervid så nogräknade och rata en sådan myckenhet, som sedan ligger och vräker strömmarne utföre, at Allmogen för det öfrige icke får sin möda, mindre trädets värde betalt; detta modfäller dem, men de norrske profitera deraf och taga emot alt, hvad som kommer til dem, hvarvid bonden derjemte har den förmån, at han får sine retourvaror för lindrigare kiöp och närmare, hvilket alt retar til otillåtelig brädhandel öfver Norrige. Emot en sådan handel är likväl angelägnast at taga sådane utvägar, som kunna värcka på Allmogens håg emot en sådan oloflig och skadelig handel för riket. Jag är ej emot betänckandet, at det ju må bifallas; men tror hufvudsakeligast bör det så lagas, at Allmogen får skäl på svänska sidan för sitt timmer och at de varor, som den behöfver igen, ej blifva aldeles för dyra.

Hr [von] Nackreij: Om desse angelägne delar, hvilke nu blifvit omtalte, ej iackttagas vid timmerhandelen i Vermeland och Allmogen får frihet eller tager sig frihet i hemlighet at sälja sitt timmer öfver gräntsen, så sker derigenom Sverige stor skada, altså är betänckandet godt, allenast derjemte förebygges, at icke uti priserne Allmogen alt för mycket prässas af de svenske handlande.

---

[1] Konceptprotokollet.

Hr Uggla: De förhögde taxorne, hvaröfver iag hördt en värd ledamot klaga, äro redan uphäfne, så at i den delen ingenting trycker denne handelen, men hvad vraktimret angår, på hvilket såväl ägaren lider som publicum, då så månge träd gå förlorade, är det angelägit at deruti vidtaga några bättre författningar.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. finner nödigt at Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen inkommer med något project härom.

Hr von Nackreij: Det torde icke så egenteligen kunna giöras uti Kammar-, oeconomie- och commercedeputation, ty mycket afseende bör dervid hafvas uppå granskapet med Norrige, och att författningen ej leder Allmogen til den håg, de nog ändå kunna få, at skicka sitt timmer genom strömfallen öfver gräntsen; derföre som betänckandet förmäler, at Secrete Utskottet lärer yttra sig om den handelen, som hemligen kan drifvas åt Norrige, så är det väl bäst at låta bero dervid.

Hr Gr. och Landtm. frågade, om R. o. A. ville bifalla betänckandet utan tilläggning?

Detta besvarades med Ja.

R. o. A. åtskildes häruppå klockan half til 2 eftermiddagen.

År 1769 den 28 November.

Tisdag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Justering. R. o. A. intogo sine ställen och af protocollet för den 25 September justerades en del.

Electorernes val til justitiecancellair. Uplästes de til justitiecantzlersembetets besättiande särskildt utsedde electorers valinstrument, hvaraf befants, at de enhälligt til samma ämbete utnämt

Statssecreteraren och Riddaren af Kongl. Maij:tts Nordstierneorden Hr Johan Rosir.

Hr Gr. och Landtm. proponerade, om icke påskriften kunde blifva:

Upläst hos R. o. A. och resolverat, at detta af Expeditions-

deputationen genom underdånigt bref til Kongl. Maij:tt expedieras.

Detta bifölls.

2. Uplästes Hr C. T. [ɔ: F.][1] Jerlströms memorial, hvaruti han angående Ammiralitetet föreslår: Ang:de flaggmän vid Amiralitetet.

1:o. Om icke hvar flaggman bör vid sin fördelning giöra samma tienst som cheferne vid regementerne i arméen och icke annorledes stå under Ammiralitetscollegium än cheferne under Krigscollegium.

2. At[2] hvar chef hafva under sin fördelning ett compagnie.

3. Ammiralitetscollegium uti commenderingar endast hålla sig till styrckan men commendanten commendera personerne.

4:o. At cheferne uprätta officersförslagen, hvar vid sin afdelning, samt tilsätta underofficerare lika som öfverstarne och ej Ammiralitetscollegium.

5:o. Hvarfvet disponeras af sin egen chef, som föreslår til hvarfsofficerare samt tilsätter sine underofficerare.

6:o. At alle besvär emot desse embetsmän gå directe til Kongl. Maij:tt.

Utbediandes sig Hr Jerlström sluteligen at få detta til Secrete Utskottet remitterat.

Uppå skedd proposition bifölls den begärte remissen.

Anmältes Hr Anders Schönbergs memorial uti den ifrån Justitiedeputationen inkomne sak angående tvisten emellan Bokbindareembetet och Bokhandlaren Horn om rättigheten at handla med nye inbundne böcker och geck til de andre resp. stånden.

3. Sedan R. o. A. den 12 sistl. October bifallit Bondeståndets extractum protocolli af den 16 föregående September, som tillstyrcker bifall uppå Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens vid sistl. riksdag den 17 September 1766 afgifne betänckande öfver 1 § af Allmogens i Thenstads sockn, Norunda härad, Upsala län, enskilte besvär rörande visse tiondesättningen derstädes, så föredrogs nu det Högvördige Presteståndets extractum protocolli af den 15 November sidstl., hvaruti förmäles, at nuvarande Ärchebiskopen Beronius med desse socknar ingådt förening om en viss tiondesättning för sin tid; hvarföre ståndet på flere anförde skäl Ang:de tiondesättning.

[1] Memorialet.
[2] Detta ord finnes icke i konceptprotokollet.

tilstyrcker, at detta mål jemte ofvanberörde betänckande måtte til Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens närmare granskning remitteras, som, sedan Domcapitlet i Upsala deröfver hördt blifvit, hade med sitt betänckande till Riksens Ständers plena deröfver at inkomma samt dervid noga tilse, at Presterskapets Privilegier til en [ɔ: ingen][1] del måtte rubbade blifva.

Uppå skedd proposition bifölls, at detta mål til Cammar-, oeconomie- och commercedeputation remitteras.

Stämplade pappersafgiften.

4. Genom utdrag af protocollet under den 7 i denne månad förmäler Secrete Utskottet sig hafva eftersedt anledningen til den år 1766 under den 11 Augusti utfärdade kongl. förordningen om 50 procents förhögning uti stämplade pappersafgiften för åren 1768, 1769 och 1770 och väl funnit, at det skedt allenast på Secrete Utskottets tillstyrckande, men som det i kronans nuvarande knappa penningetilgångar giör en betydande inkomst, som allenast för sidstledne år stigit til 70 000 dahl. silf:rmt och det med minsta kienning för landet; så tilstyrcker Secrete Utskottet, att denne förhögning til nästa riksdag må continuera. Hvarvid Secrete Utskottet likväl förmäler sig icke hafva funnit ifrån Riksens Ständers plena vid sidstl. riksdag vara Secrete Utskottet updragit at om någon sådan tilökning besörja, om icke det att plena genom utdrag af protocollet den 4 April 1766 förständigat Secrete Utskottet at efterse och vara betänckt uppå förslag til financevärckets förbättrande och kronans inkomsters förökande; men som icke kunde härvid nyttias, efter Riksens Ständers plena sig deruti uttryckeligen förbehållit, at desse förslag skulle först til Riksens Ständers granskning öfverlemnas.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Emot det, som Secrete Utskottet tilstyrckte, at förhögningen på chartæ sigillatæafgiften måtte til nästa riksdag continuera, hade han icke något at påminna, efter det tillskyndande cronan en märckelig inkomst med minsta gravation. Ville allenast såsom ledamot af sidste riksdags Secrete Utskott gifva vid handen, at det icke voro plenorum beslut af den 4 April, hvarigenom då varande Secrete Utskott blifvit authoriserad at tilstyrcka en sådan förhögning, utan att senare, några dagar för riksda-

[1] Konceptprotokollet.

gens slut, nemligen då Riksens Ständer funno för godt, at Kongl. Maij:tt borde hafva ersättning för de 200 000 dahl:r s:rmt, som åtgådt til håfförtäringen öfver den i staten anslagne summan och dertil icke fants någon tilgång; så updrog plena Secrete Utskottet at söka genom någon inkomst fylla, hvad som kunde brista, och då måste Secrete Utskottet taga denne utväg såsom minst kienbar dertil, hvilket ej hants för riksdagens slut at hos plena anmälas, som annars ofelbart skedt.

Hr Gyllensvahn intygade som ledamot af förre riksdagens Secrete Utskott, att det sig så förhöllo, och kunde ej vidkennas, at Secrete Utskottet öfverskridit häruti sin instruction, eller emottaga någon sådan beskyllning.

Hr von Post ville väl medgifva det, att plena sidste riksdag sagt, att Secrete Utskottet skulle vara omtänckt, huru den brist måtte fyllas, som genom ersättning til hofförtäringen sig yppat uti statscassan, men påstod, at icke något document derom ifrån plena ankommit til Secrete Utskottet, ej eller funnos någon anledning dertil uti Secrete Utskottets handlingar, hvarföre ej eller Secrete Utskottet nu kunnat hafva sig sådant bekant, mindre uti sitt afgifne extractum protocolli det omtala.

Frih. Ridderstolpe: För riksdagens nära instundande slut lärer icke medhunnits at ifrån Expeditionsdeputation afgifva någon expedition, men ledamöterne af de tre stånden uti Secrete Utskottet visste alle at intyga hvar sitt stånds beslut.

Hr Gr. och Landtm.: Ämnet lärer icke vara at ställa i fråga, huruvida 1766 års Secrete Utskott giordt rätt, utan allenast om Riksens Ständer behaga fastställa, at denne förhögning på chartæ sigillatæafgiften må continuera til nästa riksdag.

Hr Möllerstierna: Det voro honom lika mycket, om saken gådt laga vägar eller ej, alt nog at denne förhögning voro dryg, och anhölt derföre, at den til någon lindring för fattige rättsökande måtte afskaffas.

Med härtil svarades af flere R. o. A:s herrar ledamöter Neij och begärtes proposition

Hvilken giordes af Hr Grefven och Landtm., då Secrete Utskottets extractum protocolli bifölls.

Staden Vennersborgs privilegier.

5. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 27 sistledne September angående staden Vennersborg[s] bibehållande i alla delar vid 1724 års kongl. resolution, som innehåller ett särskilt privilegium för bemälte stad at få antaga factorer.

Deputationen uptager i detta betänckande Borgerskapets i Vennersborg anförde besvär vid denne riksdag öfver Kongl. Maij:tts nådige bref af den 18 Januarii innevarande år, som afslagit ibland stadens Borgerskap och innevånare de så kallade factorer at få deltaga uti magistratpersoners val, hvar och en efter den contingent, de til staden betala, och tilstyrcker i anseende til 1724 års privilegium, som är et undantag ifrån hvad i allmenhet om contingentshandlande i städerne stadgat är, at berörde stads Borgerskap vid samme privilegium helt och hållit må varda bibehållne och förvarade; då uti rösternes beräknande vid skeende val bör följas, hvad Riksens Ständer under den 8 förledne September Kongl. Maij:t i underdånighet tilstyrckt.

Hr Uggla: Detta bifaller iag gierna, allenast med det förbehåll att R. o. A:s Privilegier härvid måge varda oförkränckte.

Uppå skedd proposition bifölls betänckandet med den af Hr Uggla begärte tilläggning.

Canalens ränsning uti Uddevalla.

6. Föredrogs Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 22 Septemb. sidstledne angående den vid Uddevalla stad påbegynte men ej fullbordade upränsning uti carnalen(!) emellan staden och Skeppsholmen.

Deputationen anmäler stadens ansökning om understöd dertil af publique medel och finner, at som staden icke förmår af sig sielf dertill åstadkomma mer [än] 1200 dahl. s:rmtt årligen, han likväl kan räknas ibland de större rikets städer, hvilke i anseende til sin handel och rörelse måst contribuera till kronan, men rörelse samt handel märckeligen der skulle aftaga och aldeles omsider ruineras, om det påbegynte ränsningsarbetet afstadnade och farleden til och ifrån staden fingo igenfalla, det måtte altså Uddevalla stad i fyra års tid undfå af publique medeln ett årligit understöd til 3000 dahl. s:rmt, tilsammans 12 000 dahl. samma mynt, såsom någon hielp uti den erforderlige kostnaden, hvilken med murning och grundläggning emot vallens nedfallande efter giordt förslag skall bestiga til inemot 30 000 dahl.

s:rmtt. Dock med det uttryckelige förbehåll at efter de fyra årens förlopp arbetet bör vara fullbordat samt sedan staden framgent sörja för värckets vidmagthållande och för penningarne giöras redo eller ock desamme återbäras, ifall arbetet ej är efter 4 års förlopp färdigt. Om hvilket i händelse af bifall Secrete Utskottet bäst kan närmare föranstalta och gifva vid handen, af hvad fond penningar härtil måge tagas.

Uppå skedd proposition remitterades detta til Secrete Utskottet med bifall.

Ang:de skogsrefningar uti Pudasjerfvi sockn.

7. Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 30 sidstledne October angående Pudasjerfvi soknemäns ansökning om upskof med skogsrefningar och rågångars upgående derstädes.

Deputationen yttrar sig, at som de uti lag och särskilte stadgar påbudne ref- och skattläggningar endast hafva til föremål landets upodling, hvilket senare genom de förre inrättningars handhafvande hufvudsakeligast vinnes, samt sålunda de i fråga varande skogsmätningars och rågångars upgående, i anledning af hvad sökande anfördt, så mycket mer äro nödvändige och oumgängelige, som denne ort nyligen ifrån en lappmarck til en skattlagd soken blifvit förvandlad; hvartil kommer, at sökanden på intet sätt bestyrckt, det soknens innevånare äro mer än andre landets inbyggare så af sig komne, at de ej med den til desse mätningar upgående kostnad kunna uthärda; fördenskull och emedan desse mätningar til upodlingars vinnande samt den dermed förknippade allmänne landets förmån och förkofran bidraga, ty kunde deputation icke tilstyrcka bifall uppå Pudasjerfvi socknemäns giorde ansökning utan tvärtom, at skogsrefningarne med all möijelig skyndsamhet måge för sig gå, på det en hvar jordbrukare må veta, hvad honom rätteligen tilkommer och derefter så mycket bättre vara i stånd och odla och sig nyttig giöra den jord, som dess åboende hemmandel tilhör.

Detta betänckande bifölls.

Ang:de Modelleurgesällen Inlander.

8. Uplästes Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 23 September sistledne angående Modelleurgesällen vid Rörstrands porcellainsfabrique Carl Fredrich Inlanders skyldighet at blifva vid Rörstrands fabrique och arbeta såsom gesäll, hvilket påstås vara enligit med det för fabriquen utfärdade reglementet af den 16 Junii 1753 och Kongl. Maij:t den 10 December 1767 bifallit men deputationen

i anseende til anförde skiäl afstyrcker, så at Inlander, som genom åtskillige prof visat sig äga utmärckt snille och synnerlig skickelighet i pousserings- och modelleringskonsten, hädanefter med sin slögd och insigt må försörga sig på det sätt, han bäst kan och gitter och för sig mäst fördelaktigt finner.

Häröfver giordes proposition til bifall, som med Ja besvarades; dock som derjemte hördes af en och annan saken begäras på bordet och Hr Svedenstierna anmälte sig vara en ibland dem, som sådant begärt, så blef hon hvilande.

Åbo- och skattlösningsrätt till kronohemmanet Kumla.

9. Föredrogs Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 30 October sistledne angående Bönderne Eric Larssons och Nils Larssons hos Riksens Ständer deröfver förde klagan, att Kongl. Maij:tt den 14 Februarii innevarande år genom nådigt utslag resolverat, att åbo- och skattelösningsrätten til kronohemmanet Kumbla 5/8 n:o 2 i Södermanland, Östrarekarne härad och Stenquista socken, som är indelt häradsskrifvaren på lön, borde dem frånkiennas men deremot tilläggas Häradsfogden Petter Hedenström.

Sedan deputationen vidlyftigt berättat sammanhanget af denne sak och huruledes detta kronohemman i Kumbla by i 40 år varit bebot af en åbo, Olof Larsson benämd, då han år 1725 afträdt åboerätten til sine mågar Eric Larsson och Lars Bengtson, hvilken sidstnämde öfverlämnat sin rätt til Nils Larsson, nu tillika med Eric Larsson klagande; at desse sidstnämde åboer blifvit af kronofogden ifrån åborätten upsagde, utan at någon förseelse kunnat dem tilvitas, samt i olaga tid ifrån hemmanet bordtflyttade, hvaremot dåvarande Häradsskrifvaren, nu Häradsfogden Hedenström såsom åbo hemmanet tilträdt och några år derefter sökt at få det til skatte lösa samt efter föregången värdering lösningssumman, 181 dahl:r 5 öre s:rmt, uti landtränteriet insatt. Att Bönderne Eric Larsson och Nils Larsson, då de omsider fådt kundskap härom, uti Kongl. Kammarcollegio bevisat sin rätt til skattelösen såsom åboer framför Hedenström och deröfver erhållit såväl Landshöfdingens som Kongl. Kammarcollegii utslag, hvilket dock Kongl. Maij:t, som förmält är, i nåder behagat uphäfva, med hvad mera som i detta mål förelupit; så förklarar sig deputationen, sedan åtskillige af Hedenström giorde invänningar blifvit undanrögde, sig anse rättvist at tilstyrcka, det Kongl. Maij:ts gifne nådige utslag må

ändras och Landshöfdingens utslag af den 20 [ɔ: 30][1] Junii 1766 samt Kongl. Cammarcollegii derå gifne stadfästelse af den 15 April 1767 deremot blifva gillade, i följe hvaraf klaganderne Eric Larssons och Lars Bengtsons rättsinnehafvare Nils Larsson anses berättigade at emot den i Riksens Ständers Contoirs cassa af dem redan deponerade skattekiöpeskilling genast af Kongl. Cammarcollegio undfå behörigt skattebref och Hedenström få återtaga sin i Nykiöpings landtränterie insatte 181 d:r 5 öre silf:mts skattekiöpssumma.

Men emedan Hedenström, som på en svikelig grund först tillbragt sig klagandernes laglige åborätt til hemmanet samt vållat deras i olaga tid skedde upsägning och afflyttande samt sedermera på alt sätt genom samma origtige förevändningar och falske slutsatser sökt afhålla dem ifrån återvinnandet af deras tillhörande laglige rätt, bragt dem uti mycken olägenhet och omkostnad; så anser deputationen äfven billigt och rättvist at tilstyrcka, det Hedenström må åläggas at uti skadeståndsersättning til dem genast utbetala tuhundrade dahl:r silf:rmt samt at han, Hedenström, för vanvördigt skrifvande i sin här ingifne förklaring såväl emot Kongl. Cammarcollegium som Konungens Befallningshafvande bör enligit XIV cap., 7 §, Rätteg:b. plickta femtio dahl:r silf:rmt til det uti länet varande hospital.

Uppå skedd proposition bifölls betänckandet.

10. Föredrogs Cammar-, oeconomie- och commercedeputaionens betänckande af den 27 September innevarande år angående de af framledne Grefvinnan Anna Kruus, Kongl. Rådet och Présidenten Grefve(!) Clas Flemming samt Kongl. Rådet(!) Frih. Herman Flemming med Kongl. Maij:t och cronan ingångne särskilte byten om Boo och Jooholms [ɔ: Iboholms][1] samt flere säterier och tillydande frälsehemman, tillika med Biörnhagen 1 1/2, Hetorp 1/2 hemman frälse uti Örebro län, Skyllersta och Kumla härader samt Svinevads och Lerbecks socknar, såsom ock Holmsångers säterie uti Upsala län, Öhrbyhus härad och Västlands socken belägne. Ang:de Flemmingske kronofordran.

Deputationen förmäler att för åfvannämde räntor samt en ännu oliquiderad post med Flemmingske arfvingarne till 50 dahl:r 20 öre s:rmt Kongl. Maij:t och cronan har at fordra 507 dahl:r 15 öre 10 17/240 penningr:r silf:rmt, hvaremot Flemmingske arfvingarne för det borttmiste Sarisgodset uti Ingermanland böra enligit 1721 års Nystedtske fredsfördrag

[1] Konceptprotokollet.

och Riksens Ständers bref i synnerhet af år 1747 hafva hos Kongl. Maj:t och cronan ersättning, hvilkets värde, efter hvad Högsts[a]l. Konung Carl den XI sielf behagat den 22 Junii 1686 fastställa, deputationen uptager til 540 dahl. silf:rmt svänske räntor in natura.

I anseende härtill finner deputationen, att [af][1] desse 540 daler silf:rmt Flemmingske bytesbristen kan til Kongl. Maij:t och cronan fullkommeligen ersättas, äfven om deruti skulle inbegripas den uti en särskilt så kallad hufvudliquidation af d. 24 November 1763 Flemingske huset påförde kronogravation 50 dahl:r 20 öre s:rmt, hvilken, om ej Flemmingske arfvingarne gitta visa, at de samma gravation med skäl undslippa böra, äfven å denne stadgade 540 dahl:r silf:rmts räntesumma bör kortas och dermed all annan liquidation om sielfve byterne uphöra, så at desamma måge stadfästas och bytesbref derå utfärdas.

Hvarigenom altså äfven förfaller den om sequestren på desse egendomar upkomne fråga samt de räntors utbetalande af egendommarne, som cronan i afseende på de formerade bytesbristerne årligen upburit, så mycket mera som, ifall än den sidste liquidationsposten af 50 dahl:r silfvermynt skulle blifva fastståndande, Flemmingske arfvingarne likafult få af cronan att fordra öfverränta; men då så mycket mera, om denne siste post genom Kongl. Cammarcollegii förslag skulle försvinna och derföre all sequester och vidare ränteutbetalning med detta året uphöra och egendomarne för en sådan last befrias.

Detta bifölls uppå skedd proposition.

Gyllenhals memorial.

Häruppå anmälte sig Hr Gyllenhaal, Lars Herman.

Hr Gr. och Landtm.: Jag får låf at först berätta Höglofl. R. o. A., huruledes Hr Gyllenhaal för 2:ne plenidagar sedan tilstälte mig ett memorial med begäran at få det hos Höglofl. R. o. A. upläst och sedan at dermed vända sig til de andre stånden.

Jag tog det til genomläsande och fant deruti saker, som föreföllo mig betänckelige at föredraga, dess innehåll synes röra 18 § Riksdagsordningen och vårt regeringssätt, det angår rikets förbindelser och negociationer med fremmande magter; efter våre lagar til[hörer][1] Secrete Utskottet sådant

[1] Konceptprotokollet.

at afgiöra, och desse lagar, som Riksens Ständer så nyligen stadfästat, har iag icke tiltrodt mig att gå ifrån och föredraga en sak, som icke får uti plenis afhandlas; så mycket mer som Hr Gyllenhaal begärt at med sitt memorial få gå til de andra respective stånden men enligit de åberopade lagar Bondeståndet icke befatta[r] sig med ministerielle- och utrikesärender. I anseende härtil tiltror jag mig icke att låta föredraga detta memorial, om icke R. o. A. pålägga mig det.

Hr Gyllenhaal, Lars Herman: Jag skall då utbedia mig at få låta upläsa detta memorial genom någon, som iag derom anmodat, efter iag har svag röst, så at iag ej kan giöra det sielf.

Memorialet uplästes häruppå af det innehåll: At sedan ett olyckeligit krig med flere omständigheter giordt den värckan, så at undersåtarne desse förflutne åren måst vidkiennas en så dryg contribution, at de omöijeligen kunna dermed längre uthärda, så blifver angelägit til någon ersättning för kronan, då contributionerne nödvändigt måste minskas, at den fordran, som för pommerske kriget hos kronan Franckrike til flere millioner ännu skall innestå, måtte enligit ingångne tractater och förbindelser i vår Räntecammare inflyta, ehuru sådane återstående subsidier ej lära på långt när förslå at ersätta de egne vida anseenligare tilskotter samt derpå följde svåre lidande, som man genom berörde krigsrörelser måst vidkiennas. Hr Gyllenhaal tilstyrcker fördenskull, att Secrete Utskottet anmodas ofördröijeligen upgifva, huru mycket ännu är obetalt af de til pommerske kriget efter den år 1768 tiländalupne alliencen utfäste subsidier, samt Secrete Utskottet förständigas at omedelbarligen, och til dess plena en sådan kundskap erhållit, icke ingå uti några nye förbindelser. Med hvilket memorial Hr Gyllenhaal förmälte, at han ärnade vända sig til de öfrige respective stånden.

Sedan detta memorial var upläst, förspordes deröfver ibland herrarne på bänckarne någon oro, och begärtes af en del memorialet på bordet, hvaremot andre med någon hetta ropade, at det skulle under bordet.

Grefve Levenhaupt: Om herrarne behaga lägga detta memorial på bordet eller ej, så skall det vara mig lika; men som iag deruti finner meningar, ledande til insimulationer emot Secrete Utskottet, hvilke iag, som har den äran at efter R. o. A:s förtroende vara secrete utskottsledamot, icke bör

eller kan lämna, så utbeder iag mig R. o. A:s benägenhet at nu genast få yttra mig deröfver. Hvarefter Grefve Levenhaupt upläste följande, som han skrifteligen författat:

Hr Gyllenhaal yrckar tvenne momenta uti sitt memorial, 1:o det Riksens Höglofl. Ständer borde anbefalla Secrete Utskottet at inlemna en fullständig liquidation med cronan Franckrike om resterande subsidiemedel i anledning af den med bemälte crona ingångne alliance samt upgifva ordsakerne, hvarföre sådane fordringar icke influtit; af detta påstående vill klarligen synas, [at][1] Hr Gyllenhaal icke med eftertancka läst 18 § i Riksdagsordningen, ty annars hade han såväl som hvar förnuftig menniska funnit, det Secrete Utskottet *egenteligen* till den ändan blifvit förordnat, at *sådane ärender, som i anseende til utrikes magter eller för rikets besynnerliga interesse skull borde hållas tyste, der skola utarbetas och afslutas.* Riksens Ständer kunna således icke gifva Secrete Utskottet en emot lag, ja, emot religion och samvete, emot ära och redlighet stridande befallning; emot lag i anseende til åberopade 18 § i Riksdagsordningen; emot religion och samvete i anseende til den dyra ed, vi inför den lefvande Guden hvar och en uti sitt stånds närvaro gångit; emot ära och redlighet i anseende dertill, at hvad som blir enom under tysthet anförtrodt, aldrig utom tilstånd af den, hvilken det rörer, af någon ärlig man uptäckas utan bör dö med honom. Jag kan fördenskull för min del icke underlåta at fordra all billig satisfaction af Hr Gyllenhaal, för det han håller mig för så gudlös, laglös, äreförgäten och nedrig sinnad, som skulle iag kunna emot de här frammanföre upräknade en ärlig mans plickt och skyldigheter upgifva el:r allmänt konnogt giöra någon enda ärlig mans, långt mindre en främmande magts mig af medbröder anförtrodde hemligheter uppå någons eller fleres befallning, vare af eho det ock vill. 2:o. Det bör Secrete Utskottet förbiudas at vidare ingå med kronan Franckerike uti alliance, innan de utlåfvade subsidier til fullo blifvit utbetalte, och brukar til skäl sådane ohemula insimulationer, som tydeligen utmärcka, at han tror, det uti Secrete Utskottet förehafves sådane underhandlingar, som kunna föra Svea Rike uti krig och olyckor, samt at sådant der kunde afslutas, utan att någon enda af oss femtio adelsmän,

[1] Egenhändigt original, bilagt konceptprotokollet.

som dit efter en dyr gången ed satte äro, skulle hafva hierta och courage nog till at enligit secrete utskottsinstructionen upgifva här i ståndets pleno, om något, som stridde emot rikets sanskyldiga bästa, der proponeras skulle.

I följe häraf förklarar iag den för ovärdig at kallas adelsman eller någon tid föra adeligt skyldemärcke, som vågar att soutenera så grofva insimulationer emot 50 friborne män. Och påstår iag, det må Hr Gyllenhaal åläggas at här inför R. o. A. giöra afbön samt sönderrifva sitt memorial, på sätt som Frih. Cederhielm förledne riksdag giorde, hälst han medelst detta sitt obetäncksamma tilbud handlar emot det af Riksens Ständer så nyligen fattade beslut, at ingenting, som länder till våre fundamentallagars förändring, denne riksdag får afslutas, så kärt det är honom at undvike det straff, som allmänna lagen mot den, som söker at undergräfva den allmänna säkerheten, utstakar.

Hr Lagercrantz frågade, om detta memorial voro begärt på bordet.

Hr Pfeiff, Fredrich, förklarade, at han begärt det.

Men häremot ropades, att det icke får läggas på bordet, efter ännu ej afgiordt voro, om det kunde antagas.

Hr Lagercrantz: Så vill iag då yttra mig och förklara, at iag finner detta memorial stridande emot grundlag och Riksdagsordningen, ledande til att sätta riket uti misscredit och utur alt afseende af sielfständighet hos utländske magter, hvarföre det ej eller hvarcken bör emottagas eller läggas på bordet utan genast förkastas. Och Hr Gyllenhaal, som vågat dermed framkomma, ställas inför Riddarhusdeputationen til ansvar.

Frih. Horn, Christer: Uti alle giöromål bör vara någon afsigt, men hvad härigenom kan uträttas, begriper iag icke. Allmänt bästa vinnes ej dermed innom oss, ty hvad som i desse mål blifvit giort kan numera icke ändras; än mindre vinnes dermed mera anseende och stadga utom oss. Det är väl sant, att vi denne riksdag sökt at förbättra vår grundlag; men fast det ej gådt an at få densamma fullkommelig, som vi gierna hade önskadt, hoppas iag dock, at vi hafva lag, hvarefter vi böra rätta oss. Denne lag stadgar tydeligen, at hvad Hr Gyllenhaal uti detta sitt memorial begärt fram in plenis tilhörer endast Secrete Utskottet; visligen hafva riksfädren så förordnadt, på det svänska kronans förtro-

ende och anseende hos utrikes magter ej måtte compromitteras. Det skulle ofelbart förordsaka en kolnad hos hvad magt det ock voro, om alle desse negociationer med oss lades för allmänhetens ögon, så at de blefvo ett ämne till discourser, kanske ofta med mindre menagement hos en fluctuerande menighet. Hvad värckan skulle ett sådant steg giöra hos andre magter och uppå deras förtroende emot oss för en framtid?

Efter Hr Gyllenhaals förslag skulle nu Sveriges ministerielle afhandlingar komma til plenorum åtgiärd; Bondeståndet befatta sig med cabinetteärender och menigheten döma öfver främmande hofs propositioner, det voro i min tancka at sätta oss för en framtid uti fullkomlig inactivité vis à vis af den europeiske statssystemen, att på aldra farligaste sätt på en gång öfverända kasta Regeringsformen och giöra vårt regeringssätt til en democratie, att omsider låcka våre grannar på alle sidor til uppenbart deltagande uti styrelsen af alle de relationer, vi kunna komma uti med andre riken, och så ofta de ville att förstöra de förbund, vi ännu kunna stå uti och som äro oss nyttige men emot deras interessen.

Neij, lätt oss icke med sådane tilbud börja att förstöra våre lagar, vår tranquillité innom oss och vårt anseende utrikes. Lätt Landtmarskalcken obehindrad få giöra, hvad hans embete efter grundlagen tilhör, at granska och förhindra så beskaffade memorialer at hos oss upläsas eller och, efter det nu blifvit upläst, utnämnen nu 10 el:r 12 ibland oss, som genomse och sedan förkasta det.

Frih. Hammilton, Joh. Abr., önskade, at Hr Gyllenhaal ville återtaga detta sitt memorial; han åberopade sig hvad Frih. Horn sagt angående den rubbning i regeringssättet, som detta kunde leda til. När R. o. A. redan genom votering beslutat, at ingen ändring uti våre grundlagar denne riksdag får påtänckas, så bör aldraminst ett memorial, som leder til en så betydande och hitintill aldrig påtänckt rubbning uti dem, få komma under ventilation.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Om Hr Gyllenhaals memorial innehöllo något afsteg ifrån lagen, skulle iag icke hysa innom mig någon böijelse, mindre kunna på detta ställe tala til dess försvar; men han begär ej annat än at plena måtte få veta, huru mycket Sverige ännu har at fordra hos Franckerike, så at det blifver utrett, innan någon fråga före-

kommer at med den kronan ingå uti någon ny alliance. Detta är icke i afsigt uppå hvad som kan vara ministerielt utan endast at få veta, huru vårt financevärck står och hvad vi til vår invärtes hushållning kunna af denne kundskap om Sveriges ifrån Franckrike erhållne penningeunderstöd nyttia. Här begäres icke denne kundskapen af någon främmande utan vi begära den såsom pricipaler af våre egne befullmägtigade.

En sådan begäran betyder ingenting i vår ställning med utrikes magter, den innebär ej något, som kan stöta dem eller leda til att uptäcka, hvad hemliget hållas bör, den är icke ny och ovanlig, Secrete Utskottet har ofta gifvit plena tilkienna om de med främmande magter slutne tractater och alliancer, ingen tvifvel är, at ju plena, när sådant händt, genom sin röst, ehuru tacite, corroborerat sådane tractater.

Det är i denne fråga en medelväg at hålla. Menligit voro at taga ifrån Secrete Utskottet den rättighet, thy tilkommer at sluta och afhandla alla ministerielle giöromål med fremmande magter, men lika så menligit voro det ock at taga ifrån plena den betydande röst, de såsom principaler och representants af nationen böra äga öfver sielfve Secrete Utskottet.

När frågor om uplysning uti saker, som höra Secrete Utskottets åtgärd til, hos plena förekommit, hafva de altid blifvit remitterade till Secrete Utskottet, som då inkommit med alt, hvad det efter sin ed kunnat upgifva; hvarföre må icke detta äfven remitteras till Secrete Utskottet, som då aldrabäst urskillger, hvad som må upgifvas och hvad som hemligit hållas bör af det, Hr Gyllenhaal begärt. Uti denne urskillning lärer mig vara tillåtit att snarare reposera mig uppå hvad ett Secrete Utskott en corps säger, än hvad några ledamöter kunna här föredraga.

At få veta rikets fordringar hos en främmande magt är en mycket naturlig åstundan, när vi veta rikets gäld och då oss åkommer bevillningar til denne gälds betalning.

Vi böra lämna Secrete Utskottet sin rätt men derföre ej betaga Riksens Ständers plena den, som dem tilkommer. Huru långt en sådan sig sträckt kunde af flere riksdagars handlingar uplysas, men det behöfs ej mera än at taga fram handlingarne för 1761, då vi få se, huruledes blifvit hos oss derom öfverlagdt och deciderat. Sådane och flere considera-

tioner föranläto mig begära, at Hr Gyllenhaals memorial må til Secrete Utskottet varda remitterat att sig deröfver utlåta, innan vi hos oss afgiöra, om de af honom begärte underrättelser måge til plena upgifvas eller ej.

Hr Gr. och L a n d t m.: Herrarne hafva nu hördt memorialets innehåll, då Hr Gyllenhaal deruti begärt at få veta, såväl hvad subsidier Sverige af Franckrike niutit och hvad Sverige deraf ännu skulle, som han tror, hafva at fordra, och lägger dertil, att ingen ny alliance med Franckrike må slutas, förrän Sverige fådt sin fordran betalt; så har iag efter mitt begrep ej kunnat finna annat, än at Hr Gyllenhaal uti sin begäran gådt längre, än 18 § uti Riksdagsordningen tillåter. Jag har derföre ej tiltrodt mig at föredraga det, innan den frågan blifvit upplöst, om en sådan upgift, som Hr Gyllenhaal äskar, kan vara enlig med vår grundlag.

Alle våre ministerielle afhandlingar med cronan Franckrike hafva skedt för den sidste riksdagen; hvad uti dem förelupit, har altså vid samma 1765 års riksdag blifvit lagt för då varande Secrete Utskottets ögon, som deröfver aflämnat till Kongl. Maij:tt sitt slutelige yttrande; Riksens Ständers plena fordrade då icke någon underrättelse derom af Secrete Utskottet, då tyckes likväl, som rätta tiden varit dertil, om plena funnit en sådan begäran vara enlig med lag; att nu efteråt komma dermed synes vara utur sin rätta ordning och leda til farlige præjudicater; man kunde på samma grund infordra underrättelse om flere med andra magter slutne alliancer och tractater alt sedan 1720. I följe deraf skulle alle non adimpleta af sådane tractater komma före in plenis, äfven hos Bondeståndet, som annars icke befattar sig med ministerielle ärender, och så vidare til allmenheten i hvars mans mund. Huru det kunde fästa Sveriges förtroende vid de utrikes hofven och befordra de negociationer, som riket nu eller framdeles blefvo föranlåtit at på ett eller annat ställe börja, det lämnar iag til en hvar at eftersinna, huru en fremmande magt skulle anse, at i Sverige för plena uppenbaras det, som under förbund och vänskap blifver vår ministere af dess hemlige afsigter anförtrodt.

Skulle nu R. o. A. kunna gå in uti Hf Gyllenhaals idée, så skedde derigenom först en ändring uti den grundlag, vi äge, och vi förfalla ofelbart uti en anarckie.

Hvad iag nu anfört är icke i afseende på förevarande casus

allena utan är relativt til alle magter, med hvilke Sverige stådt eller framdeles kan komma at stå uti något förbund. När hvarcken lagen tillåter eller esprit af vårt regeringssätt, mindre det förtroende, den influence, som Sverige såsom ett sielfständigt rike bör bibehålla sig uti hos andra puissancer, kan förenas med at sådane saker, som Hr Gyllenhaal begärt uplysning om, blifva in plenis handterade, så blifver efter min öfvertygelse ingen annan proposition at giöra än den, om R. o. A. finna, at öfver Hr Gyllenhaals memorial kan någon ventilation anställas, deröfver begär jag til min säkerhet R. o. A:s categoriske svar. Jag kan icke föredraga något, som efter min öfvertygelse är emot lag, och då iag förmodeligen för sidsta gången har den äran at hos Högl. R. o. A. bekläda landtmarskalcksembetet, begå et fel, som iag hitintills undvikit, utan at denne föredragning blifver mig pålagd.

Grefve Creutz conformerade sig med hvad Frih. Horn redan anfördt, tilläggandes at Hr Gref. och Landtm. redan så fullkommeligen utredt omständigheterne af denne sak, at ingen lärer misstaga sig, huru Hr Gyllenhaals memorial bör anses. Om plena på sätt, som det synes vilja ske, börja at småningom draga til sig, hvad efter lag tilhör konung, regering och Secrete Utskottet, så förvandlas omsider regeringssättet til democratie. Bancovärcket har redan i det närmaste kommit til plena, vårt statsvärck äfvenså ända til summorne, nu blifver frågan om de ministerielle ärender, sedan lärer väl defensionsvärcket komma och så vidare. Han frågade, om sådant voro enligt med lag, 18 § i Riksdagsordningen, och var af den tanckan, at Hr Gyllenhaals memorial icke kunde antagas, mindre få läggas på bordet. Men om R. o. A. vill ventilera öfver huru Hr Gyllenhaal för ett sådant memorial bör anses och någon begär den frågan på bordet, så ville han väl begifva sig dertil men icke at memorialet fingo läggas dit, hvilket såsom skadeligit och lagstridigt snarare borde sönderrifvas, om Hr Gyllenhaal det ej återtager.

Deputation från Borgareståndet.

Härvid upkom, anmältes och infördes en Borgareståndets deputation, 12 personer, för hvilken Borgmästaren Sundblad förde ordet, och anmälte ståndets önskan, at R. o. A. ville företaga sig til afgiörande och bifall Borgareståndets extractum protocolli om utvoteringar.

Sedan deputationen blifvit af Hr Gref. och Landtm. besvarad och afträdt, fullfölgdes förre öfverläggningen.

Frih. [von] Essen: Jag beder om låf at få yttra min mening angående förevarande memorial i anledning af det, som under discourserne derom blifvit sagt.

Det tilvites att innehålla insimulationer emot förre Secrete Utskott och at hvad deruti begäres strider emot lag, 18 § Riksdagsordningen.

Jag finner ej något sådant. Om någon begär, at plena skall pålägga Secrete Utskottet at sluta tractat med den el:r den puissancen, det vore emot lag och den åberopade §, men här begäres endast kundskap om hvad som enligit gamla tractater, redan slutne, blifvit fullgiordt eller ej, hvad efter samme tractater ej [ɔ: vij][1] kunna och böra få til hielp för vårt förfallne statsvärck. Äro vi ej berättigade at veta dess inkomster, då vi med så mycken kienning nu i flere år måst svara för utgifterne, så behöfvas inge riksdagar utan kunde en gång för alla blifva dervid, at vi afskrifva, hvad som brister, och fortfara at contribuera til ersättningen.

Hvad som blifvit nämt om at rifva sönder memorialet och at ställa dess author til ansvar visar nog hetta. Jag önskar, at den altid ifrån våre ventillationer måtte vara utesluten och at vi uppå ett riddersmän anständigt sätt deliberera. Jag angriper ingen och vill ej eller, at sådant skall hända mig eller någon annan.

När angående bancovärcket upgafs til Riksens Ständer sidstl. riksdag, var deruti ingenting, som skadade, ej eller uptäcktes något af Banquens hemlighet utan endast lades för allmenheten det, som var nödigt till att uptäcka odygden, och hoppas iag, at den nu ej eller lärer förtigas, ifall den finnes.

Det är ostridigt plenorum rättighet at få de underrättelser om sådane och dylike saker, som de äska, och att sielfve decidera, huru dermed förfaras må; de äro principaler. Icke påstår iag detta såsom denne ledamot af R. o. A:s plenum utan af redligt hierta, at förekomma det misstroende, som lätteligen med tiden kan upväckas hos plena emot Secrete Utskottet deraf, att man vill giöra hemligheter af framfarne och redan almänt bekante saker, hvarigenom visserligen icke den enighet befordras, som iag så högeligen önskar at uti alle sakers afgiörande måtte ständigt vara inom svänske män,

[1] Konceptprotokollet.

då vij alle böra söka det [ɔ: et][1] ändamål, vårt samfälte bästa och förkofran.

Jag finner ej eller annat ändamål uti Hr Gyllenhaals memorial än en oskyldig åstundan at få uplysning til att derigenom utvärcka tranquillité för sig och andra, påstår derföre, att memorialet må till Secrete Utskottet remitteras, som har at inkomma till plena med sitt utlåtande, hvarefter det kan förkastas eller approberas efter behag.

Hr Gr. och Landtm.: Innan R. o. A. går vidare, utbeder iag mig att få gifva närmare förklaring på hvad iag redan sagt. Mitt upsåt har dermed icke varit at fälla omdöme öfver någon person; Hr Gyllenhaals upsåt vill iag tvertom anse för ganska oskyldig[t]; men när 18 § uti Riksdagsordningen citeras, som utsätter, hvad egenteligen til Secrete Utskottets giöromål hörer, hvaribland äfven står alliancer och afhandlingar med fremmande magter, och Hr Gyllenhaal begär, at ingen tractat må med Franckrike slutas, förr än de förr ingångne blifvit upfylde, hvaraf vill följa, att i plena skall kunna afgiöras om tractaters ingående med främmande magter, at plena vilja antaga eller förkasta de tillbud af vänskap, som ifrån andre puissancer kunna Sverige giöras, och inför publiquen granska de ressorts, som kunna föranlåta sådane offerter, så hemställer iag, huruvida det med den åberopade lagen kan förenas och huruvida det såsom landtmarskalck varit mig tilständigt at föredraga et memorial af sådant innehåll, utan at R. o. A. expresse vill mig det pålägga.

Frih. Kagg, Lars: Jag anhåller, at Hr Grefven och Landtm. icke måtte något blifva pålagt, som strider emot den ed, han såsom landtmarskalck giordt, och at vi ej gå ifrån den skyldighet oss såsom riksdagsmän åligger, det är at i alle våre giöromål följa grundlagen och Riksdagsordningen. När utom denne grundlagens nogaste efterlefnad vårt sälla regeringssätt icke kan äga bestånd, så anser iag för min skyldighet att med lif och blod söka förfäckta denne skyldighet och hoppas, at hvar riksdagsman deruti med mig täncker lika.

Hr Linderstedt, Eric: Hvarcken vill iag eller lärer någon annan vilja tilstyrcka det, som är emot lag. Nog har iag eftersökt i grundlagen, huruvida Hr Gyllenhaals memorial kunde vara stridande emot densamme; men iag har icke

[1] Konceptprotokollet.

funnit något i samma memorial, som deremot strida kan. Tvärtom när iag läser 7 § i 1720 års Regeringsform, så finnes tydeligen utsatt, at Riksens Ständer böra få kundskap om de alliancer m. m., som slutas emellan riksdagarne, och at under riksdag Riksens Ständer förbehållit sig, at sådane mål icke afslutas utan Riksens Ständers vettskap och bejakande. Här nämnas icke Secrete Utskottet eller någon annan Ständers deputation utan Riksens Ständer. Deraf slutar iag, att när Riksens Ständer vilja, så äro de efter lag berättigade at få kundskap om alle sådane alliancer med mera, som kunna med främmande magter vara ingångne el:r tilämnade at ingås. Hr Gyllenhaal begär likväl [icke][1] att få til plena angående tractater och alliancer, som nu kunna vara proponerade, utan talar endast om de redan ingågne och huruvida de kunna vara fullgiorde, som redan äro expirerade, så mycket mera gifver lagen honom dertil rättighet, som de värckeligen äro redan i allmenhet bekante. Riksens Ständer in plenis hafva beslutit krig och hafva giordt fred, hvarföre skulle de icke få in plenis kunna fordra underrättelse om sådant, som redan är förbij. Secrete Utskottets giöromål blifver likväl i sin ordning, ty när krig, fred, alliancer eller något dylikt skall beslutas, kan det ske in plenis men tilhörer altid Secrete Utskottet at dertill utarbeta planen dertill(!) inom sig och behålla densamme i tysthet under den edsförbindelse, secrete utskottsledamöterne giordt at sådane planer tyst hålla.

Uti den åberopade 13 § Regeringsformen talas ej om Secrete Utskottet utan om Riksens Ständer, äfven på samma sätt uti Riksdagsordningen. Om secrete utskottssaker, hvilke utan hemlighet kunna expedieras ifrån plena, finne vij af förre riksdagars förfarenhet, at plena tagit författningar och beslut. Således äro här månge saker om Banquen passerade in plenis förr och äfven under denne riksdag; vi hafva in plenis afgiordt och bifallit financeplaner, lika så mycken hemlighet lära i sådane saker fordras, om ej mera, än uti mera expirerade tractater och alliancer.

Frågan om Hr Gyllenhaals memorial kan här antagas eller icke, bör ej länge sysslosätta R. o. A. Sedan det af honom blifvit anmält här, äger han rättighet att dermed gå til de andre stånden. Jag slutar detta af hvad vid siste riksdag en R. o. A:s ledamot giorde med sitt memorial.

[1] Konceptprotokollet.

Detta såsom anmält och upläst kan altså ej undgås att blifva ventilationsämne och att deröfver må tagas ett beslut, hvarvid min tancka är, at memorialet bör til Secrete Utskottet remitteras. Då Secrete Utskottet kan upgifva så mycket, som det finner nyttigt och ej angelägit att efter sin gifne tysthetsed dölja.

På sådan sätt förvaras plenorum rättighet utan att derföre dörren öpnas för någon democratie, hvilken jag ej kan finna äga rum uti ett regeringssätt, där högsta magten ligger hos fyra stånd förvarad och där regeringssakerne innom desse stånd skiötas och afgiöras.

Frih. Bunge: Riksens Ständer äro såsom nationens representanter magtägande men deras magt är derföre icke öfver de lagar, som vid regeringssättets insticktelse dem blifvit föreskrifne, sådant innehåller sielfve riksdagsfullmagten. Desse lagar innehålla en ordning, efter hvilken sakerne vid riksdag böra handteras. Visse ärender tillhöra således enligit desse lagar Secrete Utskottet, dem riksfädren funnit, at de efter deras naturliga beskaffenhet icke uti plenis kunde föredragas och skiötas. Desse äro defensionsvärcket, Banquen, statsvärcket och hvad Sverige med utrikes magter kan hafva att afhandla. De citerade 6 och 7 §§ af Regeringsformen nämna derföre icke Riksens Ständer i annan mening, än som Riksdagsordningens 18 § det medgifver; ty då en sak uti Secrete Utskåttet afgiöres, som efter lag hörer dit, lärer ingen vilja neka, att den ju hos Riksens Ständer blifvit afgiord.

Skulle tractater och afhandlingar med främmande magter passera plena, jag frugtar, ingen potentat skulle vilja tractera med oss. Den, som skall handtera sådane saker, bör ej allenast kienna sitt egit lands interesse utan äfven det folkets, med hvilket man tracterar, och dess styrcka, kunna söka at utleta de hemlige afsigter, som under en tilbuden tractat kunnat ligga fördolde, under conferencerne varsamt[1] yttra sig i propositioner och svar; den minsta oförsigtighet kan ofta blifva en causa belli eller lägga grunden til ett misstroende, som i månge år varar och giör på ömse sidor mycken skada. Detta med mycket mera behagade Högl. R. o. A. giöra reflexion uppå och icke tillåta någon proposition emot 18 § Riksdagsordningen, jag för min del vågar åtminstone icke at gå ifrån lagen.

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *ovarsamt.*

Hr Gyllensvahn: Uti lagen, 7 § Regeringsformen, talas om Riksens Ständer och 13 § Riksdagsordningen förklarar närmare, at dermed ej förstås annat än Riksens Ständer in plenis, då der stadgas, att under riksdag fred, förbund och afhandlingar med främmande magter böra icke ske utan Ständers vettskap och bejakande. Jämförer jag detta med 18 § Riksdagsordningen, hvarest Secrete Utskottets giöromål upräknas, visar sig tydeligen, at Secrete Utskottet äger utarbetningen och afslutandet men plena rättighet til kundskap och at bejaka i alle sådane ärender, när de sielfve det äska.

Om sådant får namn af democratie, så ligger efter lag democratien hos Riksens Ständer in plenis, och iag blifver med min tancka altid bunden under en i vår lag grundad, så beskaffad democratie.

Vid 1761 års riksdag, då arméen skulle hem från Pommern, var frågan om penningar dertill; iag påminner mig ännu den mannen, som uti ett memorial då yrckade angående obetalte franske subsidierne, och att memorialet blef til Secrete Utskottet remitterat; då subsisterade ännu tractaten med Franckrike. Nu är tractaten expirerad och frågan är blott, om den blifvit fullgiord. Jag ville gierna veta, om en redan förbigången sak, som dessutom är almänt bekant, icke må til plena snarare upgifvas än då den ännu står under negociation. Jag tror, at såsom ledamot uti Högl. R. o. A:s plenum mig är tillständigt att begära underrättelse om alt, hvad riket och mitt fädernesland angår, och att säga min mening, huru Secrete Utskottet bör det upgifva. Mera har ej eller Hr Gyllenhaal giordt uti sitt memorial. Han föreskrifver icke något uti det, som 18 § Riksdagsordningen säger tilhöra Secrete Utskottet, han föreslår icke om någon tractat, huru den skall ställas, hvad den bör innehålla, utan äskar berättelse om det framfarne, det tilhör honom och hvar medborgare at veta. Som bofast och besutten man önskar han at få veta, om hans egendom kan för honom och barn blifva bevarad utan att förtäras i bevillningar för tilkommande conjuncturer, hvilke tilskapas och af svänske mäns egendomar sedan skola betalas, eller om Sverige ännu har något att fordra. En utländsk magt kan ej misstycka, att innom oss sådant blifver omtalt, och kan i denne lustre corps icke annat än med värdig anständighet omröras alt, hvad som angår riken och krönte hufvuden. Jag betyger på samvete, själ och salig-

het, at iag således i detta memorial ej finner något ondt utan tilstyrcker, att det må til Secrete Utskottet remitteras och att Secrete Utskottet kan upgifva deraf alt, hvad som ej hemligit vara bör. Jag kan på detta ställe icke tillåta något tvång utom lagen eller samtycka, at någon magt skapas öfver mig.

Hr Schönberg upläste sin mening skrifteligen, som här bilagd finnes (Bil. 12). Och tillade, at då man påstod det eij vara stort, som af Hr Gyllenhaal begärtes, så ansåg han det deremot för ganska betydeligit. Sverige är uti den ställning denne stund torde hända med Franckriket att prætendera en viss summa uti subsidier, som ännu skall vara obetalt, och att Franckriket bestrider densamme; skall derföre hela underhandlingen om den saken, som ännu torde vara oslutad, upgifvas till plena, uti plena deröfver decideras och andre fremmande magter, som icke torde finna sin räkning vid att vi bibehålle vänskap med Franckriket, få tilfälle att igenom den vägen arbeta på missförstånd och lägga hinder emot at vi aldrig få våre penningar. Än mer, om alle underhandlingar skulle komma til plena, huru skall, som förr ofta skedt, desamme kunna börjas och slutas vid utrikes hof.

Riksens Ständer hafva efter grundlagen updragit Secrete Utskottet kundskapen, omsorgen och afgiörandet af alt ministeriellt, som hos Ständer förekommer; Secrete Utskottet består af Ständers ledamöter, af dem sielfve valde och ræpresenterar[1] Riksens Ständer i sådane mål. Hr Schönberg voro så öm at ej bortgifva af Ständers magt som någon annan riksdagsman; men han ville ej eller äga någon annan, än den lagen gifvit. Den afhandling med Franckrike, som Hr Gyllenhaal begär underrättelse om, anses af somlige för att redan vara afgiord, men det är icke det afgiorde i tractaten, som han vill hafva til plena, utan det som Sverige värckeligen ännu står i underhandling om med Franckriket; den fordran, Sverige prætenderar sig äga och den Franckrike ej vill vidkiennas. Äge vi in plenis alle nog skickelighet att kienna och drifva en sådan negociation?

Hr Schönberg ansåg altså förevarande memorial såsom stridande emot lag och emot den agtning, Sverige är fremmande magter skyldigt, sådant at det aldrig borde antagas, mindre få gå til de andre stånden, hvilket senare han så mycket mera påstod, som R. o. A:s lustre, bestående deruti

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *ræpresenteras.*

at hitintills altid inom R. o. A:s corps de personer blifvit tagne, som negocierat med utrikes magter, skulle derigenom förlora så in- som utrikes, ty ifall de andre stånden fingo tilfälle att dervid lägga handen, gingo efter hand denne härlighet äfven ifrån R. o. A., som många flere redan godt bort. Han ville altså för sin del, at det både såsom skadeligit och omöijeligit att befrämja något för riket nyttigt ändamål måtte förkastas.

Hr Örnskiöld, Mårten Ludvig: Riksdagsordningens 18 § utstakar så tydeligen, hvilke ärender Riksens Ständer uti Secrete Utskottet böra afgiöra, at ingen kan derpå misstaga sig. Jag åberopar mig, hvad Frih. Bunge, Hr Schönberg och flere värde ledamöter, äfven Hr Gr. och Landtm., behagat yttra i detta ämnet; om sakerne på det sättet, som Hr Gyllenhaal vill, kunde hos Riksens Ständer afgiöras, så behöfde vi hvarcken Secrete Utskott eller deputationer, största delen af Riksdagsordningen kunde äfven tagas bort. Ministerielle saker, som fordra varsamhet jemte skyndsamhet och drift, mycken förfarenhet och derjemte kundskap uti sättet at proponera och refusera, kunna icke in plenis af flere handteras; när Secrete Utskottet tilförene lämnat plena del af sådane underhandlingar, har det skedt, sedan conditionerne varit afgiorde och med den varsamhet, at hvad hemligit vara borde altid blifvit undantagit. Flere tractater puissancer emellan äro af den beskaffenhet, at så snart de röijas, är ock tractaten försvunnen til sin värckan, följacktelligen onyttig. Jag kan derföre hvarcken efter lag eller det anseende, iag bör hafva på Sveriges independance, och den acktning, som fordras emellan independente riken, draga ifrån Secrete Utskottet denne saken.

Deputation från Bondeståndet.

Härunder anmältes och emottogs en deputation ifrån Bondeståndet, åtta personer, anförd af Sven Håkanson, som berättade, att ståndet önskade riksdagens slut till juhl och derföre beslutit, det alle allmänne ärender först måtte blifva företagne och afgiorde, hvarom ståndet begärte, att R. o. A. ville med Bondeståndet sig förena.

Äfven att R. o. A. uti de frågor, som angingo skattekiöp, behagade bibehålla Bondeståndet vid 1723 års skattekiöpsförordningen.

Hr Gr. och Landtm. försäkrade om R. o. A:s beredvillighet at uti alt, hvad möijeligt och lagligt voro, förena sig

med det Hedervärde Bondeståndet, äfven i desse mål, när de blifva företagne.

Deputationen afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Häruppå återtogs den förevarande öfverläggning om Hr Gyllenhaals memorial.

Hr Lagersverd förklarade sig surprenerad deröfver, att Hr Gyllenhaals memorial af flere blifvit ansedt såsom lagstridigt; han påminte sig likväl vid 1761 års riksdag, at Hr Hasenkampf ingaf ett memorial icke långt ifrån af samma innehåll, som remitterades til Secrete Utskottet, och då det betänckande, Secrete Utskottet deröfver aflämnade, icke var nöijacktigt, så blef detsamma åter förvist til närmare förklaring. Den alliance, hvars omständigheter Hr Gyllenhaal begär at veta, är redan framfaren och har 1768 gådt til ända, altså voro den ingalunda at anse såsom en nu påstående negociation. Tryckfrihetsförordningen, en erkiend grundlag, stadgade, att sådane saker få genom trycket allmänne giöras, hvad mera äga Ständers plena rättighet at fordra underrättelse om dem.

Att vilja hindra Hr Gyllenhaal med detta sitt memorial gå til de andre stånden, det trodde Hr Lagersvärd sig icke [hafva] rättighet till, ty sedan han i sitt stånd anmält det, så får han dermed gå til de andre stånden; påstod altså, att memorialet, så i anseende härtill som [at det][1] eij innehöllo något emot lag och förre praxis grundat, måtte af R. o. A. til Secrete Utskottet remitteras.

Frih. Sparre, Carl: At in plenis handla och afgiöra om alliancer, det medför mera äfventyr, än man nu i hast kan hinna upräkna, så nogräknade som ministererne och cabinetterne nu äro på hvarje expression. Vid en underhandling skulle man icke komma långt, om plena befattade sig med att instruera ministren, som skall negociera. Detta memorial kan redan vara nog för at giöra en främmande magt missnögd och lämna en afvundsiuk granne tilfälle at spela under, så at vi skulle komma i uppenbar ovänskap med den ene puissancen efter den andra, hvars vänskap med Sverige icke voro efter hans interesse. Memorialet beskyller ju Franckrike för efterlåtenhet i tractaternes upfyllande, desse beskyllningar komma i allmenhet ut och få en slags authoritet, om memorialet till remiss antages, som värckeligen kan

[1] Konceptprotokollet.

tagas offencant för Franckrike, hälst om mindre betänckte utlåtelser under discourser i allmenhet komma dertill; månne Franckrike sedan skulle vilja negociera med oss vidare. Detsamma som i dag händer Franckriket kan i morgon hända en annan puissance, den som önskar att sätta allting i oordning, kan snart få et memorial ingifvit till plena om någon annan tractat och Sverige derigenom efter hand förlora alle utvägar till vänskap och understöd hos andre magter.

Ministerielle sakers handterande in plenis värckar derjemte en oförmögenhet för dem, som på Sveriges vägnar skall negociera att af conjuncturen, om den liknar sig favorable, kunna draga någon fördel för riket under negociationen. Jag kienner icke omständigheterne af de ifrån 1761 års riksdag åberopade exemplen, men det vet iag, att när sidste freden skulle slutas under 1761 års riksdag, så kunde vår Plenipolentiaire icke utvärcka den minste fördel för Sverige, ty preusiske Ministren, med hvilken han skulle handla, ägde redan i sin hand och upviste i afskrift den ultimata instruction, som var gifven härifrån, och ville ej ingå uti något bättre vilkår för Sverige än det yttersta, som samma instruction lämnade frihet till.

Memorialet innehåller, att regeringen skall förbiudas att icke sluta någon alliance eller tractat med Franckriket, inan de förre tractater blifvit upfylde. Jag frågar hvar man, som kienner sättet at handtera ministerielle saker, om det är nyttigt uti den belägenhet, Sverige nu är, då det behöfver vänner och hielp på alle sidor, at sådane ord komma ut i allmenheten, och om någon proposition öfver ett sådant förslag härstädes emot 18 § Riksdagsordningen kan giöras. Det skulle draga til deliberation öfver non ad impleta at uptaga et sådant memorial, och huru kan man guarantera, at under en sådan deliberation ordasätten altid menageras. Ett præjudicat medförde snart det andre, tractater med utrikes magter såväl i öster som väster kunna framdragas på lika sätt, och som såväl i den ene som den andre finnas ofullgiorde löften, den ene puissancen ej mera skonas än den andre.

Memorialet nämner *efterlåtenhet*. Mine gunstige Herrar, är det et ord, som passar sig, då man uti et öppet stånd talar om en främmande magt, som ännu är vår vän, huru månge flere dylike och kanske hårdare torde under ferveur af tal echappera oss, om det kommo til ventilation; hvart vill det taga

vägen; vår inbördes oenighet förblindar oss, så att vi af misstroende inom oss icke gifva ackt på det onda, som utifrån beredes.

Jag åberopar mig, hvad Frih. Horn redan sagt, det drager vårt rike uti det älende, at vi omsider af alle blifva föracktade; under stridigheter inom oss om detta och flere mål upkastas sådane saker til vårt förderf, at vi sedan få sticka fingren i ögonen, då vi komma i nöd och stå hielplöse. Jag ser ingen så stor nytta deraf, at in plenis upgifves, om Franckriket betalt subsidierne eller ej, ty derigenom förmås det icke till någon betalning, som icke skadan blifver större genom de följder, sådant skulle medföra. Påstår derföre, at ingen proposition öfver detta memorial må giöras.

Hr von Engeström: Memorialet må så mycket mindre antagas, som det vändt sig uppå sielfve Riksdagsordningen, giör ett försök att uphäfva, hvad då[1] der uti 18 § stadgas, och föreställer, at Secrete Utskottet ej må äga rättighet at sluta någon tractat med en främmande magt. Jag frågar, om det är enligt med grundlagen, at plena föreskrifva tid och vilkår vid alliancers slutande?

Det påstås, att Hr Gyllenhaal icke kan vägras at gå till de andre stånden med sitt memorial, och åberopas 11 § Riksdagsordningen. Men när samma § stadgar, att ingen får gifva sitt memorial til ett annat stånd, innan han först ingifvit detsamma uti sitt egit, så synes deraf, at lagstiftaren præsupponerat en pröfning hos ståndet, där det först skall ingifvas, huruvida det kan tillåtas at komma längre, annars hade præcaution varit utan ändamål. Ifrån 1761 års riksdag åberopas exempel, jag kienner dem icke; det kienner iag deremot, at iag besvurit vår grundlag men icke 1761 års riksdags handlingar. Herrar, som för mig talat, hafva tilräckeligen bevist memorialets ofog; iag conformerar mig med dem och påstår, at det må förkastas.

Hr von Nackreij: Skillnaden uti våre lagar emellan det, som i synnerhet är Secrete Utskottets giöromål och hvad som tillhör plena, är rätt tydelig, så att derom stridige tanckar icke böra hos oss upkomma. Hr Gyllenhaal har aldrig begärt annat än det, som tilhör plena; han vill veta, om Sverige i följe af en redan expirerad alliance har något att fordra, han önskar at få denne fordran betalt och föreslår, hvad

[1] Detta ord saknas i konceptprotokollet.

han tror vara en utväg dertill; han väntar ej utan skäl, at en sådan betalning skall något fylla uti vårt statsvärck och lindra våre contributioner. Har han misstagit sig om utvägen, så blifver för Secrete Utskottet händerne icke bundne at vidtaga sådane medel, som kunna finnas bättre. Att han som riksdagsman äger rättighet härtill, hoppas iag vara utom all fråga. Exemplen, som ifrån 1761 års riksdag äro åberopade, uplysa, att tilförene så beskaffade memorialer icke blifvit förkastade, och iag vågar ej tro annat, än att R. o. A. altid hållit lag.

Hos plena ligger onekeligen högste magten, de böra ju få veta, huru det står till med riket, dess inkomster och utgifter, dess skuld och fordringar, åtminstone en gros. Det är sant, at när det angår utrikes magter, bör sådant varsamt handteras. Men ingen magt kan misstycka, at efterfrågan sker, om vi hafva något att fordra. Secrete Utskottet kan lätteligen gifva oss sådant tillkienna utan at behöfva compromittera någon puissance.

Här är icke frågan om at nu bifalla memorialet till sitt innehåll utan endast om remisse och att Secrete Utskottet må svara oss, huruvida det, som Hr Gyllenhaal begär, kan upgifvas eller ej. Pröfningsrätten är oss altid öppen, men förkastas memorialet, innan Secrete Utskottet inkommit med sitt svar, så bekienner iag, at det icke blifver stort öfrigit af plenorum myndighet och at det ej är stort bevändt med riksdagsmannarätten, den vi likväl ibland så häftigt fäckta före.

Hr Jennings: Memorialet innehåller tvenne ting, först underrättelse angående subsidierne ifrån Franckriket; och för det andra förbud at med Franckrike sluta någon ny tractat, innan de förre blifvit upfylde.

Hvad man om den senare delen bör täncka, har såväl Hr Gr. och Landtm. som flere värde ledamöter redan behagat så tilräckeligen utföra, at iag ej behöfver vidare än mig dermed förena.

Det anföres ibland annat till försvar för Hr Gyllenhaal, at han endast begärt underrättelse om en förr slutad afhandling, som redan är expirerad och hvars conditioner länge sedan blifvit afgiorde. Men iag vet ej annat, än att vänskapen med Franckrike subsisterar och at ännu är under negociation om subsidierne; i en sådan ställning sitta icke grannar till höger och vänster, för hvilkas interesse torde mindre

vara tienligt, at vi stå i vänskap med Franckriket; at denne magt ej står i vänskap med Engelland, är ingen hemlighet; månne desse puissancer icke gierna torde nyttia tilfället at stifta ovänskap emellan oss och Frankrike; vi lefva väl i ro nu, men ordspråket säger, man har ej längre fred, än grannen vill. Om någon hade lust at angripa oss, borde icke hans förste giöromål vara at förut beröfva oss alle vänner, ifrån hvilcke vi vid påkommande händelse kunde vänta oss hielp och, sedan det skedt, upväcka hos oss frågan om non ad impleta uti någon grannes alliance, som, då derom uti plenis skulle afgiöras, snart lämnade honom tilfälle och anledning till uppenbar ruptur.

Jag påminner mig, at här blifvit nämdt, huru vi vaggas af och an genom influencen, som fremmenade interessen äga på oss. Jag tror, at vi aldrig skulle mera vaggas, än om vi blefvo stälte utom alt förbund med andre magter och i synnerhet med sådane, hvilkas egne interesse fordrar at oss väl går. I den ställning, vi nu äro, lätt oss kasta ögonen på våre grannar, så kunna vi lätteligen se, hvad som kunde för oss beredas. När jag härtill lägger, att memorialet leder till at uphäfva och ändra 18 § i Riksdagsordningen, att Secrete Utskottets giorde ed icke tillåter, det något sådant uti afhandlingar med fremmande magter, som hemligit hållas bör, må uptäckas och att Hr Gr. och Landtm. icke kan utan at bryta sin ed föredraga något, som är stridande emot grundlagen, så vill iag väl icke misstäncka någon utan tro, at Hr Gyllenhaal, drefven af nit och välmening utan at likväl hafva nogare eftersinnat följderna, inkommit med sitt memorial; men kan dock ej undgå at förena mig med Hr Schönberg och påstå, at memorialet såsom lagstridigt och farligit må förkastas och at ingen proposition öfver dess innehåll må giöras.

Frih. Grönhagen: Om vi ej nyss haft exempel, huru olika begrep om rätta förståndet af våre grundlagar här varit authoriserade, så skulle iag ej våga mig at i förevarande ämne täncka olika med de herrar, som åberopat 18 § Riksdagsordningen.

Det är ingen hemlighet, at vi efter redan ingångne tractater hafva anseenligt at fordra af Franckriket, altså bör det ej vara underligit, om plena vilja veta, huru dermed är beskaffat, och pålägga Secrete Utskottet at täncka uppå utvägar, huru desse fordringar måge blifva betalte. En som icke kan

återfå af en trög betalare, hvad han utlånt, lämnar honom ej gierna mera; at ej förbinda sig på nya löften med den, som ej upfylt sine gamle, är så naturligt, så at vi ej måge förundra oss, om Hr Gyllenhaal och flere med honom äro af den tanckan, at vi böra ackta oss för alliancer, som giöras med obestånd uti vilkårens upfyllande. Tractaten, som nu begäres kundskap om, skall ej vara annat än en förnyelse af den inbördes guarantie, som Franckrike och Sverige sig åtagit af Westpfalske freden. Denne fred och guarantie är ingen hemlighet, hvad tractaten åstadkommit är äfven bekant och förbi, altså kan sielfve tractaten numera ej vara någon hemlighet, som begripes under Secrete Utskottets tysthetsed. Lagen tillägger plena den rättighet att begära och få underrättelse om de saker, som angå riket och ej hemlige hållas böra. Jag frucktar för brott emot lagen men ej för fremmande magter, de kunna ej skada oss, [när vi förena oss][1] at följa lag utan förtydning. Ty vår sielfständighet skall bestå uti at inom oss skaffa styrcka men icke at igenom utrikes alliancer och inbördes oenighet matta riket.

Hr Gyllenhaals memorial går icke ut på annat, det är af honom skrifvit til sitt stånd och har här blifvit upläst, altså är han berättigad, om han det begär, at få påskrift för at dermed gå til de andre stånden.

Enär vid 1761 års riksdag proposition kunde giöras öfver ett memorial, som angeck samma ämne, så bör den nu ej vägras. Detta yrckar iag och påstår annars votering, om Hr Gyllenhaals memorial såsom ej stridande emot Riksdagsordningen må til remisse antagas.

Gr. Hammilton, Gust. David: Jag conformerar mig med Hr Schönberg och Hr Jennings, de hafva sagt alt, hvad iag ämnade anföra, då iag anmälte mig.

En värd ledamot som(!) sagt, at detta memorial betyder ingenting vis à vis af utrikes magter och att Secrete Utskottet kan upgifva non ad impleta af tractaten med Franckrike. Jo, det må så vara, om 1765 års Secrete Utskott efter samme principe hade upgifvit ordsakerne, hvarföre det ej kunde lämna sitt förtroende til de Hrr Riksens Råd, som då blefvo licentierade.

Här är sagt, at plena skola kunna taga connoissance om afhandlingar, som angå subsidier, som de taga den, när det

[1] Konceptprotokollet.

angår krig. Men det är en stor skillnad; krig kan efter grundlagen ej börjas utan Ständers samtycke, men afhandlingar om subsidier hafva ännu aldrig blifvit slutne utan i cabinettet inom ministeren. Jag ville önska, att Hr Gyllenhaal låto öfvertala sig at igentaga sitt memorial på godt vis. Det oroar oss, värckar aldrig något godt, månne vi derföre få en styfver mer af Franckrike, men han lider ingenting at taga det tilbakars. Jag har giordt det och hoppas at ändå vara lika så braf karl nu som förr.

Hr de Frietzkij: Jag vill vara kort och allenast förklara, det iag icke kan förena mig med Hr Grefven och Landtm:s tancka, som anser Hr Gyllenhaals memorial stridande emot 18 § Riksdagsordningen, ty 7 § Regeringsformen i slutet, jämförelse [ɔ: jämförd] med 18 § Riksdagsordningen, där det stadgas, att hvad stånden til Secrete Utskottet remittera, bör af Secrete Utskottet uptagas, gifver mig den öfvertygelse, att innehållet af Hr Gyllenhaals memorial tilhör plena at remittera til Secrete Utskottet; derifrån väntar iag sedan svar om hvad i memorialet begäres kan upgifvas eller ej. Innan detta svar inkommit, är för tidigt at yttra sig, om memorialet är lagstridigt eller ej.

Hr Gyllenhaals mening om förbund med Franckrike fattar jag ej på det sättet, at han skulle begära, det de måtte förbiudas; utan är hans mening, at så snart vi fått vår fordran betalt, kan Secrete Utskottet giöra uti den saken, som det på ed och samvete efter conjunctur för riket nyttigast finner.

Vid 1761 års riksdag påminner iag mig ganska väl det memorial, som Hr Generalmajoren Baron Löven ingaf på Riddarhuset, hvaruti han begärte, at Sverige skulle sluta fred. Det var visserligen et ministeriellt ärende, som tilhörde Secrete Utskottet efter den åberopade 18 §; memorialet blef likväl ansedt som lagligt, remitterades til Secrete Utskottet och vi fingo freden. Var det lagligt då, hvarföre kan ej detta få vara lagligt, som endast angår en redan framfaren negociation, visserligen af mindre granlagenhet och consequance än en fredstractat, som med en emot oss i krig varande magt skall slutas.

Det tages af flere ganska illa, at Hr Gyllenhaal i memorialet sagt, huru Franckrikes *efterlåtenhet* at betala de stipulerade subsidier på utsatt tid ådragit Sverige stor kostnad. Men iag finner icke, at detta är något elakt ord. Har Franck-

riket försummat att på sagde tider betala, så är det en *efterlåtenhet* på dess sida. Ord och afsked skola hållas, förnämligast riken emellan; sker det ej, så utan att politicera begär iag såsom fri man vara bibehållen vid min rättighet at på detta ställe säga min mening derom. När detta memorial altså icke innehåller hvarcken något skadeligit eller olageligit, så tillstyrcker iag i kraft af 7 § Regeringsformen, jämförd med 18 § Riksdagsordningen, at det må til Secrete Utskottet såsom nyttigt och lagligit remitteras.

Hr Örnschöld, Pehr Abrah.: Den enda omständigheten, som begäres uti memorialet, at Secrete Utskottet skall upgifva, om subsidier ännu innestå, medförer, at med detsamme hela ställningen, uti hvilken vi nu stå med Franckriket, skall uppenbaras; voro den ej jämn, hvad kunde icke de, som önska oss ovänner, deraf betiena sig; det medförer än vidare, at sedan det blifvit [ɔ: blifver][1] omöijeligit såväl för Franckrike som all annan ministere at med oss negociera.

När Hr Gyllenhaal vidare begär et förbud emot all underhandling om alliance med Franckriket och alle sådane underhandlingar efter den citerade 18 § Riksdagsordningen tilhöra Secrete Utskottet, så voro det at bryta sin ed, om Hr Grefven och Landtm. skulle giöra proposition, än mer edsbrott för hvar ledamot i Secrete Utskottet, om derifrån skulle til plena upgifvas propositioner, giorde till Sverige af Franckrike eller andre magter om alliance. 1761 års åberopade exempel hörer ej hit, frågan var då endast om huru franske subsidierne blifvit använde, nu är den om huru angående desse subsidier blifvit negocierat, och att upgifva sådant är att bryta grundlagen och secrete utskottseden. Skulle Secrete Utskottet blifva pålagt att detta upgifva, så ser iag förut, at utländske magter genom pluraliteten in plenis vilja styra våre förbindelser med andre stater, och Sveriges sielfständighet emot utrikes magter blifver ifrån den stunden all.

Hr Durietz: Det är plenorum rättighet at, när de så nödigt finna, efterfråga, huru vår hushållning står, vårt financevärck och hvad riket tilflutit genom subsidier; detta innehåller och memorialet. Negociationer med främmande magter är här icke frågan om. Skulle R. o. A. vilja låta förelästas sig de vid 1761 års riksdag remitterade memorialer, lärer bäst kunna finnas, huru lika de äro med förevarande ca-

[1] Konceptprotokollet.

sus. Här nämnes icke om några nu sig yppande eller påbegynte underhandlingar, skulle en sådan mening låta draga sig af orden i memorialet, kan den väl förklaras annorlunda. Secrete Utskottet kan lätteligen upgifva, huru mycket vi ännu tro oss äga af subsidier hos Franckrike innestående; om sättet at få dem betalte och det mera, som negociation fordrar, äger ju Secrete Utskottet rättighet at anföra sine betänckligheter emot dess upgifvande til plena, deröfver kunna plena taga sitt beslut. Hvilket iag aldrig tviflar, at det ju blifver conformt med grundlagen. Utan fara må altså memorialet remitteras til Secrete Utskottet, ty en remisse bör ej tagas för något bifall.

Frih. Horn, Fredr.: Jag nekar aldrig, at iag ju blef högeligen rörd, då iag hörde Hr Gyllenhaals memorial uplästas. Sedan iag fått höra discourser mot och med af åtskillige värde ledamöter, så har min oro något hunnit sagta sig genom de uplysningar, jag fådt; men i en så betydelig sak som denne anser iag för en skyldighet på detta ställe att säga min mening, den må stå i protocollet sådan, som iag i framtiden får skämmas eller hafva heder före.

Här talas om 7 § Regeringsformen och 18 § Riksdagsordningen, de åberopas å ömse sidor med application både med och emot Hr Gyllenhaals memorial.

Jag är icke lagfaren, det hörer ej til min metié som militaire, men det vet iag, at Regeringsformen är den lag, som tienar til grundval, huru i styrelsen förhållas skall emellan konung och Ständer, den lagskipande och den lagstiftande magten, och huru den lagskipande magten skall vara inrättad; derföre vidröres deruti icke annat, då den lagstiftande magten omtalas, än hvad som är generelt och utmärckes med det ordet Ständer. Riksdagsordningen afhandlar åter methoden och sättet för Riksens Ständer at arbeta och afgiöra sakerne; där nämnes ej speciatim den lagskipande magten til sine grenar utan brukas allenast det ordet konung med Råd. Uti förevarande fråga, hvart det ämne hörer, som Hr Gyllenhaal moverat, är altså Riksdagsordningen och Regeringsformen, som föreskrifver, hvad vi skola rätta oss efter. 18 § är där tydelig och förbehåller Secrete Utskottet allena at sluta alliancer och tractater med utrikes magter. Riksfädren, som stadgade detta, insågo nogsamt, huru ömtåligt det vara ville och aldeles omöijeligt at handtera sådane saker in plenis.

Om iag analiserar den paradoxe, at lagen skall hållas, så at ej plena föreskrifva Secrete Utskottet, huru med fremmande magter skall negocieras, men likväl plena kunna befalla Secrete Utskottet at ej sluta den eller den alliance samt fordra redo för de, som blifvit slutne, så går det i en progression efter samma principe ifrån plena til nationen, som då befaller plena, och hvart det omsider skal taga vägen, lämnar iag hvar redlig man at eftersinna.

Mig är skedd den äran at vara kallad til ledamot i Secrete Utskottet; jag bekienner, at iag sitter där i månge hänseenden för at lära, ty hvarken förstår iag financen eller är iag hemma i ministeriele ärender, altså kan iag icke vara jaloux om at andre ju måge handtera sådane saker. Men iag är öm om lagens helgd, den minsta refva uti densamma är farlig, lika som i et skepp, hvilket deraf lätteligen kan siuncka.

Jag vill giöra en reflexion; låtom oss supponera, at Franckrike är skyldigt subsidier och ej vill betala dem. Det tages af oss icke som et vänligt steg och releveras i våre plena; tro Ni, mine gustige Herrar, at Franckriket derigenom och genom Hr Gyllenhaals vilkår bringas til mera benägenhet at betala. Af historien har iag lärt, huru kinkogt det är magter emellan, när det ankommer uppå tractaters fullgiörande. En af våre grannar, som iag respecterar, har uti tractater förbundit sig med oss at til vår hielp, då vi råka i krig, undsätta oss med 5 till 6 000 man; casus har varit inne men hielpen blef ute. Skole vi derföre aldrig sluta alliance med den grannen, förr än vi fådt ersättning för detta uteblifvande? Så olaglige som desse deliberationer äro in plenis, så obehageligе äro de. Om härvarande fremmande ministrar fingo del af dem, det giorde ofelbart den värckan, at fremmande magter frugtade sig at hädanefter negociera med oss. Hannibals exempel utur gamle historien bör undervisa oss. Vi hafva dem ännu nyare; vi hafva sedt biskoppar bortförde i fångenskap, efter de uti sitt lands riksmöte talt som patrioter och trodt sig äga frihet dertill; så går det med en nation, som ej vill hålla lag inom sig och derföre ej kan äga bundtsförvandter utom sig.

Jag prisar Allmagten, som ännu uppehållit oss utan förmyndare. Utom troupper och flottor, hvilke under prætext af beskydd upfylla vårt land och våre stränder. Derföre kan iag ännu tala fritt. Jag afstyrcker memorialet, jag önskar, at

Hr Gyllenhaal ville det återtaga, men låter han ej beveka sig dertill, så protesterar iag quam solemnissime emot dess innehåll. Ingen dödelig kan på detta stället imponera mig; med lagen vill iag lefva, med lagen vill iag dö; skall den kränckas, förr eller senare giör mig lika mycket. Jag declarerar derföre nu genast min tancka, at iag anser detta för et ovärdigt memorial, som aldrig af svensk man hade bort vara skrifvit, mindre på et svenskt Ridderhus ingifvit.

Hr Liliehorn: Om memorialet ej innehöllo mer än begäran at få veta, huruvida subsidierne blifvit til fullo betalte, eftersom vi fordra dem, så skulle iag kanske foga mig dertill, att Secrete Utskottet må upgifva sammanhanget af denne negociation, så mycket som uppenbaras kan. Men at begära et formeligt beslut at icke börja någon underhandling med kronan Franckrike, innan vi fådt betalt, hvad vi förmene oss ännu hafva innestående hos samma krona, det är vida längre gångit, än någonsin lagen lämnat oss rättighet at gå. Det är at bryta all vänskap med den kronan och dess allierade, det skall förordsaka en stagnation uti alle våre afhandlingar med utrikes magter, det blifver at draga till snaran, som redan torde vara lagd om halsen, och at strypa till på en gång. Memorialet må derföre vara remitterat til Secrete Utskottet men uti det afseendet, at Secrete Utskottet lägger dervid den hand, som är enlig med lag. Finner Secrete Utskottet, at det ej kan uptagas, så lärer det ofelbart gifva oss sådant tilkienna, och då förbehåller iag mig at säga min mening, som altid skall blifva enlig med lagen.

Baron Pechlin: Uppå detta memorial sättes en stämpel, som skulle det vara et lagbrott begångit dermed; det tages för afgiordt, at man genom det steget at fordra underrättelse af Secrete Utskottet i sådane mål skulle kunna förfalla ifrån vårt regeringssätt til democratie. Men mine gustige Herrar, det bör ej förvilla oss, man skapar regeringssätt ofta i förslager, alt efter conjuncturen, än aristocratie, än democratie, likväl består det sanskyldige; icke är här democratie; så länge uplyste Ständer vårda regeringssättet, så blifver här aldrig någon democratie. En enda dag kan iag påminna mig, at vi voro i fara för democratie, och det var den, då principalatsfrågan ventilerades; deremot visa oss tideböckren, at riket ofta varit under monarchiskt och aristocratiskt välde; monarchie, när konungarne ensamme styrt; aristocratie, då

väldet varit hos Rådet eller magnaterne. Aristocratie kan äfven existera, om magten stadnar hos ett Secrete Utskott, äfven om visse factioner giöra sig mästare af tyglarne. Om vårt regeringssätt är componerat och aristocrati[c]o[1] democratisk[t], så böra ytterligheterne på alla sidor undvikas. Hvarken för mycken magt hos Rådet, Secrete Utskottet, magnater, ej eller hos folcket den friheten att vara laglöse.

Hr Gyllenhaals memorial jämfördt med desse principer finner iag icke innehålla någon oloflig begäran, när han endast åstundar, att plena måtte få uplysningar, som tiena dem at skydda vår egendom och våre lif.

Här begäres ej mer, än att detta memorial må til Secrete Utskottet remitteras, som har at upgifva, hvad upgifvas kan. Det är i afseende uppå folckets bästa skrifvit, om något deruti skulle vara infördt af en annan, som redligt täncker men hvarcken är statsman eller bevandrad i jure publico, som med lindrigare termer kan utföras, så har Secrete Utskottet öppet fält för sig at förbättra det. Om utrikes magter taga sig ombrage deraf, at Riksens Ständers plena begära kundskap om rikets hushållning och hvad inkomst vi kunna räkna uppå emot vår utgift, så skulle samma ombrage gifvas dem på flere ställen, där regeringssättet lämnar nationen frihet att efterse förvaltningen.

Ingen följd blifver det, att alle negociationer med fremmande hof skulle dragas till plena, för det at man nu åstundar kundskap om en redan expirerad subsidietractat, hvar sak har sin egen beskaffenhet, i synnerhet in politicis. Om non adimpleta uti tractater med andre magter hör altså ej til förevarande casus. At Sverige i krigstid ej fådt de 6 000:de man hielptroupper, som efter tractat en granne förbundit sig at præstera, voro bedröfveligit, om vi skulle efteråt vara tvungne at påminna derom, icke för det att de manquerat oss utan derföre, at vi som et sielfständigt folck böra vara uti den belägenhet at ej hafva saknat dem.

Hvad som händt i det rike, der biskoppen blifvit tagen och fängslig bortförd af en fremmande magt, för det han talat som patriot, gifver mig ingen farhåga; det skedde uti et land, som hvarken har lag eller regeringssätt. Men under vår lag hafve vi fredat en svänsk man, Riksrådet Grefve Tessin, då

[1] Konceptprotokollet.

han af en utrikes Ministre anklagades. Sådant är vårt regeringssätt, at högste magten aldrabäst är förvarad i Riksens Ständers, det är plenorum vård. När det angår vår rikets penningar, så hafva vi där vår säkerhet; äger Secrete Utskottet rättighet att disponera om en enda medborgares lif eller egendom utan plenorum vettskap, hvarföre skall det äga mera oinskränckt magt öfver rikets medel. Jag tilstyrcker, att Hr Gyllenhaals memorial må remitteras til Secrete Utskottet, som inkommer med berättelse om alt, hvad som utan at bryta tysthetseden upgifvas bör och kan, och begifver mig icke ifrån denne min mening utan votering.

Hr Wadenstierna: Hedrad med det företroende at vara kallad till ledamot uti Secrete Utskottet har iag altid sökt ställa mine rådslag därhän att bibehålla lugn inom oss och fred utom oss. Jag betygar inför Gud, att sådant varit alles vårt upsåt, som hafva den hedren att sitta där.

Jag supponerar ej annat, än at memorialet uti välmening är ingifvit och syfta[r] uppå den bästa värckan; at det kan förenas med våre lagar, at det här föredrages och att Secrete Utskottet upgifver så mycket, som upgifvas kan af vår subsidietractat med Franckrike eller och hela tractaten in extenso; om iag supponerade, at den ej innehåller annat än inbördes vänskap och hielp, at Franckrike för at sätta oss i stånd at hielpa oss sielfve vid åkommande händelse låfvat at betala oss årligen subsidier dertill utan at begära någon annan reciprocité af oss tilbakars, än at vi använda desse subsidier till vår armées, flottans och fästningarnes iståndsättiande, på det Franckriket i Norden måtte äga en betydande bundtsförvandt; ehuru fördelagtig en sådan tractat för oss kan vara, månne det vore nyttigt, at den giöres allmänt bekant. Kunna det icke gifvas magter, som icke hafva fördel af vår upkomst; deras ministrar här kienna vårt regeringssätt, deras åtkomst till plena är ganska lätt, minsta fråga om en sådan tractat skulle sätta dem i rörelse. Innan den blefve in plenis bifallen, voro redan 100:de svårigheter beredde för att afbryta densamme, och hvilket hof ville negociera med oss, då vår ministre icke kunde gu[a]rantera säkerheten af negociationspuncterne, som blifvit antagne, förrän plena dem gillat.

Supponerar iag åter den casus, at vi värckeligen stå uti underhandling med kronan Franckrike om de subsidier, som ännu vi tro oss berättigade till, så skall ju Secrete Utskottet

upgifva vår fordran sådan som vi påstå den, utan at ännu liquidation skedt. Hvad värckan skulle det giöra uti negociation, att Riksens Ständers plena nu förut declarera, det inge nye förbindelser med Franckriket böra ingås, innan hela denne påstådde summan blifvit betalt?

Det är ej utan skäl, som 18 § Riksdagsordningen blifvit författad och i grundlagen införd. Vår nyaste grundlag, Tryckfrihetsförordningen, lämnar denne § aldeles helig och oinskränckt. Hvad 7 § Regeringsformen vidkommer, som här til et försvar för Hr Gyllenhaals memorial blifvit åberopat, så talas der om Riksens Ständer i allmänhet och den förändrar ingenting af 18 § Riksdagsordningen; ty Secrete Utskottet är en del af Riksens Ständer; när högsta magten är hos plena och de antagit 1720 och 1723 års grundlagar, så blifver efter samma lagar Secrete Utskottet en af högsta magten utsedd magt at sluteligen afgiöra saker, med hvilke högste magten icke ansedt för nyttigt at sig sielf befatta.

Aldrig har iag mig bekant, at uti Europa något rike existerar, som för allmänheten upgifver sine negociationer med fremmande magter. När Hr Gyllenhaal uti sitt memorial begär såväl underrättelse om subsidierne som ock att ingen ny tractat med Franckrike må slutas, förrän vi fådt dem, så går han i sin begäran emot tydelige innehållet af lagen 18 § Riksdagsordningen och iag kan ej samtycka til någon annan proposition, än at memorialet i stöd af samma § må förkastas.

Flere af herrarne begärte nu at få proposition.

Hr Gr. och Landtm. förestälte altså, om icke discourserne måtte uphöra, och giorde häruppå proposition.

Bifaller R. o. A., at öfver Hr Gyllenhaals memorial angående subsidiemedlen och förbunds slutande får proposition giöras.

Den besvarades med Neij och Ja.

Hr Gr. och Landtm.: Som R. o. A. nu skall votera, blifver contraproposition: Vinner Neij, får ingen proposition giöras öfver Hr Gyllenhaals memorial såsom felande emot 18 § Riksdagsordningen.

Frih. von Essen: Denne proposition innehåller icke discurserne; alla, som talat för memorialet, hafva concluderat uppå att det til Secrete Utskottet må remitteras; denne remisse bör altså uti proposition intagas til bifall eller afslag.

Hr Rudbeck: Jag har väl icke ifrån början af denne

öfverläggning varit tilstädes men har likväl hördt en del af discourserne, som på ena sidan enhälligt tillstyrckt, att memorialet må remitteras såsom icke stridande emot Riksdagsordningen, derföre om Hr Gr. och Landtm. behagade upläsa för oss projectet, efter vi icke lära komma ifrån denne sak utan votering, ändrat så at remissen der införes såsom icke stridande emot lag.

Frih. Bunge, Sven: När Hr Gr. och Landtm. i början af denne ventilation förklarat sig icke finna, at det voro honom tilständigt giöra någon proposition öfver Hr Gyllenhaals memorial, med mindre R. o. A. ville pålägga honom det, så skall han väl hafva svar deruppå, innan vi kunna gå längre. Detta svar är nu ämnet til vår votering, derföre påstår iag, at det och icke mera må uti proposition införas.

Hr Gyllensvahn: 16 § Riksdagsordningen stadgar, at proposition skall giöras efter discourserne; uti discourserne är påstådt plenorum rätt att fordra underrättelse ifrån Secrete Utskottet samt at Hr Gyllenhaals memorial derföre må remitteras, och derefter bör proposition giöras.

Härtil svarades af ganska månge Neij, vi hafva ännu ej samtyckt at gå in i saken på minsta sätt; Hr Grefven och Landtm:s fråga är den, som skall besvaras, och derföre blifva proposition.

Frih. Sparre: Den giorde proposition är enlig med sielfve ventilation. När en stor del af Riddarhuset påstår, at memorialet emot lag ej bör antagas, huru kan då proposition innehålla remisse? Vi hafva icke afgiordt den första frågan ännu. At votera om remissen, det är at sätta som redan gifvit, at memorialet voro antagit, och dertil kan iag utan votering aldrig begifva mig.

Frih. Grönhagen: Här giöres nu så mycken svårighet vid at tillåta det få komma in uti proposition, som likväl uti discourserne blifvit yrckat. Då R. o. A. voterade uti financesaken, giordes ingen svårighet, begge meningarne, som blifvit försvarade, intogos uti propositionen och hvar del feck justera sin mening.

Hr Linderstedt: Jag tror icke, at vi äga den rättighet at utesluta utur en voteringsproposition det, som under ventilationen blifvit concluderat till af alle dem, som varit af enahanda mening.

Frih. Kagg, Lars: Då vi voterade uti financesaken, var

ingen fråga om sakens laglighet, som det nu är, altså passar sig det exemplet icke hit; jag kan ej tillåta, at i proposition får intagas något angående remisse, ty då afgiöres på ena sidan saken genom voteringen, när på andre sidan ännu bestrides, at densamme in plenis kan företagas, utan påstår iag då, at vi skola votera, om icke den proposition, Hr Gref. och Landtm. gifvit oss, må blifva beståndande.

Hr Gr. och Landtm.: Högl. R. o. A. behagade påminna sig, at iag i början, då denne sak förekom, icke tiltrodde mig emot 18 § Riksdagsordningen at densamme föredraga utan hemstälte det til R. o. A:s decision; deröfver skall väl R. o. A. först utlåta sig, innan man går längre; R. o. A:s olika tanckar om decision är det, som gifvit anledning til voteringen; men förr än iag fådt densamma, vågar iag icke emot min öfvertygelse at låta inflyta i proposition något, som leder til hufvudsakens afgiörande. Om uti discourserne något influtit, som rörer densamme, så ser iag icke, at det förbinder til någon proposition; efter redighet och ordning är nödig uti alle ärender, så bör väl præleminairen först afgiöras, innan man kan komma til hufvudfrågan, annars går man baklänges och afgiör det, som ännu ej är erkiendt, at det efter lag kan til afgiörande företagas.

Hr de Frese, Otto Henrik[1]: Nyss voterade R. o. A. om Landtm:s föredragningsrätt och pluraliteten tillade honom densamme efter lag; nu är oagtadt detta beslut åter samma fråga väckt, ty detta memorial är föredragit icke af Hr Gr. och Landtm. utan ifrån bänckarne, och det oagtadt vill man ändå gå längre och föreskrifva honom, huru proposition skall författas; skall ett i lag grundat och genom votering ytterligare stadfästat beslut så litet gälla.

Hr Jennings: Om uti proposition införes angående remissen, så ställes til afgiörande en fråga, öfver hvilken jag och ganska mänge med mig ännu icke fådt yttra oss.

Ifall öfver memorialet får här proposition giöras, så förbehåller iag mig at få säga mine tanckar, om det skall remitteras och på hvad sätt. Jag vill til exempel remittera til Secrete Utskottet förste delen deraf, som angår subsidierne, men icke den andra, som angår förbunds slutande med fremmande magter, flere med mig torde vara af samma tancka, huru skall denne vår mening kunna nu komma in uti proposition?

[1] Rättat från förlagans: *Fredr.*

Vår rättighet är likväl at få R. o. A. densamma til beprö-fvande underställa, innan frågan blifver om remissen.

Hr Gr. och Landtm.: Den enda utväg blifver, att R. o. A. votera öfver proposition, som är giord, huruvida den må blifva beståndande eller ej; jag har derföre upsatt proposition til denne votering, så lydande:

Den, som bifaller den giorde proposition, skrifver Ja, den det ej vill, skrifver Neij.

Vinner Neij, införes uti första delen af propositionen, att Hr Gyllenhaals memorial remitteras til Secrete Utskottet såsom icke stridande emot Riksdagsordningen.

Denne proposition antogs, bordsherrarne intogo sine ställen, voteringen började, R. o. A. ingåfvo voteringssedlarne efter uprop, de frånvarande upropades andre gången, sedlarne uplästes, räknades och befunnos

Ja 483,
Neij 335,

som bilagde voteringsinstrument[1] utvisar, hvilket af bordsherrarne underskrefs och genast uplästes, hvarefter R. o. A. åtskildes kl. 9 om aftonen.

År 1769 d. 29 Novemb.
Onsdag.

Plenum kl. 10 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven och Landtm. Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen.

Voteringsinstrumentet uplästes öfver den i går slutade voteringen.

Dito en af Riddarhusfischalen uprättad och af bordsherrarne underskrefven förteckning öfver de herrar af R. o. A., som stadnadt uti skrancket under voteringen i går och derföre giordt sig förfallne til böter efter Riddarhusordningen, hvilken remitterades til Riddarhusdeputationen.

Anmältes en af R. o. A:s ledamöters, Hr Majoren och Riddaren von Yhlens, dödsfall.

Häruppå anslogs den i går genom votering gillade proposition angående Hr Gyllenhaals memorial.

Bordsherrarne intogo sine ställen, och sedan R. o. A. genom tvenne uprop efter vanligheten blifvit framkallade at af-

[1] Uteslutet här.

lämna sine voteringssedlar, uplästes deras innehåll och upräknades rösterne, då det befunnos att

Ja voro 349,
Neij 472.

Öfver proposition och rösternes antal författades det voteringsinstrument, som vid protocollet här finnes bilagdt,[1] hvilket af bordsherrarne underskrefs och genast uplästes, hvaruppå R. o. A. åtskildes kl. 3/4 til 4 eftermiddagen.

År 1769 d. 2 December.

Lördag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Protocollet för den 28 September justerades.

Uplästes voteringsinstrumentet öfver voteringen den 29 sidstl. November.

Dito förteckning uppå de herrar, som under sidste votering stådt i skrancket, emot hvad Riddarhusordningen stadgar, och derföre komma att böta hvardera 10 dahl. silf:mt, hvilken remitterades till Riddarhusdeputation at värckställas.

Ang:de 1/4 procents afgift af massa inventarii.

Äfven justerades det extractum protocolli, som efter R. o. A:s beslut den 22 November sidstl. afgå skulle med föreställning uppå Borgareståndets extractum protocolli af den 17 Julii angående 1/4 procents afgift af behållne massa inventarii i borgerlige sterbhus till justitiestatens aflöning.

Hr Gr. och Landtm. hemstälte, om icke R. o. A. skulle finna för godt at med detta extractum protocolli låta till de andre respective stånden afgå en deputation, som kunde gifva R. o. A:s föreställning i detta mål tilbörlig vigt.

Detta bifölls.

Utsågos altså följande tolf herrar ledamöter:
Grefve Oxenstierna, fullm. Hr Ehrenpreus, [Fredrik],
Frih. Ridderstolpe, Carl,
Hr Dahlstierna, fullm. Frih. Kurck, [Arvid Fredrik],
Hr Sandelhielm, fullm. Frih. Cronstedt, [Fredrik],
Hr Rutensparre, fullm. Hr Anrepp, [Gabriel],

[1] Uteslutet här.

Hr von Post, Fredric,
Hr Qveckfeldt, [Samuel Gustaf],
Hr de Bruce, [Johan Fredrik],
Hr Klingenberg, fullm. Hr Engelcrants, [Clas],
Hr Svendenstierna, Lars,
Hr Bergenstråle, Rudman,
Hr Benzelstierna, [Carl].

Hvilke, så snart extractum protocolli hunnit blifva renskrifvit, afgingo och efter någon stund med berättelse återkommo, at såväl det Högvördige Präste- som Ärbara Bondeståndet låfvat alt godt och at det Vällofl. Borgareståndet äfven utfäst sig at vilja taga R. o. A:s extractum protocolli til öfverläggning.

Ang:de superintenden[ten]s på Gottland lön.

2. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 26 nästl. October angående indelt lön, som [vid][1] 1761 års riksdag superintendenten på Gottland blifvit tillagd men vid 1765 års riksdag åter indragen, om hvars återfående nuvarande Superintendenten på Gottland Doctor Lutkeman anhåller samt om ersättning för hvad honom genom samma indragning sedan 1766 ifrångådt.

Secrete Utskottet tilstyrcker, att Superintendenten Doctor Lutkeman må återställas uti de rättigheter, som honom vid 1761 års riksdag af Riksens Ständer blifvit tillagde, men som vid 1766 års riksdag han förlorat genom osanfärdige berättelser, hvilke blifvit det Hedervärde Bondeståndet förebragte och föranlåtit ståndet at jemte tvenne af de andre respective stånden dem åter indraga.

Vidkommande åter ersättningen för hvad han de sedan 1766 förflutne åren förlorat anser väl Secrete Utskottet sådant vara mycket billigt, men som statsvärcket derigenom samt genom det præjudicat, som det gåfvo anledning till för flere dylike hos Riksens Ständer denne riksdag anmälte mål, skulle blifva mera betungat än Secrete Utskottet finner, at det kan tåla, så afser sig Secrete Utskottet icke kunna styrcka till denne ersättnings beviljande.

Detta begärtes af Hr von Böhnen, Casper Ludvig, på bordet.

Ang:de 82 manbåtsmän till amiralitetshvarvet.

3. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 24 November, hvaruti tilkienna gifves, det Hans Kongl. Maij:tt i nåder bifallit, at 82 båtsmän komma til ombyte vid

[1] Konceptprotokollet.

Kongl. Ammiralitetshvarfvet af de så kallade årstimmermän at till den 20 nästkommande Februarii upbådas, äfven at 20 man, som varit nyttiade vid Kongl. Hofjagthvarfvet, i desse dagar komma at hemförlåfvas.

Hvarvid R. o. A. ej funno något at påminna.

Förordning om kopparmynts capitalers emottagande af Banquen at förräntas.

4. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 19 September sidstl. angående den af Riksens Ständer vid sidstl. riksdag giorde författning och Kongl. Maij:ts den 14 October 1766 derom utfärdade nådige förordning, att inge capitaler i kopparmynt, det vare sig ad pios usus, publique värck eller private personer tilhörige, af Lånebanquen för ränta få emottagas, men hvilken Kongl. Maij:tt den 11 December näst därpå följande i nåder behagat så förklara, at de medel, som tilhöra barnhus- och hospitalsvärcken i riket och icke med säkerhet annorstädes skulle kunna förräntas, böra i Lånebanquen för ränta insättas, hvilken förklaring Secrete Utskottet tilstyrcker nu måtte rättas och i det stället såsom förklaring öfver denne Kongl. Maij:tt förordning af den 11 December 1766 vederbörande tilkienna gifvas, at kongl. förordningen af den 14 October 1766 om Lånebanquens tillslutning för alle slags kopparmynts capitalers emottagande emot ränta äfven är gällande för hospitals- och barnhusmedel.

Detta bifölls.

5. Uplästes Justitiædeputationens betänckande af den 8 September sidstl. angående Kongl. Ammiralitetscollegii ansökning at få ersatt af publique medel den kostnad, som måste giöras såväl til välbemälte kongl. collegii som Kongl. Ammiralitetsöfverrättens och Ammiralitetsconsistorii protocollers inskaffande til Riksens Ständer, hvilket deputation uppå flere anförde skäl och til undvikande af ett för staten kostsamt præjudicat förklarar sig icke kunna tilstyrcka.

Betänckandet bifölls.

Kammarförvanten Lemvigs observationer uppå Krigscommissarien Wallman.

6. Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 13 October nästförledne angående en observation, giord af Kammarförvandten Hans Carl Lemvig vid pommerske krigscommissariatsräkenskap[erne]s revideranде uppå Krigscommissarien och Landträntemästaren Anders Wallman, för det han såsom krigscommissarius affördt 148 riksdaler 34 5/6 schilling pommersk courant till extra skrifvarehielp vid Krigscommissariatet utan att dertill kunna visa

några skriftelige ordres och hvilken summa Kongl. Maij:tt den 5 April sidstl. pålagt Wallman at betala.

Deputationen finner af flere anförde skäl och i synnerhet det intygande, som Hr Baron och Öfverståthållaren skriftelligen afgifvit, at Wallman ägt tilstånd i sin räkning berörde extraskrifvarehielp afföra, hvilket Kongl. Maij:t icke för gällande antagit, efter det sedan bemälte Öfverståthållare lämnade Generalkrigscommissarieembetet voro utgifvit, men deputationen kan icke betaga den trovärdighet det, såväl som välbemälte Friherre och Öfverståthållare samt hvar redlig man altid bör äga uti de vittnesbörder, som med egenhändig underskrift bekräftas, at Wallman för den af Kammarförvandten Lemvig emot honom giorde anmärckning öfver berörde 148 riksdahl:r 34 5/6 schilling återbetalande aldeles varder befriad.

Detta bifölls.

Ang:de räkenskaperne för stadens enskillte medel.

7. Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af d. 23 sidstl. October angående Magistratens i Stockholm besvär deröfver, at Kongl. Maij:t i nåder den 12 September 1764 fastställt Kongl. Kammarcollegii tagne författning, som ålagt Magistraten at uti Kongl. Cammarcollegio aflefverera räkenskaperne och hufvudböckerne af stadens enskylte medel samt förklarat sig icke kunna antaga Magistratens anmälte hinder, hvarföre räkenskaperne flere år uteblifvit för krögerie- och minuteringsaccisen, Stora Barnhusets hufvudböcker, rasp- och spinhusräkningarne samt för bevillningen och slottsbyggningshielpen, utan pröfvat skäligt förvisa saken till laglig handläggning vid Kongl. Kammarrevisionen.

Deputationen förklarar, att enligit stadens privilegier och 1748 års kongl. förordning räkenskaperne för städernes enskylte medel hvarcken uti Kammarrevision eller landscontoiren någon revision undergå böra, samt tillstyrcker, att Kongl. Cammarcollegii beslut häruti af den 2 Martii 1763 och Kongl. Maij:ts resolution af den 12 September 1764 till sin värckan nu och framdeles må uphöra och Stockholms stad deremot vid sine välfångne rättigheter och privilegier oförkränckt bibehållen varda.

Och hvad vidkommer räkenskaperne för krögerie- eller minuteringsaccisen, Stora Barnhuset, Rasp- och Spinhuset samt för bevillningen och slottsbyggningshielpen finner de-

putationen på anförde skäl, at Magistraten ingalunda bordt ställas under något tilltal härutinnan och att följackteligen Kongl. Cammarrevisionens åtgiärd dervid aldeles må upphöra.

Detta begärtes af flere på bordet.

Secreteraren Furtenbachs tour.

8. Secrete Deputationens betänckande af den 31 October 1769 angående Secreteraren i Svea Hofrätt Johan Fredric Furtenbachs tour i anseende til Riksens Ständers vid sidstl. riksdag för dåvarande Vice Advocatfiscalen Vilhelm Nordenhielm gifne tilstyrckande att befordras till assessor i bemälte Hofrätt.

Och tilstyrcker deputationen, at Furtenbach, som genom Riksens Ständers åfvanberörde vid sidstl. riksdag för Assessoren Nordenhielm afgifne underdånige tillstyrckande med uttryckelige ord är uti sin tour framför Nordenhielm bibehållen, må tilläggas assessors fullmagt och tour från samma dag, då Nordenhielms assessorsfullmagt är daterad, dock at Furtenbach till bibehållande af förtroende ledamöterne emellan inom Hofrätten intager sitt embetsrum såsom ledamot näst under den assessoren, som nu sitter nederst.

Betänckandet bifölls.

Gyllenhals remitterande till Riddarehusdeputation.

9. Uplästes ett af Hr Stålhammar, Carl Leonhard, ingifvit memorial, innehållande att som Kammarherren Gyllenhaal oagtadt flere af Hr Grefven och Landtm. såväl enskilt som offenteligen i förre pleno den 28 November honom giorde föreställningar om olagligheten af hans ingifne memorial, likväl på egit äfventyr vågat detsamma på sin bänck upläsa; så hemstälte Hr Ståhlhammar, om icke Hr Gyllenhaal för detta sitt lagstridige och obetäncksamme memorial borde under Riddarhusdeputationen till ansvar ställas och der enligt Ridderhusordningen dömas.

Detta begärtes på bordet.

Deputation från Bondeståndet.

10. Ankom en deputation ifrån Bondeståndet, åtta personer, anförd af Olof Olofson, som på ståndets vägnar anmälte:

1:o. Att ståndet förehaft Justitiedeputationens betänckande af d. 9 September sidstl. angående besittningen af 1 och 1/8 hemman krono Konungssund benämdt i Biörkekinds härad och Konungssund socken, som varit anslagit landträntemästaren till boställe i Östergiöthland, och att ståndet förblifvit vid 1723 års skattekiöpsförordning.

2. Äfvenledes Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande angående skattekiöp på sådane kronohemman, som efter fullmagter och landtbocontracter innehafvas, hvaruti ståndet äfven förklarat Allmogen böra bibehållas vid 1723 års förordning, samt anmälte desse begge beslut till R. o. A:s bifall.

3:o. Recommenderade till R. o. A:s afgiörande Bondeståndets extractum protocolli angående befrielse för de af Allmogen i Västergiöthland, hvilke såsom delagtige i Hoffmans upror blifvit dömde till fästningsarbete.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

11. Genast härefter anmältes och infördes en deputation ifrån det Högvördige Prästeståndet, 16 personer, anförd af Biskopen Doctor Benzelstierna, hvilken anmälte: Deputation från Prästeståndet, 16 personer.

1:o. Huruledes det Högvördige Prästeståndet ansedt för en af sine förnämsta skyldigheter, at en ren och med grundtexten närmast öfverensstämmande uttolckning af den helige Bibelen måtte på svänska språket erhållas, hvaröfver ståndet skrifteligen författadt sine tanckar uti extractum protocolli, hvilket nu til R. o. A. öfverlämnades och på det bästa till bifall recommenderades.

2. At Prästeståndet förehaft R. o. A:s extractum protocolli angående de reducerade Hæringe- och Hammarstadsgodsen samt frågan, huruvida sådane egendomar, som blifvit reducerade, borde med dubbelt vederlag igenlösas, och till alla delar bifallit R. o. A:s yttrande häröfver.

3:o. Äfvenväl hade Prästeståndet bifallit, hvad Secrete Utskottet tillstyrckt angående pensioner, som vid 1761 års riksdag blifvit åtskillige af Hrr Riksens Råd vid deras afskeds tagande beviljade men vid 1765 års riksdag indragne.

4. Bifallit hvad Secrete Utskottet med de sammanträdde deputationer tillstyrckt angående justitiecantzlerslönen samt at Hr Riksrådet von Stockenström må såsom justitiecantzler för de sedan sidste riksdag förflutne åren niuta denne lönen efter Riksens Ständers då giorde författning til godo.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

12. Föredrogs Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 25 sidstl. October angående Lovisa stads ansökning om befrielse från lagmans- och härادshöfdingeräntans erläggande af de staden underlagde hemman, och hvartill deputationen såväl enligit kongl. reglemen- Lovisa stads ansökning om befrielse från lagmans- och härادshöfdingeräntan.

tet af den 10 November 1741 i 1 §, 7 momentet, som att desse hemman nu lyda under stadens jurisdiction och äro anslagne till Magistratens aflöning, styrcker bifall.

Hr Ehrenmalm, Samuel, trodde, at om detta skulle bifallas, giorde den minskning uti den till justitiestatens aflöning anslagne fonden, om hvars bibehållande R. o. A:s extractum protocolli i dag blifvit justerat, och att således R. o. A. derigenom skulle komma at taga tvenne emot hvarannan stridande beslut.

Hr Gyllensvahn påminte, at Lovisa stad redan fådt af Riksens Ständer så månge förmåner, så att den bättre än flere andre rikets städer borde kunna bärga sig. Efter den principe, som altid enligt privilegier och grundlag blifvit följd, borde hemman och jord icke kunna genom donationer förbyta sin natur, derföre desse staden donerade hemman också böra förblifva kronohemman och som sådane betala lagmans- och häradshöfdingepenningar.

Hr Wadenstierna, Carl, deremot påminte, att det uti betänckandet åberopade reglementet voro tydeligt. Att desse hemman nu lyda icke mer under lands utan under stadens jurisdiction och äro anslagne at löna sine domare, lika som de, hvilke lyda under landsrätt, med häradshöfding- och lagmansräntan löna sine domare. Hvad procenten af massa inventarie i sterbhus angingo, hvarom i dag R. o. A:s extractum protocolli afgådt, voro det af annan beskaffenhet och anslagit till hofrätternes aflöning, följackteligen borde betalas af alle, efter alle lyda under hofrätternes jurisdiction.

Frih. Bunge, Sven, instämde med Hr Wadenstierna och ansåg obilligt, att desse hemman, som nu lydde under stadsrätt, skulle betala både till lands- och till stadsrättens underhåll.

Hr Rappe, Christopher, instämde äfvenledes häruti och fant, att desse hemman, sedan de blifvit underlagde staden, aldeles ändrat sin natur och borde som stadsjord men ej vidare som kronohemman anses.

Hr Gyllensvahn begärte saken på bordet; han ville minnas en författning af 1752 angående lagmans- och häradshöfdingeräntan, at den icke skulle få minskas; den ville han närmare efterse, äfven nogare igenomläsa det i betänckandet åberopade 1741 års reglemente, han önskade och, innan detta afgiöres, at få se, huru Borgareståndet utlåter sig

öfver R. o. A:s extractum protocolli om justitiestatens aflöning, som i dag afgådt.

Blef altså detta mål hvilande.

13. Upkom en deputation ifrån Borgareståndet, 12 personer, anförd af Borgmästaren Körning, som berättade, at ståndet förehaft Bondeståndets extractum protocolli af den 28 November angående at deputationerne måge flitigt arbeta, så at riksdagen, om möijeligt är, må kunna slutas til juhl, hvarföre allmänna mål i synnerhet böra företagas och afgiöras, förbehållandes sig Borgareståndet, att städernes besvär måge afhielpas, likasom Bondeståndet med Allmogens besvär sig detsamme utbedt.

Deput. från Borgareståndet, 12 personer.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

14. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 8 sistl. November angående några nödige ändringar uti Kongl. Maij:ts nådige förordning af den 11 December 1766 om hospitals- och barnhusinrättningarne i riket; nemligen

Ang:de förändringar uti förordningen om hospital och barnhusinrättningar.

1:o den ändring vid förste paragraphen i berörde förordning, att hospitalsbonde icke må betungas efter samma § at i stället för forlön på sin räntespannemål betala en och en half daler för hvarje tunna utan hafva at hädanefter rätta sig efter de för 1766 om räntegifvare utkomne stadgar och förordningar.

2:o. Icke enligit 16 § efter en viss tid af 20 års förlopp sådane barnhus- och hospitalhemman till ny städia utbiudas, utan, när åbo väl häfdat och upodlat hemmanet, at han och hans barn då vid contractet bibehållas. Men när hemmanet genom åboens afgång på ett eller annat sätt blifver ledigt, bör det till ny städja på auction utbiudas.

Grefve Hamilton anmärckte, att i Skåne voro landsens sed städja hemmanet hvart 20:de år ånyo, och bad, at detta måtte uti påskriften iackttagas, att i hvarje landsort den ortens sed bör följas och detta förordnande icke sträcka sig till Skåne.

Men uppå skedd proposition bifölls betänckandet.

15. Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 27 September sidstl. angående Schenninge stads ansökning att lika som Allmogen få betala sin till militiestaten anslagne landsgilles- eller afradsspannemål efter länets marckegång eller ock endast till indelningshafvarens

rätta boställe föra spanmålen, om han det begär, hvaruti deputationen tilstyrcker, att Schenninge Borgerskap lika med andre räntegifvare måge få hugna sig af 56 § ibland Kongl. Maij:tts resolution på Allmogens allmänna besvär vid 1727 års riksdag.

Detta bifölls.

Accorder vid afskedstagande.

16. Uplästes utdrag af protocollet, hållit uti Secrete Deputationen den 10 November sidstl., hvaruti deputationen anmäler och tillstyrcker bifall uppå Krigsbefälets begäran, at vid accorder och pensioner i arméen en hvar, som vill taga afsked, [han][1] må hafva tient längre eller kortare tid, måtte få accord efter reglementet, ej eller accord derigenom hindras, at en äldre ej vill accordsumman utbetala; men at ingen, som icke tient i 25 år, räknade ifrån 20 års ålder, får deltaga uti pension efter pensionsreglementet eller efter sådane 30 tiensteårs förlopp, om han tager afsked, då krig är förkunnat, ej eller den niuta detta till godo, som vid yppat krig går i tienst uti någon annan stat och sedan emot förmodan åter kommer i tienst i militairen.

Detta bifölls.

Deputation från Prästeståndet, 12 personer.

17. Härvid upkom en deputation ifrån det Högvördige Prästeståndet, 12 personer, anförd af Kyrckoherden Doctor Celsius, som anmälte, at ståndet bifallit Bondeståndets extractum protocolli af den 28 November om riksdagens slut til juhl, ifall sådant möijeligen sig giöra låter.

Hummerhielms skuldsedel till Cornetten Borgstett.

18. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af den 25 October uti saken emellan Öfverstelieutenanten och Riddaren Frih. Pehr Hummerhielm och Cornetten Jonas Borgstedts Encka Anna Maria Borgstedt angående en Frih. Hummerhielm[s] den 18 September 1739 utgifne skuldsedel på 14 000 dahl:r kopp:rmt, hvilken Kongl. Maij:t den [27][1] November 1767 utan afseende på præscriptionstiden tillåtit Hustru Borgstedt at af Frih. Hummerhielm få utsöka men hvartill deputationen enligit 9 cap., 12 §, Handelsbal. icke finner henne efter 20 års förlopp vara berättigad.

Härvid uplästes äfven tvenne Justitiedeputationens ledamöter[s], Borgmästaren Corins och Handelsmannen(!) Kruskoffs, särskilte meningar, hvilke i anseende dertill, att Frih. Hummerhielm icke innom den i 1738 års förordning utstakade tid hos Kongl. Maij:tt anmält sig vilja söka ändring

[1] Konceptprotokollet.

uti den för Hustru Borgstedt gifne nådige resolution och restitution af fatalier, förklara, at Frih. Hummerhielms besvär icke kunna af Riksens Ständer uptagas.

Detta begärtes på bordet.

19. Föredrogs Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 10 October sidstl. angående Bergmästaren Abram Vilhelm Burmans sökte tillstånd att ifrån sitt uti Ottsiöströmmen vid Aniansiön i Kall socken i Jemteland anlagde sågvärck få till Norrige utföra de bräder, som vid berörde såg kunna blifva tilvärckade, hvaruti deputation tilstyrcker bifall, dock at om framdeles detta tillstånd skulle hindra ädlare värcks anläggning, det då må ankomma uppå Kongl. Maij:tts nådige beprö̈fvande, huruvida han vid denne tillåtelse må bibehållas. Burmans ansökn. om brädutförsel.

Hvaremot en ledamot af deputationen uti särskilt voto afstyrckte bifall uppå Bergmästaren Burmans ansökning.

Jämväl föredrogs et Handels- och manufacturdeputations betänckande af den 12 sidstl. September öfver samma Bergmästaren Burmans ansökning, hvilket äfven tillstyrcker bifall uppå densamme med det förbehåll, at Gustafs och Carlsbergs kopparvärck icke deraf må hafva något intrång, ifall kopparanvisningar skulle omkring sågvärcket blifva uptäckte, hvartill skogen omkring sågvärcket, och som det nu nyttiar[1], skulle behöfva användas.

Uppå skedd proposition bifölls begge desse betänckanden.

20. Häruppå föredrogs och uplästes Prästeståndets extractum protocolli af den 28 Nov. sidstl. angående nödvändigheten deraf, att vi uppå vårt språk måtte få en mera tydelig och med grundspråket öfverensstämmande öfversättning af Bibeln, hvarföre ståndet föreslår, at några mogne och uti de orientaliske språken förfarne lärde män måtte utses att utarbeta en sådan öfversättning och den till nästa riksdag hafva färdig at för Riksens Ständer upvisa, hvarföre dem kunde lämnas tienstefrihet i tre år och et årligt arfvode för deras möda under den tiden. Öfversättning af Bibeln.

Frih. Horn, Christer, frugtade, at tre år voro härtill för kort tid, Dannemarck och sedermera i Engelland har man länge arbetat derpå, i synnerhet i Engelland, hvarest med mycken möda och kostnad flere år gamle manuscripter af Bibelen på de österländske språken blifvit samlade

[1] Efter konceptprotokollet ändrat från förlagans: *nyttias.*

för at få variantes lectiones. Desse förväntar man nu snart af trycket, och när de utkommit, då blifver rätta tiden att täncka uppå en version; hvad som förut sker, blifver altid ofullkomligt.

Flere herrar begärte detta på bordet och Frih. Horn förbehölt sig at skrifteligen få inkomma med sine tanckar härom.

Saken blef altså hvilande och R. o. A. åtskildes kl. 3/4 till 2 eftermiddagen.

År 1769 d. 5 December.

Tisdag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Protocollet för den 4 October sidstl. justerades.

Öfversten Gr. Sparre at åter få träda i tjenst.

Uplästes at af Hr N. H. Hægerflycht ingifvit memorial, hvaruti han anförer åtskilligt till svar uppå et af Hr Tranefeldt redan inkommit memorial rörande den af Öfversten Grefve Johan Sparre ingifne ansökning, som Urskillningsdeputation till Riksens Ständers plena remitterat såsom redan vid sidstl. riksdag antagen, angående tillstånd för bemälte Öfverste at åter få träda i tienst igen. Och styrcker Hr Hægerflycht uppå flere anförde skäl till bifall uppå denne ansökning.

Memorialet begärtes på bordet.

Hr Carp[e]lan, Carl Ephraim, ville det skulle afslås genast och en deputation derom afgå till de andre stånden med begäran, at de häruti ville förena sig med R. o. A. Grefve Sparre hade ordenteligen begärt och erhållit afsked med accord och pension, det voro altså emot lag och hela corpsen af officerare till förfång, om han nu åter skulle få träda i sin förre tienst och tour.

Men af flere svarades, att memorialet voro lagt på bordet och att R. o. A. icke kunde låta afgå någon deputation, innan beslut voro tagit i saken.

Ang:de dykeriecompagnierne.

2. Uplästes Hr Mannerstedts memorial angående dykeriecompagnierne och åtskillige förändringar, som han förmente dervid böra giöras, då nu snart deras contract går till ända.

Hr Leijonsten: De privilegier, desse compagnier fådt, äro mera vidsträckte, än de böra vara. Compagnierne kunna missbruka dem och blifva privilegierade sjöröfvare; derföre böra de närmare granskas och i sådant afseende memorialet remitteras till Landt- och sjömilitieoeconomiedeputationen.

Hr Freudenfeldt berättade, att genom extractum protocolli Kongl. Maij:t till Riksens Ständer öfverlämnat dykeriecompagniernes ansökning om prolongation uppå deras contract, hvilket till Urskillningsdeputation ankommit och torde blifva till Secrete Utskottet remitterat, hvarföre detta äfven kunde blifva dit remitterat.

Men härtill svarades af flere, at de begärte saken på bordet.

3. Uplästes Prästeståndets extractum protocolli af den 11 November sidstledne, hvaruti Prästeståndet giör den tilläggning till sitt uppå Bergsdeputationens betänckande af den 17 sidstl. Augusti om smides flyttningar gifne bifall, att de bruksägare, som innehafva hamrar på mindre skogrike orter och derstädes så länge drifva sitt smide, at de i brist af skog ej kunna vidare med sitt smide fortfara, måge sedan ej äga rätt at med sine hammarvärck flytta till andre ställen, hemställandes ståndet, om icke detta kunde till Bergsdeputationen remitteras.

R. o. A. stadnade deruti att förblifva vid sitt den 18 September sidstl. till Bergsdeputationens omförmälte betänckande gifne bifall.

Riksr. Snoilski at få behålla schoutbynachtslönen.

4. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 16 November sidstl. och hvaruti Secrete Utskottet i anseende till det, som sidstl. riksdag för Hr Riksrådet samt Riddaren och Commendeuren af Kongl. Maij:ts orden Frih. Lagerbielke blifvit beviljat, hemställer, om icke Hr Riksrådet och Commendeuren af Kongl. Svärdsorden von Snoilskij i anseende till sin flyttning ifrån Carlscrona och öfrige kostnad vid rådsembetets tilträdande ville tillägga[s] bemälte(!) Hr(!) Riksråd(!) full riksrådslön ifrån den dag, Kongl. Maij:ts nådige kallelsebref till rådsembetet för honom blef utfärdat, i så måtto at Hr Riksrådet til årets slut behåller sin förre schoutbynachtslön med mera på ammiralitetsstaten och undfår fyllnaden af extraordinarie statsmedlen.

Detta bifölls.

Remisselage för räntemästare.

5. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 20:de November sidstl. angående det remisselage, som blifvit räntemästarne ifrån äldre tider bestådt, år 1747 genom et reglemente fastställdt men vid sidstl. riksdag på det sättet indragit, at alle de landträntemästare, som hafva penningelöner, skulle som tilförene undfå 3/4 procent men de med indelte löner 1/4 procent allenast och det utan afseende på bättre el:r sämre indelningar. S[ecrete] Utsk. i anseende till flere ömmande considerationer tillstyrcker, att samtelige landträntemästare i Sverige och Finland måge för deras tillgiörande penningeremisser få niuta lage till godo efter reglementet af den 5 Januarii 1747 ifrån 1770 års början.

Frih. von Essen: Saken tyckes vara af ringa betydelse, men när procenten öfver hela riket sammanlägges, så blifver det en ansenlig summa, som riket härigenom utaf sin inkomst måste tilsätta. Jag kan väl icke nu påminna mig så fullkomligen alt för att gå i detaille om alle de ordsaker, som sidstl. riksdag föranläto Secrete Utskottet at giöra denne indragning; men i allmenhet vet iag, at det var uti et godt ändamål, at få till staten, hvad som behöfdes, och at i alt, hvad möijeligt voro, skaffa kronan besparing. Månge ändringar har Secrete Utskottet föreslagit denne riksdag uti desse indragningar och flere torde komma efter; jag önskar, at det måtte bära sig. Jag [vill][1] väl icke hindra, at detta nu må beviljas, efter iag ej bör uppehålla sakerne, men begär för min räkning till protocollet, at iag ej kan bifalla något, som länder kronan till gravation.

Hr Gyllensvahn: Secrete Utskottet sidstl. riksdag ansåg för sin skyldighet at efterlefva 1727 års Riksdagsordning och dess 6 §, i synnerhet at staten måtte så afpassas, at utgift svarade emot inkomst. När iag ser nuvarande Secrete Utskott tillstyrcka, at räntemästarne må få detta understöd, så giör iag mig det glada hopp, at rikets tryckande gäld lärer vara betald, så at kronan förmår bestrida denne utgift utan afsaknad. Och som iag i sådant hopp aldrig vill hindra giöra godt åt någon, så vill iag ej eller afslå detta, men vid bevillningens reglerande förbehåller iag mig at få säga mina tanckar, om det kommer an uppå at med contributioner taga in af medborgare, hvad kronan till desse och flere utgifter behöver, då mig icke bör misstyckas, om iag ej

[1] Konceptprotokollet.

blifver så villig. Derjemte påstår jag, att sistl. riksdags Secrete Utskott icke må läggas till last denne och flere indragningar, ty en med gäld och statsbrist besvärad krona fordrade all uptänckelig besparing och hushållning.

Hr Liljehorn frågade, om detta remisselage skulle tagas af lönerne.

Men då häremot försäkrades, at det i Statscontoiret blefvo afräknadt och på intet sätt kommo löntagaren till gravation, förklarade han sig nögd med betänckandet och hvad Secrete Utskottet tillstyrckt.

Uppå giord proposition bifölls det upläste Secrete Utskottets extractum protocolli.

6. Secrete Utskottets extractum protocolli af d. 9 sidstl. October, hvaruti uppå Borgmästarens och Riksdagsfullmägtigens för Cimbrishamns stad Pehr Gustaf Landtgrens å samma stads vägnar giorde ansökning, samt hvad Tulldeputationen äfvenledes deröfver sig yttrat, Secrete Utskottet tillstyrcker, det må Cimbritshamns stad beviljas en summa af 70 dahl. silf:rmt årligen kiellarefrihet.

Cimbritshamns stad om 70 d. s:rmt årl. i kjällarfrihet.

Detta bifölls.

7. Uplästes Bondeståndets extractum protocolli af den 28 November sistledne, hvaruti ståndet förklarar sig instämma med Borgareståndets önskan, att riksdagen till lisa för hemmavarande committenter måtte snart befordras till godt och önskeligit slut, at derföre deputationerne flitigt arbeta för- och eftermiddagarne samt framför alt företaga sig de allmänne riksvårdande ärender, utan ock Bevillningsdeputationen innom åtta dagar upgifva den lindring i bevillningarne, hvaraf ståndet förväntar, at allmänheten får sig hugna; äfven att de allmänne besvären jämte flere allmänne ärender, enkannerligen de, som röra Allmogen, måge med aldra första bringas till slut, så at riksdagen, om möijeligit är, må kunna sluta innan juhlehälgen.

Bondeståndets extr. protocolli ang:de riksdagens slut.

Detta bifölls.

8. Föredrogs Hr Fredric Wagenfelts, Commendeurcapitain, memorial angående at uti ammiralitetsvärcket commandosaker måtte skiljas ifrån oeconomiemål till ordnings vinnande, så at hela hushållningen må förblifva hos Kongl. Ammiralitetscollegium men alle commendosaker hos commendanten och de flaggmän, som äro chefer vid fördelningarne, hvarige-

Wagenfelts, Fredr., memorial ang:de commandosaker.

nom Ammiralitetscollegium blefvo i det närmaste lika med Kongl. Krigscollegium, anhållandes Capitain Wagenfelt, at detta måtte till Secrete Utskottet remitteras, som deröfver sitt betänckande kunde afgifva.

Och remitterades detta memorial till Secrete Utskottet.

Secrete Utsk:s extr. prot. ang:de kammererarebeställningen vid Bytescontoiret m. m.

9. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 2 October innevarande år angående såväl kammererarebeställningen vid det af Riksens Ständer år 1747 inrättade Bytescontoiret under Kongl. Cammarcollegium såsom ock den vid samma tilfälle bestådde extraordinarie cammarrådslönen 1200 dahl. s:rmt för öfverinseendet vid bemälte contoir samt reductions- och liqvidationsärenderne.

Secrete Utskottet, som förmäler sig häröfver hafva inhämtat Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens tanckar och bemälte deputations yttrande bilagt, hvilket äfven nu uplästes, tillstyrcker lika med välbemälte deputation, at både detta cammarrådsembete med den tillslagne 1200 dahl:r s:rmts lönen och kammarerarebeställningen vid Bytescontoiret med 800 dahl. s:rmts lön, som genom Kammarrådet Enbergs död blifvit ledig och af Kongl. Maij:tt indragen, måge än vidare bestås, intill dess de äldre bytesmålen, som för år 1720 tillkommit och till Bytescontoiret öfverlämnade äro, samt hvaraf något öfver hälften förnimmes ännu återstå, hinna behörigen afslutade blifva, följackteligen at det i förledit år af Cammarcollegio insände men nedlagde underdånige förslag till kammererarebeställningens återbesättiande efter Enberg ånyo Hans Kongl. Maij:tt må föredragas och blifva afgiordt; samt att Kongl. Cammarcollegium, så mycket möijeligit blifva kan, fortskyndar berörde gamle bytesmål till endteligit slut, utan at de nyare bytesärenderne måge blifva dervid på något sätt hindrade, hvarom framdeles collegium har at lämna uti riksdagsresolutionerne noga underrättelse till Riksens Ständer; lärandes Cammar-, oeconomie- och commercedeputationen särskilt inkomma med förslag till skyndesamhetens befrämjande vid desse gamle bytesärendernes afgiörande.

Detta bifölls.

Ramsaijs memorial ang:de Modelleuren Carl Fred. Inlander.

Anmältes ett af Hr Baron Ramsaij ingifvit memorial öfver Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 23 September, som d. 28 November blifvit upläst och lagd på bordet, angående Modelleuren vid Rörstrands

porcellainsfabrique Carl Fredric Inlander, med hvilket memorial Baron Ramsaij sedan geck til de andre stånden.

10. Uplästes Protocollsdeputationens betänckande af den 29:e Augusti angående Extraordinarie Cancellistens vid Kongl. Inrikescivilexpeditionen Christian P. Weltzins anbud at vilja giöra samling uti ett särskilt värck af kongl. förordningar, bref och resolutioner, som angå kammarvärcket och rikets hushållning, ifall han med privilegium exclusivum förses at detsamma af trycket utgifva samt undfår en obehindrad tillgång till riksens archiver och sluteligen för sin möda njuter en efter förtienst och skickelighet lämpad befordran, hvilket deputation med föreskrift för Weltzin till Riksens Ständer hemställer.

Protocollsdep. betänk:de ang:de C. P. Weltzin.

R. o. A. biföll det för Weltzin begärte tillstånd at få utgifva en så beskaffad samling af cameralförordningar, till hvilken ända honom äfven må lämnas fri tillgång till vederbörande rikets archiver; men det begärte privilegium exclusivum, med hvad mera deputationen för honom anmält, kunde R. o. A. icke bevilja.

11. Uplästes ett af Baron Fredric Gripenstierna ingifvit memorial, hvaruti han såsom ledamot af Kammar-, oeconomie- och commercedeputation anmäler en hos Riksens Ständer ännu hvilande liquidationssak, uppå hvilken R. o. A:s rättighet för framtiden mycket bero skulle, rörande några afledne Landshöfdingen Baron(!) Jacob Flemming påförde embetesgravationer, för hvilke hans sterbhusinteressenter genom executionstvång blifvit pålagde at till ersättning för den skada, kronan förmenes hafva lidit, uplåta Fagernesgodset, belägit uti Finland och Åbo län, men hvaröfver liquidationen sig så slutat, att sterbhusinteressenterne fått af cronan att fordra.

F. Gripenstiernas memorial ang:de Flemmingske kronofordran.

När enligit samma liqvidation vid 1766 års riksdag uti Cammaroeconomiedeputationen frågan skulle afgiöras om Flemmingske arfvingarnes ersättning för Fagernæsgodset, så stadnade väl R. o. A. med Borgareståndets ledamöter uti det beslut, att arfvingarne efter 1723 års R. o. A:s Privilegier skulle få den in natura af cronans behållne hemman, men Präste- och Bondeståndets ledamöter voro af den tanckan, att ersättningen skulle ske i penningar. Desse begge meningar understältes väl uti ett betänckande Riksens Stän-

der men hant icke at uti respective stånden blifva afgiordt den riksdagen.

Frih. Gripenstierna, som anser frälsejordens förminskande såsom en värckelig inskränckning uti R. o. A:s Privilegier, tillstyrcker, at R. o. A. genom extractum protocolli ville bidraga dertill, at denne sak hos de öfrige respective stånden innevarande riksdag måtte varda företagen och Adelens samt Borgareståndets ledamöters i deputationen mening bifallen såsom öfverensstämmande med R. o. A:s urgamla rätt och Privilegier, hvilke blifvit befästade uti Regeringsform och Svea konungars Försäkran ifrån urgamle tider.

R. o. A. lätt sig häruppå föreläsas sielfve betänckandet, dateradt den 4 October 1766, hvilket innehölt de respective ståndens i deputationen särskilte meningar, och befants, att R. o. A. redan vid 1766 års riksdag förehaft och bifallit sine och Borgareståndets ledamöters mening.

Och som det var ganska ömmande, at en medborgare uti 74 år redan varit i mistning af sin frälsejord, utom en ansenlig fordran i penningar, sig bestigande efter liquidation till 35 953 dahl:r 6 öre 9 pg:r sm:ts capital, oberäknad uplupen ränta 26 016 dahl:r 8 öre 3 pg:r samma mynt, Adelige Privilegierne dessutom förmå at frälsejorden i riket icke bör förminskas; så beslöt R. o. A. att förblifva vid sitt tagne beslut och derjemte genom extractum protocolli recommendera detta beslut till bifall hos de öfrige respective stånden.

Hvilket extractum protocolli, sedan det blifvit upsatt och justerat, lydde som följer:

Hos R. o A. har blifvit föredragit ett betänckande, som vid sidstl. riksdag till Riksens Ständer ifrån Cammar-, oeconomie- och commercedeputation inkommit, dateradt d. 4 October 1766, rörande afledne Landshöfdingens Baron(!) Jacob Flemmings arfvingars ansökning at återfå det ifrån bemälte Landshöfdinge till cronan för några honom påförde cronogravationer indragne Fagernesgodset, belägit i Finland och Åbo län, sedan numera berörde gravationer ej allenast befunnits böra försvinna utan ock at arfvingarne efter en rigtig och ordentelig liquidation hos cronan hade att fordra 35 953 dahl:r 6 öre 9 penning:r capital utom räntan, sig be-

stigande till 26 016 dahl. 8 öre 3 penning:r, alt silfvermynt.

Det voro för vidlyftigt att uprepa anledningen till denne Landshöfdingen Baron(!) Flemming påförde kronogravationen, med hvad mera som uti detta invecklade mål ifrån äldre tider förelupit och hvilket uti sielfve betänckandet omständeligen finnes utfördt; det hufvudsakeligaste består deruti, at Landshöfdingen Flemmings fasta egendom både uti Sverige och Finland under Konung Carl den XI:tes regeringstid 1689 blifvit seqvestrerad för en upgifven men ännu outredd gravation till Kongl. Maij:tt och cronan; att hans arfvingar för at lösa sig ifrån denne seqvester blifvit nödsakade till cronan öfverlämna Fagernäsgodset i Åbo län jemte flere sine där belägne frälsehemman, tillsammans 24 mantal, utgiörande 642 dahl. 18 öre 3/5 penning:r silf:rmt i hemmansräntor; men at oagtadt redan 1694 befunnits, at desse gravationer borde försvinna och att tvärt om de Flemmingske arfvingarne värckeligen hade af cronan at fordra, så har likväl, ehuru derom flere ansökningar blifvit giorde såväl år 1715 som vid riksdagarne 1725, 1727, 1734, 1739 och 1747, desse arfvingar icke kunnat erhålla någon slutliquidation förr än år 1764, hvilken slagit så ut, at Kongl. Cammarcollegium erkiendt och fastställt, det desse arfvingar i stället för gravation hade hos cronan at fordra utom Fagernäsgodset 35 953 dahl. 6 öre 9 penning:r capital samt 26 016 dahl. 8 öre 3 penning:r, alt silfvermynt, interesse. Men hvad godsets återställande eller jämgådt vederlag i stället vidkommo, så har Kongl. Cammarcollegium förklarat sig icke kunna det bevilja utan borde efter föregången ytterligare penningeliquidation arfvingarne af Kongl. Maij:tt och kronan godtgiöras kiöpeskillingen för Fagernäsgodset i godt svänskt mynt, riksdalern räknad till 2 dahl. silf:rmt, hvarföre Flemmingske arfvingarne hos Riksens Ständer sig besvärat och begärt at åter komma i besittning af det indragne Fagernäsgodset eller et deremot svarande jämgodt vederlag i jord och ränta. Ehuru sakens beskaffenhet uti Cammar-, oeconomie- och commercedeputationen enhälligt blifvit erkiend vara sådan, som den nu är omförmäld, hafva dock deputationens ledamöter stadnat uti tvenne olika meningar vid dess afgiörande. De fläste af det Högvördige Präste- och det Hedervärde Bondeståndets ledamöter hafva förklarat sig icke kunna tillstyrcka någon ändring uti Kongl.

Cammarcollegii ofvanberörde utslag men R. o. A. samt det Vällofl. Borgareståndets ledamöter hafva deremot funnit, att Fagernäs gods och hemman, hvilke blifvit ifrån Flemmingske arfvingarne till cronan indragne för en prætenderad cronogravation, borde, så snart samma gravation icke allenast aldeles försvunnit utan arfvingarne derutöfver fådt ansenligen hos Kongl. Maij:tt och cronan at fordra, dem återställas eller ock med jämgod jord och hemmansräntor in natura dem godtgiöras.

Detta betänckande blef vid sidstl. riksdag endast hos R. o. A. afgiordt, som biföll sine och det Vällofl. Borgareståndets ledamöters i deputationen yttrade mening, och beror altså ännu uppå Riksens Ständers afgiörande.

Den värckelige förmån, som derigenom tillflyter Kongl. Maij:tt och cronan, att alle gamle reductions- och liqvidationsmål varda, så snart som möijeligt är, till slut bragte, så at cronas vidlyftige cammarvärck åtminstone i den delen må en gång komma till vederbörlig redighet och ordning, föranlåter R. o. A. at hos sine respective medstånd vänligen begära, at detta betänckande måtte varda afgiordt. Men derjemte har R. o. A. icke kunnat undgå at för egen del öma och äfven hos de andre respective stånden anmäla det kienbare lidande, hvaruti de Flemmingske arfvingarne blifvit försatte, då de uti snart 74 år varit i mistning både af desse sine arfvegods och en anseenlig hos cronan innestående penningesumma.

R. o. A., som förblifver vid sitt den 14 October 1766 i detta mål tagne beslut, åberopar sig de skäl, deputationens ledamöter såväl af R. o. A. som det Vällofl. Borgareståndet till styrcka för deras mening uti betänckandet omständeligare anfördt, och finner icke, at hvad en värnlös undersåte nödgats afstå och icke vågar återsöka under en konung, som allena är magtägande, skulle uti vårt sälla regeringssätt kunna förvägras honom at återvinna, då hans rättighet dertill är lika så ostridig som hans ägande fordran är gillad och erkiend, emedan allmänna lagen stadgar, at då giälden blifvit betald, bör panten återställas.

Hvarförutan och som Adelige Privilegierne förmå, att frälset på intet sätt får förminskas, R. o. A:s gemensamma rättighet altså derpå beror, att Fagernäsgodset såsom gammalt frälse åter må komma at ikläda sig sin rätta natur eller ock

något annat jämgodt vederlag i jord- och hemmansräntor i dess ställe blifva frälse; så förväntar af sine respective medstånd R. o. A. den benägenhet, at de sig häruti med R. o. A. förena och bifalla det beslut, R. o. A. i detta mål vidtagit, som R. o. A. å sin sida försäkrar om en lika beredvillighet at ömt handhafva alle sine respective medstånds välfågne och laglige rättigheter och privilegier. Ut supra.

Hr von Böhnen, Carl Ludvig: Flere sådane mål tyckes iag mig minnas, at de ligga oafgiorde sedan siste riksdag. Voro derföre icke utur vägen, om de alle på en gång kunde med recommendation afgå.

Hr Gr. och Landtm.: Jag har mig ej flere bekante men de kunna, om flere finnas, lätteligen blifva framsökte.

Kammar-, oeconomie- och commercedeput:s betänk:de ang:de Grälsby och Castelsholms kungsgårdar.

12. Föredrogs Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af den 10 sidstl. October angående det emellan Kongl. Maij:tt och cronan genom Kongl. Cammarcollegium och Majoren Baron Arvid Hastfer slutne men vid sidstl. riksdag uphäfne arrendecontract om Castelholm och Grelsby kongsgårdar på Åland.

Deputationen yttrar sig icke hafva funnit af handlingarne och den 1766 hållne synen Baron Hastfer vara öfvertygad at hafva brustigt uti contractet, hvarföre och som desse kongsgårdar ännu äro ledige, så tillstyrcker deputation, at Baron Hastfer under samma vilkår, som de förre contracter, hvilke 1751 och 1756 med cronan blifvit ingångne, innehålla, må vid nästa fardag den 28 Martii 1770 dem åter tillträda och dervid bibehållas, till dess de 40 åren, som contracten utsätta, till ända lupit, honom äfven til godo beräknade de tvenne åren, som han nu varit af arrendet förlustig.

Vidkommande den af Baron Hastfer sökte ersättning för sitt lidande genom det att contractet blifvit uphäfvit, så förbehåller sig deputationen att framdeles, sedan författningen om kongsgårdsarrenden i allmänhet blifvit vidtagen, at efter föregången pröfning få sig deröfver utlåta.

Härjemte uplästes en deputationens ledamot Hr Hinrich Wachschlagers särskilte votum, hvaruti han yttrar sine tanckar om kongsgårdarnes förarrenderande i allmenhet samt föreslår den ersättning, hvartill han finner Frih. Hastfehr berättigad för det lidande, hvaruti han blifvit försatt genom arrendescontractets rubbning.

Äfvenledes et af Frih. B. J. Hastfehr ingifvit memorial, som innehöll åtskillige omständigheter, hvilke till förmån såväl för cronan som för arrendatoren, hans Svåger, afl. Kammarherrens Frih. Hastfers son,[1] nemligen

1:o at hans Svåger utan afseende uppå den nye skattläggningen måtte bibehållas vid det contract och den ränta, som derefter blifvit för kongsgårdarne betald;

2:o at de holmar, som genom nya skattläggningen blifvit kongsgårdarne fråntagne, måtte arrendatoren återställas;

3:tio at till ersättning för sitt lidande hans Svåger måtte få lika så månge års contract uppå Castelholm, som det han uppå Grelsby erhållit;

4 at Kongl. Cammarcollegium må contrahera med hans Svåger om schefferie, stuterie eller hålländerie at hållas, hvilke alle tre vid desse kongsgårdar kunna hafva trefnad.

Hr Wachschlager, Gustaf, påminte sig R. o. A:s bifall för Riddarehussecreteraren Cantzlierådet Franc at få arrendera desse kronoegendomar och frågade, om hans arfvingar sedermera begifvit sig derifrån.

Frih. Gripenstierna gaf vid handen, at de öfrige respective stånden icke utlåtit sig öfver detta utan hade arrendet blifvit på auction utbudit[2] men ingen infunnit sig, som trodt sig kunna ingå de föreskrefne dryge arrendevillkåren, ty skatteläggningen, som skedde år 1765, voro för högt tilltagne, hvarföre han tillstyrckte bifall uppå betänckandet samt särskilte votum och Frih. Hastfers memorial.

Hr Ehrenmalm, Samuel, intygade äfven, at skattläggningen voro för dryg, det han så mycket bättre kunde kienna, som han varit länge boende i orten, och biföll betänckandet samt memorialet.

Men flere begärte denne saken på bordet, så at dermed för i dag afstadnade.

Capitaine Tallbergs dödsfall anmäles.

13. Hr Gr. och Landtm. anmälte en R. o. A:s ledamots, Hr Capitain Tallbergs, dödsfall.

Secrete Deput:s betänk:de ang:de Riks:s Ständers föreskrifter til befordringar.

14. Företogs ånyo det d. 22 sidstl. November upläste och på bordet lagde Secrete Deputationens betänckande af den 26 nästföregående October angående de hos Riksens Ständer skedde befordringar och gifne personlige föreskrifter, huru

[1] Meningen syner vara ofullständig.
[2] Efter konceptprotokollet rättat från förlagans: *utbedit*.

de måge förstås samt i hvad måtto äga bestånd eller ej, gifvit i anledning af ett till Riksens Ständer ankommit utdrag af rådsprotocollet, daterat d. 8 Aug. 1769.

Deputationen yttrar sig deröfver på följande sätt:

Att hvad vidkommer 1761 års befordringar och föreskrifter, så emedan de med Kongl. Maij:tts höga namn uppå de utfär[d]ade fullmagter och resolutioner blifvit bekräftade, så böra de gälla med tour och förslagsrättighet till vidare laglig befordran och at Kongl. Maij:ts uppå Riksens Ständers underdånige tilstyrckande den 28 Augusti 1765 utfärdade nådige bref i sådan mening tagas må. Men at alle vid 1765 års riksdag gifne befordringar böra anses på sätt, som Riksens Ständer vid slutet af samma riksdag det sielfve förklarat och kongl. brefvet af den 12 November 1766 närmare utvisar; hvilket at det må kunna handhafvas i synnerhet vid militariske befordringar, så tillstyrcker deputation:

1:o. Att alle fullmagter och resolutioner för krigsförtienster böra så hädanefter som hittills blifva gällande och följackteligen de uprättelser, som erhållits framför sådane, måge hädanefter försvinna och anses som characterer. Dock att ej mer än en gång belöning för samma krigsförtienster kan äga rum och icke räknas annorlunda, än de erhållne fullmagter utvisa, samt på dem ej giöras afseende, så framt de ej äro inom 1766 års slut utfärdade.

2:o. Alle sådane uprättelser, hvilke skedt för personer af andre corpser, såsom när en infanterist klagar öfver en cavallerist avan[ce]ment och så tvärt om, finner deputationen icke böra medföra tour eller rättighet hvarcken till avancement eller tienstgiöring.

3:o. Alle uprättelser, som skedt för personer uti andre regementer, där den uprättade efter 1756 års tienstebetänckande, som då var lagen, icke ägde rättighet at komma på förslag eller såsom sökande utom förslag præsenterad, af Kongl. Maij:t icke blifvit nämd, böra på lika sätt anses som föregående 2 punct utvisar.

4. Alle uprättelser inom et och samma regemente, där den fierde capitainelieutenanten eller fändricken till exempel fådt tour för den förste, den andres och tredies rätt förbehållen, böra icke gälla utan i händelse andre eller tredie officeraren skulle dö eller flyttas bort, då emellan den fierde och förste in[g]en mera gåfvos, som blefvo lidande.

5. Att alle uprättelser emellan regementsofficerare uti dylik händelse på samma sätt måge anses.

6:to. Att detta må sträcka sig såväl till arméen som flottan.

Sluteligen och hvad de skedde befordringar i civilstaten angår, så emedan Riksens Ständer vid 1765 års riksdag icke nämt något derom i sitt gifne utlåtande, så finner deputation sig icke tilständigt vara at styrcka till annat förstånd at [ɔ: af][1] de vid samma riksdag skedde befordringar än bokstafveliga innehållet af hvarje föreskrift innehåller.

Härvid uplästes ett af Hr Pehr Schildt ingifvit memorial, hvilket efter föregågne vidlyftigare anmärckningar öfver deputationens betänckande sluteligen tilstyrcker, at det i anledning af Majoren Taub[e]s ansökning om upprättelse fattade beslut af den 15 October 1766 så vida ändras och deputationens nu upläste betänckande jämväl så jämckas måtte, att 1765 års riksdags den 22 Augusti tagne beslut äfven bör lämpas till tvister och frågor, hvilke kunna uppkomma om de vid 1765 års riksdag meddelte befordringar och uprättelser.

Likaledes uplästes Ryttmästarens vid Husarerne Hr F. Silfverskiölds memorial, hvaruti han begär ändring uti deputationens tilstyrckande, at fullmagter, erhållne som belöning för krigsförtienster, senare meddelte än 1766, icke måtte gälla eller ock uprättelse för sig sielf framför dem, som avancerat honom förbi men framför hvilke han efter sin ryttmästarefullmagts datum och anciennitetslistorne tror sig böra äga tour.

Likaledes uplästes et memorial af Ryttmästaren Johan Gustaf Coijett, hvaruti han för sig och Ryttmästaren von Schantz yrckar samma omständigheter som Ryttmästaren von Schantz [ɔ: Silfverskiöld].

Sedan detta var til slut läst, anmälte sig

Hr Liljehorn och begärte följande tilläggningar: At de, som utrikes tient i krig, som af en och samma chef fådt recommendation för välförhållande, hvars förord redan skaffat andre befordringar inom riket, måtte alle få belöning at bibehålla esprit d'honneur uti en militairisk corps, ty recommendationer af en och samma general bör altid vara lika gällande, hvarföre han påstod de, som erhållit sådane recommendationer men ännu icke fådt belöning, måtte såväl

[1] Konceptprotokollet.

som de andre, hvilke redan erhållit en sådan belöning, blifva dermed hugnade.

Att sådane belöningar för krigsförtienster likasom vid arméen äfven måtte meddelas och gälla för ammiralitetsofficerare.

Hvad författningarne om characterer vidkommer, så gillade han de[m], ty förtiensten, som är värckelig, bör altid kienna värckligheten af sin belöning.

När vid sistledne 1765 års riksdag tienstebetänckandet af år 1756 uphäfdes, så blefvo några välförtiente officerare derigenom utestängde ifrån belöning, de böra nu erhålla densamme, sedan de bevist, att de genom bravoure och skickelighet uti metiéen samt oförskräckt upförande af lif och egendom giordt sig dertill förtiente.

Hr de Frese, Paul: Han förstodo icke annat, än att genom detta betänckande 1766 års författning voro uphäfven, hvilket han fant så mycket billigare, som han genom samma författning förlorat all förtienst af 35 års trogen och redelig tienst så i krigs- som fredstider. Men kunde icke samtycka, at nu och så långt efter sidste krigets slut recommendationer för välförhållande i kriget än skulle få meddelas af då commendera[n]de generalen och blifva för somlige en befordringsväg, äldre och välförtiente officerare till præjudice.

Hr Schönström uprepade anledningen och innehållet af nu förevarande betänckande och slöt med application till Hr Majoren von Frese, at ehuru han ofelbart voro en af de mäst förtiente officerare, så kunde han icke se, att bemälte Hr Major genom andres belöning för krigsförtienster kunde blifva mycket lidande. Sådane krigsförtienster, för hvilke lagen utsätter belöning, förefalla sällan, utom bravoure och skickelighet fordras, derjemte lycka att blifva brukad vid ett sådant tillfälle, då man blifver sänd at sig dem förvärfva. Derföre om de skola hafva sin rätta värckan, så bör för dem inge bomar sättas utan Kongl. Maij:tt vara öppet lämnat at meddela dem efter hvarje händelses beskaffenhet.

Hr Linderstedt, Eric: Det synes nog contradictoirt, at då 1761 års uprättelsefullmagter, immediate befordringar och föreskrifter skola blifva beståndande, de, som 1765 meddeltes, deremot skola försvinna efter en vid sidstnämde riksdag giord lag och densamme altså, ehuru generell författad, icke gälla lika uti lika casus.

Jag kan ej eller fatta, hvad Kongl. Maij:tts nådige remiss vill innehålla. 1765 års riksdags författningar i befordringsmål äro så tydelige, at man ej kan misstaga sig om application. Åldren i tiensten lägges til grund uti all befordringsrätt emellan competente sökande; följackteligen bör ingen befordras framför en, som längre tient; hela betänckandet synes mig altså tiena mera at förmörka än förklara, att inveckla och förvilla än utreda befordringslagarne. Detta har Hr Schildt uti sitt nu upläste memorial omständeligen utfördt och bevist, hvarföre iag tillstyrcker, at det måtte bifallas.

Hvad befordringslagarne uti de civile sysslor angår, påminner iag mig, at sistl. riksdag et mycket väl utarbetat memorial derom blef ingifvit men handt ej mer än att i tvenne stånd bifallas. Om R. o. A. skulle behaga företaga sig detsamma och det bifalla, så förmodar [jag][1], at vi lätteligen skole komma ifrån den saken.

Hr von Engeström: Det är Ständer värdigt att bibehålla, hvad Ständer giordt; på sådan grund lärer Secrete Deputation icke trodt sig böra tilstyrcka någon förändring uti 1762 års befordringar; deputation hade ofelbart på samma sätt ansedt de 1765 af Riksens Ständer meddelte uprättelser och föreskrifter, om ej samma Ständer sielfve in[n]an riksdagens slut uti deras utlåtande öfver Major Taubes ansökning om uprättelse ändrat och återkallat dem, följackteligen har deputation vid begge casus följt enahanda principe at ej tilstyrcka ändring uti det, som Riksens Ständer giordt.

Den belöning, som blifvit tillerkiend krigsförtienster, har härtills varit flere uttydningar underkastad, då lagen skolat appliceras; deputationen har derföre haft mycket skäl at föreslå det, som skulle giöra den tydeligare, och deruti följa den principe, at värckelig förtienst bör njuta värckelig belöning; dock är derjemte visligen stadgat, till förekommande af missbruk, at inge recommendationer och befordringar, på sådane recommendationer gifne sedan år 1766, måge härunder förstås.

Hvad deputationen sluteligen yttrar sig om befordringslagar uti civile embeten, så anhåller iag på det ömaste, at Riksens Ständer behagade förunna desse embetsmän sitt beskydd. Deras arbete är dageligt, trägit, granlaga, deras omsorg vidsträckt och deras ansvar drygt men deremot beford-

[1] Konceptprotokollet.

ringsvägen så trång och lönerne så knappa, at en stor del föga hafva annan prospect för sig än en fattig och usel ålderdom. Deputations betänckande bifaller iag altså till alle delar såsom väl grundat och begär derpå proposition.

Grefve Hammilton, Gust. David, conformerade sig med Hr Liljehorn. Kunna ej värckelige krigsförtienster medföra rättighet till befordran framför tiensteår, ofta tilbragte uti inactivité, så förfaller all esprit militaire och iag vill ej stiga upp för vår krigsmagt, ehuru den består af den bästa trouppe i hela verlden.

Hr Gyllensvahn: Riksens Ständer hafva vid 1765 års riksdag författadt förordningen om lagarnes värckställighet, den innehåller grunder, hvarefter förtienster till befordringar så för civile som militaire skola mätas.

Denne förordning är än vidare fastställt, så at frågan ej kan blifva om någon ändring deruti vid nu påstående riksdag. När dertill lägges, hvad förut uti 20 och 40 §§ Regeringsformen, 1739 och 1741 års förordningar samt kongl. brefvet af år 1716 är stadgat, så lärer ej mera behöfvas för at efter ed och samvete mäta förtienster. Desse lagar, när Rådcammaren följt dem, så vet iag icke, om någon remarque blifvit giord. Jag tilstyrcker derföre bifall uppå det förevarande betänckande och att en hvar må skyddas vid den rätt, som han efter de redan erkiende lagar äger. Jag fogar mig deremot till Hr Schilts memorial, så att hvad 1766 och 1769 års Ständer stadgat må blifva till rättesnöre för Kongl. Maij:tts Rådcammare, till dess framdeles tider och omständigheter mer än nu fordra, at Riksens Ständer häruti nödgas giöra något förordnande.

Hr Wadenstierna, Carl: Deputation har ofelbart fådt Kongl. Maij:tts remisse för den svårigheten, Rådcammaren haft att conciliera så månge särskilte Ständers föreskrifter för särskilte personer, då emellan dem skall decideras om rättigheten till en syssla, som de söka. Det är lätt på detta stället säga, at Rådcammaren skall rätta sig efter lag. Men torde ej vara så lätt at applicera lagen vid förefallande särskilte händelser. Jag vill gifva fram ett exempel angående Majorerne Alberg, Silfversparre och Tornerhielm, som alle tre fådt Riksens Ständers föreskrifter om befordran och uprättelse för leden præjudice; den som behagar läsa desse föreskrifter och jämnföra desse herrars förtienster, så skall

han svårligen kunna decidera emellan dem om bästa rätten till en ledig öfverstelieutenantssyssla, när de alla tre skulle sig till densamme anmäla.

Uti en sådan och dylike flere casus, månne det ej är et ämne Riksens Ständer värdigt at författa en lag, som tydeligen för framtiden utreder sådant. Jag kan derföre ej annat än styrcka till bifall på betänckandet. Att tala om krigsförtienster är väl icke min sak, som tienar uti civile ståndet; men det torde dock tillåtas mig att med et ord få nämna derom. Secrete Deputation har icke giordt mer än tilstyrckt bestånd af förre Riksens Ständers förordnande, men iag vågar at tillägga, huru billigt iag finner, at de, som vågat lif och förmögenhet vare sig ut- eller inrikes för att lära sig krigsvettenskapen, böra med upmuntringar och befordringar ihugkommas.

Ännu får iag dertill lägga, att hvad civile tienster angår, de som 1762 dertil befordrades, äga nu såväl tiensten som lönen, och voro det omildt at taga ifrån dem, hvad de i flere år redan tient före, iag menar hoppet om en vidare befordran framdeles. Jag tillstyrcker derföre, att betänckandet såsom på skäl och billighet grundat må blifva bifallit.

Hr Jerlström: Efter iag har den äran at vara ledamot uti Secrete Deputation, så kan iag ej underlåta at förklara, det iag väl uti alla delar, som angå svaret uppå Kongl. Maij:ts nådige remisse, varit af enahanda tancka med deputationens betänckande. Men då betänckandet går längre och tillstyrcker et utlåtande om 1762 års riksdags befordringar, så kan iag ej vara af samma tancka, ty mindre billigt förekommer det mig, att välförtiente embetsmän, som ej hade tillfälle at vara med på 1762 års tiensteutdelning, derföre skola nu eftersättas och blifva lidande.

Hvad Hr Liljehorn behagat påminna om utrikes krigsförtiensters belönande hörer icke hit utan blifver uti et annat betänckande ifrån Secrete Deputation omförmält.

Hr Sparrschiöld: Riksens Ständer hafva sielfve bifallit de 1762 bortgifne tienster med de vilkår, som föreskrifterne för hvar och en tienst utvisa. Vid 1765 års riksdag gåfvos väl äfven uprättelser och befordringar skedde, men Riksens Ständer yttrade sig vid slutet af riksdagen, då frågan var om Majoren Taube, huru desse befordringar skulle anses. Hvad högste magten beslutit bör vara gällande, deputa-

tionen har altså tagit den lagligaste utvägen, då den hållit sig vid Ständers egne beslut. Hvad belöning för krigsförtienster vidkommer, har deputation äfven hållit sig vid Ständers egit förordnande, som aldrig blifvit ändrat. När derföre betänckandet uppå så laglige grunder är bygt, tilstyrcker iag med godt samvete, at det må bifallas, och går ej derifrån utan votering.

Hr Liljehorn begärte ytterligare at tilläggas måtte, det utrikes krigsförtienster, då de blifva lagligen constaterade, måtte tiena til befordran äfven så väl som inrikes. Han påstod detta icke för egen skull, ty han önskade at snart kunna få gå utur tiensten, icke i afseende på några nu i tienst varande, ty han visste icke, om någon officerare, som med distinction tient utrikes i krig, funnos i vår armée, hvilken ej redan erhållit den befordran, han kunde prætendera, utan hvad han hade afseende uppå voro en framtid, at vår armée med käcke, förfarne och öfvade officerare måtte blifva försedd, en så mycket nödigare omständighet, som den bästa vilja utan kundskap och öfning voro fåfäng. Han vågade säga, at ingen annan kunde förvägra den rätta förtiensten sin tilbörliga heder och belöning än den, som sielf ingen annan förtienst sielf äger än tiensteår.

Hr Oldenschiöld: Billigheten voro mer än klar uti det, som Hr Liljehorn begärt, och på det ingen förtient måtte genom sådane belöningar lida, hemstälte han, om icke man kunde jämcka touren emellan dem efter fullmagternes data, at de skulle njuta denne sin tour uti arméen men icke inom regementet.

Hr Gr. och Landtm. giorde proposition:

Bifaller R. o. A. betänckandet med den tilläggning at de, som fådt befordringar för krigsförtienster, måtte njuta efter dem deras tour till godo i arméen.

Frih. Sparre påminte om utrikes krigsförtienster, för hvilke somlige officerare redan uppå recommendation af den generalen, under hvilkens commando de blifvit förvärfvade, fådt befordring, men andre, som äga samma generalers lika så hederlige vittnesbörd och recommendationer, ännu fådt intet, efter de ej haft tilfälle at ligga åt och drifva sine ansökningar fram.

Hr Sparrschiöld yrckade at få proposition till bifall uppå betänckandet utan tilläggning.

Hr Gr. och Landtm.: Bifaller R. o. A. Secrete Deputations betänckande?

Denne proposition besvarades med Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm. frågade derföre, om tilläggningen skulle komma med i proposition.

Men härtill svarades äfven Ja och Neij.

Hr Schönström: Jag vill gierna begifva mig till all möijelig jämckning men frucktar, at derigenom dörren till missbruk kan öppnas. Det torde vara möijeligt at 10 à 12 år efteråt skaffa sig generalers attester.

Hr Wadenstierna, Carl: Meningen kan aldrig vara annan, än at de, som under krigstiden redan uppå sådane bevis blifvit till befordran anmälte men icke erhållit den, måtte nu hugnas dermed.

Hr Linderstedt, Eric: At komma ifrån saken vill iag väl bifalla betänckandet, allenast at den skillnad, som giöres emellan 1762 och 1765 års befordringar och uprättelser, måtte gå ut.

Hr Gr. och Landtm. giorde åter proposition, den han emedlertid skrifteligen projecterat, som följer:

Bifaller R. o. A. Secrete Deputationens betänckande af den 26 October 1769 angående de hos Riksens Ständer skedde befordringar eller gifne personlige föreskrifter, huru desse måge anses och förstås samt i hvad måtto äga bstånd och blifva gällande eller ej.

Men den besvarades med Ja och Neij.

Skulle altså saken genom votering decideras, hvarföre Hr Gr. och Landtm. författade följande contraproposition:

Vinner Neij, bifalles Hr Schildts memorial.

Proposition gillades å ömse sidor.

Bordsherrarne intogo sine ställen. R. o. A. ingåfvo sine voteringssedlar efter uprop, de frånvarande upropades andra gången, sedlarne uplästes häruppå och räknades, då befunnos

Ja 293,
Neij 316,

hvaröfver bifogade voteringsinstrument[1] författades, af bordsherrarne underskrefs och genast af Riddarhussecreteraren uplästes.

Den af Riddarhusfiscalen uprättade förteckning uppå de herrar, som under voteringen stadnat inom skrancket, up-

[1] Uteslutet här.

lästes äfven och underskrefs af de herrar, som sutto vid bordet.

Hvarefter R. o. A. åtskildes kl. half til sju om aftonen.

År 1769 d. 9 December.

Lördag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Protocollet för den 7 October justerades. Justeringar.

Dito extractum protocolli, som till följe af R. o. A:s i sidste pleno tagne beslut till de öfrige respective stånden afgå skulle, angående Fagernäsgodset.

Uplästes det öfver sidste votering författade och underskrefne voteringsinstrument. Ang:de R. St:rs föreskrifter.

Hr Gyllensvahn föreslog, om icke en deputation kunde afgå till de andre respective stånden att notificera dem detta R. o. A:s beslut samt derjemte begära, att välbemälte stånd ville sig med R. o. A. häruti förena.

Hr Jerlström anhölt att med samma deputation äfven måtte begäras, det de öfrige respective stånden icke företaga sig till afgiörande, hvad Secrete Utskottet upgifvit angående gallereesquadren och hvilket uti sidste pleno blifvit hos R. o. A. lagt på bordet, innan R. o. A. sig sluteligen deröfver yttrat.

Hr Gr. och Landtm.: Som enligit R. o. A:s beslut en deputation skall afgå med det nu justerade extractum protocolli angående Fagernesgodset; så kan med samma deputation äfvenväl hvad Hr Jerlström begärt hos stånden anmälas. Likaså kan väl äfven R. o. A. notificera sitt angående Secrete Deputations betänckande om de hos Riksens Ständer skedde befordringar tagne beslut, men att genom et extractum protocolli begära, det de öfrige respective stånden ville foga sig till R. o. A:s tancka, lärer så mycket svårare nu låta sig giöra, som denne sak redan ej allenast hos dem är afgiord och betänckandet med deras påskrift ankommit till Expeditionsdeputationen och, sedan R. o. A:s beslut äfven blifvit påskrifvit, redan är till Kongl. Maij:tt expedierat.

Hr Wachschlager, Gustaf: Som R. o. A. bifallit Hr Schilts memorial, hvilket innehöllo åtskilligt, som icke öfverensstämde med Secrete Deputations betänckande, så ansåg han angelägit, att de öfrige respective stånden genom ett extractum protocolli fingo del af R. o. A:s bifall till detta memorial och at icke R. o. A:s beslut hade bordt skrifvas uppå betänckandet, innan sådant föregådt och deruppå svar ankommit ifrån de andre stånden.

Hr Carp[e]lan, Carl Ephraim, önskade, att ingen påskrift hade skedt, ty derigenom voro R. o. A. satt utur stånd at giöra sitt beslut värckande, derigenom voro nu expeditionen efter betänckandet och de tre ståndens bifall, derigenom voro åtskillige äldre och välförtiente embetsmän lidande uti deras befordringsrätt, hvilket honom högeligen ömade.

Hr Gr. och Landtm.: Om R. o. A. skulle finna för godt, så kan deputationen taga med sig Hr Schilts memorial med R. o. A:s påskrift och detsamma hos de andre stånden recommendera. Men att vägra påskriften af ett R. o. A:s tagne beslut på den så kallade löparen eller betänckandet och uppehålla expedition uti ett af alla fyra stånden afgiordt mål, det förbiuder 17 § Riksdagsordningen och den ed, en landtmarskalck inför R. o. A. aflägger; när altså Secrete Deputations betänckande var med behörige påskrifter ifrån de tre respective stånden till expedition aflemnad, R. o. A. jämväl genom votering afgiordt saken och voteringsprotocollet, innan plenum slutades, var underskrifvit och för R. och A. upläst, så var sedan ingen raisson, intet skäl, som kunde hindra påskriften.

Frih. von Essen kunde aldrig draga sig till minnes, att några hos R. o. A. genom votering tagne beslut blifvit expedierade, innan voteringsprotocollet nästa plenum derpå varit justerat; på det att R. o. A. måtte kunna få tillfälle taga sådane utvägar, att dess beslut icke stadnar utan värckställighet.

Den ordning voro och altid vid påskriften i agt tagen, att R. o. A. först skrefvo på sitt beslut, hvarefter de andre ståndens beslut, det ena efter det andra, blefvo uppå R. o. A:s exemplar tecknade. Hvad nu i fråga varande mål angingo, ville väl Frih. von Essen lämna därhän för denne gången; men som det voro et farligt præjudicat för en annan gång,

så önskade han, att hädanefter sådant mera ej måtte hända och derföre R. o. A. nu fastställer, at då et beslut genom votering är tagit, ingen påskrift må ske, innan voteringsinstrumentet i nästa pleno är justerat.

Hr Gr. och Landtm.: Så mycket mindre lärer ett sådant voteringsinstrument kunna sägas att det bör justeras i nästa pleno, som, enär R. o. A. genom votering afgiordt en sak, hvarcken ventilation eller förändring sedan kan äga rum. Dessutom sedan voteringsinstrumentet blifvit underskrifvit och för R. o. A. upläst, innan plenum är slutat, så behöfves ingen ytterligare authorisation eller bekräftelse, utan är det då secreterarens skyldighet at expediera beslutet.

Frih. von Essen frågade, hvarföre et sådant voteringsprotocoll då i nästa pleno skulle upläsas.

Hr Gr. och Landtm.: Förmodeligen på det samtelige R. o. A:s ledamöter, hvilke vid voteringens slut icke så enhälligt äro tilstädes, måtte få kundskap om beslutet. Hvarföre justeras protocollen ofta senare än R. o. A:s beslut skrifvas på sakerne, som här afgiöras? Icke för annan ordsak, än på det Ständernes expeditioner ej måtte uppehållas derigenom, att protocollen ej så fort hinna blifva justerade. Emot riksdagens slut afgiöres de mästa saker och protocollen hinna ej altid att justeras, skulle ej flere påskrifter gifvas än de, som efter justerade protocoll kunna erhållas, så blefvo de fläste och ofta angelägnaste riksdagsmål oexpedierade. För öfrigit, den författning, som projecteras, att icke något genom votering tagit beslut må skrifvas uppå betänckandet, innan voteringsinstrumentet i nästa pleno är upläst, kan väl lätteligen antagas; men för att giöra en lag bör man noga förut eftersinna, hvad olägenheter den kan med sig föra; ofta ser man dem icke i hast förut och de kunna likväl blifva ganska betydelige, då man gierna men för sent ville ändra, hvad som är giordt. Jag beder och tillstyrcker derföre, at R. o. A. häruppå nogare besinna sig, innan de taga någon resolution. Och om R. o. A. skulle behaga för denne gången, kunde deputation taga med sig Hr Schildts memorial och præsentera det i de öfrige stånden.

Hr Wach[sch]lager, Gustaf, ville, att ett extractum protocolli skulle ifrån R. o. A. afgå, efter Hr Schiltz memorial voro vidlyftigt och innehöllo flere delar.

Hr Gr. och Landtm. föreställte, att när R. o. A. bifallit

Hr Schildts memorial, så voro alle de deruti innebegrepne omständigheter bifallne och detta icke numera Hr Schildts utan R. o. A:s tancka, hvilken genom påskriften tilräckeligen och aldra bäst justerad tilkiennagåfvos.

Frih. Cederström, Claes, förmente, at enligit 20 § Riksdagsordningen hade expeditionen bort justeras in plenis, innan densamma till Kongl. Maij:tt afgådt.

Hr Gr. och Landtm. upläste § och beviste af ordalydelsen, att denne § icke hade sitt afseende uppå påskrifterne i stånden utan uppå Expeditionsdeputationen, som, sedan alle 4 ståndens beslut voro acten påskrefne, hade att derefter jämcka och öfverse expeditionen; altså att Hr Grefven och Landtm., då han låtit skrifva uppå R. o. A:s beslut, rättat sig efter lag, och äfven allmän praxis voro följd, då i 40 år icke någon expedition blifvit in plenis justerad, som till Kongl. Maij:tt afgådt ifrån Riksens Ständer uti vanlige riksdagsmål.

Frih. von Essen hemstälte, om icke det af honom projecterade, att få en lag för framtiden, måtte till Riddarhusdeputations utlåtande remitteras.

Men flere af R. o. A:s herrar ledamöter begärte den frågan på bordet samt att nu ventilation måtte uphöra härom och något annat företagas.

Hvaruppå omsider all vidare discourse afstadnade i detta ämne.

2. Uplästes en af bordsherrarne underskrefven förteckning uppå de herrar af R. o. A., som under sidste votering stådt inom skrancket utan at höra till den upropade bäncken och derföre enligit Riddarhusordningen komma att böta hvardera 30 dahl. kopp:rmt, hvilken förteckning remitterades till Riddarehusdeputation att om värckställigheten besörja.

3. Uti det ifrån Secrete Utskottet inkomne och i sidste pleno på bordet lagde betänckande angående gallereescadren i Finland och Sverige anmälte Hr Grefven och Landtm. följande herrar, som ingivit memorialer och dermed begärte gå till de andre stånden, nemligen Hr Falkengren, Frih. Duvall, Hr Psilanderhielm, Hr Enrenpreus, Hr von Stauden, Hr Leijonanckar, Hr von Gerdten, Hr Mannerstedt, Hr Leijonsten, Hr Hederstierna, Hr Wrangell, Hr Ruuth, Hr Billberg, hvilket dem beviljades och memorialerne, så fort de upvistes, blef påskrifvit.

4. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 24 November 1769 angående det anbud, en genuesare giordt at vilja här inrätta et lotterie aldeles på genuesiske sättet och betala derföre 50 000 riksdahl. specie, om han i 12 år får det för egen räkning inrätta; eller ock att vilja hålla det för kronans räkning emot en viss procent af vinsten. Secrete Utskottet anser nyttan af ett sådant lotterie för kronans räkning otvifvelagtig, deruti styrckt genom exempel uti flere riken, utser, hvarest den förste fonden, som erfordras, kan finnas att tillgå, och tillstyrcker bifall häruppå samt att Kongl. Maij:t behagade i nåder närmare förordna, hvad som till värckställigheten kan nödigt fordras.

Frih. von Essen ansåg 50 000 riksdaler för kronan genast att kunna erhålla vara säkraste vinsten af et sådant project och tilstyrckte derföre, att det alternativet måtte vidtagas samt att deraf, så mycket möijeligit är, må anslås till Trållhätte slussvärcks byggnad, som, då det nu varande Trollhätte lotterie privilegium med nästa år uphör, saknar anseenligit uti sin årliga inkomst. En ren vinst, som är viss, voro bättre än den förhoppning, man kunde giöra sig om en tillkommande inkomst.

Hr Wadenstierna: Secrete Utskottet har nogsamt öfvervägat detta; men som genuesaren aldrig hade kunnat erbiuda en så stor summa för 12 års privilegium, om icke han haft sin uträkning på en mångdubbel större vinst, och det capital, han samlar, lärer han efter all liknelse efter de förflutne 12 åren draga sig med utur riket, så har Secrete Utskottet ansedt bäst, att det drifves för kronans räkning, som, ifall det lyckas, hvartill är all liknelse, i alla tider deraf kan hafva en betydande inkomst utan någon gravation för undersåtarne.

Hr Uggla, Leonh. Mag.: Kronan ruineras intet vid et sådant lotterie, det besannas uti alla stater, där sådane lotterier äro inrättade, och derföre har jag intet betänckande vid att samtycka, hvad Secrete Utskottet tillstyrckt.

Frih. Cederström, Claes, trodde betänckeligit att risquera cronans penningar uppå ett project, som likväl till sin utgång voro oviss, hvarföre han häldre skulle önska, att det af genuesaren giorde anbud af 50 000 riksdaler antoges såsom säker vinst och honom lämnades risquen.

Häremot föreställtes, att som båtnaden voro ofelbar, så

kunde genuesaren i sådan händelse dölja sin plan och, när tolf år voro förbi, resa bortt med vinsten utan att kronan sedermera kunde få tilfälle att continuera.

Proposition giordes och Secrete Utskottets extractum protocolli bifölls utan at de dissentierande herrar vidare deremot något påminte.

5. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 24 November angående befordringar innom Kongl. Maij:ts och Riksens Cancellie, hvarvid var bilagt project till expedition, som till Kongl. Maij:t härom afgå skulle, hvilket uplästes och innehölt det underdånige tillstyrckande, att såväl i anseende till befordringsrättigheten som lönerne enahanda grunder måge följas för samtelige cantzliebetieningen som vid andre rikets embeten och syslor i de delar, hvarom icke särskilt kan vara förordnat, såsom sådant skedt i anseende till protocollssecreteraresysslorne genom kongl. rescriptet af den 18 April 1739 och den 15 Februarii 1748, hvilke förordnanden förblifva i sin fulla kraft men de af den 10 och 11 December 1766 och den 5 Julii 1762 uphöra.

Upkom en deputation af det Högvördige Prästeståndet, anförd af Hr Biskopen Doctor Benzelstierna, som recommenderade till afgiörande Prästeståndets extractum protocolli, hvaruti ordningen om tour utstakas emellan Professorerne vid Åbo Academie Nääf, Hartman, Billmark och Planman såsom en förklaring uppå det, som Riksens Ständer vid sidstledne riksdag sig deröfver yttrat.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

6. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af den 24 November angående tvenne notariesysslor, som uti Kongl. Cammarcollegio sidstl. riksdag blifvit indragne och hvilke Secrete Utskottet tillstyrcker måtte ändras och desse tvenne notariesysslor, hvilke för 30 à 40 år sedan befunnits vara oumgängelige, äfven hädanefter och än vidare framgent bestås.

Detta bifölls.

7. Uti extractum protocolli af den 26 October tillstyrcker Secrete Utskottet uppå Allmogens i Vermelands och Elfvedahls härad, som bo vid norske gräntsen och på Norrige få handla borrt sitt så kallade oxejärn, ansökning, att denne Allmoge må beviljas at clarera deras penningeutlagor till kronan med gode norrske silfverpenninger, beräknade efter

det värde, som de vid upbördstiden hvarje år i jämförelse emot svenske specieriksdaler värckeligen äga. Hvarom Kongl. Statscontoiret tvenne gånger om året före upbördstiden bör instruera landshöfdingen i orten.

Detta uplästes och bifölls.

8. Uplästes Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens beänckande af d. 7 September angående understöd för Lindesberg till den så kallade Sundsbroens upbyggande.

Deputationen förklarar sig icke kunna tilstyrcka at pålägga några bropenningar af resande eller Allmoge, som fara öfver denne bro, ej eller till collect och stambok utan finner lämpeligast vara, att staden måtte förunnas privilegium att på några år hålla ett lotterie och den deraf fallande vinst under vederbörlig upsigt till berörde brobyggnad användas. Dock att planen till detta lotterie förut blifver behörigen försedd och rättad, så att intet intrång eller skada härigenom de redan privilegierade eller framdeles skeende lotterieinrättningar må tilfogas.

Detta bifölls; dock att lotteriet icke får taga sin början, förrän den Trollhätte slussvärcks lotterie förlänte tiden till ända lupit.

Hr Gr. och L a n d t m. anmälte Hr Öfverståthållarens, Riddarens och Commendeurens af Kongl. Maij:ts orden Frih. Jacob Albrecht von Lantingshausens dödsfall, at vid begrafningen, som sker med vanlige skått, då seraphienerriddare begrafvas, och canonade, äfven en battaillon af Kongl. Lifguardiet kommer att paradera och gifva salvor såsom en särskilt militairisk honneur, efter Hr Öfverståthållaren i lifstiden commenderat en chef kongl. svenske arméen.

Härvid hade R. o. A. ej något att påminna.

9. Uplästes Protocollsdeputations betänckande af den 8 Septemb. sistledne angående den af Consistorio Academico i Åbo sökte befrielse ifrån böter, som vid sidstledne riksdag några dess ledamöter ålagde blifvit till 100 dahl. silfvermynt hvardera, uti saken emellan Juris Doctoren och Vice Häradshöfdingen Lars Anders Ekenberg och Professoren Hindrich Hassel såväl för i rättegången befundne felagtigheter som för en till Riksens Ständer i målet ingifven origtig förklaring. Och som deputationen funnit, att desse felagtigheter mera härrördt af betieningens försummelse med protocollens ren-

skrifvande än af ledamöterne, så tilstyrcker deputationen, sedan nu protocollen bestyrcka, hvad Consistorii ledamöter uti deras sidstledne riksdag ingifne förklaring anfördt, att desse ledamöter ifrån de dem ådömde böter måge befrias.

Detta bifölls.

10. Uplästes Secrete Utskottets berättelse angående anledningen och förhållandet af det, som vid sistledne riksdag uti Bancodeputationen förelupit med Bancocasseuren Gottsman och hans uti Banqven giorde lån.

Detta begärtes på bordet.

Frih. K a g g begärte låf at få låta trycka denne berättelse, hvilket förklarades icke kunna honom vägras.

11. Uplästes Cammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af d. 10 October angående sökt befrielse för en vid Åfalla säterie med flere hemman i Jönkiöpings län omförmält kronogravation; och om hvilken kronogravation Riksens Ständer sidstl. riksdag godt funnit at uti Kongl. Svea Hofrätt af kronan borde utföras med Palmstierniske arfvingarne.

Och hemställer deputationen, att nu varande ägarne af Åfalla säterie med de flere hemman, hvilke genom laga och laga kraft vundne fång kommit at blifva deraf ägare, icke böra rubbas ifrån den ägande rättighet, de sig lagligen till desse hemman förvärfvat, ej eller desse egendomar för en sådan gravation häfta.

Derjemte om icke ägarne och innehafvarne af de vid denne gravation nämde egendomar lag likmätigt böra dervid förblifva uti en oqvald och orubbad besittning samt huruvida den vid sidstl. riksdag till hofrätten förviste sak om Palmstierniske gravationerne, uti hvilken sakägarne icke blifvit hörde, måtte uppå nu af dem företedde skjäl på ett ordenteligit sätt få utaf deputationen uptagas och, sedan alla vederbörande hörde blifvit, sluteligit bepröfvande och yttrande deruti till Riksens Ständer upgifvas.

Detta bifölls.

12. Uplästes Handels- och manufacturdeputations betänckande af den [8] December angående Meublehandlarens här i staden Diedrich Tellerstedts lidande derigenom, att han icke fått till godo niuta Riksens Ständers honom förunte privilegium att ensam idka i 4 år meublehandeln. Till ersättning föreslår deputation, att Tellerstedt må förunnas visse

år att ensam få i Stockholm och i landsorterne hålla meublelotterie på marcknaderne.

Hr Liljehorn begärte detta på bordet.

13. Anmältes och infördes en deputation ifrån Borgareståndet, 10 personer, anförd af Borgmästaren Kiörning, hvilken p[ræmissis] p[ræmittendis] begärte, at R. o. A. icke ville afgiöra et ifrån Handels- och manufacturdeputation inkommit betänckande af den 23 November angående timmerhandelen i Vermeland, innan Borgareståndet hunnit med sitt betänckande deröfver inkomma, efter det lände svenske seglation och productplacatet till förfång.

Hr Gr. och Landtm. berättade, att R. o. A. den 25 sidstledne November afgiordt detta mål; men at R. o. A. icke dess mindre skulle emottaga Borgareståndets extractum protocolli och sig deröfver yttra, när det inkommo.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

14. Genom utdrag af protocollet, dat. d. 2 December, som nu uplästes, begärte Secrete Utskottet, att alt, hvad uti plenis eller deputationerne kan förekomma rörande någon utgift af Riksgäldscontoirets fond, måtte med Secrete Utskottet communiceras, innan något dervid fastställt blifver, på det Secrete Utskottet må äga tillfälle att sig yttra, huruvida fonden kan medgifva sådane utgifter eller desamme förenas med det behof, hvartill Riksens Ständer densamme anslagit.

Detta bifölls.

15. Föredrogs ånyo Tulldeputationens betänckande af den 16 October sidstl. angående förvaltningen af tullvärcket i riket, hvilket den 18 sidstl. blifvit upläst och lagt på bordet.

I anledning af Borgmästaren och Riksdagsmannen Eric Bergströms memorial, som af Riksens Ständers plena blifvit till deputationen remitterat, yttrar sig deputation icke kunna tilstyrcka, at tullvärcket i nu varande rikets belägenhet må under arrende uplåtas till någon societet af private, ej eller att Kongl. Cammarcollegium jemte sine flere och i senare åren mångdubbelt förökte giöromål skulle med detta vidlyftige värckets styrssel besväras; och anser därföre ingen annan utväg vara öfrig, än at tullvärcket än ytterligare må förblifva under en tulldirections styrsel. Deputationen öfverlämnar i anseende härtill, och hvad Riksens Ständer uti underdånig skrifvelse af den 22 April 1766 sig förbehållit, till Riksens Ständer att ombyta personer i directionen och det så

mycket mer, som efter deputationens tancka directionen i anseende till dess förhållande vid handelsballancevärckets utarbetande icke kan sägas hafva svarat emot det utmärckte förtroende, som dem vid sidstledne riksdag lämnades.

Dock att nu varande ledamöter äro likafult skyldige att giöra för sig redo och förklara sig öfver de anmärckningar, som deputationen vid ytterligare öfverseende af deras förvaltning kan finna sig befogad at dervid giöra, och till hvilken ända dem vid sådane tilfällen kunde lämnas all nödig tillgång till handlingarne och all erforderlig handräckning af betieningen, till hvilken redogiörelse likväl deputationen då ännu icke sågo sig i stånd att utsätta någon viss tid.

Derjemte uplästes ett memorial, ingifvit af Hr de Fritzkij.

Dito ett af Hr Pfeiff, Fredrich, äfven ett af Riksdagsmannen Hindrick Erickson ifrån Medelpad.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, tillstyrckte bifall på förste delen af betänckandet, att en Kongl. Generaltulldirection må blifva bibehållen, äfven att enligit 1766 års författning ledamöterne hvarje riksdag måtte ombytas; men den senare delen, att nuvarande ledamöter genast skulle gå derifrån, utbad han sig måtte få hvila, till dess Tulldeputationen inkommit med sitt utlåtande om redogiörelsen och förslag till nya ledamöter, ty värcket kan ej lämnas utan styrsel; dessutom visste han inför Gud och på sitt samvete, att han som en redelig man sökt förestå detta värck och kunde icke påtaga sig att gå derifrån utan att få af Riksens Ständer sine giöromäl gillade, begärte derföre, att denne senare delen icke måtte påskrifvas.

Hr Gr. och Landtm. försäkrade intet tvifvelsmål vara, att ju Hr Generalen Rudbeck redeligen förvaltat den honom anförtrodde generaltulldirecteurscommissionen, och berättade Hr Grefven och Landtm., att han projecterat R. o. A:s resolution på detta betänckandet, hvilket project han utbad sig få upläsa.

R. o. A. afhörde detsamma, så lydande:

Bifalles på det sätt att Kongl. Generaltulldirectionens ledamöter vid hvarje riksdag ombytes, hvarmed vid innevarande riksdag början giöres, så snart Tulldeputationen till Riksens Ständers plena inkommer med dess utlåtande öfver directionens förvaltning.

Härmed förklarade sig Hr Generalmajoren Rudbeck nögd och efter skedd proposition bifölls denne resolution.

16. Anmältes ett memorial af Grefve Düker, ingifvit uti den ifrån Urskillningsdeputation till plena remitterade sak angående Öfverstens Grefve Johan Sparres ansökning att åter få träda i tienst, hvarmed han utbad sig att få gå till de andre respective stånden.

Memorialet lades emedlertid till acten.

17. Anmältes Frih. Grönhagens memorial angående Prästeståndets extractum protocolli om en svensk bibelversion, hvarmed han begärte att få gå till de andre stånden.

Memorialet lades emedlertid till acten.

18. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af den 30 September sidstl. angående Hofrättsrådets uti Kongl. Åbo Hofrätt Johan Ignatii och Underlieutenanten vid Kongl. Artilleriet Carl Johan Jägerschiölds besvär deröfver, att Kongl. Maij:t den 10 Februarii innevarande år af anförde skäl i nåder ogillat Kongl. Åbo Hofrätts den 19 November 1767 utfärdade constitutorial för bemälte Hofrättsråd och Underlieutenant att vara förmyndare för afl. Rustmästarens Berndt Gustaf [ɔ: Johan] Godenhielms omyndige barn, tre söner och en dotter, samt förklarat, att Capitainen och Riddaren Josias Ehrenmalm dertil borde förordnas.

Uppå anförde skäl tillstyrker deputation, att ofvan högstberörde Kongl. Maij:ts förordnande må ogillas och ändras men deremot förblifva vid Kongl. Hofrättens förordnande, så länge som de omyndiges Moder och Kongl. Hofrätten ej nödigt och skäligt finna att annorlunda derom förordna.

Detta bifölls.

19. Föredrogs Justitiedeputationens betänckande af d. 25 October angående Lieutenantens Georg Fredrich Tigerstedts sökte ändring uti Kongl. Maij:tts nådige dom af den 24 Augusti 1768 emellan bemälte Lieutenant och afl. Rusthållaren Torsten Torstenson Hæggs encka Maria Elisabeth Mahlman, numera gift med Bonden Abraham Ruth, samt Torsten Hæggs i lifstiden antagne fosterbarn Anders Iskanius och Hinrich Haring om skatterusthållet n:o 125 Torstilla i Jorois socken och Hoiriala by af 4 1/2 marckers ränta, hvilket Kongl. Maij:tt i anseende till Torsten Hæggs testamentariske disposition de senare i nåder tillerkiendt jemte 64 dahl. kopp:rmt i domslösen och charta sigillatærecognition.

Jemte detta betänckande, som tilstyrcker, att skatterusthållet Torstilla, hvilket deputationen anser för arfvejord uti Torsten Hæggs hand, icke genom berörde testamente kan gå ifrån bemälte Hæggs arfvingar, hvars rättsinnehafvare Lieutenanten Tigerstedt är, uplästes äfven et bilagt särskilt votum af 3:ne deputationens ledamöter, som bifaller Kongl. Maij:ts nådige dom, dock att all rättegångskostnad och ersättningsfråga i anseende till sakens invecklade beskaffenhet och att alle handlingar, som kunde bevisa om Torsten Hæggs äganderätt till rusthållet voro såsom arf eller aflinge, med mera under fiendens invation i Finland 1741 förkommit[1], må uphäfvas parterne emellan.

Detta begärtes på bordet.

Hr Schönberg sökte väl förmå R. o. A. att till undvikande af ytterligare läsande uppå detta betänckande, såsom i sig sielf voro vidlyftigt, nu genast afgiöra saken, hvilken han ansåg för sin del innehålla en fråga, som voro lätt och nog tydelig[2] att decidera, och började at om sammanhanget giöra berättelse.

Men som de herrar, hvilke begärt saken på bordet, icke ville begifva sig derifrån, så afstadnade all vidare ventilation.

Och R. o. A. åtskildes klockan half till tu eftermiddagen.

År 1769 d. 13 December.

Onsdag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Grefven, Generalen och Landtm. Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen och protocollet för den 12 October sidstl. justerades.

1. Uplästes ett af Hr Robert Finlaij ingifvit memorial, hvaruti han omförmäler, huruledes uti den vid sidstledne riksdag till Kongl. Maij:t avgågne expedition angående Nystads stads klagomål deröfver, at det vid staden belägne Mennais bruk och underliggande hemman genom sin rörelse och

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *förekommit.*
[2] Orden *nog tydelig* upprepade efter orden *att decidera.*

disposition af hemmanens skogar skulle vara stadens handel med träkiärill till förfång, hvaröfver Riksens Ständer förordnadt undersökning i orten, af missskrifning kommit att inflyta, det samma undersökning borde ske af häradshöfdinge och borgmästare, hvardera med half nämd, då det i stället borde stå bergmästare, så att e blifvit förbytt i o, hvilken misskrifning härrördt deraf, att afskriften af det Kammar-oeconomiedeputations betänckande vid 1761 års riksdag, hvilket ifrån det Vällofl. Borgareståndet 1765 års riksdag blifvit till de andre respective stånden afsändt jemte ståndets uti extractum protocolli gifne recommendation och hvilken afskrift de öfrige respective stånden bifallit, varit i detta ordets missskrifning felagtigt. Men at af de uti Kammar-, oeconomie- och commercedeputation samt äfven uti Cammarutskott befintelige originaler kunde inhämtas, at uti betänckandet stådt bergmästare och icke borgmästare, som ock voro med sakens natur rörande tvist emellan ett bergsbruk och en stad mera enligt.

Denne misskrifning anhåller Hr Finlaij måtte rättas, så att ej borgmästaren i Nystad, på sätt som hittils skedt, måtte befatta sig med undersökningen såsom domare, då han derjemte äger at som borgmästare bevaka stadens rätt och altså bör anses för part, biläggandes såsom bevis, att Nystads träkierillshandel mera till- än aftagit desse förflutne åren, extract af Dalarö tulljournaler ifrån 1739 till 1768 års slut, hvaraf må slutas, att stadens klagomål voro i den delen ogrundade.

Äfvenledes voro bilagde verificerade afskrifter af det ifrågavarande betänckandet.

R. o. A. biföll, att detta remitterades till Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen.

2. Föredrogs Frih. Grönhagens memorial och förfrågan, huruvida en prästman, som voro adelsman, kunde ibland R. o. A. äga säte och stämma antingen för egen famille eller efter fullmagt, anhållandes Frih. Grönhagen, att Riddarhusdeputation måtte updragas häröfver afgifva sitt betänckande.

Detta remitterades till Riddarhusdeputation.

3. Uplästes Bondeståndets extractum protocolli af den 24 sidstl. October, hvaruti ståndet uppå Hustru Kirstin Olofsdotters å sin hufvudsvaga mans Anders Olsons vägnar giorde anhållan om ändring uti Urskillningsdeputationens fattade

slut att icke kunna såsom riksdagsärende antaga hennes ansökning att återfå försutten tid uti en emellan bemälte hennes man och Inspectoren Hinze upkommen tvist rörande besittningsrätten uppå en åttondel i lönings- och arbetshemmanet Horstboda, hvilken restitutio fatalium Kongl. Maij:t den 29 Januarii 1767 äfven sökanden afslagit.

I anseende till flere befundne ömande omständigheter i denne sak pröfvar ståndet billigt at hos Hans Kongl. Maij:t må i underdånighet anhållas om nådig restitution af fatalier till besvärs anförande öfver Konungens Befallningshafvandes i Malmöhus län d. 13 Julii 1765 emellan Anders Olson och dess vederpart i detta mål fäldte utslag och recommenderar detta sitt beslut till bifall hos de öfrige respective stånden.

Derjemte syntes af påskrifterne, att det Högvördige Prästeståndet remitterat detta till Justitiedeputationen och att det Vällofl. Borgareståndet jemte remisse till samma deputation förklarat, att deputation hade at både i anseende till merita och processen detta mål bepröfva, uti hvilken Borgareståndets decision Bondeståndet genom en senare påskrift af den 2 sidstl. December äfven ingådt.

Hr de Frese, Otto Henrik[1], påminte sig såsom ledamot uti Urskillningsdeputationen denne ansökning och att densamme värckeligen blifvit afslagen. Omständigheterne härvid, så mycket han kunde sig påminna, voro de, at Anders Olson för det han brustit uti byggnad och hemmanets häfdande såsom åbo på detta löningshemmanet Horstboda af Inspectoren Hinze såsom commissionaire för indelningshafvaren blifvit ifrån hemmanet utsagd och för husröta derjemte måst betala inemot 200 dahl. silf:rmt, att Anders Olson väl besvärat sig häröfver hos landshöfdingeembetet men, då utslag där fallit honom emot, försummat at intra fatalia söka däruti ändring, hvarefter hans Hustru icke förr än en lång tid derefter hos Kongl. Maij:t sökt att få resning i saken och, då sådant blifvit afslagit, vändt sig med besvär deremot till Riksens Ständer.

Regeringsformen förklarar uttryckeligen, att dät är Kongl. Maji:t förbehållit den höga rättighet att bryta skrock och offsockner, det är restituera fatalier. Utom flere lagar styrckes detta än ytterligare genom Urskillningsdeputationens år 1761 ärhållne tryckte och publicerade instruction, som förbiuder

[1] Ändrat från förlagans: *Fredr.*

deputationen att befatta sig med ansökningar, som angå återvinnande af försutten tid. Och som R. o. A. vid flere tillfällen såväl nu som förre riksdagar i det nogaste följdt den principe at i sådane mål hålla sig vid lagen, så förmodade Hr de Frese, at R. o. A. denne gången ej eller lärer vilja gå derifrån utan att Urskillningsdeputationens afslagsresolution blifver gillad.

Hr Ehrensvärd, Fredr., förenade sig härmed, och på det R. o. A:s tancka icke måtte blifva utan värckan, hvilket skulle hända, om resolution blefvo documentet påskrefven, då Expeditions skyldighet voro at efter de tre ståndens beslut expediera remissen, så begärte han, at saken måtte hvila opåskrefven till riksdagens slut.

Hr Enschiöld instämde äfven deruti, att lag och instruction borde efterlefvas, och begärte som Hr Ehrensverd, at saken måtte derföre hvila.

Efter skedd proposition bifölls, at saken hvilar utan påskrift till riksdagens slut såsom hos R. o. A. oafgiordt.

4. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 9:e October sidstl. angående afledne Öfverstens vid Nylands och Tavastehus läns Dragoneregemente Gustaf Crispin Jernfeldts Enckefrues, Maria Elisabeth Insenstiernas, ansökning, at det förste genom ren vacance ledig blifvande regemente må komma under accord och hon få niuta accordsumman i anseende dertill, att Hans Kongl. Maij:t den 7 October 1767 i nåder beviljat det af Öfversten i lifstiden med förmån af accord och pension sökte afsked, hvilket likväl sedan efter inlupen berättelse om Öfverstens derförinnan timade dödsfall blifvit henne den 3:ie November samma år afslagit at till godo njuta och regementet förklarat ledigt utan villkår af accord.

Secrete Utskottet, som funnit, att det uti Kongl. Maij:ts Rådcammare gifne afslag stödjer sig uppå en år 1759 den 12 Juni tagen författning, att en dylik förmån icke kunde förunnas den efterlefvande enckan och barnen, med mindre den afskedssökande öfverlefvat dagen, då afskedet blifvit i Rådcammaren beviljat, hvilken författning likväl icke sedermera af Riksens Ständer är godkiend, utan snarare finnes, att såväl vid 1761 som 1765 års riksdagar Riksens Ständer för åtskillige i sådan belägenhet varande enckefruar tillstyrckt, att de måtte få accordssummorne utbetalte; denne af Råd-

cammaren 1759 antagne principe ej eller förr än halfannan månad efter Öfversten Jernfelts död blifvit genom circulaire cheferne vid regementen till efterlefnad kundgiord, ej eller förut i Rådcammaren ständigt iagttagen, kan derföre ej annat än tillstyrcka, att Fru Jernfeldt, hvars torftige tillstånd Kongl. Maij:t, som rådsprotocollen utvisa, täcks i nåder mycket öma, må anmälas att till egit och sine barns understöd få enligit 14 § i pensionscassereglementet oförryckt niuta vanlig accordsumma för det genom ren vacance först ledigt blifvande cavallerie- eller dragoneregemente och emedlertid till någon ersättning för sitt lidande årligen undfå åtminstone hälften af den ränta, som accordssumman af sig kastar, till dess han [ɔ: hon][1] får densamme för sig och barn upbära.

Secrete Utskottets extractum protocolli bifölls.

Hr Fittinghoff utbad sig allenast, att andre fattige officerares enckor, med hvilke voro i samma omständigheter som med Öfverstinnan Jernfeltz, äfven måtte njuta lika grace och rättvisa.

Häruti instämde äfven Hr Liljehorn.

[5]. Uti saken angående Galereesquadren, som ifrån Secrete Utskottet upkommen hos R. o. A. blifvit lagd på bordet, anmälte

Hr Ehrensvärd, Augustin,
Hr Ehrenbill,
Hr Sneckenberg,
Hr Sparrschiöld, Carl Mag.,
Hr Pfeiff,
Hr Celsing,
Hr Caméen,
Hr von Unge och
Hr Lagerbielke sine memorialer, med hvilke de begärte at få gå till de andre respective stånden, som beviljades, och lades memorialerne emedlertid till acten.

6. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af d. 7 December sidstl., hvaruti förmäles, at sedan hos Riksens Ständer det beslut blifvit tagit, att riksdagen, om möijeligt voro, till instundande juhlehelg skulle slutas, så har Secrete Utskottet ansedt sin skyldighet vara at så skynda med sitt arbete, så at deraf icke något hinder måtte upkomma, som kunde upskiuta riksdagens slut; och öfverlämnar altså Se-

[1] Konceptprotokollet.

crete Utskottet till Riksens Ständers godtfinnande att utsättia riksdagens slut till den 19 nästkommande Januarii, hvartill, om Riksens Ständer behaga samtycka, kunde Hr Grefven och Landtm. samt de öfrige respective ståndens Talemän nu genast updragas at om denne termin Kongl. Maij:tt i underdånighet underrätta samt om dess vanlige kundgiörande och utlysande anhålla.

Hr Wachschlager, Gustaf, hade ingenting at påminna vid den önskan att snart få sluta riksdagen. Men hemstälte, huru nyttigt det skulle vara, om Riksens Ständer åtskiljas, innan alt är hulpit, för hvars hielpande [de][1] blifvit sammankallade; följden deraf torde för landet blifva mera tyngande än riksdagens continuation. Dessutom återstodo ännu bevillningen, den deputation hade ännu icke fått för sig utstakat principen, hvarefter bevillningsförslaget bör inrättas, så att uti bevillningsarbetet föga ännu lärer vara hunnit, och begärte Hr Wachschlager, att R. o. A. ville gifva denne deputation en instruction. Vidare voro Ständer sammankomne att hielpa landet utur penningenöd. En financesysteme hade väl till den ändan blifvit antagen, men i stället för en väntad god värckan deraf sågo man tvärtom allting blifva dyrare och följackteligen nöden större; när sådant kunde ske under Ständers sammanvaro, hvad bör då förmodas, sedan de äro åtskilde; skulle det derföre icke vara angelägit, att Riksens Ständer afbida värckan af sin financeplan för at genast kunna täncka på hielp i det, som torde behöfva detsamma; ännu äro de arme löntagarne ohulpne, hvilke såväl uti deras usla belägenhet förtiena Riksens Ständers omtancka och öma bistånd. Desse considerationer med flere föranläto Hr Wachschlager begära, att frågan om riksdagens slut måtte hvila.

Hr Gr. och Landtm. berättade, att Secrete Utskottet redan till Bevillningsdeputationen upgifvit den minskning till 1/3-del, som staten kunde tåla uti contributionerne, och att Bevillningsdeputation icke behöfde mer än tre, högst fyra sessioner för att vara färdig med sitt project.

Hvad angår varuprisernes stegring, så lärer af Kongl. Maij:tt och regeringen bäst kunna tagas alla de författningar, som häruti äro möijelige; månge omständigheter bidraga till dyrheten, somlige af den beskaffenhet, att de ej kunna

[1] Konceptprotokollet.

förekommas, till exempel växelcourse, årsväxt, mer eller mindre tillförssel, dyrheten på utrikes orter, årstiden med mera; skola Ständer så länge blifva tillsammans, till dess alt sådant kan hinna sätta sig, så blifver riksdagen ej så snart slutad.

Hr Gyllensvahn hade intet at påminna vid quæstio an utan begärte allenast at blifva underrättad, när sidste plenum kommo at hållas före juhlhelgen och när det förste kunde hållas efter helgen?

Hr Gr. och Landtm.: Med Talemännen i sammanträdet hade blifvit projecterat dagen före juhleafton till sidste plenum i år och den 2 eller 3 Januarii at åter börja plenum nästa år.

Hr Gyllensvahn trodde den tiden vara för kort för dem, som vilja resa hem till de närmast Stockholm belägne landsorter.

Hr Rudbeck hade ej något att påminna vid det projecterade riksdagens slut men ville allenast gifva tillkienna, det han uti ett memorial sammanfattat en calcul, hvarigenom tydeligen bevises, att när Banquen nu gifver kronan 20 tunnor guld, så böra desse 20 tunnor guld utom en trediedel gå af i contributionerne, hvilket memorial han förbehölt sig att få ingifva, när bevillningen förekommer.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. bifaller Secrete Utskottets extractum protocolli?

Detta besvarades med Ja.

Hr Wachschlager, Gustaf, förbehölt sig, att bevillningen först må blifva reglerad, innan riksdagen slutas.

Hvartill Hr Grefven och Landtm. svarade, att det förstodo sig.

Företogs nu äfven att reglera de omtalte plenidagarne och efter någon discourse utsattes fredagen den 22 December till sidste plenum för helgen och den 2 eller 3:ie Januarii 1770 till förste plenum efter juhlehelgen, och blef en deputation, 12 personer, anförd af Frih. Sparre, Carl, affärdad att härom notificera de andre respective stånden.

7. Uplästes Landt- och sjömilitieoeconomiedeputationens betänkande af den 7 sidstl. December angående militieboställsvärket, hvarjemte var bilagt ett reglemente, projecterat af deputationen i detta ämne. Sedan det var till slut läst, hemstälte Hr Grefven och Landtm., om icke R. o. A. skul-

le vilja låta detta hvila några dagar, på det en hvar måtte hafva tillfälle att närmare emedlertid se deruppå.

Hvilket bifölls.

8. Ankom en deputation ifrån det Högvördige Prästeståndet, 12 personer, anförd af Biskopen Doctor Schröder, som gaf tillkienna, att ståndet bifallit Secrete Utskottets extractum protocolli om riksdagens slut.

Deputation besvarades och afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Något derefter anmältes och infördes äfven en deputation, åtta personer, ifrån Bondeståndet, som recommenderade till R. o. A:s bifall Bondeståndets extractum protocolli till svar på det ifrån Borgareståndet inkomne angående det förmente intrång, som tilfogas städernes handtvärckerier.

Deputation afträdde, ledsagad på vanligit sätt.

9. Föredrogs Justitiedeputations betänckande af den 30 November sidstl. angående Närpäs församlings ledamöters besvär öfver Kongl. Maij:tts nådige utslag af den 5 Februarii 1768 och att Kongl. Maij:tt icke behagat giöra nådigt afseende på den af samma församlings ledamöter giorde underdånige ansökning, at vid besättiande af kyrckoherdesysslan uti berörde Närpäs pastorat enligit kongl. resolutionen uppå Prästerskapets i Österbotten besvär den 2 October 1675 någon af landsens barn dertill förordnas, utan sakfält Oeconomiedirecteuren Cneiff, som författat uppå församlingens ledamöters vägnar de i denne sak hos Kongl. Maij:tt anförde besvär till 100 daler silfvermynts böter.

Sedan deputation omförmält, huruledes till det ledige Nerpes pastorat i Österbotten af Consistorium i Åbo blifvit uppå förslag upförde Öfverhofpredikanten Grunnerus, Probsten Lilius och Hofpredikanten Carlborg men Kongl. Maij:tt i afseende uppå Bataillonspredikanten Zidens deröfver anförde besvär pröfvat, det borde Zidén få et rum på förslaget; men Carlborg såsom till tiensteår yngst af de föreslagne derifrån afgå; och förslaget till underdånig åtlydnad således inrättad till församlingen ankommit, så hafva socknemännen hos Kongl. Maij:tt giordt underdånig anhållan at få förslaget ändrat och i synnerhet Hofpredikanten Carlborg dervid bibehållen, hvaröfver Kongl. Maij:tt, på sätt som ofvan förmält är, i nåder sig utlåtit.

Församlingen stödjer i synnerhet sin ansökning uppå 1675

års kongl. resolution af den 2 October och deputationen anser samma resolution till sitt ordaförstånd vara så tydelig, att deputation i grund af denne resolution tillstyrcker, det bör Hofpredikanten Carlborg såsom den enda af de föreslagne, som voro landets barn, vid förslaget bibehållas, men Battaillonspredikanten Zidén såsom yngre till embetet än Grunnerus och Lillius derifrån afgå, kommandes i så beskaffadt utslag på saken Cneiff att för de honom ålagde 100 dahl. silf:rmts böter förskonas.

Dervid uplästes äfven ett särskilt votum af en deputationens ledamot uti det Högvördige Prästeståndet, hvarmed några andre sig förenat, som anser alle uti Åbo stift födde vara af den egenskap, att de såsom landsens barn kunna under ofvan högstbemälte kongl. resolution af den 2 October 1675 begripas, enär de äga den öfrige härtill erfordrige förtienst och skickelighet, och derföre tilstyrcker, at det må förblifva vid Kongl. Maij:ts den 5 Februarii 1768 gifne utslag.

Sedan alt detta var till slut läst, begärtes och giordes proposition till bifall uppå betänckandet, hvilken med Ja besvarades.

10. Uplästes Bevillningsdeputationens betänckande af den 30 November sidstl. angående någon särskilt bevillnings erläggande för friheten att nyttia caffe, thée och chocolade.

Härvid var bifogat project till en förordning angående denne bevillning, hvaruti lägges till grund, at alle, undantagandes R. o. A. samt ståndspersoners söner, hvilke utan tienst eller charactere äro uti sine föräldrars hus, de som ännu få räknas till den studerande ungdomen, Allmogen, ryttare, soldater, dragoner, båtsmän, ringare arbetskarlar och tienstefolck böra denne afgift erlägga, och indelar under visse classer de öfrige rikets innebyggare med utsatt summa, huru mycket hvar person i hvarje classe bör betala för friheten att nyttia desse drycker utan afseende på mer eller mindre bruk, så att högsta afgiften blifver 20 daler silfvermynt och den minsta 24 öre silfvermynt årligen.

Detta lades på bordet.

Hr C a r p [e] l a n påminte, at ehvad beslut R. o. A. skulle kunna taga häruti, det dock icke borde skrifvas uppå betänckandet, innan man finge se, hvad de öfrige stånden ville giöra dertill, på det R. o. A. icke måtte komma allena att draga denne bevillning.

Hr Gripenstierna: Som denne såväl som andre bevillningar, hvilke läggas uppå öfverflödsvaror, hafva till förnämsta ögnamärke att hämma öfverflödet, som snart kan blifva skadeligt, då det tiltager öfver den invärtes förmåga, et samhälde och rike kan äga, så förbehölt han, att alle de, som icke nyttja caffe, thée och chocolade, måtte ifrån bevillningen frikallas.

Hr Rudbeck: En sådan bevillning, som blifver allmän, bringar in till statsvärcket årligen en anseenlig summa; det torde altså vara nödigt att ifrån Statscontoiret infordras en provisionel calcul, hvad det kan utgiöra, som lätteligen där står at författa efter förre årens bevillningar. Derjemte at man får se, till hvilke behof denne inkomst kan blifva anslagen, på det man derefter må kunna finna, huruvida någon minskning i de öfrige contributionerne må erhållas.

Hr Wachschlager, Gustaf, instämde häruti med Hr Rudbeck och begärte, att detta betänckande måtte hvila, til dess projectet till öfrige bevillningen äfven hunnit inkomma samt emedlertid detta betänckande och project få tryckas.

Hr Gr. och Landtm.: Saken ligger nu på bordet, så at deröfver ej mera för denne gången kan ventileras. Men det uttryckeliga förbehåll utbeder jag mig, at af projecter till bevillningar ingenting må tryckas, innan R. o. A. tagit sitt beslut.

11. Föredrogs Bevillningsdeputationens betänckande af den 29 November sidstl. ang. Krigsbefälets sökte befrielse för officerarnes drängar eller så kallade jungar, hvilket deputationen förklarar sig icke kunna i fredstider tilstyrcka utan må förblifva vid kongl. förordningen af den 9 December 1766.

Detta begärtes äfven på bordet.

12. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af den 4 Aug. 1769 i anledning af Kongl. Maij:ts till Riksens Ständer i nåder afgifne särskilte berättelse öfver justitieärender och nu i synnerhet angående den uti 10 § omförmälte förändring, som vid sidstl. riksdag giordes med inrättningen och arbetsmethoden uti Kongl. Maij:ts Nedre Justitierevision, hvaruti deputationen uppå anförde skäl tillstyrcker, att samma förändring måtte återgå och inrättningen förblifva sådan, som den förut efter Riksens Ständers författning af den 14 Januarii 1741 är fastställd, likväl med den ändring att Nedre

Revisionens berättelser blifva mindre materielle och endast i brätten vid de handlingar, som i Rådet böra upläsas, antecknas det ordet: Läses. Äfven att Justitiecantzleren, så ofta han kan, biträder uti Nedre Revisionen.

Frih. Grönhagen: Den i detta betänckande till ändring anmälte författning med Justitierevision är giord vid 1765 års riksdag och införd uti förordningen om lagarnes värckställighet. När R. o. A. beslutit, att frågan om denne förordning icke får vid innevarande riksdag mera vidröras, så hemställer jag, om icke betänckandet bör ligga oafgiordt till nästa riksdag.

Hr Rudbeck: Detta är af en annan beskaffenhet, ty redan sidstledne riksdag öfverlämnade Kongl. Maij:tt genom utdrag af rådsprotocollet till Riksens Ständer, at uti Kongl. Maij:tts Justitierevision måtte med inrättningen af revisionssecreterarnes antal med det mera förblifva efter förre författningar; Justitiedeputation inkom äfven till plena med sitt tillstyrckande häruti, ehuru det ej uti stånden handt föredragas, altså kan det nu afgiöras och bifallas.

Proposition till bifall giordes häruppå och besvarades med Ja.

13. Uplästes ånyo det den 2 December föredragne Justitiedeputations betänckande af den 25 October sidstl. angående Öfverstelieutenantens Frih. Pehr Hummerhielms hos Riksens Ständer deröfver anförde besvär, at Kongl. Maij:tt den 27 November 1767 utan afseende uppå præscription af tiugu år, som 9 cap., 12 §, Handelsbalcken utsätter till en fordrans kräfvande och bevakande, i nåder tillåtit Cornetten Josias Borgstedts Encka, Anna Maria Borgstedt, at vid behörig domstol lagligen utföra sin talan om betalning för en af Frih. Hummerhielm den 18 September 1739 till hennes afledne man utgifven förskrifning på 14 000 dahl. k:rmt samt äfvenledes genom nådigt utslag af den 8 Martii innevarande år förvägrat Frih. Hummerhielm att hos Riksens Ständer uti förstberörde höga resolution få söka ändring.

Deputation finner, att Kongl. Maij:tt med detta mål, som på intet sätt rörer fatalier eller begärd resning uti någon vid domstol anhängig sak, icke bordt sig befatta, och anser på de i betänckandet upräknade flere grunder Kongl. Maij:ts resolution af den 27 November 1767 vara stridande emot den af Riksens Ständer antagne men emot Regeringzformens 4 § uti

denne casu af Rådcammaren uphäfne Sveriges lag 9 cap., 12 §, Handelsb. och 30 cap., 18 §, Rätteg:b., hvarföre deputation tilstyrcker uti högstberörde utslag ändring, så att Hustru Borgstedt, som icke inom tiugu år kräft eller bevakat sin efter förskrifning hos Frih. Hummerhielm förmente fordran på 14 000 daler kopp:rmt, till någon vidare talan derå ej kan vara berättigad.

Jemte detta betänckande voro bilagde tvenne särskilte vota af Hr Samuel Corin, som finner, att Frih. Hummerhielm brustigt uti att enligt 1738 års förordning inom tre månader hos Kongl. Maij:t anmäla, det han uti Dess nådiga utslag ville hos Riksens Ständer ändring söka, icke kan få sine besvär hos Riksens Ständer uptagne. Dock att vid de i detta mål i Kongl. Maij:ts Rådcammare hållne protocoller Justitiedeputationen bör iagttaga det, hvartill instructionen kan föranleda i anseende till remarque emot Hrr Riksens Råd, som detta mål öfvervarit.

Af Hr Anders Kruskopf, som äfven tilstyrcker, at saken ej må uptagas, efter Frih. Hummerhielm försummat, hvad 1738 års förordning föreskrifver. Men remarquen på Hrr Riksens Råd finner han icke skiäl at tilstyrcka.

Hr Ehrenpreus, Fredr., upläste [sin][1] mening, den han skrifteligen författat, som följer:

Den af Cornettskan Bergstedt(!) uti Kongl. Maj:ts Rådcammare giorde ansökning at emot tydelig beskrefven lag få efter förflutne 20 år hos Öfverstelieutenanten Baron Hummelhielm utsöka en förment skuldfordran har efter dertil lämnat tilstånd föranlåtit bemälte Öfverstelieutenant at deröfver hos Riksens Ständer sig besvära, på sätt som Justitiedeputationens betänckande omrörer.

Alla deputationens ledamöter hafva enhälligt funnit Öfverstelieutenanten vara i hufvudfrågan lidande och at Rådkammaren emot tydelig beskrefven lag, Handelsb:s 9 cap., 12 §, gifvit anledning och tilstånd at börja en rättegång, som lagen likväl för evig tid stadgar icke kunna, mindre böra väckas. 2:ne ledamöter hafva allenast, ehuru Urskillningsdeputationen lämnat remisse, förklarat sig icke kunna komma åt saken, såvida Öfverstelieutenanten icke skall hafva iagttagit den tid, som 1738 års förordning föreskrifver. Men som deremot anmärcks, at denne sak icke är ibland de rättegångsmål,

[1] Konceptprotokollet.

som enligit 1738 års förordning kommit ordinaria via ifrån underdomstolar till Kongl. Maij:ts Justitierevision, hvartil altså medelst [ɔ: endast][1] 1738 års förordning är lämplig. Casus här är sådan, at en fråga immediate i Rådcammaren uptages uppå en parts ansökning om resning i en sak, som icke efter Rättegångsbalcken utan efter en stadgad lag i Handelsbalcken är försvunnen till alt påtalande. Nu stadgar Urskillningsdeputations instruction, at utom ordinarie rättegångsmål, som efter revisions sökande kommit under Kongl. Maij:ts skärskådande, böra och andre mål, uti hvilke Kongl. Maij:ts utslag fallit, få anmälas till ändring hos Riksens Ständer. Ho ser då icke, at Baron Hummerhielm varit högst nödsakad at draga denne sak till Riksens Ständer, då han icke fått njuta lagens helgd och beskydd till godo; och ho finner icke tillika, att Urskillningsdeputationen i stöd af dess instruction ju meddelat en lag likmätig remisse, hvilken Justitiedeputationen i stöd af samma instruction tilkommit at företaga, besvara och afgiöra. Således har denne sak efter våra lagar i sin rätta ordning kommit till Riksens Ständers granskning, och jag vågar säga, at om inge andre Kongl. Maij:ts utslag skulle fådt denne och de förre riksdagar dragas till Riksens Ständer än de, som i stöd af 1738 års förordning bordt förut i Rådcammaren anmälas, så hade Urskillningsdeputations instruction varit mindre nödig, och då hade alla ansökningar och klagomål öfver Kongl. Maij:ts utslag bordt förkastas endast på den grund, at de icke efter 1738 års förordning varit af den beskaffenhet, at Ständer dermed kunnat sig befatta. När nu fördenskull i en sak som denne, hvilken immediate i Rådkammaren är anhängig giord och så besluten, at den förklarande parten funnit sig vara emot beskrefven lag för nära skedd, enär tillika den consideration märckes, at den sökande parten, Hustru Bergstedt(!), fådt niuta terminus notitia af Kongl. Maij:ts utslag med sex veckor till godo, hvaremot en lika rätt eller reciprocitet Öfverstelieutenanten Hummerhielm är förnekad; ehuru alla deputationens ledamöter funnit saken vara emot lag till Baron Hummerhielms lidande afgiord, så är ju billigt och lagligt, at ett sådant beslut bör återgå eller Frih. Hummerhielm återställas[2]

[1] Egenhändigt original, bifogat konceptprotokollet.
[2] Enligt original, bifogat konceptprotokollet, ändrat från förlagans: *återställes.*

till den rätt, som lagen i 9 capitlet Handelsbalcken så heligt en hvar försäkrat. Detta emot Baron Hummerhielm skedde förfarande är så uppenbart lagstridigt, at det utan besvärs anförande ej kunnat undfalla deputationens anmärckning till Baron Hummerhielms reparation; och på denna händelsen lärer lätt kunna inses, utaf hvilka en sådan reparation bordt upfyllas. At derföre undvika andre omvägar tilstyrcker iag bifall uppå deputationens betänckande, på det lagens helgd må vara och blifva medborgares rätta försvar. Skulle deremot uppå[1] till[1] de särskilte vota afseende giöras, kan jag mig derutinnan icke förena utan påstår då, at slutet må tagas eller utrönas genom votering, hvarifrån iag mig icke begifver.

Hr Linderstedt, Johan, fant på ena sidan förtiena all upmärcksamhet, att Hrr Riksens Råd kunnat tilstyrcka Kongl. Maij:t at uphäfva den uti allmänne lagen 9 cap., 12 §, Handelsb. stadgade terminus præsciptionis; men så fant han ock på andra sidan, at när R. o. A. äro ense derom, at Hrr Riksens Råd häruti felat, så borde R. o. A. undvika at begå et sådant fel och icke återställa Öfverstelieutenanten Baron Hummerhielm de fatalier, som han värckeligen försuttit; ty efter 1738 års förordning hade Baron Hummerhielm bordt inom 3 månader, efter det Kongl. Maij:ts höga resolutions utslag utföll, i underdånighet anmäla, at han hos Riksens Ständer ville söka ändring uti högbemälte utslag, men som han ej förr än sex månader derefter med en sådan underdånig anmälan inkommit, så kunde Hr Linderstedt ej anse sig berättigad at återställa Baron Hummerhielm fatalierne utan biföll derföre det särskilte votum.

Hr Wachschlager, Hinric: Magtägande Ständers rättighet och derjemte skyldighet är att efterse, huru lag och rätt blifvit skipad i landet, inge fatalier böra deruti vara Riksens Ständer hinderlige at gifva den, som lidit uppenbarligen orätt, sin rätt igen. Det har skedt Öfverstelieutenanten Baron Hummerhielm våld, då honom blifvit pålagt at svara för en skuldsedel, som efter lagens tydeliga innehåll bör för evärdelige tider vara betald och dödad; ett sådant misstag uti allmenne lagen tilhörer högsta magten at rätta, och om Baron Hummerhielm skulle hafva åsidosatt någon liten formalitet, då han sökt at genom Riksens Ständer komma till åtniutande

[1] I egenhändiga originalet ursprungligen: *i anseende til.* Vid rättelsen har ordet *til* förblivit ostruket.

af lagen, hvilket likväl icke ännu är bevist, så kan sådant ej hindra högsta magten at låta honom vederfaras rättvisa, och tilstyrcker jag derföre bifall på betänckandet.

Hr Uggla, Leonh. Mag., conformerade sig med Hr Ehrenpreus och Hr Wachschlager. Denne sak har ej som andre rättegångssaker, hvilke 1738 års förordning omtalar, kommit instantierne igenom till Riksens Ständer utan frågan immediate hos Kongl. Maij:t börjad och såsom et besvärsmål till Riksens Ständer inkommit, hvarföre 1738 års förordning icke eller hit kan lämpas.

Hr de Frese, Otto Henrik[1]: Sielfve skuldsedlen skall vara utgifven vid tilfälle af et kiöp, som Baron Hummerhielm år 1739 slutadt med afl. Cornetten Borgstedt, och har Baron Hummerheim vid förfallotiden i fyra gode mäns närvaro betalt sedlens innehåll men då genast icke kunde få igen obligation och, då han sedermera Borgstedt ofta derom påmint, endteligen blifvit försäkrad, at skuldsedlen förkommit och förmodeligen uti en eldsvåda, som Borgstedt öfvergådt, lärer blifvit upbränd. I sådan öfvertygelse har Baron Hummerhielm lefvat nu öfver tiugu år, till dess efter Borgstedts död, och sedan de åfvanbemälte vittnen äfven aflidit, Borgstedts Enka efter 24 års förlopp börjar at söka Baron Hummerhielm för obligationen, den hon uti sin mans efterlämnade handlingar säger sig hafva igenfunnit. Besynnerligt är, at Borgstedt under hela sin öfrige lifstid skall haft en sådan kiöpeskilling hos Baron Hummerhielm innestående för den försålde faste egendomen och likväl tillåtit denne sednare utan åtal få lagfart och fastebref på samma egendom. Detta sammanlagt med hvad redan af Hr Ehrenpreus, Hr Uggla och Hr Wachschlager blifvit anfördt angående den tillämpning, som af 1738 års förordning blifvit giord till denne casus, bevisar, att Baron Hummerhielm äger rättvisan på sin sida, både uti formaliteten och uti hufvudsaken, följackteligen at Justitiedeputationens betänckande bör bifallas.

Hr Wachschlager, Gustaf, deremot ansåg, att Baron Hummerhielm, som försummat inom de i 1738 års förordning föreskrefne 3 månader at i underdånighet hos Kongl. Maij:t anhålla om nådigt tillstånd at få söka ändring hos Riksens Ständer, numera icke kunde få denne sak hos Riksens Ständer uptagen. Dessutom voro han ännu oviss, om

[1] Rättat från förlagans: *Fredr.*

Baron Hummerhielm fullgiordt Kongl. Maij:ts utslag, hvilket äfven är en sökandes skyldighet, innan han kan få komma till Ständer. Härtill kommer, at mål, som angå fataliers restitution, böra Riksens Ständer icke befatta sig med, efter Regeringsformen, Riksdagsordningen, 1738 års förordning och Urskillningsdeputationens instruction sådant förbiuda, hvarföre han tilstyrckte bifall på det särskilte votum eller i annat fall begärte votering.

Härmed conformerade sig Hr Billberg till alle delar.

Hr Schönberg: Alla synes komma öfverens deruti, at Frih. Hummerhielm lidit. Det lär ock svårligen kunna nekas, at ju förfarandet i saken är emot lag. Rådkammaren har tagit det lagens rum, som tillåter Kongl. Maij:t at återställa fatalier uti en laga kraft vunnen dom, och applicerat till denne casus, som angår præscription. Således efter sakägarens död väckes en process, den han sielf i lifstiden aldrig velat börja.

Att Frih. Hummerhielm, så snart han feck kundskap om detta Rådcammarens utslag, anmälte sig om tilstånd att hos Riksens Ständer få söka ändring, nekas icke; Kongl. Maij:t vägrade honom det, hvad väg var då för honom öppen att bevaka sin rätt annan än den, han tagit. Kunde fatalier i mål, som immediate börjas hos Kongl. Maij:t, räknas lika som i de, hvilke gå instantierne igenom? Jag menar Neij.

Hvad kan mera i lagen hindra Riksens Ständer att återgifva Frih. Hummerhielm sine fatalier, ifall han några försuttit, än det, som hindrat Rådcammaren at i faveur af Cornetten Borgstedts Encka uphäfva præscription? Antingen har Rådcammaren deruti felat, och då bör det rättas, så att Baron Hummerhielms præscription blifver beståndande, eller ock bör han lika så väl hos Riksens Ständer som hans contrapart hos Kongl. Maij:t hafva fatalierne öpne. Det tredie gifves väl, nemligen att de Hrr Riksens Råd, som styrckt till præscriptionens uphäfvande, måge betala Baron Hummerhielm, hvad han härigenom kan komma att lida; men som det hittills varit ovanligt att pålägga en sådan ersättning, så är bäst at bifalla betänckandet, hvarifrån jag icke begifver mig utan votering.

Hr Gyllensvahn: Sedan iag nu hördt mycket å ömse sidor anföras i denne sak, må jag ock säga min mening. När iag betalar min skuld, så förser iag mig med vittnen, qvittance eller annotation i en ordentelig bok, att jag betalt.

Ingendera finnes af acten, at Baron Hummerhielm kunnat producera, men skuldsedlen existerar ännu, och det uti en fattig enckas hand.

Om Rådet öfverskridit sin skyldighet, då de tilstyrckte häfvandet af præscription för Hustru Borgstedt, så väntade jag, att Justitiedeputationen deröfver skulle giöra remarque och Rådsherrarne, som felat, påläggas at betala skadan, men som denne remarque ej blifvit giord, så har väl restitution icke varit så obefogad. När nu Riksens Ständer icke böra befatta sig med frågor om restitutio fatalium, så kan hvarcken pröfningen av konungens utslag här uptagas, ej eller Baron Hummerhielm få de å hans sida försummade fatalier igen af Riksens Ständer. Beklageligen stå vi delte i 2:ne partier, men den delningen bör ej förblinda oss, så att vi icke se lagen. 1738 års förordning är ganska tydelig, där står tiden, inom hvilken och sättet, huru man i justitieärender skall söka Riksens Ständer, utstakat; gå vi derifrån i vårt beslut, så döma vi emot lag. R. o. A:s rättvisa uti saken emellan Ryttmästaren Hildebrand och Fru de Valle sidstl. riksdag upväckte hela nationens vördnad. Hvarföre skall den nu sättas på försök i en sak, som Ständer ej kunna befatta sig dermed. Lätt oss häldre lämna saken oafgiord till längre fram och afbida, hvad de andre stånden behaga giöra.

Frih. Bunge: I denne sak är frågan om et hos Kongl. Maij:t immediate uptagit mål; om sådane stadgas ingenting i 1738 års förordning. Det är Riksens Ständer värdigt at granska, huru medborgares säkerhet till lif och egendom blifvit uti Rådcammaren vårdad, och att bibehålla en hvar vid den rätt, han efter lag äger. Om R. o. A. ej beifra et sådant steg, som skedt med Frih. Hummerhielm, hvem kan då vara säker, at han icke blifver krafd för en gäld, den han månge år förut betaldt? Man kan i hast mista sin egendom, om man ej giömt ifrån förfäder till barn 100 års gamle quittancer. Med full öfvertygelse bifaller jag deputationens betänckande.

Hr Leijonmark: Om en sak, som hvar man ser vara giord tvärt emot lag, skall qväfvas för en imaginair nullitet, så beklagar jag den medborgare, som lider orätt, och hoppas efter esprit af vårt sälla regeringssätt at hos Ständer blifva hulpen. Urskillningsdeputationen har remitterat Frih. Hummerhielms ansökning, uppå denne remisse har Justitiedeputation uptagit saken, och då inge besvär öfver remissen kom-

mit inom den i Urskillningsdeputations instruction utsatte tiden, så hörer den nu till Ständers afgiörande, ty fatalierne äro äfven försummade af Fru Borgstedt att hos Ständer hindra det. Ännu har intet mål, som iag kan veta, gådt genom Urskillningsdeputation, som Riksens Ständer ej uptagit, då besvär öfver den beviljade remissen inom laga tid ej inkommit. Hvarföre skola fatalier så noga hållas hand öfver emot Frih. Hummerhielm men inge emot hans contrapart. Saken må företagas, efter det är billigt, och betänckandet bifallas,[1] efter det är rättvist.

Hr Silfverschiöld, Arvid: Jag har som ledamot i Justitiedeputationen instämt med betänckandet och på det ömaste efter samvete handterat denne sak. Aldrig kan jag draga under 1738 års förordning de utslag, Kongl. Maij:t gifver uppå ansökningar om resning.

När 9 cap., 12 §, Handelsb. i allmenne lagen så tydeligen förklarar den fordran ej kunna kräfvas, som ej blifvit inom 20 år fordrad, så äger Frih. Hummerhielm beskydd i lagen och har ej varit förbunden at längre giöma de bevis, han kunnat hafva, at fordran blifvit betalt. Är det rättvist, om han nu skall derföre betala summan andra gången till den, som försummat i tiugu år att bevaka sin rätt. Men om R. o. A. emot min öfvertygelse ej vill släppa saken till afgiörande, så gif Enckan på annat sätt sin betalning men tvinga ej Frih. Hummerhielm at betala det, han icke är skyldig.

Hr Jennings: Här ser man nu, huru svårt det är för Ständer at afgiöra justitiesaker. Jag är öfvertygad, at det skedt Frih. Hummerhielm orätt i Rådcammaren, men huru skall det redresseras, när vi börja se oss före at ej emot lag återställa för honom fatalier och giöra sielfve det, som vi nu vilja hos Rådet straffa.

Sant är, att det skedt Frih. Hummerhielm orätt, sant är äfven, at orättvisa bör af Ständer repareras, men om fatalier äro försummade, så kunna vi ej komma åt saken, utan tilstyrcker jag den utvägen, antingen at ej det Rådcammaren bör betala eller ock, lätt oss skiuta ihop åt Enckan, att hon får de pengar, som hon fordrar, jag gifver gierna 1 000 dhl. kopp:rmt för min del.

Hr Blixen: Här är ingen fråga om fatalier för Frih. Hummerhielm utan, då Rådcammaren emot lag lämnar öppet

[1] Enligt konceptprotokollet ändrat från förlagans: *bifalles.*

at sätta medborgares egendom i osäkerhet, at freda den. Då saken såsom ny uptogs uti Rådcammaren och Frih. Hummerhielm aldrig kan föreställa sig eller vänta något utslag så beskaffat derifrån, han dessutom är boende i en landsort, långt ifrån Stockholm, så bör fatalier ej räknas honom förr än ifrån kundskapsdagen, och då har han inge försummat.

Hr Gr. och Landtm. giorde proposition: Bifaller R. o. A. Justitiedeputationens betänckande?

Hvilken besvarades med Ja och Neij.

Hr Liljehorn bad, at de herrar, som svarat Neij, ville i anseende till den rättvisa, som Frih. Hummerhielm ägde, och par egard för den myckenhet man tydeligen hördt, at de svarat Ja, sig begifva.

Hr Gr. och Landtm. frågade häruppå än en gång, om de ville bifalla betänckandet: som väl besvarades med Ja, dock hördes några Neij.

Hr Gr. och Landtm. frågade, om R. o. A. ville åtskiljas? Men härtill hördes ock, at Nej svarades.

Öfverläggningen afstadnade en liten stund och discoure-rades emellan herrarne på bänckarne, utan at något taltes till protocollet.

Hr Lagersverd anhölt, at proposition än en gång måtte giöras, då han förmodade, at R. o. A. kunna komma härifrån utan votering.

Hr Gr. och Landtm. giorde altså densamme ånyo til bifall på betänckandet, som besvarades med Ja.

Hvarefter R. o. A. åtskildes kl. 1/2 till 2.

År 1769 d. 16 December.

Lördag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen, Grefven och Landtm. Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen och protocollet för den 12 October sidstl. justerades till slut.

1. Uplästes Hr Liljehorns memorial angående inrättandet af en accords- och pensionscassa vid Ammiralitetet, hvilket remitterades till Secrete Utskottet.

Vexelassocierades skuld til kronan.

2. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af den 13 December sidstl., hvaruti i anledning av Kongl. Maij:tts

nådige remisse uppå Hr Öfverstens Frih. Duvalls, Brukspatronerne Johan Abraham Grills och Johan Le Febures såsom dels arfvingar, dels rättsinnehafvare af associerade uti 1, 2, 3 och 5 Växelcontoiren underdånige ansökning om ändring och rättelse uti den liquidation, som sidstledne riksdag blifvit författad öfver bemälte associerades skuld till Kongl. Maij:t och kronan; Secrete Utskottet yttrar sig öfver samma liquidation och vid åtskillige ansenlige poster, hvilke blifvit dem beräknade, tilstyrcker minskning och afskrifning efter anställd ny liquidation på sätt och efter de grunder, som samma Secrete Utskottets extractum protocolli vidlyftigare utvisar.

Detta begärtes på bordet af flere.

Härvid upläste Frih. Johan Diedr. Duvall ett af honom författadt memorial, hvarmed han sedan geck till de andre stånden.

Hr Gyllensvahn: Efter det på ena sidan rörer rikets rätt till anseenlige penningesummor och på den andra medborgares, så åstundade han, at detta extractum protocolli måtte blifva tryckt och saken här hvila oafgiord til efter helgedagarne, på det en hvar måtte hafva tilfälle at jämnföra de nu upgifne beräkningsgrunder med 1765 års liquidation.

Hr Gr. och Landtm. hemstälte, om R. o. A. biföllo, att det måtte blifva tryckt? Hvilket med Ja besvarades, och åtog sig Hr Schönberg att besörga tryckningen.

Gallereflåttan.

3. Företogs ånyo det den 5 i denne månad upläste Secrete Utskottets extractum protocolli af den 2 nästföregående December angående den inrättning, som vid 1766 års riksdag giordes med Gallereflottan och hvaruti Secrete Utskottet på anförde skäl tilstyrcker den ändring, at med Gallereflottan till skiärgårdens försvar i Finland och dess iståndsättande må fortfaras och at Gallereesqvadren må ställas under en generals befäl samt med officerarne, som varit vid arméens flotta, innan den reducerades, tagas den författning, at de, som kommit utur arméen, måge gå till Gallereesquadren men de, som kommit ifrån Ammiralitetet och ej härvid blifva emplojerade, gå dit tilbakars med tour efter sine fullmagters data, räknad den första graden i ena corpsen emot första graden i den andra och så vidare.

Häruti voro åtskillige memorialer inkomne, hvilke äfven till upläsande företogos.

Hr Liljehorn: Då han såg desse memorialer utgiöra

en ansenlig packa, hemstälte, om icke det voro nog att upläsa några deraf, hälst han förmodade en del vara för och en del emot betänckandet och at man, om några lästes på ömse sidor, tilräckeligen kunde få skälen med och mot.

H. Lagerbielke deremot trodde alle vara nödige at läsas, efter det ena memorialet kunde innehålla något, som det andra ej omrörde.

Hr Gr. och Landtm.: När herrarne et par timar hördt memorialer läsas, torde det blifva tilfälle at fråga om de återstående, ty antalet är ej mindre än 24 stycken.

Häruppå började med läsningen i följande ordning:

1. Hr Grubbe, Carl Gustaf, som begärte at dermed gå til de andre stånden (Bil. 13).

2. Hr von Gerdten, Johan,[1]

3. Hr Leijonstéen, G. W. (Bil. 14).

Alla tre desse memorialer voro i synnerhet stälde at bevisa, hvad officerarne vid Örlogsflottan skulle i deras tour förlora, om en sådan af Secrete Utskottet föreslagen placering fingo äga rum. I synnerhet var vid Hr Leijonsteens memorial bifogad en förteckning uppå alle de ammiralitetsofficerare, som härigenom skulle blifva lidande.

Hr Liljehorn, då han hörde sig vara på denne förteckning upförd, anhölt, at ingen måtte declarera honom præjudicerad, förrän han sielf giorde det.

Häruppå fortfors med läsningen:

4. Hr Falkengren, Christopher,[1]

5. Grefve Frölich (Bil. 15).

Deputation om riksd:ns slut.

Härunder anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån Bondeståndet, 12 personer, anförd af Sven Håkansson, som berättade, at Bondeståndet bifallit Secrete Utskottets extractum protocolli om riksdagens slut, äfven den utsatte termin, då plena komma at uphöra för och påbörjas efter juhlehelgen.

2. Recommenderade till afgiörande på lika sätt som Bondeståndet Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande om Konungssunds hemmanet samt Secrete Utskottets extractum protocolli om cassationsmönstringarne.

Deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Continuerades med memorialer uti förr nämde sak och lästes följande, ingifne af

[1] Tryckt 1769.

6. Hr Gyllenberg, Carl Fromhold, (Bil. 16).
7. Hr Hederstierna, C. M., (Bil. 17).
8. Hr Leijonanckar, F. W.,[1]
9. Hr von Unge, Gust. Fredr. [ɔ: Vilhelm],[1]
10. Hr Pfeiff, Fredr. [ɔ: Johan], (Bil. 18).
11. Frih. Duvall, Adam Carl, (Bil. 19).
12. Hr Billberg, Fred. Otto,[1]
13. Hr von Stauden, Abrah.,[1]
14. Hr Wrangel, Michael Otto, (Bil. 20),
15 Hr Celsing, Fredr., (Bil. 21),
16 Hr Sneckenberg, G. R., (Bil. 22),
17. Hr Lagerbielke, Fr.,[1]
18. Hr Ehrenbill, Ulric,[1]
19. Hr Sparrschiöld, Carl Magnus.[1]

Ehuru ännu återstodo sex memorialer, ingifne nemligen af Hr Psilanderhielm, Gustaf, Hr Ruuth, Simon, Hr Mannerstedt, E., Hr Caméen, Carl, Hr Ehrenpreus, Johan och Hr Ehrensverd, Johan [ɔ: Augustin], så uphörde likväl nu med läsningen efter skedd föreställning af flere.

Hr Jerlström beklagade, at han nu skulle tala emot cammeraters befordran, men det måtte förlåtas honom, efter det gälde andre och flere kammeraters välfärd.

Häruppå upläste han följande dictamen ad protocollum:[2]

Och tillade munteligen sig vara så öfvertygad om rättvisan, att han trodde, det en sådan sak som denne aldrig kunde få bifall.

Hr Gyllensvan påminte, att då saken vid sista riksdag föredrogs, var ibland annat föreslagit, att de officerare, som tiente vid Marinecorpsen, skulle gå tilbakars in uti de corpser, där de förr tient, med förbättring af en grad öfver den, de innehade, då de gingo ut; men det vant ej bifall. Mindre kan det nu föreslagne befordringssättet för officerarne vid Marinecorpsen vara antageligit; Hr Leijonanckar har uti sitt memorial visat, huru litet et sådant befordringssätt för Marincorpsens officerare öfverensstämmer med författningarne om tienster och hvad Riksens Ständer sielfve vid 1756 och 1761 års riksdagar stadgat.

Hvad sielfve den föreslagne continuation af en skärgårdsflotta i Finland angår och dess iståndsättiande, så hade han

[1] Tryckt 1769.
[2] Saknas vid protokollen.

dervid ingenting att påminna utan voro ganska väl, at Secrete Utskottet anmälte sådant in plenis, innan det kommer till värckställighet. Ännu bättre fant han, om Secrete Utskottet uti vårt medellösa tillstånd hade utväg at befordra denne inrättning; han ville gierna reposera sig i den delen uppå Secrete Utskottet men likväl med det förbehåll, att vid andre oumgängelige rikets behof Secrete Utskottet ej måtte tala om penningebrist. Att en chef tilförordnas, under hvars befäl hela denne finska armadan ställes, dervid hade han ej eller något att påminna; giorde väl dervid det förbehåll, att denne chefssyssla måtte bortgifvas af Kongl. Maij:t efter ordenteligen upsatt förslag, hvarvid i afseende hafves på sökandes rätt och skickelighet, aldeles som Grefve Frölichs memorial det närmare utstakar, samt att de marineofficerare, som vid denne flotta ej kunna blifva emploijerade, måtte utan annan förmån än den, som andre placerade officerare äga, gå in uti sine förre corpser, hvilke alle considerationer fullkommeligen finnas införde uti Grefve Frölichs omförmälte memorial, uppå hvilket han altså begärte proposition.

Hr Jerlström förenade sig härmed.

Deputation. Under detta upkom, emottogs och infördes en deputation ifrån det Vällofl. Borgareståndet, 12 personer. Handelsmannen och Riksdagsmannen för Stockholm Kysell, som förde ordet, anmälte ståndets bifall af den projecterade termin till riksdagens slut, dagen då plena skulle för julhelgen upphöra och att de efter helgen den 2 el:r 3 Januarii åter kunde börjas.

Deputationen afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Hr Wadenstierna bad om förlåtelse, att han, som ej vore militaire, vågade blanda sig uti frågor, som angingo militaire befordringar; han trodde det vara en skyldighet att på detta ställe icke förtiga sin mening men ansågo för en skyldighet at icke gå diupare in uti saken, än nödvändigheten fordrade, derföre ville han vara kort.

Secrete Utskottet har uti förelagde extractum protocolli på intet sätt yttrat sig om rättigheten at utse chef för denne flotta, ej eller om den tour till avancement, som officerarne inom denne corps kunde tilhöra, utan öfverlemnade till Kongl. Maij:tt att dermed förfara efter befordringslagarne; altså voro deruti ingenting föreslagit, som kunde läggas Secrete Utskottet till last. Hvad Secrete Utskottet föreställt voro:

1:o. Nödvändigheten at til strändernes försvar hafva i Finland en skärgårdsflotta. Härom synes ingen skiljagtighet vara.

2:o. At ammiralitetsofficerare, hvilke gådt till Marinecorpsen och nu, sedan samma corps blifvit indragen, ej kunna få emplojé vid skärgårdsflottan, måtte åter träda in i Ammiralitetet med den tour, som deras fullmagter dem tillägger.

Häruti synes det, som herrar ammiralitetsofficerare icke vilja sig förena. När man närmare ser uppå detta förslag, är det likväl icke så betydeligit, som det vill tagas.

Af alle officerare vid den indragne Marinscorpsen äro icke öfver 4 eller 5, som tient vid Ammiralitetet, och af detta lilla antal torde icke mer än två, högst tre blifva utan emploje vid skärgårdsflottan och gå tilbakars till Ammiralitetet. Uti en corps af officerare, där några varit nog lyckelige at få visa sin genom möda och flit vundne skickelighet, äfven haft tilfälle att i utrikes krigstienst distinguera sig, tillåtes ju efter våra lagar belöningar och befordringar derföre utan at hos de öfrige upväcka missnöje. Sådane gifvas i ammiralitetsstaten, sådane gifvas uti Marinecorpsen, begge corpser äro respectable, lika angelägne, lika nyttige för fäderneslandet; men Marinecorpsens officerare i den belägenhet, at de aldrig kunna tiena fäderneslandet, aldrig få befordran, om de ej erhålla densamma uti en annan corps; när nu begge corpser, såväl Ammiralitetet som Marinen, äro skyldige hvarannan och böra mötas med inbördes högagtning, hvarföre två à tre personers intagande giöra missnöije? Hr Wadenstierna ansåg som den störste vinst för riket at kunna få tilbakars uti Ammiralitetet sådane, som äga värckelige krigsförtienster. Secrete Utskottet har med nog varsamhet agtat sig at icke rubba den rättighet, en flaggman och chef på ett skepp äger at commendera de ombord varande landttroupper.

Efter krig händer gierna den olägenhet, at man uti de bibehållne corpser får emottaga officerare af dem, som blifvit indragne. Arméen och regementerne hafva emottagit öfver 200:de sådane utan missnöije, Ammiralitetet vill ej emottaga tre, högst fyra, och det sådane, at de äga värkelige krigsförtienster, då Ammiralitetet derigenom hvarcken lider till rang eller commando. Uppå sådane considerationer förmodade han, at R. o. A. ville grunda sitt bifall till Secrete Utskottets extractum protocolli.

Hr von Böhnen, Carl Ludvig: Fast jag gådt utur tiensten, bör jag dock bevaka medborgares rättighet. Med den föreslagne inrättningen af en skärgårdsflotta i Finland är jag altså nögd men icke med marineofficerarnes befordran in i Ammiralitetet. Detta värck är inom sig stängt i befordringar och avancements, derföre gifves där män, som tient hela deras lifstid utan at hinna längre än til capitainer. Jag vill aldrig betaga krigsförtienster en tilbörlig belöning, men jag vill ej gifva den på tredie mans depense. Marinerne måge njuta inom sin corps all befordran för krigsförtienster och all rätt men icke gå tilbakars in uti Amiralitetet och där förkräncka andras bättre rätt, ej eller belasta staten med flere embeten och löner. Jag bifaller derföre Grefve Frölichs memorial och begär derpå proposition.

Hr Billberg: Jag ville nu tala med sanning och styrcka, när det gäller medbröder, dem iag unnar så gått som mig sielf. Här går ryckte, at i denne sak skall vara träffad en composition, men jag kienner inga sådane utan säger min tancka efter öfvertygelse.

Första delen om skärgårdsflottan i Finland går jag förbi, ehuru mycket derom kunde sägas; Riksens Ständer jämväl vid sista riksdag beslöto per pluralitatem votorum, at den ej behöfde förstärckas.

Den andra delen om marineofficerares befordran i Ammiralitetet innefattar full mannamån, i sidste orden, kanske Secrete Utskottet ej så noga sedt derefter. Om de 2 eller 3, som komma in i Ammiralitetet, genast stiga til commendeurcapitainsgraden, hafva de icke præjudicerat alla capitainlieutenanter och lieutenanter, som voro äldre den tiden, när de gingo ifrån Ammiralitetet; blefvo icke detta en väg at smyga sig fram, aldeles uti våre lagar förbudne?

Här är sagt, att marineofficerarne äro lidande, efter de ej kunna få befordran. Nej, mine Herrar, de hafva behållit sine compagnier och löner, jag ville intet önska mig större förmåner och derjemte at som de vara tienstefri.

Det sättet at placera på Ammiralitetet som på arméen är för vidsträckt. Örlogsflottan har en liten omkrets emot hela arméen, en enda, som där kommer in, giör stagnation för hela staten, altså äger den jämförelsen ej rum.

Secrete Utskottet antager af några utlåtelser, att örlogsflottans officerare ej förstå maneuvrera med galerer; lätt

dem allenast komma dertill, det blifver för deras räkning och tiden skall bäst visa vederspelet.

Någon har behagat säga, at competencen till sysslor voro med rangen försvunnen; jag tror icke det utan håller före at rättigheten till att söka en annan sysla åtföljer det embete, man bekläder, men icke rangen. Således se vi ännu officerare i Gardiet bibehållne vid deras competence fast ej vid deras rang. Någon har sagt, at Marinecorpsen är för stor till att underhålla på den fot nu sker; jag påstår tvärtom, att de måga blifva i sin corps, den är ej mer än lagom stor. Men Ammiralitetscorpsen är för liten att emottaga en så stor corps, den bör souteneras; komma fremmande in och taga bort touren, så qväfvas officerarnes, som redan äro där, hopp om befordran och all esprit de corps, nödig i en militaire, förfaller. Jag bifaller derföre såsom billigt Hr Öfversten Grefve Frölichs memorial.

Frih. Sparre, Carl: Glad att frågan om en esquaders nödvändighet i finska farvattnen ej finner contradiction, måste frågan, huru marineofficerarne skola gå dit eller till Ammiraltetet, blifva ganska kort. Memorialer och discourser innehålla redan, hvad deruti kan sägas; jag vill ej gierna föreslå composition, ty de hållas så sällan. Likväl är godt at undanrödja stötestenar, när det låter sig giöra, derföre vågar jag föreslå, at betänkandet bifalles och de officerare af Marinecorpsen, som åter gå in uti Ammiralitetet, måge komma dit utan kränckning af den competencerättighet, som ammiralitetsstaten äger inom sig.

Hr Durietz, Rudolf: Här är ingen fråga om skärgårdsflottan, den må blifva, utan endast om marineofficerarne. De måge behålla sin lön, stå qvar vid Marinecorpsen, emplojeras derifrån, äfven in uti Ammiralitetet, dock alt efter tour och befordringslagarne, men icke som Secrete Utskottet det föreslår utan enligit Grefve Frölichs memorial, hvilket jag bifaller.

Hr Lejonanckar: Den stat, jag har den äran at tiena vid, fordrar, at jag försvarar dess rätt; här påminnes emot ammiralitetsstatens tour, men jag frågar, om på något ställe i verlden en capitainlieutenant vid Ammiralitetet har mindre tour i jemförelse emot den öfrige militairen än i Sverige. Grefve Frölichs memorial är det, som föreslår den lindrigaste utvägen till jämckning, så att herrar marineofficerarne ej

lida och ammiralitetsofficerarne ej förlora i deras befordringsrätt; derföre anhåller jag om bifall på samma memorial eller ock votering.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Vij böra vara öme om att ej tilskapa nya missnöijen och at genom de täta skiften, vi giöra uti lagar om medborgares rättigheter, de ej få anledning at anse sig som stiufbarn af fosterlandet. Vij böra derföre tilse, at en corps af 200 män uti en respectable, för riket lika så nödvändig som i sig sielf svår metie ej degousteras. Detta sker om de, hvilke kanske såsom yngre lieutenanter gådt utur Ammiralitetet, nu komma dit igen med tour kanske ibland de äldre commendeurcapitainer til förfång för alla dem, som förut inom staten haft framför dem tour till en sådan syssla.

Om det kostar kronan penningar at underhålla Marinecorpsens officerare på den fot, de nu äro, til dess de hinna avanceras i sin tour, så få vi ej se på några plåtar, när det kommer an uppå at giöra en hel stat nöje. Derföre är bäst så laga, at begge staterne blifva hulpne och få äga bestånd, hvilket sker, om Grefve Frölichs memorial bifalles.

Hr Liljehorn fant ingen svårighet vid att bifalla hvad Secrete Utskottet tilstyrckt, sedan han hördt, at competencen voro för Ammiralitetet aldeles bibehållen. Han kunde ej missunna sine medbröder belöning för krigsförtienster derföre, at de voro unge; det är väl sant, at lyckan kanske lämnat dem tilfälle framför andre at få distiunguera sig, men egen skickelighet, mod och hurtighet har förvärfvat dem dervid de förtienster, som de äga. Skola de ej njuta frugten af hvad de med sitt blod, sin möda så dyrt vunnit, det vore högst obilligt och emot all esprit militaire.

Uppå desse grunder har Hr Generalen Ehrensverd bygt sin recommendation för desse skickelige och välförtiente officerare och de böra aldrig svigta. I alla policerade länder, ja, ibland hedningarne sielfve hafva de, som i krig förvärfvat sig förtienster, icke blifvit satte inom en tour af 100 lieutenanter af 30 capitainlieutenanter med mera utan blifvit satte på sitt rätta ställe. Så har det ock varit i Sverige, så hafva Riksens Ständer sagt flere resor, at det bör blifva, om Sveriges vapen skola respecteras.

Kastar man ögonen uppå största delen af chefs vid Ammiralitetet nu för tiden, så finner man dem vara af tienster och

ålder utmattade hedersmän, hvilke numera icke förmå utstå med de fatiguer eller kunna äga den snarfyndighet, som fordras at i krig anföra skiepp och en flotta. Är det ej ärofult för nationen at hielpa fram en skickelig och öfvad ungdom, som är[1] rörligare[1] kan emottaga detta. Hr Liljehorn funno nog, at ibland de officerare, som skulle komma in uti Ammiralitetet utur Marinecorpsen, voro de, som kunde få tour framför honom, men om han ej ägde förtienster i jemförelse emot deras, så voro han nögd at stå vid det han hade. At föra skiepp til örlogs fordras skickelige, unge och raske män. I Engelland voro ej sällsynt at finna ammiraler af trettio års ålder, och ingen nation hade vunnit större sjöbatailler, likväl voro ingen nation friare än den och ömare om medborgares rättigheter. Han conformerade sig altså med Secrete Utskottets tilstyrckande, dock ammiralitetsofficerarne deras competence til befordran efter krigsförtienster förbehållen.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, biföll Grefve Frölichs memorial. Sedan alle, som behöfts till finska skärgårdsflottan af officerarne vid marinerne, där blifvit emplojerade, huru månge kunna väl återstå? Allenast några lieutenanter och fändrickar; när de behålla sin tour, kunna de väl stå qvar uti Marinecorpsen utan egen skada eller stor kienning för kronan, till dess de efter hand kunna hielpas undan.

Hr Ehrensvärd, Augustin: Angående den anmärckning, som är giord på Secrete Utskottets calcul öfver kostnaden till Ammiralitetets underhållande här i Stockholm och Marinecorpsens underhåll här, så kan jag försäkra, at när Marinecorpsen kostade kronan circa 52 000 d:r s:rmt årligen, så har den sedan här underhållne ammiralitetsstaten kostat kronan 178 000 dahl. k:rmt. Kostnaden årligen på skepp, gallerer och equipage får härunder ej räknas, ty det blifver altid en kronans egendom, för hvilken hon äger valuta.

Om depensen ökes vid denne inrättning af en skärgårdsflotta, så är denne tilökning icke relativ till staten eller flottans inrättande i Finland utan endast i anseende til defension af landet. Vid sistledne riksdag inhiberades väl af Riksens Ständer denne flottas inrättande; men när den commission, som blifvit af Riksens Ständer förordnad til öfverseende af defensionsvärcket i Finland, derifrån återkom, så

[1] Konceptprotokollet: . . . *som rörligare år kan* . . .

tilstyrckte densamma, at med flottans inrättande där måtte fortfaras; hvilket Riksens Ständer biföllo. Är altså denne skärgårdsflotta nu icke något nytt, som leder till ny utgift för kronan, utan en continuation af Riksens Ständers förra beslut, hvartil redan förut medel blifvit anslagne.

Jag har aldrig påstådt, at Finland skulle blifva utan försvar, om Marinecorpsens officerare ej åter förhielpas in uti Ammiralitetet; men desse käcke officerares öde ömar mig, om de ej blifva hulpne utan måste gå och expectera, riket til skada och sig sielfve till ingen förkofran uti metien. Att officerare placeras på stater och regementer är en svite af krig; 1762 slöts freden, 1765 reducerades åtskillige trouppar med sine officerare och officerarne blefvo placerade på de bibehållne regementerne, månge regimenter fingo 8 till 10 sådane officerare. De, som i början af kriget gingo ut som underofficerare, kommo åter till regementet och blefvo placerade som officerare, de hvilke gingo ut som subalternofficerare, blefvo som regementsofficerare placerade. Arméen tog således utan svårighet emot dem; frågan är, om Ammiralitetet har rättighet at undandraga sig, hvad som händt arméen. De personer, om hvilke frågan är, måste af alla lämnas det loford, at de för skickelighet och bravoure äro kiende. När rangen nu är afskaffad, förmodar jag, at konungens fullmagt deciderar competancen och är lika gällande i lika sysslor. Likväl vill jag gerna gå in uti att competancen inom staten må förbehållas ammiralitetsofficerarne, så att en nuvarande commendeurcapitain till exempel må äga competence inom Ammiralitetet framför den marineofficerare, hvilken nu går in såsom commendeurcapitain. Hemställer altså, om icke proposition må giöras till bifall uppå Secrete Deputationens betänckande och att marineofficerare, som gå in i Ammiralitetet, få hädanefter sin competance utom staten, som Ammiralitet den förr haft.

Hr Gr och L a n d t m.: Sedan så månge memorialer blifvit upläste och så mycket är talat, torde discourserne nu få uphöra och proposition giöras:

Bifaller R. o. A. Secrete Utskottets extractum protocolli angående en skärgårdsflotta med den tilläggning, at ammiralitetsofficerarnes competence enligit förre författningar härigenom ej kränckas.

Men denne proposition besvarades med Ja och Neij.

Hr Gr. och Landtm. författade altså följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Secrete Utskottets betänckande af d. 2 December angående skärgårdsflottans flyttande til Finland med den tilläggning, at ammiralitetsofficerarnes competance enligit förre författningar härigenom icke kränckas må, skrifver Ja.

Den, det ej vill, skrifver Neij. Vinner Nej, bifalles Grefve Frölichs memorial.

Denne proposition uplästes och gillades.

Bordsherrarne upropades altså och intogo sine ställen. Voteringen började, R. o. A. framgåfvo sine voteringsedlar efter uprop, de frånvarande upropades andra gången, sedlarne uplästes och räknades, då befunnos

Ja trehundradenittiofyra, 394,

Neij trehundradefyratiofem, 345,

aldeles som bifogade voteringsinstrument[1] utvisar, hvilket genast af bordsherrarne underskrefs och för R. o. A. uplästes.

Hvarefter R. o. A. åtskildes kl. öfver 7 om aftonen.

År 1769 den 19 December.

Plenum klockan 9 förmiddagen.

Närvarande Generalen, Riddaren och Commendeuren af Kongl. Maij:ts Orden Hr Landtm. Grefve Axel Fersen.

R. o. A. intogo sine ställen och protocollet för den 9 December sidstl. justerades.

Dito uplästes voteringsinstrumentet, författat öfver sidsta voteringen den 16 hujus.

Äfvenledes förteckningen uppå de herrar, hvilka emot Riddarehusordningen stått inom skrancket under samma votering och således komma at böta, underskrefven af samtelige herrar, som vid det tilfället suttit vid bordet. Denne remitterades till Riddarhusdeputationens åtgierd.

Hr Lagerbielke: Då igenom Högl. R. o. A:s sednast igenom votering tagne beslut bilfvit afgiordt, at de två à 3 herrar officerare af Marinecorpsen, som till densamma ifrån Kongl. Ammiralitetet kommit, skola dit tillbaka återgå, anhåller jag ödmiukast, det påskriften måtte bli sådan, som

[1] Uteslutet här.

med den i propositionen tillagde och i ock med detsamma ånyo stadfästade competence kan öfverensstämma. Jag menar, at sedan samma competence oförkränckt skall bibehållas, flyttningen sålunda sker, att en öfverstelieutenant, om någon är, som från Ammiralitetet kommit, då blir införd uti commendeurcapitains, en major eller tygmästare på ammiralitetscapitainsrullan efter dess fullmagters data och en capitain blir yngste capitainlieutenanten, emedan, om annorlunda ske skulle, bli icke vår competence oförkränckt, som Högl. R. o. A. oss likväl i den vundne proposition försäkrat.

Skulle mot förmodan en annan mening deraf vilja dragas, kan jag för min del dertill mig ej begifva utan votering, hälst jag giör mig derom försäkrad, at Högl. R. o. A:s mening, ej mindre nu än då frågan sidsta riksdag var, att desse herrar officerare skulle med ett stegs avancement gå in i arméen, då frågan sig så förändrat, at desse herrar utan något avancement skall till Ammiralitetet ingå, serdeles som de dessutom ganska månge sine käcke kammerater præjudicerar. Mine gustige Herrar! Jag tilförser mig Eder vanliga rättvisa, då jag saken jemte mig och alla mina hemmavarande lidande kammerater uti Edert beskydd och hägn innesluter.

Hr Gr. och Landtm. förklarade sig icke finna enligt med skyldigheten af det embete, han bekläder, att tillåta, det en genom votering deciderad sak åter må uptagas till ventilation, under hvad förevändning det ock vara kan. Proposition, som sist voterades öfver, blef för R. o. A. upläst och gillad, innan voteringen började; han kunde altså ej taga upp, hvad Hr Lagerbielke anfördt, utan at kränka Riksdagsordningen och en 40 års praxis, ty denne af Hr Lagerbielke nu väckte sak voro ordenteligen afgiord, och sedan voteringsinstrumentet nu blifvit för R. o. A. upläst och erkiendt, så återstodo ej mer, än att Secreteraren skrifver R. o. A:s resolution aldeles verba formalia af den bifallne propositionen på Secrete Utskottets extractum protocolli.

Hr Gyllenhammar frågade, om icke meningen voro den, at aldrig competancen till vidare befordran, som ammiralitetsofficerarne redan inom sig i staten ägde, måtte genom de nykomne marineofficerarne kränckas.

Hr Gr. och Landtm.: Sådane som orden i den gifne och bifallne propositionen lyda, sådan är meningen, och mig tilhörer icke at derpå gifva någon explication.

Hr Jerlström: Jag är laglydig och vill på intet sätt gifva anledning at kräncka R. o. A:s genom votering tagne beslut; men kan ej undgå att bekienna, det jag finner, att proposition är mörck. Jag drager deraf den meningen, att när Secrete Utskottets extractum protocolli bifalles med förbehåll af ammiralitetsofficerares competence, så kommer en major från Marinecorpsen i jemförelse med en ammiralitetscapitaine och så vidare; men andre förklara det kanske ej på lika sätt, voro derföre ej utur vägen at öfverlägga, huru beslutet måtte blifva tydeligare.

Hr Gr. och Landtm.: En sådan förklaring kan så mycket mindre äga rum, som hvad Hr Jerlström proponerat står uti Grefve Frölichs memorial, hvilket af R. o. A. blifvit afslagit.

Hr Schönström begärte, at Secrete Utskottets extractum protocolli måtte påskrifvas och en deputation afgå til de andre stånden at notificera dem R. o. A:s beslut. Han för sin del gingo aldrig in uti at ventilera öfver en afgiord sak. Om förklaring betarfvas öfver proposition, voro det ett nytt ämne, hvilket han begärte på bordet.

Frih. von Essen: Om R. o. A. vill gå in uti att explicera sitt beslut, vore han ej deremot. Men kunde de derom icke blifva enige, så bör beslutet stå orubbat, ty det kunde annars blifva ett ganska elakt præjudicat. Är beslutet värckeligen mörckt, så har Kongl. Maij:t anledning at äska närmare förklaring, och då blifver tilfälle at närmare derom discourera.

Hr Liljehorn hade ej väntat denne quæstion; första delen af betänckandet om finska skärgårdsflottans iståndsättande är enhälligt bifallen. Voteringen har altså endast varit om marineofficerarnes placering i Ammiralitetet, dän är bifallen efter discourserne och proposition men icke efter Grefve Frölichs memorial. Detta giör saken tydelig nog. Anhölt derföre, at man ej måtte söka at rubba en deciderad votering utan at deputation om R. o. A:s beslut måtte få afgå til de andre stånden; finnes något mörckt, så kan Expeditionsdeputation förfråga sig derom, inan saken afgår till Kongl. Maij:t.

Hr Lejonsten: Expeditionsdeputationen kan lätteligen misstaga sig och gifva explication på meningen af beslutet, eftersom deputationen fattadt den utan at begära förklaring.

Derföre begär jag häldre densamma nu genast; deruti är så mycket mera justice, som förklaring aldrig bör någon nekas. Emedlertid må saken ligga på bordet.

Hr Gr. och Landtm. bad, at ej ett så oformeligt præjudicat måtte införas, som det är at lägga en voterad sak på bordet, utan at lag och Riksdagsordningen måtte följas.

Hr Jerlström ville icke, at någon deputation skulle afgå om beslutet, innan R. o. A. afgiordt om den begärte förklaringen.

Hr Gr. och Landtm. förestälte än en gång, at voteringsproposition vore för R. o. A. upläst och justerad, innan det skreds til votering, och at nu, sedan saken genom votering är afgiord, begära förklaring öfver proposition, som förut antogs såsom tydelig, voro ju contradiction.

Hr Lejonsten sade sig hafva varit nögd med proposition och ej begära at gå derifrån. Men annat vore den förklaring om meningen af samma proposition, som nu begärtes.

Hr En[e]schiöld förestälte härvid, hvad Frih. Essen redan anfördt, och bad, at de herrarne, som insisterade uppå den begärte förklaringen, ville begifva sig derifrån, såvida pluraliteten af R. o. A. icke syntes hugade at öfver sitt beslut gifna någon närmare förklaring.

Häremot hördes väl et eller annat *Neij* men icke dessmindre blef en deputation, som hos de andre stånden skulle notificera R. o. A:s beslut, utan motsägelse upropad och afgeck med beslutet, sedan detsamma blifvit löparen påskrifvit.

Om tvisten emellan Strängnäs stad och Billbergske huset ang:de Lunda Rådmanseng.

Uplästes ett af Hr Carl Johan von Essen ingifvit memorial, hvaruti han påminner, huruledes oagtat R. o. A:s hos Kongl. Maij:t vid sidstl. riksdag giorde underdånige anhållan, at uti saker, som ifrån Riksens Ständer inkomma och rörde Adelige Privilegierne, hvarunder saknades R. o. A:s underskrift, icke någon värckställighet måtte följa, hvarföre ock R. o. A. förbudit sine ledamöter uti Expeditionsdeputationen at i sådane mål tillåta expedition, så hade han dock funnit ett sådant mål utan Landtmarskalkens underskrift vara expedierat och ifrån Kongl. Maij:t til värckställighet befalt, nemligen det angående Strängnes stads tvist med afledne Kammarrevisionsrådet Billbergs arfvingar om en under bemälte arfvingars frälseegendom belägen äng, Lunda Rådmansäng kal-

lad; til hvilken äng genom flere laga kraft vundne domar så uti instantierne som i synnerhet hos Kongl. Maij:t och år 1751 hos Riksens Ständer äganderätten Billbergske arfvingarne blifvit försäkrad och stadfästad, så at den borde deras frälseegendom Giöksten tilhöra, ifall staden ej kunde upte nye och andre skäl än de, som handlingarne redan innehöllo, men Borgareståndet vid sidstl. riksdag genom utdrag af protocollet den 5 September 1765 förklarat böra åter få vid domstolen ställas i fråga, ehuru stadens fullmägtige, Borgmästaren Wickman, erkiendt, at de nye skäl, som på stadens sida voro at förete, icke kunde vara tilräckelige, om ej de förr andragne ånyo äfven skulle under pröfning komma, hvilket Präste- och Bondeståndet bifallit men R. o. A. såsom privilegiisak och den der gingo ut uppå at minska frälsejorden i riket reclamerat och derom den 5 October 1765 hos sine respective medstånd genom extractum protocolli giordt kraftig föreställning.

Hr von Essen anser detta privilegiimål icke böra af R. o. A. nedläggas utan anhåller, såväl i anseende dertill som att saken blifvit sidstl. riksdag immediate och uppå Borgmästaren Wickmans blotta berättelse, utan att förut höra Billbergske sterbhusdelägarne, uptagen uti Borgareståndet och afgiord, det R. o. A. ville för egen del resolvera, at saken må ställas i det stånd, densamma var innan sidste riksdag, samt sådant äfven hos de öfrige respective stånden recommendera genom extractum protocolli och en deputation, hvilken med samma extractum protocolli kunde afgå.

Härvid uplästes äfven R. o. A:s extractum protocolli af d. 5 October 1765 samt protocollet, hållit i Expeditionsdeputationen d. 22 November 1766, då denne sak til expedierande där förevarit.

Hr Wachschlager, Gustaf, understödde detta gierna, om han ej funno betänckeligit at immediate uptaga en sak, just då man för den ordsaken ville hos de andre stånden skaffa ändring uti hvad de giordt. Sådant fordrade åtminstone, att han nogare ville betäncka sig derpå, innan han gåfvo sitt samtycke dertill, begärte derföre saken på bordet med tilläggning, at det hade varit ganska väl, om Billbergske sterbhuset hade med ett memorial härom vändt sig til Urskillningsdeputationen innom rätta tiden och fått remiss.

Tillökning i lönen för superintendenten på Gottland.

3. Föredrogs Secrete Utskottets extractum protocolli af d. 26 sidstl. October, hvaruti i anledning af Urskillningsdeputationens gifne remiss uppå ett af Superintendenten på Gottland, Doctor Lütkeman, ingifvit memorial om den tilökning i lönen, som vid 1761 års riksdag blifvit superintendentssysslan tillagd men vid 1765 års riksdag åter indragen, Secrete Utskottet uppå anförde skäl tilstyrcker, at den tilökning i lönen, som uppå Riksens Ständers underdåniga anhållan vid 1761 års riksdag af Kongl. Maij:t blifvit superintendentsembetet tillagd men vid 1766 års riksdag åter indragen, måtte varda samma embete åter tillerkiend, så mycket mer som bevisligit voro, at superintendenten icke njöto de flere inkomster, hvilke vid 1766 års riksdag blifvit Riksens Ständer förebragt skola honom tillfalla af stadsförsamlingen i Visby, af tiondesäd och bäckenpenningar vid Artilleriekyrckan.

Detta bifölls uppå skedd proposition.

Ang:de regimentsofficerares befordran till och ifrån Artilleriet.

4. Afhörde R. o. A. Secrete Deputationens betänckande af d. 18 December 1769 öfver den i Kongl. Maij:ts särskilte nådige proposition giorde fråga, huruvida någon officerare, som redan njutit befordran utur ett regemente, må sedermera uti en högre grad få uti samma regemente komma tilbaka och detta i synnerhet i afseende på Artillerieregementet i jemförelse med de öfrige infanterieregementer, hvaruti deputationen tilstyrcker, det en major af de värfvade eller indelte regimenter icke nu eller framdeles må njuta befordran till öfverstelieutenant vid Artilleriet utan så vore, at han är äldre officerare, räknad ifrån förste graden, än den äldste majoren vid Artilleriet, samt tvärtom icke eller någon major af Artilleriet befordras til major eller öfverstelieutenant vid något af de öfrige infanteriregementerne utan så voro, at han likaledes är äldre officerare än den äldste sökande majoren uti infanteriet.

Detta begärtes på bordet.

Ang:de dagsvärcken af de Smedstorps berustade säterie underlagde arbetshemman.

5. Föredrogs Bondeståndets extractum protocolli af d. 29 sidstl. November angående åboerne och innehafvarne af åtskillige i Skåne belägne och Smedstorps kongsgård eller berustade kronosäterie underlagde arbetshemman i Tiustorp, Gårdslösa, Stenberg, Stickö och Lillaröds byar, hvilka hos Bondeståndet sökt och utvärckat sig det beslut, at de ifrån arbete eller så kallade hofveriers och dagsvärckens præsterande til Smedstorp nu och framgent måge blifva befriade,

hvaremot kronan kunde få desse dagsvärcken med penningar efter marckegången årligen betalte.

Härvid föredrogs äfven ett memorial af Hr Alexander Peresvethoff-Morath ingifvit, hvilken såsom ledamot uti Urskillningsdeputationen vid innevarande riksdag giör om saken den berättelse, at desse arbetsbönders ansökning om befrielse för hofverie till Smedstorp vid 1762 års riksdag redan fulleligen voro hos Riksens Ständer afslutad och Kongl. Maij:ts nådiga resolution uppå Riksens Ständers underdånige tilstyrckande då meddelad; at alla fyra respective stånden vid 1766 års riksdag medelst påskrift uppå ett Bondeståndets extractum protocolli, [som][1] med recommendation för denne ansökning då inkommit, ånyo yttradt sig på det sätt, at R. o. A. samt Borgareståndet afslagit berörde extractum protocolli med tilläggning at icke kunna detta mål såsom vid 1762 års riksdag hufvudsakeligen afgiordt åter uptaga; at Urskillningsdeputationen vid innevarande riksdag, då desse hemmans åboer åter med samma ansökning till Riksens Ständer inkommit, som uti Urskillningsdeputations förteckning fått n:o 744 och 549, resolveradt d. 20 Julii sidstl. och afslagit ansökningen, til följe af hvad deputationens instruction härom stadgar, samt ehuru deputation i det lindrigaste velat förfara, likväl ej kunnat undgå att plicktfälla Jöns Nilsson, som med detta mål framkommit, endast till 100 dahl. s:rmts böter samt vid 200 dahl. dito mynt förbiuda honom at med denne fråga vända sig till Riksens Ständers plena; at Jöns Nilsson bevisligen häröfver icke vågat sig besvära hvarcken inom den i 1760 års Urskillningsdeputations instruction föreskrefne tid eller sedermera, så att deputationens resolution vunnit laga kraft och målet således efter Hr Moraths tancka aldeles icke mera hvarcken kunde eller borde af Ständer vidröras, mindre uptagas, enligit hvad 1738 års förordning och dess 4 § stadgar.

Vidare berättar Hr Morath, huruledes innehafvaren af Smedstorp i några och 20 år varit nödsakad att med desse arbetsbönder härom föra rättegång och i flere omskiften måste följa dem instantierne igenom, så vid domstolar som collegier och landshöfdingeembeten, hvarvid bönderne uti hufvudsaken altid varit förlorande och äfven hos Kongl. Maij:t, som i stöd af Indelningscommissionens handlingar,

[1] Konceptprotokollet.

1695 års reglemente och flere åberopade förordningar genom nådigt utslag d. 11 December 1760 fastställt den omtvistade arbetsskyldigheten såsom urgammal och ifrån Smedstorp oskiljacktig. Uti hvilket höga utslag Riksens Ständer vid samma riksdag, som åfvan förmält är, tilstyrckt, at ingen ändring måtte giöras.

Hr Morath utförer sedermera alla de skäl såväl bönderne sig åberopat som grunderne, hvaruppå de gifne resolutioner äro byggde, och slutar dermed, att Bondeståndets begäran uti sine extracta protocolli såväl vid förre som denne riksdag bör afslås, Urskillningsdeputationens laga kraftvundne resolution gå i värckställighet och bönderne förklaras skyldige det dem deruti förelagde 200 dahl. s:rmts vite utbetala, til förtigande af 1 000 dahl. s:rmts böter, hvartill den giordt sig förfallen, som uti indelningsvärcket söker rubbning.

Derjemte tilstyrcker Hr Morath, at desse klagande bönder måge förbiudas at, under hvad skeen och föregifvande det ock vara må, genom eller utom sitt stånd i denne arbets fråga vidare nalckas Riksens Ständer och det vid 2 000:de dahl. s:rmts vite, jemte det att den eller de, som sig häremot förbryta, skola vara sin skatterättighet och hemmansbesittning förlustige.

Anhållandes at med detta memorial få gå til de andre respective stånden, så framt R. o. A. i anseende til den säkerhet, som man af lag allmänneligen bör äga, icke skulle för godt finna at genom någon deputation detta ärende hos de andre respective stånden til rättvist afgiörande recommendera.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Man har ej den glädien att i Svea land lefva säker under lag, om denne sak skulle få än vidare besvära Riksens Ständer och gifva den farligaste anledning til de svåraste præjudicater. Kan det ej stå fast, som genom embetsmän, domstolar, collegier, Kongl. Maij:t och tvenne gånger af Riksens Ständer är fastställt, så gifves ingen säkerhet för svensk man. Han tilstyrckte derföre, at ett extractum protocolli måtte afgå til de öfrige respective stånden, som på det kraftigaste förestälte vanskligheten af denne sak; han hade väl ingen lag, i anledning hvaraf vitet kunde för desse orolige arbetsbönder ökas, efter saken ej genom besvär till R. o. A. inkommit; men han tyckte, at man ej nog kunde boma igen för dem alla vägar, ge-

nom hvilke de framdeles skulle vilja tränga sig fram til Riksens Ständer. Att derföre R. o. A. tager det beslut, det må aldrig denne sak, under hvad sken det ock vara kan, hos Riksens Ständer vidare förekomma genom eller utom något ståndsåtgierd, att den innehafvare af desse arbetshemman, vare sig en eller flere, som vågar at Riksens Ständer vidare dermed besvära, skall böta 2 000 d:r s:rmt eller i brist af böter vara sin skatterättighet eller hemmans besittning förlustig.

Detta bifölls uppå skedd proposition och upsattes i följe häraf extractum protocolli, som til de andre respective stånden härom skulle afgå i följande form:

S. d. Blef hos R. o. A. föredragit det Hedervärda Bondeståndets extractum protocolli af d. 29 sidstl. November angående några Smedstorps kongsgård eller berustade kronosäteri underlagde arbetshemman i Tiustorp, Gårdlösa, Steenberg, Stickö och Lillaröks byar och hemman, i Skåne belägne, och det Hedervärda Bondeståndets i anledning af berörde hemmansåboers nu vid trenne riksdagar förnyade ansökning om befrielse ifrån arbete eller så kallade hofveriers och dagsvärckens præsterande til Smedstorp tagne beslut, at det ifrågavarande arbete eller hofverie borde ifrån Smedstorp återkallas och de klagande nu och framgent derföre befrias, med hvad mera samma extractum protocolli innehåller.

R. o. A. har icke utan bekymmer kunnat inhämta, huruledes, oagtadt denne sak redan vid 1762 års riksdag blifvit af Riksens Ständer afgiord och uppå Ständers underdåniga tilstyrckan Kongl. M:ts nådiga resolution häröfver utfärdad; jemväl vid 1765 års riksdag samtelige de respective stånden sig uti saken yttradt och låtit bero vid hvad redan afgiordt voro, Urskillningsdeputationen dessutom vid innevarande riksdag enligit lag, Riksdagsordningen och sin instruction afslagit ansökningen, pliktfält Jöns Nilsson, som dermed inkommit, till 100 d:r s:rmts böter och vid 200 d:r s:rmts vite förbiudit honom och dess meddeltagare emot samma med besvär vända sig till Riksens Ständers plena; så hafva dock sådane Riksens Ständers flere beslut icke kunnat värcka hos desse sökande den lydnad, som ifrån högsta magtens bud och decision i alla välbestälte regeringar likväl böra vara oskiljacktige, utan finner R. o. A. med nog missnöije, at det

Hedervärda Bondeståndet af desse sökande blifvit med denne deras ansökning ånyo under innevarande riksdag oroat.

R. o. A. anser sig icke behöfva uti en sak af sådan laglighet som denne gå in uti någon pröfning vidare om dess beskaffenhet, när 17 § Riksdagsordningen sådant med tydelige ord förbiuder, ej eller kan R. o. A. på något sätt vidröra Urskillningsdeputationens d. 20 Julii innevarande år fäldte afslagsresolution, efter densamma enligit 1760 års instruction för bemälte deputation vunnit laga kraft och altså bör gå i värckställighet. Men R. o. A. tror sig icke böra förbigå at fästa upmärcksamhet vid det af sökanderne giorde försök och tillbud at med åsidosättande af all ordning, som lagen för rättsökande utstakar, vilja omedelbarligen genom ett rikets stånd tränga sig fram till Riksens Ständer och få en redan af högste magten ej allenast afgiord utan ock ytterligare stadfästad sak åter satt i fråga.

Om sådane försök skulle lämnas opåtalte, kunde de lätteligen gifva anledning till flere, hvaraf ofelbart de farligaste följder för regeringssättets bestånd, lagen och hvar medborgares deruti grundade säkerhet skulle upkomma; ty när hvar svensk medborgare kienner liufligheten af en lagbunden frihet och med glädie upoffrar alt för dess bestånd, så länge han uti lugn och ostörd får njuta, hvad han hos högsta magten lagligen vunnit, så osäll skulle han deremot anse sig i ett land, där enskilte personer genom sådane i våre grundlagar så uttryckeligen förbudne bivägar skulle kunna ohindrade få söka tilfälle at hos Ständer åter uprifva redan af Ständer afgiorde mål; det minsta inbrått uti enskilte säkerheten kan förordsaka farligaste följder för den allmänna.

Till förvarande af denne säkerhet samt at bibehålla den värckan och oryggeliga kraft, som högsta magtens beslut altid böra äga, har R. o. A. fördenskull beslutit, at detta mål om åfvanberörde Smedstorps kongsgård och berustade kronosäteri underlagde dagsvärckshemman och dagsvärckens præsterande af dem till Smedstorp hvarcken nu eller framdeles för evärdelig tid hos Riksens Ständer kan uptagas, under hvad sken och förevändning det ock vara må, genom eller utom något stånds åtgierd; och att den eller de innehafvare af desse arbetshemman, hvilken som hälst, vågar at dermed Riksens Ständer vidare på ett eller annat sätt besvära, skall böta tutuseende dahl. s:rmt eller i brist af bö-

ter, om han af något ibland desse arbetshemman är innehafvare, vara sin skatterätt och hemmans besittning förlustig.

Hvilket R. o. A. till benägit öfvervägande och bifall med de öfrige respective stånden communicera velat. Ut supra.

Anmältes, emottogs och infördes en deputation ifrån Bondeståndet, 12 personer. Sven Håkanson, som förde ordet, recommenderade: Deputation Bondest:ts.

1:o till bifall ståndets extractum protocolli om jägeriebetieningen,

2:o anmälte, at ståndet bifallit på samma sätt som R. o. A. Secrete Utskottets extractum protocolli angående skärgårdsflottan i Finland.

Deputation besvarades af Hr Grefven och Landtm. och afträdde, ledsagad efter vanligheten.

6. Frih. Christer Horn anmälte sitt memorial angående Prästeståndets extractum protocolli om en svensk bibelversion, hvarmed han sedermera geck til de andre stånden. Frih. Horns mem. angående en svensk bibelversion.

Hr Gyllensverd begärte, at Bondeståndets extractum protocolli om jägeriestaten måtte företagas, i hopp at R. o. A. nogsamt lärer finna statens nödvändighet på de fläste ställen så till skogarnes fredande som at bevara, det högdjur ej måtte utödas; då R. o. A:s beslut med samma deputation, som kommer att afgå angående Smedstorps arbetshemman, kunde detta beslut tillika recommendera. Bondest:ts extr. prot. om jägeriestaten.

Men härtill svarades, att Landtm. borde få föredraga sakerne i den ordning, som han nödigt pröfvade.

7. Hr Linderstedt, Johan, anmälte, huruledes han nu haft tilfälle at närmare genomläsa Justitiedeputationens betänckande uti rättegångssaken emellan Lieutenanten Tigerstedt och Torsten Torstenson Hæggs Encka och fosterbarn af den 25 sidstl. October angående Torstilla rusthåll, som den 9 sidstl. December hos R. o. A. blifvit upläst men då af honom begärt på bordet, och att han funno deputationens betänckande uppå lag och goda skäl grundat, så at han detsamma till alla delar biföllo. Ang:de Torstilla rusthåll, tvist emellan Lieutenanten Tigerstedt och Torsten Hæggs Encka.

Proposition begärtes, blef giord och betänckandet bifallit.

8. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af d. 29 sidstl. November angående hrr bancofullmägtiges förhållande vid bancoförvaltningen och i synnerhet vid det, som Om vexelcoursen och bacofullmägtige.

gifvit anledning till vexelcoursens nedsättiande för år 1768 till ett fixerat pris af 42 m:r för en riksdaler hamburger banco, hvaraf den sedan försporde penningebrist och derpå följande stagnation uti rörelserne förmenes härröra.

Secrete Utskottet yttrar sig häröfver och visar med flere skäl, at bancofullmägtiges förhållande häruti varit eftertänckeligit och tilstyrcker såsom en nödvändighet ombyte med dem samt at tre af hvart stånd dertill måge förordnas, på det sysslorne genom någons laga förfall ej måtte komma at studsa.

Detta begärtes på bordet.

Hr von Böhnen, Joh. Ludvig[1], anhölt, at detta extractum protocolli måtte blifva tryckt; hvilket beviljades.

Frih. von Essen begärte at äfven få låta trycka sitt memorial, som han ingifvit till R. o. A. vid det Secrete Utskottets förre extractum protocolli angående bancovärcket blef föredragit.

Detta beviljades äfven.

-Ang:de arrendet af Castelholms och Grelsby kungsgårdar på Åland och Frih. Hastfehr.

9. Företogs ånyo det d. 5:te sidstl. December upläste Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande af d. 10 October angående arrendet på Grelsby och Castelholms kongsgårdar på Åland, hvaruti deputationen i ansende dertill, at den besigtning, som efter Riksens Ständers vid sidstl. riksdag giorde författning blifvit hållen uppå berörde kongsgårdar, i flere omständigheter icke varit fullständig, i anledning hvaraf likväl Riksens Ständer då förklarat Majoren Baron Arvid Hastfer förlustig af det arrendecontract med Kongl. Maij:t och kronan, hvarigenom han var i besittning af samma kongsgårdar, samt flere härvid förekommande omständigheter, hvilke uti betänckandet anföras, tilstyrcker, at bemälte Major, som efter de å kongsgårdarne hållne besigtningars föranledande inge märckelige contractsbrott begådt, må tilträda kongsgårdarne Grelsby och Castelholm vid nästa fardag eller den 26 Martii 1770 med de vilkor, som uti de förre arrrendecontracterne af 1751 och 1756 finnas utstakade, på det sätt at som Hastfer i tre år af det ifrågavarande arrendet varit förlustig, bör han äfven så länge dervid blifva bibehållen, tills de utstakade 40 åren på Grelsby och 26 på Castelholm til ända lupit.

Och hvad den af Majoren Baron Hastfer sökte ersättning

[1] Härmed åsyftas troligen *Casper Ludvig* eller *Carl Ludvig*.

för dess iråkade lidande genom det uphäfne arrendecontractet angingo, så förbehölt sig deputationen at framdeles, och sedan författning rörande kongsgårdsarrenderne i allmenhet blifvit vidtagen, få sig deröfver utlåta.

Härjämte var bilagdt en ledamots särskilte votum, som väl i det mästa instämmer med deputationen men i anseende til räntans betalande in natura eller efter årlige marckegången med penningar tilstyrcker, at det må förblifva vid den af Riksens Ständer i allmenhet giorde författning, hvad arrendet af desse kongsgårdar angår, och äfven at de Baron Hastfer af synerätten ålaggde 20 dahl. silf:rmts böter, för det han ifrån egendomen bortfört höö, böra af honom utbetalas, efter frågan derom icke omedelbarligen hos Riksens Ständer kan uptagas; men at han förskonas för de 360 d:r, som honom blifvit pålagde at ersätta för penningar, dem han i stället för dagsvärcken af bönderne upburit, och det till något soulagement för sitt lidande och den kostnad, som han vid afflyttningen ifrån kongsgården måst vidkiennas.

Äfvenledes uplästes Frih. B. J. Hastfers memorial, hvaruti han anhåller, 1:o at hans svåger Baron Arvid Hastfer utan afseende på den nya skattläggningen må bibehållas vid sitt förra contract och den ränta, han för kongsgården erlagt,

2:o att de ifrån konsgården abalienerade holmar måge med samma rätt, som de förut lydt under kongsgården, innehafvaren af kongsgården återställas,

3:o att bemälte Major i ersättning för sitt lidande må förunnas lika lång arrendetid på Castelholm, som han uppå Grelsby kongsgård efter contract äger,

4:o att det må öfverlämnas Kongl. Kammarcollegium at med Baron Hastfer contrahera om schefferie, stuterie eller holländerie, hvilke alle tre kunna vid desse kongsgårdar hafva trefnad.

Hr Ehrenmalm, Samuel: Att bifalla betänckandet lärer förmodeligen ingen contradiction finna. Frågan kan altså ej blifva om annat än Frih. Hastfers memorial. Den förste hans begäran, at utan afseende på nya skattläggningen hans Svåger må bibehållas vid förre contractet, är så mycket billigare, som ingen bör uti sin räntas betalande vara dependent af den skattläggning, en landtmätare kan giöra, innan den blifvit fastställd på vederbörlig ort, och ingen, förrän det skedt, lärer på auction kunna inropa arrendet. Så at den-

ne begäran leder till at bespara både för kronan och arrendatoren mycken kostnad och tidsspillan. Ty ingen kan stå ut med räntan efter den nya skattläggningen, det vågar jag försäkra. Om R. o. A. derföre ville souglagera Baron Hastfer, giöra kronan nytta och arrendatorn rätt, så bifalles denna begäran. Den andre, at de abalienerade kronoholmar åter måtte läggas under kongsgården, är så mycket rättvisare, som kronans jord lika så väl som all annan bör hållas ostyckad.

Den tredie begäran, at få som ersättning för lidande behålla arrendet af begge kongsgårdarne för så lång tid, som han äger contractet på Grelsby kongsgård, är ett flebile beneficium; genom begge egendomarnes förening kan han deraf draga någon nytta men skiljas de en gång, kan Baron Hastfer äga knappaste utkomst med arrendet för Grelsby men arrendatoren af Castelholm omöijeligen komma ut med så drygt arrende.

Den fierde begäran om schefferie eller holländerie lärer R. o. A. icke finna någon betäncklighet vid; altså tilstyrcker jag med full trygghet, at memorialet til alla fyra momenterne må bifallas.

Frih. von Essen, Friedr.: Gierna må jag unna en riddersman någon förmån, men då frågan är om en kronolägenhet, bör jag ock se på kronans bästa. Det kan vara möjeligt, at räntan efter den nya skattläggningen blifver för hög. Men bör derföre kronan åtnöjas med det arrende, en privat vill gifva? Den methoden är ordentelig och laglig, at arrendet utbjudes på auction, då bevakas kronans interesse, annars gå vi in uti personaliteter at giöra faveur; det lär aldrig vara Ständers giöromål at dela ut arrenden på kungsgårdar. Jag tilstyrcker derföre, at som stadgat är, arrendet på desse kongsgårdar må utbiudas på auction; finnes då räntan ej bära sig, så kan Kammarcollegium minska densamma.

Hr Ehrenmalm, Samuel: Betänckandet har för afseende att återställa Baron Hastfer i den rättighet, han efter contractet bör äga; och det är visserligen Ständers giöromål. Här är icke frågan om nytt arrende på någon kronans jord utan at det gamla må bestå efter contract, när arrendatoren ej brustit i contractet. Att Baron Hastfehr skedt orätt, då han sidste riksdag depossiderades utur samma contract, derom behöfver jag ej åberopa andre bevis än R. o. A:s ytt-

rande i Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen sidste riksdag.

Hr Schönberg, Anders, instämde med Hr Ehrenmalm. Det är ingen ny benefice, som projecteras för Baron Hastfer. Som ledamot uti Kammaroeconomiedeputationen sidstl. riksdag kunde han intyga, at mycket tvifvelsmål yppat sig, huruvida beskrifningen, som angående desse kongsgårdar inkom, varit rigtig eller ej. Syningsprotocollet fants ej eller vara justerat. R. o. A. i deputation påstodo, at aldrig Frih. Hastfer förvärckat sitt contract, R. o. A. in pleno geck ej eller in uti någon sådan idée emot honom. Men det måste följas en plan, som giorde alla kronolägenheter til bondegårdar. Nu då Baron Hastfer visat och deputationens betänkande styrcker, at Baron Hastfer aldrig brustit uti at upfylla sitt contract, så bör ju contractet på kronans sida ej brytas. Står det fast, och räntan i följe deraf, så äger auction icke rum; de små förmåner, Baron J. B. Hastfer föreslår uti memorialet för sin svåger, Baron Arvid Hastfer, ersätta på långt när ej den skada, han lidit genom det att han utur sitt contract blef depossiderad. Fant altså Hr Schönberg billigt at bifalla betänckandet tillika med det upläste memorialet.

Frih. Grönhagen trodde väl, at om man ville följa contractet efter bokstafven, så hade Baron Hastfer förvärckat detsamma; men när det heter summum jus summa injuria, så ville han ej påstå, at dermed i det strängaste nagelfaras må utan at någon soulagement lämnas Baron Hastfer; men prolongation på contractet ansågo han icke vara Riksens Ständers sak, utan när den tid voro til ända, som Riksens Ständer uti sitt generelle beslut lämnat oförvitelige arrendatorer at njuta sine arrendecontracter til godo, så borde kongsgårdarne på auction utbiudas. Voro räntan så hög, som nu vill föregifvas, så lärer Baron Hastfer nog vara fri för competitorer.

Hr Gr. och Landtm. giorde nu proposition till bifall uppå Kammar-, oeconomie- och commercedeputationens betänckande om arrendet af Grelsby och Castelholms kongsgårdar tillika med Frih. B. J. Hastfers memorial, hvilken med Ja besvarades.

Undantagandes af Hr von Böhnen, som svarade Neij, och

Frih. von Essen, hvilken förklarade sig icke kunna

deltaga uti något, som ledde till minskning uti hvad förre Ständer afgiordt och stadgat.

Dock begärtes ingen votering, hvarföre R. o. A:s bifall betänckandet och memorialet påskrefs.

Ang:de Generallieutenanten Carplans afsked med pension.

10. Uplästes Secrete Utskottets extr. protocolli af d. 29 sidstl. November angående Generallieutenantens och Öfverstens för Västerbottns Regimente samt Commendeuren af Kongl. Maij:tts Svärdsorden Hr Wilhelm Carplans ansökning at vid afskedstagande jemte accord och pension efter reglementet få i sin öfriga lifstid behålla generalmajorslönen eller ock, sedan han afstådt regimentet, likafult få tiena i arméen såsom generallieutenant med den tour och lön dermed är förknippad.

I anseende till Hr Generallieutenantens uti 54 års tienstetid så i krig som fred förvärfvade förtienster tilstyrcker Secrete Utskottet, at Hr Generallieutenanten, då han lämnar regementet, må behålla sin innehafvande generalmajorslön, så länge riket har fred; men at i påkommande krig lönen tilfaller den generalsperson, som dertil kan vara berättigad. Och at andre generalspersoner, när de af ålder och fatiguer uttröttade lämna sine regementer, måge njuta lika förmån. Men att någon generalsperson, sedan han saknar vigeur att förestå ett regemente, må stå qvar i arméen som tienstgiörande general, finner Secrete Utskottet betänckeligit, hvarförutan blotta generalslönen ej är tilräckelig till tienstgiöring i fält.

Härvid uplästes Hr Carl Constantin de Carnalls memorial, som efter uprepande af Hr Gendallieutenanten Carplans många förtienster tilstyrcker, at han måtte få i hela sin lifstid behålla generalmajorslönen utan afseende på krigs- eller fredlig tid.

Hr Carp[e]lan, Carl Ephraim, anhölt, at R. o. A. ville förunna sin om riket så välförtiente Faderbroder på ålderdomen denne soulagement, som Hr de Carnal föreslagit, den förste, som han af Riksens Ständer begärt, hvilken ock förmodeligen torde blifva den sidste, och upläste ett Kongl. Maij:ts bref i anledning af Riksens Ständers tilstyrckande af d. 25 Augusti 1762, som til denne begäran giorde honom berättigad.

Frih. Grönhagen kunde ej gå in uti at han får behålla generalslönen, om riket råkar i krig, till undvikande af

præjudicat, utan ville endast bifalla Secrete Utskottets extractum protocolli, hvilket han hoppades vara för Hr Generallieutenanten af ingen betydelig skillnad, såvida han förmodade, at Sverige ej lär åstunda krig på lång tid.

Frih. Sparre, Carl, hoppades ock med Guds hielp, at Sverige i Hr Generallieutenant Carplans tid får behålla fred, men som ingen har den längre, än grannen vill, och i sådan händelse summum jus kunde emot Hr Generallieutenanten blifva summa injuria, så tillstyrckte han, at bemälte General, som varit med och redeliga tient i alla krig, Sverige under hans lifstid ägt, måtte genom Riksens Ständers benägenhet på ålderdomen njuta frugten af sine trogne tienster, sine fatiguer och sin altid visade utmärckte bravoure.

Hr Gr. och Landtm. giorde proposition: Bifaller R. o. A. Secrete Utskottets extractum protocolli och at Hr Generallieutenanten Carplan uti sin lifstid behåller generalmajorslönen.

Hvilken besvarades med Ja, undantagandes af Hr Carl Ludvig von Böhnen, hvilken likväl begaf sig, sedan de orden tillades: *dock utan præjudicat.*

11. Hr Wachschlager, Gustaf, begärte att blifva underrättad, huru de 40 tunnor, som blifvit beviljade at utlånas till landtbrukets uphielpande, blifva utdelte, så at en hvar deraf kan få understöd.

Ang:de 40 tunnor guld till landtbrukets hielp.

Hr Gr. och Landtm. gaf vid handen, at öfverläggning voro derom i Bancodeputationen, hvarifrån Secrete Utskottet får detta ärende till sig och derefter ej lärer underlåta att med det snaraste meddela Riksens Ständer sine tanckar derom.

Frih. Sparre, Carl: Det är i Bancodeputationen redan merendels afgiordt och hoppades han på det sättet reglerat, at ingen får rafsa till sig af desse medel.

I detta ämne uplästes häruppå Hr Gyllenpalms memorial, hvaruti han hemställer, om icke Secrete Utskottet kunde updragas at inkomma med förslag, huru den tilämnade undsättning af 40 tunnor guld till landtbrukets uphielpande må kunna spridas kring hela riket på ett sätt, som ej ståckar[1] lånen uti för få personers händer och befordrar dem, som bo fierran ifrån Stockholm, at äfven undfå behörig del af samma summa, efter utan en sådan anstalt och då under vintren

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *stäckar.*

nu ingen värdering kan giöras öfver fastigheter på landet, hus i städerne torde absorbera största lånsumman, så at jordbruk och näringar på landet blifva ohulpne, och remitterades detta uppå skedd proposition till Secrete Utskottet.

Hr Gr. och L a n d t m. påminte Hr Gyllenpalm at ej med detta memorial gå till Bondeståndet, som ej befattade sig med bancovärcket.

Ricksens St:rs Banque c. Iserhielm och Reuterschiöld.

12. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af den 27 November sidstl. uti rättegångssaken emellan Banquen å ena sidan och Ryttmästaren Axel Didrich Reuterschiöld samt Hofjunckaren Carl Wilhelm Iserhielm å andra sidan angående Banquens påstående, at de sidstnämde såsom cautionister för Bancocasseuren Wilhelm de Besche måge påläggas att betala den för bemälte Casseur yppade brist 10 000 dahl. s:rmt med ränta 6 för 100:de, hvarifrån Kongl. Svea Hofrätt samt äfven Kongl. Maij:t genom nådig dom af d. 23 sidstl. Martii dem likväl befriat, och tillstyrcker deputation, at Kongl. Maij:ts höga dom till alla delar må stadfästas.

Betänckandet bifölls.

Instruction för Kongl. Generaltulldirectionen.

13. Uplästes Tulldeputationens betänckande af den 15 December 1769 angående instruction för Kongl. Generaltulldirectionen jemte project till sielfva instructionen.

Uti betänckandet anförer deputationen de skäl, som föranlåtit densamma at projectera denne instruction och

1:o at föreslå 7 i stället för fem ledamöter uti directionen, dock på det kronan derigenom icke måtte komma i större utgift sådant med den minskning i lönerne, at præses hädanefter får 12 000 och de öfrige ledamöter hvardera 8 000 dahl. kopparmynt årlig lön, hvarigenom 3 000 dahl. kopp:rmt besparas af de 21 000 dahl. silf:rmt, som hittills åtgådt till Tulldirectionens aflöning.

2:o. Att directionen 4 dagar i veckan, då post afgår, bör sammankomma.

3:o. At directionen vid tullsysslors bortgifvande icke må vara endast bunden at hafva afseende på tiensteår utan äfven uppå den särskilte drift, vacksamhet och skickelighet, som desse sysslor fordra.

4:o. Att en justitiefiscal med 1 000:de dahl. silf:rmts lön förordnas, som å kronans vägnar uti Commercecollegio förer talan i alla confiscationsmål och dem fullföljer, när så nödigt pröfvas. Hvartill Generaltulldirectionen bör utse och förord-

na en uti lagfarenheten beprövad och skickelig samt tillika i tullvärket kunnog person och till hans efterlefnad författa instruction, som till Kongl. Maij:ts nådiga fastställande kommer at inlämnas, samt derjemte i underdånighet hemställa, hvad tour och värdighet en sådan syssla kan fordra, med mera som projectet innehåller.

Frih. von Essen önskade att få se den förre instructionen, innan R. o. A. går in uti at bifalla detta project till en ny. För sin del funno han något at anmärcka vid ett eller annat.

Där pålades i en § Tulldirectionen at befordra de så kallade jagtlieutenanterne; han funno för sin del icke nyttigt at binda händren på Tulldirection i sådane mål, den högst angelägna nit och drift hos betjeningen torde genom sådane reglor minskas, hvarföre detta kunde gå ut.

Föreskriften at Tulldirectionen fyra dagar i veckan skall sammankomma ansåg han för onödigt; har directionen at syssla, må den alla dagar vara samlad, annars är det onödigt; den, som vill väl, kan giöra mycket godt på en dag. Vill man illa, äro fyra dagar, dertill använde, för mycket; må derföre äfven den puncten äfven gå ut.

7 § handlar om den mindre betieningens flyttning efter gifven anledning af öfverdirecteuren. Frågas med skäl, hvarföre skall han hafva mera rättighet at gifva anledning till en sådan flyttning än sielfva directionen? Derföre bör efter orden öfverdirecteuren tilläggas *eller eljest.*

Frih. Ridderstolpe, [Carl],[1] conformerade sig härmed; i denne projecterade instruction voro mera tvång lagt på directionen, än beskaffenheten af dess giöromål kunde tåla. Han ville ej lämna embetsmän ett skadeligit välde men ej eller hafva dem så tvungne, at värcket derigenom skall lida. Hvad de projecterade siu ledamöter i direction angår, kunde det blifva dervid, ehuru fem voro tilräckeligit, men nödvändigheten af en justitieombudsman fant han icke. Det voro endast at öka embetsmän; hvad skall han giöra, Commercecollegium äger nog fiscaler, som kunna drifva ut desse confiscationsmål, det öfriga tillhör de många tullfiscaler, som alle sedan vid hvarje riksdag komma och få discretioner; men måste endteligen till sådane giöromåls skiötan-

[1] Konceptprotokollet.

de några förordnas, så tag dertil af de indragne värckens embetsmän, som njuta sine löner och gå arbetslöse.

Hr Alströmmer, Claes: Flere hundrade confiscationsmål ligga oafgiorde, efter tullfiscalerne icke medhinna at dem i Commercecollegio och domstolarne bevaka, då de altid skola vistas omkring vid tullarne och gräntseplatser at förekomma lurendreijerier. Derföre är nödigt, at en förordnas, som ständigt kan vara tillstädes i Commercecollegio och desse mål skjöta. Hvad nödvändigheten af siu ledamöter i Tulldirectionen vidkommo, förmodade han sielfva betänckandet innehålla så gällande skäl dertill, at det vinner bifall.

Hr Rudbeck[1], Thure Gustaf, påminte, at directionen behöfde icke vara tilsammans fyra dagar i veckan, ty sakerne kunde på nog kortare tid afgiöras. Dessutom borde öfverdirecteurerne af sjö- och landttullarne altid vara tilstädes uti Tulldirectionen, men det voro dem omöjeligit för sine andre embetes giöromål at fyra dagar i veckan vid directionen använda.

Hr Gr. och Landtm. giorde nu proposition: Bifaller R. o. A. Tulldeputationens betänckande med den förändring vid instructionens

4 §, at Tulldirectionen sammanträder som förr vanligit varit och att följackteligen orden *de fyra vanlige postdagar* gå ut.

Vid 6 §, at med den ringare tullbetieningens förändring förhålles efter förre vanligheten, och tillägges efter de understrukne orden *uppå öfverdirecteurens tilstyrckande* de orden *eller eljest.*

Denne proposition besvarades med Ja.

Angående Tellerstedts lidande uti sin priviligerade meublehandel.

14. Företogs ånyo Handels- och manufacturdeputationens den 9 i denne månad upläste betänckande angående Meublehandlarens Didrich Tellerstedts öfverklagade lidande och förlust, derigenom at så månge meublehandlare blifvit emot de honom förundte privilegier tillåtit at idka meublehandel. Och finner deputationen Tellerstedt värckeligen lidande samt tillstyrcker för honom fri- och rättighet at intill nästa riksdag ensam och utan något intrång på marcknaderne såväl här i Stockholm som uti samtelige de öfrige städerne i riket få genom lotterie sine meubler och nipper afsälja och förytt-

[1] Enligt konceptprotokollet rättat från förlagans: *Rudebeck.*

ra, under hvilken tid ingen, eho han vara må, sig deruti bör få inblanda.

Frih. Ridderstolpe, Fredric, påminte, att under marcknadstiden på Slottet Kongl. Maij:t måtte vara obetagit at tillåta lotterie inom borgen åt hvem han en sådan nåd ville förunna.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. behagar bifalla betänckandet, dock utan rubbning af Kongl. Maij:ts höga rättighet at inom sin borg häruti efter egit nådigt välbehag förordna. Härtill svarades Ja.

Hr Enschiölds memorial om sjöartillerieofficerares tour och avancement inom staten.

15. Uplästes Hr C. F. Eneschiölds memorial angående ett ibland ammiralitetsstaten vid innevarande riksdag inkommit postulat om sjöartillerieofficerares befordringar och ammiralitetsofficerares rättighet at söka sig in uti sjöartilleriet och remitterades uppå hans egen begäran till Secrete Utskottet.

Ang:de Modelleurgesällen Inlander.

16. Företogs ånyo det d. 5 December sidstl. upläste Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 23 September angående Modelleurgesällen vid Rörstrands porcellainefabrique Carl Fredric Inlanders anhållan om ändring uti Kongl. Maij:ts nådiga resolution af d. 10 December 1767, hvarigenom honom ålagdt blifvit at vid berörde fabrique uti tio års tid arbeta som gesäll.

Deputationen tilstyrcker, det må Inlander beviljas afsked ifrån Rörstrands fabriquen och at han, som genom åtskillige prof visat sig äga utmärckt snille och synnerlig skickelighet i pousserings- och modelleringskonsten, hädanefter med sin slögd och insigt får försörja sig på det sätt, han bäst kan och gitter och för sig mäst fördelagtigt finner.

Härvid uplästes äfven et af Hr A. H. Ramssaij ingifvit memorial, hvaruti han söker at bevisa, det enligit förordningar och reglementet för fabriquen Inlander bör upfylla sitt contract, som han vid sitt antagande, ehuru ung, ingådt, och förblifva sine tio år vid Rörstrandsvärcket.

Men proposition begärtes uppå betänckandet, hvilket bifölls.

R. o. A. åtskildes häruppå kl. 3/4 till tu eftermiddagen.

År 1769 d. 21 December.

Torsdag.

Plenum klockan 9 föremiddagen.

Närvarande Hr Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Efter äskat ljud och sedan R. o. A. intagit sine ställen, justerades protocollet för d. 13 December sidstledne.

Justering.

Äfven uplästes extractum protocolli, som afgå skulle angående de Smedstorps kongsgård underlagde arbetshemman och gillades.

Tvisten emellan Strängnäs stad och Billbergskehuset ang:de Rådmansengen.

Hr Gr och Landtm.: Uti sidste pleno uplästes ett af Hr von Essen ingifvit memorial angående det mål, som Borgareståndet vid sidstledne riksdag uptagit uppå Riksdagsfullmägtigens för Strängnes stad Borgmästaren Wikmans ansökning och ej skall hafva gådt ut på mindre än at häfva flere laga kraft vundne domar, gifne så vid domstolarne som hos Kongl. Maij:t, och at åter sätta under rättegång en afgiord tvist emellan Strängnes stad och afledne Kammarrevisionsrådet Billbergs arfvingar om äganderätten till en äng, Rådmansängen kallad eller Lunda äng.

R. o. A. giorde sistledne riksdag genom extractum protocolli kraftigaste föreställning häremot hos de andre stånden och förbehåll, at afgiorde samt genom laga kraftvundne domar fastställte mål ej måtte af Ständer immediate uptagas. R. o. A. lärer icke villja gå ifrån en sådan principe och, som ånyo frågan härom skall vara väckt, derföre bifalla, at et extractum protocolli med ytterligare föreställning må til de andre stånden få afgå.

Detta bifölls.

Hvarföre ett extractum protocolli, som till den ändan redan var projecterat, uplästes och gillades, lydande som följer:

S. d. Sedan R. o. A. å ena sidan icke utan oro påmint sig de å sistl. riksdag förehafde och deras Privilegier rörande mål, hvaruti dess Medständer, oagtagt flere bevekelige föreställningar till någon benägenhet då icke kunnat förmås; men åter å andra sidan med mycken fägnad dragit sig til minnes, huruledes genast vid början af denne riksdag det Högvördige Prästeståndet sielf fogat sig uti ett af desse pri-

vilegiemål om adelige biskopar och de, hvilkas barn adlade blifvit, så har R. o. A. i anledning såväl häraf som ett ingifvit och upläst memorial jemte dervid bifogade handlingar beslutit at uti den äfven å sidstl. riksdag förehafde sak rörande den så kallade Rådmansängen dess förra föreställningar förnya samt hos dess Medständer till benägnare öfvervägande recommendera.

Hufvudsakeliga beskaffenheten af denne ängstvist, hvilkendera, antingen Strängnes stad eller framledne Kammarrevisionsrådet Billbergs sterbhus, bör blifva ägare af ängen, har väl så egentel. hos Riksens Ständer å sidstl. riksdag icke varit i fråga; men så har väl Strängnes stad genom dess Borgmästare och Riksdagsman eller rättare sagt den senare i den förras namn omedelbart i Vällofl. Borgareståndet begärt at utan afseende på de laga kraft vundne domar, i förmågo hvaraf Billberg och dess sterbhus af ängen äro rätta ägare, staden måtte tilstädjas få med gamla och nya skäl sammanlagde återsöka berörde äng.

Frågan var således om försutten tids återställande, som trenne stånd då bifallit på den i hufvudsaken bindande grund, at ängen såsom stadens donationsjord blef ansedd och följackteligen emot 1677 års placat ej tillåten derifrån at skiljas.

Så sant som det nu är, at förberörde fråga icke på lagligit sätt till Riksens Ständer devolverat och at ingendera af sakägarne förut blifvit hörd, så ostridigt blifver ock, at et slikt förfarande kräncker R. o. A:s Privilegier, ty at häfva och kullkasta laga kraftvundne domar, som utstaka säteriers ägesträckning, och att förklara de inom säteriers rågång belägne ägor för en städer donerad jord är ju ett ock detsamma som at afhända frälseståndet dess privilegierade jord och thy en uppenbar kränckning af privilegier.

R. o. A. förnyar altså dess föreställning af d. 5 October 1765, som härhos medföljer, och förväntar deröfver de öfrige respective ståndens benägna bifall.

Sedan såväl detta som det förre extractum protocolli var renskrifvit, 4 exemplar af hvardera, utnämdes en deputation, som med desamma afgeck til de andre stånden.

2. Uti saken angående artillerieofficerarnes tour ingaf Hr von Schantz, Johan Gabriel, sitt memorial, som lades till betänckandet och påskrefs at gå till de andre stånden. Hr von Schantz, Joh Gabr., memorial.

Wrangels memorial om Torsebro krutbruk.

3. Uplästes ett af Hr [ɔ: Frih.] Henning Reinholdt Wrangel ingifvit memorial, hvaruti han anhåller om R. o. A:s beskydd och förord hos de andre respective stånden uti et mål, som egenteligen angingo ägaren af Araslöfs sätesgård, i Skåne belägit, men derjemte rörde R. o. A:s Privilegier.

Under souverainitetstiden år 1700 ifråntogs Araslöfs gård 1/4 insokne rå- och rörshemman, Torssebro mölla kallat, med dertil lydande laxfiske i Helge å at läggas under det då inrättade krutbruket Torsebro, utan at ägaren derföre erhölt något sådant vederlag, hvarmed han kunde vara nögd. Deraf hafva Araslöfs possessorer hvar efter annan haft så mycket mera kienning, som detta är på alla sidor omgifvit med godsets insokne ägor. De hafva alt ifrån regeringssättets början 1723, 1752 och 1756 sökt återvinna denne godset afhände egendom. När vid 1756 års riksdag blef hos Kongl. Maij:tt i underdånighet tilstyrckt, att krutbruket skulle flyttas för befarad skogsbrist och Kongl. Maij:t i nåder derom utfärdade sitt utslag 1757 den 7 Februarii, förmodade väl dåvarande ägare af Araslöf at återfå sitt insokne hemman; men då innehafvaren af krutbruket sig deröfver vid 1761 års riksdag besvärade, som likväl hos Riksens Ständer då ej handt blifva afgiordt, så blef vid 1766 års riksdag ej allenast krutbrukets flyttning contramanderad utan ock af de tre respective stånden beslutit, at det under souverainitetstiden giorde bytet skulle stå fast, och af Expeditionsdeputation sådant expedierat, ehuru stridande Frih. Wrangel förmenar en sådan expedition vara emot 1723 års Adelige Privilegier, riksdagsbesluten af 1719 och 1739 och kongl. förordningarne af 1728 och 1731 med flere stadgar.

I anseende härtill hade väl nuvarande ägare, Fältmarskalckens Stael von Hollsteins Enckefru, rätt at reclamera Adelige Privilegierne, men på det ej henne påbördas må at hafva begärt något, som skulle lända kronan till mindre förmån, så föreslår Frih. Wrangel utvägar, huru hon må komma till sitt förlorade hemman, utan at kronan eller krutbruket dervid något lider.

Detta remitterades till Secrete Utskottet.

Majoren Alexander Magnus von Essens ledne prejudice.

4. Uplästes Hr Alexander Magnus von Essens, Major vid Kongl. Björnborgske Regementet, ansökning, som ifrån Urskillningsdeputationen till plena blifvit remitterad om slut uti sine besvär öfver leden præjudice, uti hvilket mål Secre-

te Deputationen såväl vid 1761 som 1765 års riksdagar betänckanden afgifvit men hvilke eij hunnit at hos Riksens Ständer blifva afgiorde.

Och som det befants, at R. o. A. d. 23 September 1766 sig yttrat öfver Secrete Deputationens betänckande i detta mål, så förblef R. o. A. vid sitt då tagne beslut.

Hedemora stad får stambok och collect.

5. Uplästes Borgmästarens och Riksdagsfullmägtigens för Hedemora stad Nils Hülpers ifrån Urskillningsdeputattionen till Riksens Ständers plena remitterade ansökning om bifall uppå den vid sidstl. riksdag giorde anhållan at i anseende till den Hedemora stad öfvergångne svåra eldsvåda jämte de flere staden tryckande omständigheter undfå till de publique husens återupbyggande något understöd genom ett öre silfvermynt af hvarje matlag i riket på ett års tid eller ock en stambok och en collect.

R. o. A. påminte sig att hafva vid sidstl. riksdag den 6 October 1766 beviljat stambok och en collect.

Hr Gr. och L a n d t m. hemstälte, om icke R. o. A. skulle behaga förblifva vid detta sitt beslut, hvilket med Ja besvarades.

Rättegångssak Banquen c. Förmyndarekammaren.

6. Föredrogs Justitiedeputationens betänckande af d. 14 November sidstl. uti rättegångssaken emellan Banquen å ena samt Förmyndarekammaren å andra sidan angående 3 141 dahl. 27 öre kopparmynt, som Kongl. Maij:t uti Dess nådiga dom af d. 17 December 1767 förklarat Banquen skyldig at till Förmyndarekammaren betala med årlig ränta, fyra för hundradet ifrån lagsökningsdagen d. 6 Junii 1764 till dess betalningen skier, samt i domslösen med hvad dertill hörer 10 dahl. s:rmt erlägga, härflytande af skiljacktighet vid liquidation öfver ett af Förmyndarekammaren i Banquen giordt lån och hvilke penningar Banquen påstådt vara d. 21 Martii 1762 till numera afl. Bokhållaren Fris utbetalte men Förmyndarekammaren, såsom af orätt man emottagne, icke vill erkienna.

Efter giord berättelse om sammanhanget af denne sak samt de skäl, hvaruppå Kongl. Svea Hofrätt först och sedan Kongl. Maij:t tildömt Förmyndarekammaren denne summa, tilstyrcker deputation att vid samma domar må förblifva, så att Banquen ålägges till Förmyndarekammaren här i staden utbetala åfvannämde tretusendeetthundradefyratiosju daler 27 öre kopparmynt med ränta och domslösen. Banquen dock obetagit at af Fries sterbhus sin ersättning söka.

Detta bifölls.

Ang:de bysättning för ovilkorlige skuldsedlar.

7. Uplästes Justitiedeputationens betänckande af d. 30 sidstl. November angående ovillkorlige skuldsedlar och huru bysättning för sådan skuld må äga rum.

Derjemte uplästes ett af deputationen bilagt project till en förordning härom.

Hvilket alt begärtes på bordet.

Deputation Bondeståndet.

8. Ankom, anmältes, emottogs och infördes på vanligt sätt en deputation ifrån Bondeståndet, 12 personer. Erik [ɔ: J a n][1] A n d e r s o n, som förde ordet, recommenderade uppå ståndets vägnar hos R. o. A.:

1:o. Att ledamöterne af R. o. A. uti Kammar-, oeconomie- och commercedeputationen ville till slut befordra enligit ståndets extractum protocolli af d. 17 Julii sidstl. saken angående en[2] västernorrländske Allmogens dagsvärcken, som uti bemälte deputation var oafgiord.

2:o. Att R. o. A. ville till afgiörande sig företaga Allmogen[s] allmänna besvär vid denne riksdag.

3:o. Till slut förhielpa enligt ståndets extractum protocolli af den 24 sidstl. October Hustru Kierstin Olofsdotters ifrån Skåne ansökning at varda bibehållen vid det hemman, som hon med sin siuka man bebor, och

4:o bifalla Bondeståndets extractum protocolli om missväxtsyner med de ansökningar, som dertil hörde.

Hr Gr. och L a n d t m. försäkrade Bondeståndets deputerade om R. o. A:s benägenhet att uti alt, hvad billigt voro, söka giöra ståndet til nöjes. Och deputation afträdde, ledsagad efter vanligheten.

Ang:de schefferierne i riket.

9. Föredrogs och afhördes Handels- och manufacturdeputationens betänckande af den 1 uti innevarande månad angående schefferierne i riket och utvägar till deras uphielpande.

Detta begärtes på bordet.

Ang:de ersättning för associerade i 1, 2, 3 och 5:te Vexelcontoiren.

10. Företogs ånyo det d. 16 sidstl. upläste Secrete Utskottets betänckande af den 13 December innevarande år i anledning af Kongl. Maij:ts ankomne nådiga remisse angående någon ersättning för associerade uti 1:ste, 2:dre, 3:die och 5:te Växelcontoiren uti deras derigenom iråckade lidande, at då de skolat betala enligit den ingågne aversionen 40 tunnor guld til kronan, coursens hastiga fall satt alla deras fastighe-

[1] Bondeståndets protokoll.
[2] Detta ord saknas i konceptprotokollet.

ter och effecter till så lågt pris, at de till at förnöja kronan måst sälja dem til halfva värdet, och hvilken ersättning Secrete Utskottet tilstyrcker måtte dem beviljas efter liquidation.

Härvid uplästes et af Hr Fredric Pfeiff ingifvit memorial af innehåll, at denne sak, som redan vid sidstl. riksdag af Riksens Ständer afgiordes, icke bordt ånyo af Secrete Utskottet uptagas, med tilstyrckan at den måtte på sådan och flere af honom anförde grunder afslås.

Äfvenledes ett af Hr Uggla, Leonhard Magnus, ingifvit memorial, hvaruti han förklarar sig öfverensstämma med Secrete Utskottets tancka och reclamerar, hvad han förre riksdagen, då detta förehades, yttradt.

Vidare uplästes äfven Frih. Duvalls, Johan Didrich, memorial, hvilken ingått med kronan aversion för den andel, som afledne Borgmästaren Kierman haft i desse Växelcontoir och hvad han i proportion deraf skulle betala. Frih. Duvall anförer deruti på ett rörande sätt den oro, bekymmer och möda, han utstått för at fullgiöra sin förbindelse, huru han dervid förlorat och at det skulle blifva omöjeligit äfven med hans och de sinas undergång betala, hvad som ännu kan återstå. Hvarföre han anhåller om bifall uppå Secrete Utskottets extractum protocolli.

Alla desse memorialer finnas ibland bilagorne till protocollet under detta dato.

Frih. von Essen anförde, det han ej kunde neka, at han ogierna och med tungt hierta talade uti en sak, som angingo en slägtinge och vän; men om det voro för honom en olycka at ej kunna tala för sin vän, så ansåge han dock för en lycka at sidstl. riksdag hafva suttit på det ställe, der desse saker blifvit utredde, så at han någorlunda kunde upgifva sakens sammanhang, ehuru han i hast ej hunnit samla sina tanckar uti alt, hvad som dit hörde, efter han ej förr än i går aftons haft tilfälle at läsa Secrete Utskottets betänckande.

Efter mycken och den nogaste granskning af Växelcontoirets böcker och räkenskaper 1765 års riksdag fants, at associerade borde til kronan återbetala sextiofem tunnor guld, som de olofligen vunnit på kronans medel; detta fastställtes ock af Riksens Ständer, men ehuru fordran således blef confirmerad och altså ej annat borde än utbetalas, skedde likväl

desse associerade af Riksens Ständer den grace, at en aversion slöts, fordran minskades till 40 tunnor guld och dem lemnades tilstånd at giöra afbetalningarne på visse terminer, så at till ock med 1768 nu allenast 9 tunnor guld af 40 återstå obetalte.

Sedan således saken af högsta magten en gång blifvit afgiord, hafva desse associerade åter banat sig vägen genom Rådcammaren til Secrete Utskottet. Uti det, som Secrete Utskottet nu härom upgifvit, finnes tvänne liquidationer omrörde, den förste skall medföra en förlust på växelhandeln för associerade af sex tunnor guld, och huru den andre skall sluta sig, finnes ej utsatt; men om liquidationsgrunderne, som Secrete Utskottet följt, tagas för gode, blifver förlusten, för hvilken associerade skulle njuta ersättning på den ena liquidation 20 och på den andra 29 tunnor guld; så att, i händelse Secrete Utskottets tilstyrckande bifalles, kronan visserligen förlorar på den ena desse 29 och på den andra i det minsta 13 à 14 tunnor guld. Frih. von Essen voro väl färdig at giöra, hvad möjeligt är för en vän, men han ansågo sig skyldig at giöra alt för det allmänna. Han lade på Secrete Utskottets ledamöters samvete at så hushålla med statscassan, at de det inför Gud och hvar man kunde försvara. Nu voro det för honom icke möjeligit att calculera beloppet af summan, han ville allena lägga til protocollet, at han icke deltager i sådane kronan betungande utgifter. Han talte här af uprigtig välmening för rike och fosterland och icke såsom anhängare af ett eller annat partie, ty då skulle han vid ett sådant tillfälle som detta snarast hafva tegat,[1] men sanningen voro den han aldrig ville dölja, han hade derföre sagt den och frälst sin själ.

Hr Wachschlager, Gustaf, instämde med hvad Hr Pfeiff uti sitt memorial anfördt. Det föreföllo honom besynnerligit, huru Secrete Utskottet kunnat uptaga ånyo en sak, som redan af Riksens Ständer vid 1766 års riksdag var afgiord. Han påminte sig ganska väl sidstl. riksdag, hurulédes Secrete Utskottet, innan det rörde vid den med associerade 1761 slutne liquidation, förfrågade sig derom hos plena; men nu ej så. Funnes sådant vara intagit uti Secrete Utskottets instruction, så hade han intet at säga. På samma sätt sågo han, at Justitiedeputationen nu företagit sig angående

[1] Enligt konceptprotokollet ändrat från förlagans: *tagat*.

Claessonske Växelcontoiret och med betänckande inkommit, ehuru saken redan vid 1766 års riksdag var hos Riksens Ständer afgiord.

Voro riket i stånd at gra[ti]ficera, ville han ingenting dervid påminna; men då Riksens Ständer äro sammankomne at bota rikets tarfvor, som skall bestå uti en allmän stagnation och penningebrist i alle näringar, så lärer det ej vara försigtigt at töma skattcammaren och derigenom gifva anledningar till nye bevillningar. Nödigare ärende är visserligen at uptäncka medel, huru den förre bevillningen, som skall ännu till en stor del i landet innestå, måtte gå ut och inbyggarne i den tilgiörande njuta någon lindring.

Vid 1765 års riksdag feck kronan likväl med 40 tunnor guld ersatt den förlust, hon på Växelcontoiren lidit; innan någon utbetalning af kronans cassa nu sker, bör Secrete Utskottet upgifva, huru mycket denne ersättning giordt till fyllnad i statsbristen. Hvad nu föreslås at till desse växelassocierade skola utbetalas, utgiör nästan 2/3-delar af hela bevillningen, när en trediedel till går bort genom det, at den i landet blir innestående, huru mycket kan då blifva uti cassan i behåll? Associerade hafva under växeltiden, då coursen steg ifrån 48 à 50 till 108 marck per riksdahl:r, vunnit mer än alterum tantum på sitt rörelsecapital, hvaribland en ansenlig summa af kronans penningar voro instuckne. Hvar är den vinsten stadnad? Utan at bifalla denne af Secrete Utskottet föreslagne återbetalning syntes Hr Wachschlager snarare böra efterfrågas, huru Kongl. Maij:ts Rådkammare kunnat lämna associerade tilstånd, emot hvad Riksens Ständer sielfve utstakat, få dröja med siste betalningen öfver 1768 års slut. Hr Wachschlager begärte alt derföre bifall uppå Hr Pfeiffs memorial eller votering.

Hr de Frese, Otto Henrik[1]: Sedan associerade vid 1761 års riksdag erhållit rigtig liquidation och decharge för deras förvaltning med Växelcontoiren, så hafva tvenne calculer yppat sig i denne liquidation, som giordt densamma olika, och det vid 1765 års riksdag, då 1762 års liquidation skulle uphäfvas; den förste, som utkom, giorde associerades ballance flere tunnor guld större, än den blef uti den senare. Altsammans slöts sedan genom den tredie balancen, som efter en ingången aversion af helt andre personer än växel-

[1] Rättat från förlagans: *Fredrik.*

associerade skulle godtgiöras. Hr de Frese erkiende fullkomligen, at man icke utan skada kunde rubba Ständers beslut. Men om det stodo fast, så hemstälte han, enär vid 1765 års riksdag 1762 års beslut blifvit häfvit, om icke man borde gå till det första, at det måtte stå fast, och i sådant afseende vågade han påstå, at Secrete Utskottets förevarande extractum protocolli, som leder till befästande af det ifrån Ständer först emanerade beslut, måtte bifallas. Hr de Frese förestälte såsom bevekande skäl dertill, at hvarcken Riksens Ständer vid 1765 års riksdag eller Frih. Duvall med de flere, som ingingo aversionshandeln, då kunde förutse, hvad som hände 1767 med coursen och dess hastiga fall. Alla äro vij väl uplyste derom, at Frih. Duvall derigenom förlorade 15 tunnor guld, som de redbarheter, hvarmed han skulle betala kronan, föllo till deras värde. Hr de Frese trodde, at detta hos uplyste Ständer, som icke ville någon oskyldig medborgares lidande, ej kunde annat än upväcka medömckan. Det torde varit en mera betydelig förmån för kronan än mången i första påseendet sig föreställer, at Frih. Duvall åtog sig denne aversion endast utaf den hederliga böjelse at vilja sauvera sin svärfaders, afledne Borgmästaren Kiermans minne. Hans bekymmer ock omsorg, hans möda dervid har varit obeskrifvelig. Detta sammanlagt med den föreställning, at Frih. Duvall såsom en värdig ledamot av R. o. A. förtjenar sitt stånds högagtning och hielp, voro så värckande, att Hr de Frese med full öfvertygelse trodde sig kunna tilstyrcka bifall uppå Secrete Utskottets extractum protocolli.

Hr Ehrenmalm, Samuel, kiende saken så mycket närmare, som han sidstl. riksdag varit ledamot uti det utskott af Stora Deputationen, där aversion blef beredd och utarbetad. Han påminde sig ganska väl, hvad möda det kostat at förmå de andre stånden at gå in uti en sådan aversion. Uppå de giorde calculer borde så mycket mindre något talas, som de ligga tryckte för hvar mans ögon. Uti den då slutne aversion eftergafs associerade 25 tunnor guld liquiderad kronans fordran; skall nu kronan åter eftergifva en ny summa? Hvad säkerhet blifver för henne, för statsvärck, för hvar medborgare i Ständers beslut. Hvad siste riksdag afgiordes är ju bygdt på associerades egit begifvande. Kunde det ej en annan riksdag åter uptagas af det skäl, at som aversion voro bruten, så borde numera alt betalas efter Ständers beslut. Ge-

nom sådane utbetalningar måste staten graveras, taga sin ersättning uti nye conributioner och nya suckningar utpräss as af de contribuerande. Hr Ehrenmalm conformerade sig altså med Hr Pfeiffs memorial och begärte derpå bifall eller votering.

Grefve Creutz, Lorentz Wilhelm, trodde, at ehuru det voro en hvars skyldighet at se uppå kronans rätt, så borde likväl hos Riksens Ständer medborgares rätt vara lika så ypperlig. Han ville icke uti ett så beskaffat mål som detta gå in uti någon slags raisonement öfver det, som skedt vid riksdagen 1765, ty man kunde då snart falla uppå reflexion deröfver, at då blifvit ändrat, hvad som vid 1761 års riksdag giordes; han ansågo för en lag, at Ständers giöromål böra uti hela riket vara oklandrade; han fäste derföre endast sin upmärcksamhet dervid, at Secrete Utskottet nu visat, det de grunder, hvaruppå liquidation 1765 skedde, icke blifvit följde; när dertill kommo den omständighet, at liquidationen, som då giordes, aldrig blifvit till plena upgifven, så voro det både tillåtit och ädelmodigt at, genom det man rättade liquidationen samt förklarade, huru den skall värckställas, rädda en medborgare från total undergång.

Att den aversion, som Frih. Duvall, Hr Björling och de flere med kronan ingådt angående betalningen af växelassocierades skuld, bör äga bestånd, voro rigtigt men contractet var bygdt uppå den grund, at växelcoursen skulle förhålla sig framdeles efter Riksens Ständers författning. När den omåtteligen och oförmodat förändrade sig, förändrades med detsamma hela aversionen till alla sine vilkor, hvilke hvarken på kronans eller den andre sidan mera kunde upfyllas. Efter kronans förbindelse skulle vexelcoursen årligen förhålla sig enligt den utstakade proportion. Efter en sådan utstakning var det Frih. Duvalls och de öfrigas skyldighet at betala på visse tider visse summor; när kronans förbindelse ej kunde fullgiöras, huru skall man begära, at de andre skulle fullgiöra sin. När bancosedlens invärtes värde förbättrades till öfver en tredjedel, deremot priset på alla effecter föll i samma proportion, huru kan man skäligen begära lika så stor summa till dalertalet uti et så mycket förbättradt mynt? En souverain, som vill sitt land väl och är rättvis, tvingar ej sin undersåte at betala femton daler för tio, än mindre en lagbunden fri regering. Grefve Creutz slöt häraf, at Secrete Utskot-

tet haft skäl upkomma til plena med ett så beskaffadt betänckande som detta, och hemställer derföre, om ej R. o. A. skulle täckas detsamma bifalla.

Hr [von] Nackreij: Han gingo förbi de olyckeliga ordsaker till 1765 års ställning, hvarigenom Riksens Ständer blifvit föranlåtne till de steg, som vidtagits, och önskade kronans tilstånd vara sådant, at han kunde tilstyrcka R. o. A. at för Frih. Duvall visa benägenhet. Men då hennes oförmögenhet voro allmänt bekant och hvad Riksens Ständer i sådane mål som detta afgiordt bör äga bestånd, kunde han ej ingå uti någon limitation eller eftergift. Han kunde väl ej påcka uppå den fullkomligaste insigt uti räkenskaper utan hade reposerat uppå andre bepröfvade och förfarne män uti det, som ankommit på handläggningen vid arbetet, som uträkningarne fordrat; men han försäkrade ock, at han icke varit någonsin jabroder utan noga eftersedt de upgifne summor och grunderne dertill, innan han samtyckt, och kunde altså säga, at Riksens Ständer uppå samvete dömt i denne sak sidste riksdag. Men för at endast hålla sig vid den sedermera ingångne aversionen, om hvars upfyllande nu frågan voro, anförde Hr von Nackreij, at då den efter sin natur altid medförde at vara slutad på vinst och förlust, hvarföre ock kronan på sin lagligen fastställte fordran rabatterade 25 tunnor guld, så ägde nu efteråt ingen afskrifning mera rum för mellankomne händelsers skull, som kronan på sin sida aldrig hade rättighet at begära mera än den stipulerade summan, ifall ock omständigheternes förändrande för henne medfört den känbaraste förlust.

Huru denne sak åter kunnat komma till Riksens Ständer torde behöfva närmare förklaring. At hvad Secrete Utskottet år 1762 afgiordt blef af Riksens Ständer 1765 uptagit, dertil finnes nog skäl i grundlagen, ty det var ej uti plenis afgiordt; men hvad Riksens Ständer in plenis deciderat, det tilhörer efter principen af vårt regeringssätt sedan ingen dödlig magt at förändra. Härtill kunde ock läggas den betydande consideration att ej lämna all omtancka för våre hemmavarande medbröder. Denne återbetalning och eftergift, som kronan skall giöra, stiger öfver tiugu tunnor guld. Uti en utblottad rikscassa hvar skola desse medel tagas om ej genom contributioner af dem. Summan torde ock kanske vara större, ty vi bifalla här utan att få veta, huru mycket kronan

skulle betala. Där talas om missräkning; men skall den efter lag blifva ett skäl till ändring, så bör den vara i ziffran, och det är ej bevist utan sökas nu andre grunder till räkningen än de, uppå hvilke Riksens Ständer sidstl. riksdag dömt, och det visste Hr Nackreij icke, om det voro tillåteligit at omkullkasta dem, som högsta magten gillat. Han ville dock ej förneka Frih. Duvall såsom en värd medborgare, den han altid högst agtade, all den lindring, som voro möjelig och tillåtelig, uti det, som han på denne aversionshandel genom tidernes oförmodade hastige omväxling kunnat lida, och tillstyrckte altså bifall uppå Hr Pfeiffs memorial. Derigenom trodde Hr von Nackreij, at R. o. A. förenade ädelmod med rättvisa. At bevilja utan at veta, hvad man beviljar, ansåg han icke vara R. o. A. värdigt; som han ock önskade, att aldrig några contracter emellan kronan och private måtte blifva af Ständer faststälte, om derigenom skulle gifvas anledning at vid riksdagar väcka nya saker, ledande till gravation för kronans cassor.

Hr Schönberg, Anders: Vore det i min kraft at tala med samma styrcka som de flere värde ledamöter, hvilke redan yttrat sine meningar, så skulle jag kunna visa, at fast min öfvertygelse icke är aldeles öfverensstämmande med deras, jag likväl grundat min mening på lag.

Jag går förbi, när det talas om fides publica, som skall fordra beståndet af den med kronan slutne aversionshandeln, at 1765 års riksdag aldrig koms ihåg, huru Secrete Utskottet med Ständers samtycke och Kongl. Maij:t 1762 tilerkiendt associerade ersättning för deras på Växelcontoiren ledne skada. Skulle af hvad som då hände giöras någon slutsats, kunde man ej utan grund påstå nuvarande Ständers rättighet at uptaga, hvad 1765 års Ständer afgiordt. Men jag önskar att kunna undvika ett sådant skäl till det, att saken åter hos Riksens Ständer förekommit. Kongl. Maij:t har funnit sig kunna densamma till Secrete Utskottet remittera, Secrete Utskottet har ej bordt nedlägga, hvad ifrån Kongl. Maij:t ankommer, det har pröfvat saken och underställt sin pröfning plena, således är den lagligen inkommen.

Jag påminner mig ännu, då vid 1765 års riksdag denne sak var under öfverläggning, at uti discourserne åberopades fides publica och at det vid decision värckade paria vota uti en votering.

Det är icke utan at ju lyckans gåfvor väcka afvund; men hos et uplyst R. o. A. kan en sådan obehagelig svaghet aldrig äga rum, aldraminst när det angår at ersätta förlusten för en medbroder, hvilken, kiänd för dygd och ära, äger ett rum här ibland oss, det han städse värdigt beklädt, som altid ägt R. o. A:s förtroende och aldrig varit kiänd för annat än at hafva velat R. o. A. väl. Detta kan sägas med skäl om Frih. Duvall. Om associerade torde äfven mera til deras urskuldande kunna anföras; men jag går det förbi. En Claes Grill, som ofta tient riket med sin egen skada, hvem kan väl i sitt samvete beskylla honom för at hafva velat giöra ondt.

Uti det nu upgifne Sectere Utskottets extractum protocolli är icke frågan om grunderne till den associerade påförde ballancen utan om sielfva calculerne; och missräkningen, som skulle komma at dem ersättas, utgiör icke en så betydelig summa, som mången kunde sig föreställa.

Kronan äger ingen mera rätt, än hvar creditor har hos sin gälldenär, at taga all gäldenärens egendom; när nu egendomen, hvaraf den betydeligaste delen bestod i fastigheter, icke svarade emot gälden och genom coursens fall kom at än mera falla i värde, så var ej kronans rätt större, än hvad egendomen var värd. Den eftergift, som associerade fingo vid 1765 års riksdag på den första fordran, som Ständerne fastställt, skedde för brist uppå tilgång hos associerade och ej på någon aversion, en hvar vet, at desse associerade voro förut rike men at de sedan blefvo och ännu äro fattige. Frih. Duvall samt de öfrige, som sedan ingingo aversion med kronan, togo emot egendomen och förbundo sig at betala en viss summa penningar; deras uträkning var ställd uppå det hopp at få genom fastigheters och effecters förvandling i penningar efter den cours, som Riksens Ständer sielfve utstakat, bringa upp så mycket penningar, at cronan kunde efter hand blifva förnögd; när nu coursen föll ovanligt, var vilkoret af contractet rubbat på publici sida, och då bör å andra sidan så mycket gå i afräkning på den stipulerade betalningssumman och återbetalas, som svarar emot diffferencen uti coursen.

Om denne återbetalning skulle öka contributionerne, det jag dock icke medgifver ske till någon känbar mån, så är det ett malum necessarium, ty mig kan ej vara tillåtit at med orätta taga af den medborgaren, som jag tror äga något, för

at lindra de öfriges contributioner, det är emot all esprit af den säkerhet, en hvar svensk man uti vårt regeringssätt njuta bör. Vi få ej lik[n]a Rom, som efter Taciti utsago hatade och förfölgde de förmögne, eller at gå ifrån saken och täncka för personen.

Jag giör mig en heder af att som medborgare tala för medborgaren, och den tancka, som för min räkning i detta ämne inflyter uti Höglofl. R. o. A:s protocoll, hoppas jag skall icke hos en framtid, som hyser ännu menniskohjerta och medborgerlighet, ådraga mig några tilvitelser. Åtminstone skall mitt samvete aldrig reprochera mig at hafva giordt emot andra, hvad jag icke velat, at de skola giöra emot mig.

Grefve Hammilton, Gust. David, tillade, at uplysa hvad Hr Schönberg sagt om den olika principe, som blifvit följd uti liquidationen med de associerade, at till exempel då de togo utur Banquen 400 skeppund koppar at utskeppa såsom försök till hvad pris den utomlands kunde bringas och densamma beräknades till 540 dahl. kopp:rmt skeppundet, så lämnade bancofullmägtige dem tillstånd at välja, om de ville inskaffa silfver at betala med efter cours; men de svarade då, at silfret gällde för högt efter coursen emot koppar, så att Banquen skulle förlora dervid; och betalte sedan kopparen till Banquen efter gångbart pris. Icke destomindre kallades associerade upp sidste riksdag i Secrete Utskottet, och då de erkiende sig hafva fått 55 riksdaler skeppundet, frågade dem, om de ville betala 55 specieriksd:r eller återställa kopparen in natura eller och betala ut 4 millioner daler kopparmynt, och då de begärte låf at få betäncka sig och at se närmare efter uti sine handelsböcker, lämnades dem icke sådant utan de blefvo tagne i arrest och fingo hvarcken besörja sina affairer eller råda om sine handelsböcker, ehuru de för sin frihet erbödo borgen. Sedan alt detta var giordt, kom extractum protocolli med underrättelse derom till plena. Om detta var enligit med den säkerhet på person och egendom, en hvar i Sverige skall hafva under lag, det lämnar jag en hvar at besinna, åtminstone visar det sig, at det är svårt liquidera med en mägtig creditor, som tillika är domare.

Frih. Bunge, Sven, instämde med Hr de Frese och Hr Schönberg, uppå hvilkas anförde skäl han tilstyrckte bifall

till Secrete Utskottets upläste extractum protocolli. Det vore väl sant, at riket behöfde penningar och medborgare lindring uti bevillningarne, men han önskade aldrig, at kronan måtte taga sin resource genom medborgares lidande. Han vågade så mycket mera avancera denne tanckan, som den voro enlig med Höglofl. R. o. A:s yttrade mening, då vid sidstl. riksdag associerades sak afgiordes.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, förklarade, at Secrete Utskottet icke bordt uptaga denne sak, efter densamma sidstl. riksdag af alla fyra stånden var afgiord. Vidare anmärckte han, at uti Secrete Utskottets förevarande extractum protocolli icke stodo determinerat, huru mycket Frih. Duvall och de öfrige, som ingått med honom aversion, skulle få återbetalt. Efter en calcul, som kunde giöras, kommo de at återfå ifrån 23 tunnor guld ända till 35 och af hela massan, som associerade kiendts skyldige at betala, kronan ej få behålla mera än fem tunnor guld. Efter en annan skulle kronan återbetala ongefärligen 14 tunnor guld och behålla det öfriga; denne skillnad föranlät Hr Rudbeck at begära få veta netto, huru mycket Frih. Duvall med de flere skulle återfå efter den grund, hvaruppå Secrete Utskottets nu upgifne liquidationssätt sig stödjer, så ville han sedan yttra sig.

Frih. Sparre, Carl: Den förste liquidation med växelassocierade slöts 1761. Genom densamma blef dem en anseenlig summa godtgiord, som de på växelcoursens styrande lidit. Vid 1765 års riksdag uptogs saken ånyo immediate af Ständer, då skedde ny liquidation, och utan at de fingo förklara sig, blefvo de kronan först 20 tunnor guld, derefter öfver 60 tunnor guld skyldige. Sedan reducerades desse uti en närmare liquidation till 40 tunnor guld; där finnas redan tre till fyra olika liquidationer uti en ock samma skuldfordran. Tryckte papper vitna med mig häruti. Hvilkendera är nu den rätta? Månne det ej är Riksens Ständers giöromål at decidera häröfver. Dertill har Secrete Utskottet nu gifvit förslag. De grunder, Stora Deputationen sidste riksdag upgifvit till liquidation, äro ord ifrån ord följde. Secrete Utskottet har efter de principer gått igenom calculerne post ifrån post och funnit den skillnad, at i stället för 31, som associerade betalt, hade de ej bordt betala mera än 23 1/2 tunna guld. När diffecencen 11 tunnor guld tages af och dertil hvad de förlorat på coursen genom dess fall till 42 marck per riksd:r,

så lärer ongefärligen blifva 15 tunnor guld, som efter Secrete Utskottets tancka kronan fått för mycket.

Aldrig kan talas på de grunder, som 1765 års riksdags Stora Deputation följgdt; de äro ganska laglige, men obegripeligit är, huru uppå en ock samma grunder så olika summor efter skedde lequidationer kunnat upkomma.

Hvad ersättning för deras förlust på coursens hastiga fall vidkommer, är det så mycket billigare, at den beviljas Frih. Duvall och dem, som gått in uti aversion med kronan om associerades gälds betalning, som det voro för mycket begärt, at svedan af denna hastiga och känbara förändring skulle så märckeligen falla uppå några få medborgare. Jag går förbi at omnämna associerades flere förluster, hvilke uti 1765 års liquidationer blefvo dem godtgiorde, såsom till exempel när subsidierne långt öfver tiden blefvo ute, af hvilke de skulle hafva sin rembourse för åtskillige store penningesummor, som de försträckt kronan uti växelrörelsen, för hvilke de emedlertid måste betala dryge interessen, och önskar allenast, att aldrig den tid må komma i Sverige, att statens brist skall fyllas uppå några få medborgares bekostnad.

Frih. Ridderstolpe, Carl: Det är tungt at tala för kronan, när det skall ske emot en vän, den man älskar. Jag förenar mig uprigtigt uti den önskan, att aldrig den tid måtte komma, då man söker at rigta kronan på medborgares depense. Jag skulle ock kunna finna mig uti at närmare måtte öfverräknas associerades vinst på kronan genom Växelcontoiren eller at till någon del gå in uti hvad Secrete Utskottet nu tilstyrckt, om res voro integra, ty Frih. Sparre såväl som Hr Generalmajorn Rudbeck genom deras olika calculer visa åtminstone, at vi kunde behöfva mera ljus, om res ännu voro integra, men det är icke allena Riksens Ständers beslut öfver associerade i Växelcontoiren, som ligger mig i vägen, utan och den aversionshandel, som frivilligt och utan tvång på vinst och förlust slöts emellan kronan å ena samt Öfversten Frih. Duvall med de flere å den andra sidan och af Ständer fastställtes. Kronan eftergaf deruti af sin aldeles gillade och af högsta magten ratificerade fordran en ansenlig summa samt öfverlämnade till Frih. Duvall och de med honom uti afhandlingen delagtige all egendom i fastigheter, lösöron, effecter, fordringar med det mera, som associerade tillkom,

emot det at de åtogo sig på vinst och förlust at betala kronan och de öfrige associerades borgenärer deras fordringar, och det på vinst och förlust. Skall nu kronan ersätta, hvad desse herrar och män genom en eventuelle casus, växelcoursens oförmodade fall, lidit, så skulle vi alle, som af detta fall haft kienning, äfven vara berättigade till ersättning. Detta coursens fall existerade ej förr än en tid efter sedan aversionshandeln blef sluten; det var altså ett malum damni. Alle desse considerationer skulle dock hos mig icke kunna hindra, at jag ju voro villig gå in uti någon slags soulagement för Frih. Duvall, om en viss summa dertill af Secrete Utskottet blifvit föreslagen, men då det är ovisst, om icke genom bifall på Secrete Utskottets nu upläste extractum protocolli kronan skulle komma at mista ända til 27 tunnor guld, och jag vet, hvad det kostar medborgare, om sådant skall ersättas genom bevillning, så tilstyrcker jag, att vi något närmare betäncka oss på denne saken och låta den hvila till efter helgen, annars nödgas jag för min del afslå densamma, ty jag vill gierna, at öfvertygelse skall decidera min röst.

Hr Jennings, John: Secrete Utskottets nu upgifne extractum protocolli utmärcker mera agtning för framfarne Ständer, än senaste riksdags Secrete Utskott och Ständer visade, efter min öfvertygelse; skulle jag följa den, så hade associerade aldrig bordt i min öfvertygelse betala något. Om R. o. A:s mening i denne sak sidstl. riksdag prævalerat, tror iag, at associerades sak blifvit remitterad till Justitiedeputationen, och då saken af edsvorne domare blifvit handterat, hade den ofelbart fått ett sådant utslag, at Riksens Ständer nu sluppit både Öfversten Frih. Duvalls memorial och all vidare ventilation. De associerade voro ofelbart för 1765 lika så nyttige som förmögne medborgare i riket. Deras fattigdom sedermera, deras död inom et år derefter, som var följden deraf, visar nogsamt, huru de af Ständer tagne beslut värckat på lif, samvete och egendom. Samma rättvisa och ädelmod, som vid den riksdagen hos R. o. A. prævalerade, väntar jag i dag af et så uplyst stånd, då det torde blifva mera värckande. Jag får tillägga, utan at förtörna de värda ledamöter, som calculerat, huru mycket Frih. Duvall efter Secrete Utskottets extractum protocolli skulle få igen, at summan af 35 och ända tilbakars till 20 tunnor guld är för mycket. Det högsta blif-

ver, om 9 tunnor guld eftergifvas och 9 gå tilbakars för den ovanligt fallande växelcourse; och på det intet ovisshet må uppehålla R. o. A:s beslut i denne sak, så begär jag proposition på at en determinerad summa 15 tunnor guld må Frih. Duvall såsom contrahent jemte de öfrige tillåtas at få afkorta på hela summan, som de för associerades egendom böra till kronan betala. Då kan icke Secrete Utskottet beskyllas at genom en indeterminerad summa hafva hållit Riksens Ständers plena uti okunnighet.

Hr Durietz, And. Rudolf, yrckade samma reflexion som Frih. von Essen. Han hade velat, at innan Secrete Utskottet uptagit denne sak, Riksens Ständers plena först blifvit härom underrättade, ty så förfors med saken vid 1765 års riksdag. Vidlyftigt behöfver man ej tala om liquidationerne med associerade, ty hvar man kan läsa dem tryckte. Om Ständer skola godtgiöra någon, måste det ske i anseende till grunderne af liquidation eller till ziffran; men så väl det ena som andra är af Ständer sielfve fastställt; sedan skedde likasom en lindring deruti, att uppå associerades anhållan en aversion beviljades och i densamma en minskning, ganska anseenlig, på kronans lagliga fordran. Alle actus äro altså förbi i denne sak.

Hvad ersättning för växelcoursens sedermera timade hastiga fall vidkommer, kan kronan hvarcken godtgiöra dem eller flere medborgare den skada, som alle derpå lidit, efter hon dertill icke varit vållande. At Riksens Ständer sidsta riksdag tilläto dem aversion om associerades egendom var att afböja en vidlyftig concourstvist och till lisa för alle desse associerades flere creditorer, som genom en långvarig processe, hvilken annars var oundvikelig, hade blifvit för mycket lidande men nu genast kunde få afgiordt, huru en hvar skulle få ut sitt. Men aldeles ingen rättighet hade creditorerne till den minskning på kronans fordran, som genom aversionscontractet vants.

Icke behöfde man säga, at accocierade voro ruinerade genom det, som dem 1765 blef pålagt at till kronan betala, när deras bo efter så stora och dryga utbetalningar, som sedan skedt, ännu hållas tilhopa och bärga sig; men på kronans vägnar kan man säga, at det gäller rikets rätt och at det åligger hvar riksdagsman densamma bevaka.

Grace kunde Hr Deurietz altså häruti ej giöra, så mycket mindre som alle genom växelcoursens fall lidande skulle på sådane skäl sedan kunna af Riksens Ständer begära detsamma; de hade ej eller nytta deraf, ty går det en gång an, så kunna väl vid en tilkommande riksdag åter uprifvas hvad nuvarande Ständer giordt. Och som ziffran ej visar någon missräkning, så biföll Hr Durietz det memorial, Hr Pfeiff ingifvit, eller begärte deröfver votering.

Hr Tersmeden, Carl: Det är icke nytt, at förre Ständers giöromål af efterkommande Ständer blifvit ändrade och förbättrade, i synnerhet kan det äga rum, när det angår store och vidlyftige räkningar. At calculerne öfver vexelassocierades skuld til kronan, ehuru efter en ock samma principe giorde, kunna slå olika ut, det visar sig af hvad som redan blifvit anfördt.

Jag har med nogaste och all möjelig granlagenhet följt räkenskaperne, sådane som de i Stora Deputationens tryckte handlingar finnas upgifne, men har aldrig kunnat få kronans fordran större än till 15 tunnor guld i det närmaste. Hvarföre skola då associerade betala 40 tunnor guld? Dertill kommer sedan 1766 förlusten genom coursens fall på associerades egendom, som måste säljas till underpris för att betala skulden till kronan. Nu har Secrete Utskottet på samma grunder föreslagit en billig jämckning, och ehuru det gått längre än mig synes böra vara, och så liquiderat, at kronan behåller 20 tunnor guld, anser jag dock bäst at bifalla Secrete Utskottets extractum protocolli, ehuru Frih. Duvall och de öfrige, som jemte honom ingått aversionshandeln, dervid lida åtminstone fem tunnor guld, hvarifrån jag icke begifver mig utan votering.

Hr Rudbeck, Thure Gustaf, at närmare förklara, hvad han redan sagt, anförde, det han icke positive determinerat 35 tunnor guld, som kronan skulle återbetala, utan at liquidationen skulle kunna drifvas ända till den summan, at det minsta, denne liquidation stego till, torde blifva 22 tunnor guld, och när dertill lägges 6 tunnor gulds ersättning för växelcoursens oförmodade fall, blefvo likväl summan 28 tunnor guld.

Frih. Sparre, Carl: På det icke något tvifvelsmål måtte stadna hos någon om summan, som skulle betalas, conformerade han sig dermed, at kronan återbetalar en viss

summa 15 tunnor guld i ett för alt, och begärte deröfver proposition.

Proposition giordes häruppå af Hr Grefven och Landtm.:

Bifaller R. o. A. Secrete Utskottets extractum protocolli på det sätt, at Öfversten Baron Duvall och associerade undfå för deras lidande femton tunnor guld i ett för alt?

Denne besvarades med *Ja* och *Nej*.

Hvarföre contraproposition upsattes till votering:

Vinner Neij, afslås Secrete Utskottets extractum protocolli och Hr Pfeiffs memorial bifalles.

Men de, som voro för Nej, ville icke antaga denne contraproposition.

Hr Liljehorn, Pehr, proponerade, at ifall Nej vinner, saken skulle till Secrete Utskottet återremitteras.

Men härtill svarades Neij.

Frih. Grönhagen förklarade sig villig at ersätta Baron Duvall och associerade deras lidande genom coursens oförmodelige fall med sex tunnor guld och begärte det i contraproposition.

Hr Gr. och Landtm.: Sedan R. o. A. uti ventilationen concluderat antingen uppå bifall till Secrete Utskottets extractum protocolli eller Hr Pfeiffs memorial, så måste proposition derefter inrättas.

Frih. Grönhagen, Claes Wilh., förklarade, at sedan summan blifvit fixerad till 15 tunnor guld, så hade såväl han som flere villigt fogat sig dertill, at Frih. Duvall och associerade måtte få 6 tunnor guld för coursens fall.

Frih. von Essen instämde äfven häruti och voro det allas mening, som svarat Neij.

Hr Sparrschiöld, Carl Mag., ville deremot, at det skulle förblifva vid den af Landtm. giorde proposition, efter aldrig annat blifvit å nekande sidan yrckat än bifall uppå Hr Pfeiffs memorial, och begärte votering öfver proposition.

Frih. Sparre, Carl: Då börjas åter en ny öfverläggning, som likväl ej leder till annat än votering; och ansåg han till tidens vinnande, då saken är fullkomligen kiend, bäst vara at med en votering afgiöra densamma.

Hr Durietz, And. Rudolf: I början var väl tanckan at afslå Secrete Utskottets extractum protocolli, men se-

dan en viss summa af 15 tunnor guld blifvit fixerad, som efter samma extractum protocolli Frih. Duvall och associerade skulle få, det äfven å andra sidan medgifves, at Frih. Duvall och associerade förlorat på växelcoursens oförmodeliga fall, så hade meningarne i så måtto jämkat sig tilsammans, at när på ena sidan proposition blifver uppå 15 tunnor guld, så blifver å den andra proposition på 6 tunnor guld.

Hr Linderstedt, Eric, förklarade sig ock nögd, om i contraproposition införes, at 6 tunnor guld bestås Frih. Duvall och associerade.

Frih. Cederström, Claes, yrckade detsamma.

Efter någon vidare öfverläggning upläste Hr Grefven och Landtm. omsider contraproposition, som han skrifteligen författadt sålunda:

Vinner Nej, bifalles allenast den delen af betänckandet, som angår de 6 tunnor guld för coursens fall.

Härmed förklarade sig alle nögde.

Voteringsproposition anslogs altså.

Bordsherrarne voro:

Grefve Spens, Carl Gustaf,
Hr Silfverstolpe, Fredric,
Hr Drufva, Carl,
Hr Ridderstedt, Fredric,
Hr Benzelstierna, Carl,
Hr Leijonmarck, Gust. Adolf,
Hr Bergenstråle, Joh. Gabriel.

Voteringen började, R. o. A. framgåfvo sine voteringssedlar efter uprop, de frånvarande upropades andra gången, sedlarne upbrötos, uplästes och räknades, då befunnos

Ja 413,
Neij 263,

hvaröfver bifogade voteringsinstrument[1] författades, som af bordsherrarne underskrefs och genast uplästes; hvarefter R. o. A. åtskildes kl. 3/4 till 8 om aftonen.

[1] Uteslutet här.

År 1769 den 22 December.

Fredag.

Plenum kl. 9 förmiddagen.

Närvarande Hr Generalen m. m. Grefven och Landtm. Axel Fersen.

Protocollet för den 13 sidstl. December justerades till slut. Justering.

Uplästes voteringsinstrumentet öfver den i går hållne votering angående associerade uti 2, 3, och 5 Växelcontoiren. Härvid hemstältes, om icke R. o. A:s beslut genom en deputation måtte de andre respective stånden notificeras. Och som detta bifölls, så afgeck en deputation härom, anförd af Frih. Sparre, Carl, Generalmajor och Landshöfdinge. Deputation afgår om ersättning för vexelassocierade.

Deputation återkom efter någon stund och berättade, at tvenne stånd redan bifallit Secrete Utskottets extractum protocilli i detta mål, och det tredie hade utlåfvat at i dag företaga sig saken til afgiörande.

Härunder uplästes en af bordsherrarne underskrefven förteckning uppå de herrar ledamöter, som under voteringen i går stådt i skrancket utan at höra till den upropade bäncken och derföre komma enligit Riddarhusordningen at plikta 30 dahl. kopp:rmt hvardera.

Hr von Böhnen, Ludvig, frågade, huru desse böter blifva betalte, och erhöll den uplysning, at förteckningen remitteras till Riddarhusdeputation, som utsöker dem; och at den, som ej betalar, utestänges ifrån Riddarhuset, till dess betalningen sker.

2. Uplästes Bevillningsdeputationens betänckande af den 14 December sidstl. angående vissa öfverflödsvaror, för hvilkas nyttiande och bruk uti 1762 och 1766 årens bevillningar särskilte contributioner blifvit betalte, såsom för vagnar och equipager, chaisar, puder, öfverflödig betiening, vissa viner, såcker med mera. Och hemställer deputation, om icke alle desse afgifter till lindring uti contributionerne kunde hädanefter försvinna och inbegripas under den allmänna afgiften som för caffe, thée och chocolade deputationen redan uti ett annat betänckande projecterat samt, i fall Riksens Ständer sådant bifalla, at deputationen må få införa den afgift uti den allmänna bevillningen, som deputationen nu har under arbete at projectera. Bevillning på öfverflödsvaror.

Hr Gr. och Landtm.: Kanske R. o. A. skulle behaga, at detta får läggas till det redan upläste betänckande om en allmän afgift på caffe, thée och chocolade, som är lagt på bordet, så at begge, som höra tilsammans, på en gång måge kunna föredragas.

Detta bifölls.

Ang:de Kierstin Olofsdotters rätt till hemanet Horstboda i Skåne.

3. Grefve Hamilton, Gustaf David: Den 13 December sidstledne lades hos Höglifl. R. o. A. på bordet Bondeståndets extractum protocolli angående Kierstin Olsdotters ansökning om återställande af försutten tid uti en emellan hennes svagsinte man i lifstiden Anders Olofson och Inspectoren Hinze upkommen tvist om besittningsrätten till löningshemmanet Horstboda i Skåne. Denne fattige Hustru har uti trenne af de respective stånden fått sin ansökning bifallen men kan vid innevarande riksdag icke njuta frugten af Riksens Ständers benägenhet, om R. o. A. upskiuta med sitt utlåtande och således hindra, at saken ej kommer till expedition; jag anhåller derföre, at R. o. A. behagade afgiöra saken, på det den fattige och oskyldige Hustrun måtte blifva förhulpen till sin rätt, öfvertygad derom, at Guds välsignelse på mångfaldigt sätt belönar det folck, som genom lag och rättvisa beskyddar den fattige och enfalldige för våld och oförrätt.

Hr Gr. och Landtm.: Då saken föredrogs, funno R. o. A., at det ej tilhörde Riksens Ständer återställa fatalier och at derföre denne sak, som Urskillningsdeputationen enligit sin instruction afslagit men tre stånd immediate uptagit och til Justitiedeputationen remitterat, borde hos R. o. A. hvila oafgiord till riksdagens slut. Jag kan derföre icke emot R. o. A:s beslut föredraga densamma, om ej R. o. A. skulle finna för godt at tillåta mig det.

Efter någon kort ventilation och då alle förklarade sig nögde at få proposition uppå Urskillningsdeputations resolution,

giorde Hr Grefven och Landtm. den proposition: Samtycker R. o. A., at Urskillningsdeputations afslagsresolution gillas.

Hvilken med Ja besvarades.

Ang:de financevärcket.

4. Uplästes Secrete Utskottets extractum protocolli af d. 12 December sidstledne, hvaruti förmäles, huruledes Secrete Utskottet til följe af Riksens Ständers genom extractum pro-

tocolli af den 17 sidstl. November ifrån Expeditionsdeputationen Secrete Utskottet meddelte beslut till Kongl. Maij:tt genom underdånig skrifvelse öfverlemnat Riksens Ständers vidtagne författning om financevärcket, hvarvid likväl Secrete Utskottet funnit angelägit at följande tillägga:

1:o. På det låntagares förundte frihet at i silfver och guld få giöra afbetalningar på dess bancolån i kopparmynt ej måtte sträckas så långt, at Banquen ansågos skyldig antaga desse metaller i afbetalning, ehuru högt priset derpå ock kunde vara, så har Secrete Utskottet tillagt denne mening: *Dock med den limitation, at det icke bör få öfverstiga ett visst värde.*

2:o. Till förklaring uppå hvad stadgat är om den, som giör afbetalning på interesset af sitt i Banquen lånte kopparmynts capital uti silfver och guld, at han i proportion af sin inbetalte interessesumma får 1 procents afskrifning af capitalet; den åter, som betalar på capitalet 4 procent uti guld eller silfver, får derföre godtgiordt 5 procent. På det häraf icke den följd måtte dragas, at låntagaren, som på capitalet i silfver och guld betalar 4 procent, skall få 25 procents afskrifning, hvaremot den låntagare, som betalar på det sättet uppå interesset, aldrig skulle kunna få mer än en procent afskrefven, hvilket icke kan vara Riksens Ständers mening utan att dem lika förmån hvar i sin proportion bör förunnas; så har Secrete Utskottet funnit nödigt at vid denne mening giöra en jämckning och införa meningen i följande ord: *Äfvensom den, hvilken giör afbetalning på capitalet i guld eller silfver, må derföre på samma sätt godtgiöras.*

Härvid hade R. o. A. ej något at påminna.

Ang:de bysättning för utgifne kuldsedlar.

5. Justitiedeputationens betänckande af den 30 November sistl. angående det stadgande, kongl. förordningen af den 19 Maji 1756 innefattar om bysättning för utgifne löpande sedlar, hvarvid äfven ett project till förordning härom var bilagt, hade i går hos R. o. A. blifvit upläst och begärt på bordet.

De herrar, som sådant begärt, förklarade sig nu hafva genomläst detta betänckande och at de dervid icke hade något at påminna utan önskade at få saken föredragen och proposition till bifall.

Ärendet företogs altså ånyo och uplästes projectet till för-

ordningen, som deputationen tilstyrckt skulle utfärdas, innehållande at då uti ovillkorlige eller så kallade löpande skuldsedlar någon fast intecknad pant blifvit förskrifven, så bör utgifvaren från bysättning vara befriad och må icke innehafvaren af sedeln njuta annan rätt till utmätning och betalning, än lag i thy fall stadgar; men ther så hända skulle, at panten blefvo otillräckelig och icke svarade emot fulla skulden, att borgenär då med gäldenärens person må låta förfara på sätt som 1756 års förordning förmår och innehåller.

Hr Liljehorn, Pehr: Crediten beror mycket deruppå, at skuldsedlar, växlar med mera äro strictissimi juris och för sedelns innehafvare alla utvägar öppne, som snart kunna skaffa honom sin betalning. Derföre måge författningar, som äro tagne om skuldsedlar, blifva sådane, som the äro. Det giör för en creditor mycken kostnad och omväg, innan han genom upbud, lagfarter och utbrytning kan komma till sin betalning för pantsatt fast egendom.

Hr Bergenstråle, Rudman: 1756 års förordning om skuldsedlar tarfvar förklaring. Den stränghet, som lagen tillåter med ovillkorlige skuldsedlar, synes vara mindre billig, när frågan är om en sådan fordran, där man äger sin fulla säkerhet och betalning i panten; månne det ej kostar lika så mycket at bysätta och föda sin gälldenär som att utur panten skaffa sig sin betalning? Panten är altid så god som personen. Likväl hafva domare och executorer olika härmed förfarit. På det en jämlikhet häruti må blifva är altså den projecterade förklaringen nödig.

Frih. Ridderstolpe, Carl: När 1756 års förordning blef giord, påminte han sig discourserne på Riddarhuset, at mycket taltes, huru angelägit det voro till creditens bibehållande, at borgenär måtte få hålla sig till hvilket honom lättast syntes, gäldenärens person eller panten. Samma principe, som efter mycken öfverläggning är godkiend, bör ej kunna ändra sig; det är nu allmänhetens förvärfvade rättighet, som inskräncker för långifvare och deremot ingenting förbättrar långifvares villkår utan snarare skulle nödga dem at ingå långt svårare conditioner, innan de få giöra något lån, ifall denne projecterade förklaring skulle antagas. Det förhåller sig ock som Hr Liljehorn sagt, at det oftast giör möda, kostnad och många omvägar, innan man af en pant kan få sin betalning. Frih. Ridderstolpe förklarade altså, at